י״ג באב תשמ״ח, 27.7.1988 מיספר 2656 שנה 52 המחיר: 5.00 שקלים (כולל מע״מ), באילת: 4.35 שקלים

העולם הזה

העיסוקים הצדדיים של חברי־הכנסת

דו״ח מיוחד

דויד ליבאי

אהוד אולמרט

דן תיכון

אריאל ויינשטיין

חיים קופמן

צבע בעיניים

הקיץ הזה יהיה צבעוני יותר עם אורית רשת אופטיקה

עדשות מגע תוצרת ווסלי ג'ייסן **בשבעה צבעים חדשים** שונים המתאימים לכל יום משבעת ימי השבוע ולכל שעה משעות היממה.

העדשות של ווסלי ג'ייסן מעניקות הבעה טבעית לעיניים ומתאימות גם לבעלי ראייה תקינה שחשקה נפשם בשינויים ובהפתעות.

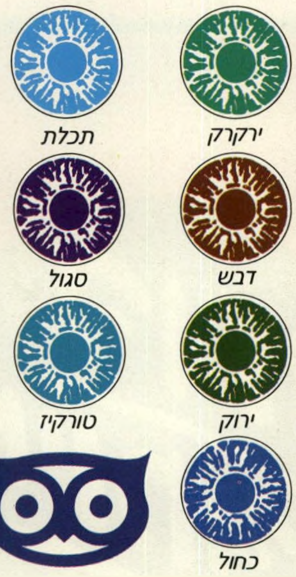

עדשות מגע צבעוניות לאנשים הרוצים להפתיע

מבצע קיץ!

שני זוגות בצבעים שונים במחיר של זוג אחד.

עד גמר המלאי!

Wesley·Jessen
DIVISION OF SCHERING CORPORATION

סניפי אורית רשת אופטיקה

מרכז: כפר שמריהו - סידוב אברהם, מרכז מסחרי, 052-77330. **רמת השרון** - אופטיקה דודי, סוקולוב 43, 03-493266. **רמת אביב** - אופטיקה אור, ברודצקי 15. 03-414007. **תל-אביב** - "קשר עין", אבן גבירול 23, 03-280243. **תל-אביב** - שרל בי, רח' אלנבי 53, 03-284911. **גבעתיים** - דוד בריל, רח' ויצמן 28, 03-315056. **בני-ברק** - בן ארי, רח' ירושלים 16, 03-795895. **פתח-תקוה** - "קרן אור", רח' ההגנה 11, 03-9301954. **חולון** - דוד ועופר אונגר, רח' אילת 36, נאות רחל 03-877704. **קרית-אונו** - "מרכז העדשה", מרכז מסחרי רימון, 03-342048.

צפון: טבריה - אופטיקה אבי, בנין לב הגליל, 06-722851. **חיפה** - מיכאל קוצר, רח' הרצל 47, 04-665188. **חדרה** - שיוביץ אופטומטריסטים, רח' הרברט סמואל 71, 06-323032. **נתניה** - יעקב בובר, רח' שמואל הנציב 13, 053-335251. **נתניה** - ישראל מייסנר, רח' שער הגיא 6, 053-24296.

דרום: ראשון לציון - אופטיקה אופק, רח' רוטשילד 64, 03-998022. **רחובות** - "אורביטה", רח' בית הפועלים 9, 08-454548. **רחובות** - "קרן אור", רח' הרצל 168 קומה א', 03-455766. **באר-שבע** - "קרנית", רח' קק"ל 108, 057-77491.

אדי מור

אורית
רשת אופטיקה

אורית - לראות כדי לחיות

VISA

ישראכרט

מיכתבים

איש־השנה תשמ"ח

על מועמדים לאיש־השנה תשמ"ח, שדיוקנו יופיע על שער העולם הזה **בעוד שישה שבועות.**

לא תאמינו, אבל שנת תשמ"ח עומדת להסתיים. ואני מבקש להיות חלוץ המציעים את המועמד לאיש־השנה תשמ"ח.

המועמד שלי הוא משה ניסים, הגבר הנינוח והשקט, המחזיק את הגה המשק הישראלי בידיים יציבות, בעקשנות, בסבלנות ובאורך־רוח.

יצחק רביץ, חיפה

...כמובן, ביבי נתניהו. הוא האיש שבא משום־מקום והמריא למס' 1 ברשימת חרות לכנסת (אמנם רק במיסגרת הפאנל, אבל שם היתה התחרות האמיתית).

זאת הוכחה נוספת לכך שלישראלי המצוי (או, לפחות, לכל ישראלי מצוי שני, לפי יחסי־הכוחות בסקרים), אפשר למכור כל דבר ובלבד שיעטפו אותו באריזה הנכונה.

חזי ויזל, תל־אביב

...איש־השנה תשמ"ח הוא, למעשה, איש־השנה 1408 (לפי הלוח המוסלמי): המתקומם (המתנער) הפלסטיני. יציאתו מן החושות במחנות־הפליטים בגדה וברצועה כבר שינתה את כל חיינו ועוד תשנה את חיינו לימים רבים.

הופעתו סוגרת את המעגל שהחל עם איש־השנה הראשון (תשי"א): העולה החדש האלמוני, וכפי שזה קבע את גורלה של מדינת ישראל לעשרות השנים שעברו מאז, כך קובע המתקומם הפלסטיני את גורלנו לקראת שנת 2000.

הדסה אטון, תל־אביב

● ● ●

התחמקות גורלית

על מה שמונח על כפות המאזניים בבחירות לכנסת ה־12 („הנדון", העולם הזה **13.7.88).**

אי־אפשר להאשים רק את הפוליטיקאים המתחמקים מהכרעות שיקבעו את עתידנו. כולנו אשמים.

אחר הכל, אנחנו בוחרים בפוליטיקאים המתחמקים האלה, ובדיוק כמותם גם אנחנו מתחמקים מהמחשבה על עתידנו.

זה כלל ישן. איש אינו שש לקבל החלטות של חיים ומוות.

אריה פרנקל, חיפה

● ● ●

האם והבנות

על הטכניקה של עריכת מאזן („כך שיפצה כור **את מאזניה", „אתה והשקל",** העולם הזה **13.7.88).**

התיאור הזה, כיצד הציגה כור רווחים שעה שסבלה מהפסדים חמורים, לא נראה לי. העקרונות האלמנטריים של הנהלת־חשבונות קובעים שאם החברה־האם מרוויחה והחברות־הבנות מפסידות — ומפסידות הרבה יותר מאשר החברה־האם מרוויחה — אז כל הקונצרן, בסופו של דבר, יראה במאזן המאוחד הפסדים.

אם אמא־כור לקחה הלוואות דולאריות בריבית של 10 אחוזים לשנה והילוותה אותן הלאה, לבנותיה, בריבית של 15 אחוזים לשנה, הרי אמא־כור אמנם הרוויחה על כל הסכום 5 אחוזים, אבל הבנות של כור הפסידו את כל 15 האחוזים, ולכן במאזן המאוחד עדיין יופיעו 10 אחוזי הפסד (15 אחוזים הפסד הבנות פחות 5 אחוזים רווח האם).

צבי שלזינגר, רחובות

● ● ●

ירידת הנברשות

על פן נוסף של אי־הצבת ח"כ מרים תעסה־גלזר במקום ריאלי לכנסת הבאה („חשבון־נפש", העולם הזה **13.7.88).**

חבל שח"כ תעסה־גלזר לא העלתה במונולוג שלה פן נוסף המתבקש מאי־הצבתה למקום ריאלי לכנסת ה־12. לפן הזה קוראים ייצוג יוצאי תימן.

מאז ומתמיד השתבחה כנסת ישראל בשניים־שלושה יוצאי תימן, שהם משמנה וסלתה של ארצנו. בכנסות הראשונות אפילו היו נציגים של רשימת תימנים עצמאית ובעבר גם זכינו ליו"ר־כנסת יוצא תימן — ישראל ישעיהו המנוח.

והנה, בכנסת ה־12 יהיו תימני וחצי בלבד: ח"כ המערך ישראל קיסר וח"כ התחייה גאולה כהן (תימניה מצד אביה בלבד).

על זה אמר המשל התימני: תנזלאת אל־קנאדיל ותעלקאת אל־זנאביל (משהו כמו — הורדו הנברשות ונתלו, במקומן, סלי־הקש הזולים) דהיינו, עליונים למטה ותחתונים למעלה.

ציון כובשי, תל־אביב

כתבת השער הקדמי:

מישאל־ח"כ

חברי־הכנסת הפתיעו השבוע את בוחריהם, וקיבלו את החוק האוסר על הח"כים עיסוק נוסף בשכר. 43 ח"כים השתתפו במישאל שערך העולם הזה **על החוק, והם אוחזים בקשת רחבה של דיעות. חלקם אינם עוסקים בעיסוקים אחרים, חלקם אינם נהנים ממשכורות ומהטבות, יש כאלה שמעבירים את המשכורות לקיבוציהם ויש גם כאלה שסירבו לענות.** **8**

כתבת השער האחורי:

רצח והתאבדות בכוונה תחילה

לפני כמה שבועות רצח משה צ'יפרוט את אשתו, אסתר, ואת בנו הצעיר, ערן. רק בנס ניצלה הבת ריבקה ממוות. מה מניע אנשים לרצוח את בני־מישפחתם? מה אופיו של הרוצח־המתאבד? האם מעידים סימנים מסויימים על הסערה הריגשית, המתבטאת ברצח ובהתאבדות? אם כן, מה הם? **38**

חלום בלהות?

האם יתחבקו בקרוב שני האוייבים הגדולים, האיית־אללה וסדאם חוסיין, ויפנו יחדיו לעבר אוייב חדש? האם יצעדו בקרוב 100 אוגדות משותפות של הארצות הללו לעבר ירושלים? יש תשובה לשאלה. **7**

דף חדש

בשבח הביקורת או בגנותה

מי היה מאמין לפני 30 שנה שעוד לפני שתיבש דיו הדפוס של סיפרו כבר יצטרך הסופר לכתת את רגליו לרדיו ולטלוויזיה, למוספים לספרות ולמבקרים ידידים כדי „לקדם את המכירות" של סיפרו? **26**

המצלמה האנושית של רוברט קאפא

ב־25 במאי 1954 דרך רוברט קאפא על מוקש ונהרג. במשך 22 שנה, עד מותו, סיקר את המאורעות הגדולים שהיו בתקופתו, ובעיקר מילחמות וסבל אנושי. אך אהבת האדם היתה סימן־ההיכר של תמונותיו. **36**

בלתי מספיק בחינוך

כתב־אישום ב־11 פרקים, החושף את כל הפגעים במערכת־החינוך הישראלית, שלא התחדשה מאז מאורעות תרפ"ט. סיפור על דני, על האח הגדול הפוזל, ועל חינוך מיני לוקה בחסר. **29**

חייו ומותו של גבי שרובר

גבריאל (גבי) שרובר נפטר ביום הראשון, אחרי שנה וחצי של ייסורים מהמחלה המטילה את אימתה על העולם. רבים הלכו אחרי הארון, ליוו אותו בדרכו האחרונה. העולם הזה **מספר את סיפור חייו ומותו.** **35**

רוצה לשרת!

מאיר עמור יכול היה לרצות בימים אלה עונש מאסר שני על סירוב לשרת בשטחים הכבושים. אולם דרכי ההשגחה נפלאות הן, ועמור לא התבקש לשרת הפעם בשטחים אלה. הוא מספר על חייו, על שרותו הצבאי, על אפליה ופעילות „יש גבול". **15**

מי הציל את מי?

על עומס החום והשופטים הישראליים ● על נער בשם מאבק ● על מה שקורה במדינת היהודים, ולא יכול לקרות בשום מקום אחר ● איך נולד החשד המחריד כאילו מוכן יצחק שמיר לשלום? ● ומי הציל את מי? **6**

מסביב לעולם

אדגר ברונפמן, נשיא הקונגרס הציוני העולמי, בילה ערב במחיצתו של ג'סי ג'קסון. מנהיג רומניה רצה לעשות איתו עסקים, ושימעון פרס ושגריר ברית־המועצות בארצות־הברית נפגשו בדירתו. הוא מספר להעולם הזה **על קשריו חובקי העולם, על קורט ולדהיים, ועל כוח, כסף והצלחה.** **24**

מעשה מגונה

שלמה גולדשטיין לא הסתפק ברצח אמו. במהלך חופשתו הראשונה מהכלא, הצטרף לרשימת פשעיו גם מעשה מגונה שביצע בכוח, בנערה צעירה עיוורת וחסרת־הגנה. **41**

ההצגה הגדולה

התסריט נכתב, הבימה הוקמה, השחקנים הובאו העירה, הזרקורים חוברו לקווי־החשמל, וההצגה החלה. וכמו בכל מחזה יווני קלאסי, לא חסרו בוועידת הדמוקרטים באטלנטה הפתעות, שחקני־מישנה ועלילות צדדיות. המשך יבוא בנובמבר. **10**

זהירות: פסולת רעילה

אלפי הטונות של פסולת כימית רעילה, ששפכה איטליה מול חופי לבנון, יכולים לגרום לזיהום אקולוגי גם בחופי ישראל. עד היום לא טרח אף גוף ממשלתי אחד להביא את העניין לידיעת הציבור. אורי מרינוב, הממונה על השרות לשמירת איכות הסביבה במישרד־הפנים עונה על כמה שאלות. **40**

שני אלים!

הד"ר משה קרוי מנסה לערער על ההנחה שהברירה היחידה היא בין דת לבין אתיאיזם. לעזרתו הוא מגייס את צ'ארלס דרווין, את אלברט איינשטיין ואת מאיר כהנא, ומגיע למסקנה כי יש שני אלים. **14**

רחל המרחלת מדווחת:

שימחה וצהלה בשיכון למ"ד – תמי וקובי שוב ביחד ● הפרופיל הנמוך של הפרופ' מוטי רביד והאדריכלית ריקי קדרון ● מטוס מיוחד לחתונה של טינו ברבי ודניאל ישינובסקי (בתמונה) ● האוכל הצרפתי וסיפורי־האהבה של קאתי אוחנה ● שימחה במישפחת פרס: הבן של גיגי מתחתן. **34**

המדורים הקבועים:

מיכתבים — ידירת הנברשות	3
איגרת העורך — גב שבור	4
תשקיף — נם ברדיו	5
במדינה — יום נאה	6
הנדון — פסק־זמן	7
יומן אישי — אם בארזים	11
אנשים — נחים בטיסה	12
מה הם אומרים — דני לנדאו, מיקי שסטוביץ, ישראל הר, שושנה בייר, אהוד פלג, עמי דורון	18
קילגוע — פליטים אחרים	20
זה וגם זה — עוף בנעוע	21
לילות ישראל — מסיבה איטלקית	22
חשבון נפש — אדגר ברונפמן	24
דף חדש — שמיים ומיטבחיים	26
תמרורים — חזונאי ב„מרצדס"	28
ההורוסקופ — יופיטר ומרס	33
רחל מרחלת — על כל העולם	34
מיכתבים לרותי — מישפחת המים	42
תשבצופן	42

כבר לפני כמה חודשים פנה אלי אלכס מסיס, מי שהיה בשנות ה־50 כתב בכיר של העולם הזה, העוסק כיום בענייני־קולנוע בארצות־הברית. הוא ביקש לסקר מטעם העולם הזה את הוועידה של המיפלגה הדמוקרטית באטלנטה. נעניתי ברצון.

„נסעתי לאטלנטה," הודיע לי מסיס השבוע, „אך זו היתה נסיעה לשווא. מקרוב אי־אפשר היה לראות ולהבחין במתרחש."

כאיש־קולנוע, נתן דימוי קולנועי: „זה היה כמו ביקור בסט של זירת־צילומים של סרט הוליוודי גדול. אתה רואה את הגיבור מתבוסס בדמו, שוכב עם אהובתו בחדר־המיטות, מתייסר ביסורי אהבה, קינאה וכו', ואינך יודע מדוע, כי את התמונה שגרמה לכך יצלמו רק בחודש הבא..."

מסיס הצליח, בכל זאת, להצטלם בחברת מייקל דוקאקיס וג'סי ג'קסון. התמונות משכנעות

מסקר מסים
בין הקרטונים

מאוד. איך הצליח? פשוט מאוד: צלם העמיד שתי דמויות־קרטון, וכל מי שהיה מעוניין הצטלם ביניהן. התוצאה אותנטית לגמרי.

טוען מסיס: „כך זה נראה באמת. אתה יכול לשים שני קרטונים, וצירי־הוועידה ידיעו!"

בסוף חזר מסיס הביתה, לניו־יורק, ושם עקב מקרוב אחרי המשך הוועידה, מעל מירקע הטלוויזיה. את התרשמותו ומחשבותיו אפשר לקרוא בכתבה המעניינת בעמוד 10.

אגב, אלכס מסיס היה הראשון שהיפנה את תשומת־ליבי לפני שנים לאיש ג'סי ג'קסון. זמן רב לפני שהיתה לי ההזדמנות להיפגש בעצמי עם ג'קסון ולראיין אותו, טען מסיס באוזניי כי ג'קסון הוא איש־העתיד, וכי הוא יחולל את המהפכה האמריקאית.

השבוע לא היה באמריקה ובעולם עיתונאי אחד המכבד את עצמו, שלא אמר את אותו הדבר.

גב שבור

במקום אחר בגליון זה מופיע הראיון של דפנה ברק עם אדגר ברונפמן, נשיא הקונגרס היהודי העולמי ומולטי־מיליארדר תורשתי.

אחרי שקראתי את הראיון, עילעלתי קצת בתיקים כדי לראות מה אמר ברונפמן בהזדמנויות קודמות. אדם הנפגש עם גדולי העולם, והמביע דיעות פוליטיות חובקות־תבל, ראוי לכך שיעיינו במה שאמר בעבר, כדי לראות עד כמה התאמתו דבריו.

מצאתי, בין השאר, דברים שאמר ברונפמן ביולי 1982, בעיצומו של הקרב על ביירות, כמה ימים אחרי פגישתי עם יאסר ערפאת.

הנה הציטוט מפי מארק סיגל המנוח, כתב ג'רוסלם פוסט: „בימה אופטימית התגנבה לקולו של ברונפמן, כאשר דיבר על הטובה שתצמח, מן הסתם, מן המצב הנוכחי. יש לקוות שבלבנון תקום ממשלה יציבה, אף שמבחינה היסטורית המילה יציבות לא התאימה מעולם ללבנון. כל הצבאות הזרים יצטרכו לצאת מלבנון, ואולי יהיה שלום עם ישראל.

„הוא סבור שכתוצאה מן המילחמה תצטרך ישראל להתמודד סוף־סוף עם הבעייה הפלסטינית. עכשיו, אחרי שנשבר הגב הצבאי של אש"ף, ציפה ברונפמן באופן ,אופטימי זהיר' שהמתונים בגדה המערבית ובעזה יבואו לנהל משא־ומתן עם ישראל, אפילו בלי התערבות מצרית."

נו, קשה להגיד שברונפמן זכה בכתר של נביא. הגב של אש"ף לא נשבר, אלא להיפך. ה„מתונים" הדימיוניים לא הופיעו, אלא להיפך. כיום ברור לגמרי שעל ישראל לנהל משא־ומתן עם אש"ף או לוותר על כל פיתרון.

אילו קרא ברונפמן ביולי 1982 את העולם הזה, לא היה נכשל בנבואות־הבל.

כבלים ואזיקים

לפני כמה שבועות פירסם העולם הזה (22.6.88) כתבה של רונן ברגמן, שעסקה בתחנות הטלוויזיה בכבלים. הכתבה הראתה שהתחנות קיבלו מעמד חוקי־למחצה. המישטרה לא טיפלה בהן. הפשיטות פסקו למעשה, ונראה שהיאוש פשט ברשויות.

הכתבה דיגדגה כנראה כמה קצות־עצבים, ומשהו התחיל לזוז. במקביל להצעת־החוק, שהגיש שר־התיקשורת בכנסת, שלפיה יחמירו עם אנשי־הכבלים וכל הקשורים להם, התחילו בצפון, ובעיקר באיזור־הקריות, לפשוט על תחנות־כבלים.

חברת בזק ותחנת־זבולון פשטו ביום הרביעי בלילה על התחנות. השלל — שתי תחנות, אחת בקריות והאחרת בגיבעת־נשר. במהלך הפשיטה הוחרם ציוד אלקטרוני, מכשירי טלוויזיה ווידיאו. אחד החשודים בהפעלת התחנה הצליח לברוח מניידת־המישטרה, שבה הובל לחקירה. בכוונת המישטרה להעביר את תיקי־המישטרה לפרקליטות־המדינה.

מפעילי תחנות אחרות באיזור הקריות חששו מפני פשיטות נוספות של המישטרה והפסיקו את השידורים. על המירקעים הופיעה הודעה על הפסקת השידורים עד להודעה חדשה: „השידורים יחודשו בהקדם האפשרי."

בראיון שהעניקו בעלי התחנות להעולם הזה נאמר שאין בליבם פחד מהמישטרה. נכון, נקטו צעדי זהירות והחביאו ביתר־זהירות את מוקד־השידור. „אבל גם אם ימצאו אותנו, נקנה ציוד חדש ונחזור לשדר תוך 24 שעות."

החוק החדש עוסק גם במי שמשתמשים בשרות־הפירסום המפותח בכבלים, ובאנשי־המיקצוע, העוזרים להפיק את תשדירי־הפירסומת. מדובר בקריינים מרשות־השידור, בצלמים, בעורכים, במפיקים ובבימאים.

מה יעשו הכבלנים אם יענישו את הקשורים עימם?

„אנחנו נארגן מחאה ציבורית ענקית. הציבור תומך בנו. אנחנו מספקים לו שרות חשוב. במקביל נפנה באמצעות עורך־דין לבית־משפט. אנחנו מאמינים שנזכה!"

מיכתבים

רעיון רב־תכליתי

על אפשרויות נוספות לאימוץ („אי־מוצים", העולם הזה 13.7.88).

יש לי רעיון רב־תכליתי. נוכח הכתבה המגלה כי הישראלי המאמץ מנסה, ומצליח, לאמץ ילדים מכל פינה בעולם — מקולומביה ומרומניה ואפילו מאלבניה — אולי כדאי לחשוב על אימוץ שיתחיל בבית.

מדוע שלא יחשבו המאמצים על ילדי הפליטים הפלסטיניים במחנות דהיישה וג'באליה וכו'. זה גם יותר קרוב, גם יותר פשוט וגם יתרום לפיתרון הבעייה הדמוגראפית.

יוסף סמואל, ראשון־לציון

● ● ●

אין תיאבון

על תפריטו של איש־מודיעין („מה הם אומרים", העולם הזה 13.7.88).

ההערה של חגי אשר, בדבר תפריטו של ראובן שילוח („הוא היה בן של רב והיה אוכל בשר־חזיר ביום־הכיפורי!") היתה מיותרת לגמרי.

זכותו של שילוח המנוח היתה להיות, מה שקרוי אוכל־נבלות לתיאבון, אבל אשר, בנו של יהודי דתי, שלידו התפללתי כל שבת בימי נעורי, לפני 40 שנה ויותר, היה צריך להתחשב יותר ברגשותיהם של קוראים דתיים.

צבי תמיר, תל־אביב

● ● ●

עצה מלכותית

על תגובתה הידועה של ח"כ מרים תעסה־גלזר לשירה של יונה וולך („תפילין על הדגדגן", העולם הזה 13.7.88).

תמהני כיצד אשה אינטליגנטית ומשכילה כח"כ תעסה־גלזר מוכנה לחזור ולדוש בעניין ההתבטאות המפורסמת של יונה וולך.

כל אשה יודעת את חשיבות הדגדגן, וזה שוולך פרצה גדר איננה הנקודה. לא חשוב אם מעבירים על הדגדגן תפילין, מסבחה או שלייקס, העיקר שמעבירים עליו.

כיצד אמר רופא־החצר לקיסרית האוסטרית מאריה תרזה (1717־1780), כשזאת התקשתה להיכנס להריון? „הוד מלכותך, אני ממליץ שהקיסר, בעלך, ישחק יותר בדגדגנך!"

וזאת היתה עצה טובה. כי כאשר הקיסרית החלה להרות היא הרתה והרתה והרתה. 16 לידות בסך־הכל.

צביה קופל, רמת־גן

● ● ●

עיתון לאנשים חושבים

על אספקת עיתונים ישראליים לעצורים הפלסטיניים באנצאר 3 („תשקיף", העולם הזה 13.7.88).

בכל זאת אין מערכת־הביטחון סתומה כל כך, כפי שאפשר היה לחשוב. לפעמים היא גם יודעת מה שהיא עושה.

כאשר הצלב האדום הצליח לשכנע את מערכת־הביטחון להתיר הכנסת עיתונים לעצירים המינהליים הפלסטיניים, לא שלהה אליהם מערכת־הביטחון את על המישמר („לאחוות עמים"), או את העולם הזה („ללא מורא, ללא משוא־פנים") אלא דווקא את הארץ — „העיתון לאנשים חושבים".

רפי קיט, ירושלים

● ● ●

למה?

על הנערות ביום בחירת השביעיות של חרות („החתיכות של חרות", העולם הזה 13.7.88).

באמת חתיכות אחת־אחת. איך אומר השיר? כל־כך יפות, שבא לבכות.

רק שבמיקרה זה צריך לבכות פעמיים. כי מה לחתיכות כאלה בתנועת החרות?

משה כין, תל־אביב

● ● ●

נחמד ומשעשע

על תוצאה אפשרית של רומאן בין שני שחקנים („רחל המרחלת", העולם הזה 13.7.88).

מן הראוי לשים לב כבר עכשיו לתוצאה אפשרית של פרשת־האהבה בין קרן מור ודרור קרן, שני שחקני ההצגה יהודי בחצר הדוכס.

התוצאה עלולה להיות גם משעשעת וגם נחמדה. אם יישא השחקן דרור קרן את השחקנית קרן מור הרי יהיה שמה בישראל קרן קרן.

נתן בן־דן, נהריה

מלון־דרכים

על טיבו של חידוש־לשון („מה הם אומרים", העולם הזה 13.7.88).

שימשון עינבל, מחברו של המילון העברי־אנגלי לשנות ה־2000, שכח את הכלל, כי כל המוסיף, גורע.

יש לו במילונו כמה חידושים חביבים ועניייניים, אבל החידוש מלוונע למוטל אינו מוצדק (כי אפשר לחשוב שמדובר במלון נייד).

התרגום הנכון למוטל הוא מלון־דרכים. זה מונח הגיוני יותר ומתקבל על הדעת למוטלים המקשטים את הכבישים בין הערים הגדולות בעולם.

עמית הנדלר, הרצליה

● ● ●

לורד אצ"ל

על מועמדים נוספים לבית־הלורדים הישראלי („יומן אישי", העולם הזה 29.6.88 והלאה).

אני עוקב אחר הקריקטורות והאיורים של זאב מספיק שנים כדי לדעת שזאב משתדל מאוד לא לקפח אף אדם.

אחרי שהעולם הזה מצא לנכון להביא שתי הצעות מאויירות של זאב לבית־הלורדים הישראלי, ודווקא מן האגף היוני, הלורד אבן והלורד אבנרי, אולי ימצא העולם הזה לנכון להביא גם לורד מן הקצה השני של הקשת הפוליטית. לורד

לורד בגין
מן הקצה השני של הקשת

בגין, למשל, שהיה בוחר בוודאי, בזכות עברו, בתואר לורד אצ"ל.

אלון טל, ירושלים

● *בבקשה. אבל זאב סבר (ראה גלופה) כי התואר הנכון ללורד בגין הוא זה של ארכידוכס האימפריות המכסימאליות.*

● ● ●

מבט שקוף

על חידוש אופנתי בטלוויזיה („מבט לקריינים", העולם הזה 13.7.88).

כיצד זה נעלם מעיניה של אילנה מאירי, המנתחת בחלון־ראווה האחרון את טיבם של מלבושי קרייני־הטלוויזיה, תופעה שפשתה על המסך הקטן בחודשים האחרונים?

אחרי שבמשך שנים היה אפשר לחשוב כי גופן של הקריניות בטלוויזיה הישראלית מסתיים חמישה סנטימטרים מתחת לסנטר (כי זה כל מה שהראו) מגלה באחרונה המצלמה הרבה יותר קריינית.

ועתה גם לובשות כמה קרייניות, אולי בזכות ההתפתחות המהפכנית הזאת, חולצות די שקופות.

דב בן־מנחם, תל־אביב

■ ■ ■

כתובת המערכת

קוראים המבקשים לכתוב למערכת העולם הזה מתבקשים לדייק בכתובת המערכת: רחוב גורדון 3, תל־אביב, מיקוד — 63458.

בשעת הצורך ניתן גם לפנות בטלפון — 232262 (03), בפקסימיליה — 972־3־245242. מנוי 2009, ובטלקס — RMYM IL 341667.

תשקיף

דוחקים את קיסר?

מקורבי מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, מודאגים מכוונת הנהגת מיפלגת־העבודה להצניע את הנושאים הקשורים בהסתדרות, במיסגרת מערכת־הבחירות.
הם חוששים מכך שמשמעות הצנעת ההסתדרות תבוא לידי ביטוי בדחיקת רגלי קיסר מההנהגה, וביטול האופציה שלו לרוץ לראשות ההנהגה בעתיד.

מי יהיה היועץ?

היועץ המישפטי לממשלה, יוסף חריש, מנסה לבדוק אפשרויות להמשיך בתפקידו בשנה הבאה. על פי חוזה מיוחד עם הממשלה.
חריש עומד לפרוש לגימלאות בספטמבר. במישרד־המישפטים כועסים על שתדלנותו, ומנסים למצוא מהר מישפטן בעל שיעור־קומה, כדי שלא יונצח שילטונו של חריש במישרד, גם אחרי פרישתו לגימלאות.

שפירא סוגר מישרדים

„גלנויט קיסריה תעשיות", חברת־השטיחים של חבר־הכנסת אברהם שפירא, סוגרת השבוע את מישרדיה ב„בית־הטקסטיל" בתל־אביב.
שפירא, שנקלע לקשיי־נזילות והמתקשה בתשלום משכורות עובדיו, מקווה לחסוך בדרך זאת את הוצאות שכר־הדירה.

שמיר־פרס: גם ברדיו

עימות רדיופוני בין יצחק שמיר לשימעון פרס, שיתקיים בסמוך למועד הבחירות, יהווה, כנראה, את שיאם של שידורי „קול השלום" לקראת הבחירות.
העימות הרדיופוני ייערך לפי כל כללי־המישחק של המתכונת הטלוויזיונית, וייערך, כנראה, אחרי העימות הטלוויזיוני, ובהנחיית איתן דנציג.
העימות מתבשל כבר היום בקרב מקורבי שני המנהיגים. ועדיין לא נקבע מיקומו.

מחסני ההוצאה־לפועל מלאים

בגלל האינתיפאדה לא מגיעים סוחרים מהגרה למכירות הפומביות של מישרדי ההוצאה־לפועל בבתי־המישפט.
עקב כך הצטברו מכשירי־טלוויזיה, מקלטים, מקררים ומכשירי־וידיאו, ועוד חפצים שונים שטרם נמצאו להם קונים.

מינוי חדש בתעשייה האווירית

שימעון שבס, עוזר שר־הביטחון לענייני התיישבות, עומד להתמנות בקרוב כחבר מועצת־המנהלים של התעשייה האווירית, כנציג מישרד־הביטחון.
ידוע על עימותים שהיו בעבר בין המישנה למנכ"ל התעשייה האווירית, אריה אוסטרינסקי, על רקע פרוייקט הלביא. אין זה מן הנמנע שעימותים אלה יעלו שוב, בעיקבות מינויו של שבס.

יפת מרחיב עיסוקיו

הבנקאי לשעבר ארנסט יפת, שהעתיק את מגוריו לניו־יורק אחרי שערוריית „בנק לאומי", מרחיב את עסקיו מעבר לתחומי ארצות־הברית.
בקהילה העיסקית בניו־יורק ידעו השבוע לספר כי יפת יצא למסע־עסקים באירופה, להרחבת עיסוקיו.
יפת, כך סיפרו, אינו מתכוון להגיע לארץ, וממשיך לעסוק בענייני בנקאות ופיננסים בינלאומיים, שמהותם עדיין אינה ידועה במלואה.

243

ביום השני, ה־25 ביולי, היום ה־231 של האינתיפאדה, מסר דובר צה"ל על 180 הרוגים פלסטיניים. מיספר זה אינו כולל את ההרוגים מירי מתנחלים ומסיבות אחרות.

לפי ספירת „העולם הזה" עומד מיספר ההרוגים הפלסטיניים מתחילת האינתיפאדה על 243 הרוגים.

ואילו אהוד ברק, סגן הרמטכ"ל, דיווח ביום השלישי שעבר לוועדת־חוץ־וביטחון על 211 הרוגים, שמהם 170 הרוגים מירי חיילי־צה"ל ו־41 מסיבות אחרות.

לעומת זאת, מוסרים מקורות פלסטיניים על 314 הרוגים, לפי הפירוט הבא:

- ● 211 הרוגים מירי חיילי צה"ל ומתנחלים.
- ● 59 הרוגים כתוצאה משאיפת גאז.
- ● 20 הרוגים כתוצאה ממכות ומהתחשמלות.
- ● 24 הרוגים מסיבות אחרות.

הדחות ב„חברת העובדים"

בצמרת „חברת העובדים" מסתובבות באחרונה שמועות על כוונות להדיח מתפקידו את מנכ"ל חברת „רותם", שהיא חברה־בת של „הסנה".
נראה שהשמועות באות בעיקבות הכישלונות העיסקיים של חברת רותם, ובעיקר מההתקשרות עם חברת־הביטוח אושיות, שהסבה הפסדים רבים להסנה.
המנכ"ל החדש של הסנה, ריצ'רד ערמון, ממשיך לערוך בדק־בית בחברה, ובקרב כמה מהפקידים נפוצו שמועות שבקרוב יתחילו בהדחות.
לצד זה בודקים עתה בהסנה את התוכנית למכירת חברות ונכסים שבבעלות חברת־הביטוח ההסתדרותית.
כמה מתווכים מגלים עניין רב ברכישה של מישרדים ובניינים שבבעלות החברה, הממוקמים בסיטי העיסקי של תל־אביב.

ביטחוניות לכלא „השרון"

בעיקבות התנגשויות בלתי־פוסקות בין האסירות הביטחוניות והאסירות הפליליות בכלא „נווה־תירצה", שוקל שרות־בתי־הסוהר אפשרות להעביר את האסירות הביטחוניות לכלא „השרון".
שמועות בכלא השרון (תל־מונד) מספרות על הכנות לקליטת האסירות הביטחוניות. ואילו בנווה־תירצה מספרים כי הנהלת־הכלא אינה ממלאת את תפקידה בשמירת שלומן של האסירות הפוליטיות, מעלימה עין מההתקפות עליהן, ובמיקרים מסויימים אף מעודדת התנגשויות אלה.

צפיפות במיגרש־הרוסים

ביום החמישי האחרון קיימו העצירות במיגרש־הרוסים שביתת־מחאה על התנאים הקשים הנהוגים בכלא.
האסירות מוחזקות בתנאי צפיפות איומים. ובניגוד

אסיר נגד עיתונים

אסיר שהורשע בעבירה חמורה, ושנדון ל־12 שנות־מאסר, עומד להגיש תביעות־דיבה נגד שלושה עיתונים יומיים.

לדבריו, פירסמו עיתונים אלה ידיעות בולטות, כאילו נחשד בעבירה חמורה אחרת, ובכך נגרם לו נזק רב באופן אישי, שאף פגע במערכת־ההגנה שלו במהלך מישפטו. בינתיים שלח האסיר מיכתבים לעורכי אותם עיתונים, ובהם ביקש לפצותו על העוול שנגרם לו.

למקובל, מוחזקות קטינות עם אסירות מבוגרות, שפוטות עם עצירות הממתינות למישפט, ועצירות מינהליות עם עצירות רגילות.
האגודה לזכויות האזרח מתכוונת ליזום פנייה למפקד בית־המעצר ולמפקד המרחב. ואם לא ישתנו התנאים הבלתי־מתקבלים־על־הדעת מתכוונת האגודה לפנות לבג"ץ.

סופר־מרקטים בתחנות „פז"

בחברת „פז", שהחליפה בשבוע שעבר בעלים, שוקלים הקמת רשת סופר־מרקטים בתחנות־הדלק של החברה בכל רחבי הארץ.
זהו, כנראה, פועל־יוצא מהסכם הרפורמה במשק־הדלק, שנחתם בשבוע שעבר, שהגביר את ההתחרות בין חברות־הדלק על השוק הישראלי.

החכמים למיתקפה

מישפחת חכמי, מבעלי הפניקס, עומדת לפתוח במיתקפה ציבורית על ראשי מס־ההכנסה ומחלקת־החקירות של מס־ההכנסה.
מישפחת חכמי טוענת שמחלקת־החקירות מנהלת נגדם מערכה מלוכלכת, מסתירה עובדות ומפעילה נגדה שיטות של גנגסטריזם.

שופטים למיזרח הרחוק

עם תום פגרת בתי־המישפט, עומדים שופטים רבים לצאת לטיול מאורגן למיזרח הרחוק. חלק מהשופטים עושים לכן תורנות בפגרה. ואחרים דוחים מישפטים כדי שיוכלו להצטרף לטיול שיארך כחודש וחצי.

מיחשוב הפרקליטות

תוך שנה וחצי עד שנתיים ימוחשבו כל הפרקליטויות במדינה.
על כך נודע בהשתלמות פרקליטים, שהיתה בערד בשבוע שעבר. במיכרז זכו החברות 2001 ודינימאל. המיחשוב יהיה יסודי מאוד, ויכלול את כל שלבי המהלכים בתיק המישפטי. מקווים כי הדבר יביא לייעול בפרקליטות, ולזירוז הטיפול במישפטים.

תישאר בבניין

רחל שילה, מי שהודחה בשעתו מתפקיד דוברת כור, בימי ישעיהו גביש, תישאר, כנראה, באותו הבניין, אך בתפקיד אחר.
לשילה הוצע לכהן בתפקיד דוברת איגוד התעשייה הקיבוצית.

ה„סינרמה" משנה את ייעודה

אולם ה„סינרמה" עומד להיסגר בקרוב ולעבור שיפוצים, שבמהלכם יוסב מדיסקוטק לאולם־מופעים מפואר, שיתמקד בעיקר בהעלאת מחזות־זמר.

מוסף חדש לצעירים

בשבועות הקרובים מתכוון עיתון „חדשות" לפרסם מוסף חדש לצעירים.
עורך המוסף הוא צבי גילת, וקהל־היעד של המוסף הוא בטווח הגילים שבין 16 ל־22.

„כלל" — המו"ל של פולק

סיפרו האוטו־ביוגראפי של התעשיין ישראל פולק, שיצא בימים אלה לשוק, הוצא לאור על־ידי חברת כתר, בבעלות קונצרן כלל.
עיסקה זאת משלימה עיסקה קודמת, שבה רכשה „כלל" את השליטה בחברת „פולגת" מידי פולק.

ייצוא חדש לברית־המועצות

באחרונה נמסר על ענף־ייצוא חדש לברית־המועצות.
מדובר בשמלות־כלה המיוצרות בארץ, והנשלחות בדרכים עקלקלות ליהודי־ברית־המועצות בכלל, וליהודי גרוזיה בפרט.

העם

יום נאה

עומס־החום נורא. העבודה בחוץ גיהינום. באיזו ארץ חי הקריין?

„מחר יהיה נאה," הודיע הקריין השבוע, „הטמפרטורות בירושלים, בתל־אביב ובחיפה: 31 מעלות."

אותו קריין יכול היה לחיות בסקוטלנד או ברנמארק. שם אומרת המילה „נאה": שמיים כחולים, שמש. אין שלג, קרח וגשם. יופי.

בישראל, עומס־חום כזה רחוק מלהיות „נאה". הוא מבשר חום בלתי־נסבל, סבל להמונים, גיהנום לעובדים בחוץ, עצבנות ותוקפנות על הכביש.

נדמה כי לרבים בישראל יש תסמונת של חוסר־אוריינטציה מבחינה זו. הם חוזרים אוטומטית על מושגים אירופיים, שנוצרו תחת שמיים אחרים, ושאין להם כל קשר להווייתם הממשית.

כך גירש השבוע שופט בישראל אנשים שהופיעו לפניו, מפני שלבשו מיכנסיים קצרים וחולצות־טי.

השופט הקפיד על כבוד בית־המישפט. הוא היה משוכנע כי לבוש זה אינו נאה.

זה נכון — בבריטניה. וגם בשאר ארצות אירופה הצפונית. בישראל זוהי שטות.

גם הבריטים, שסבלו מן החום בארץ, בהודו ובמושבות אחרות, הנהיגו כאן לבוש אחר. הם לבשו מיכנסיים קצרים כמדים רישמיים. זה היה חלק מלבוש צבאי ומישטרתי רישמי: מיכנסיים קצרים, חולצה בעלת שרוולים קצרים, גרביים עד לברכיים. אבל גם הם לא המציאו לבוש אזרחי מקביל.

בישראל, מיכנסיים קצרים וחולצה מתאימה הם בהחלט לבוש סביר, גם בבית־המישפט. שופט שאינו סבור כך, מוטב היה לו להתחלף בחודשי הקיץ עם עמית שוודי או קנדי.

ההתקוממות

חידה ירושלמית

השבוע נהרג בירושלים הפלסטיני הראשון. בגדה וברצועה נהרגו יותר מ־240. מה ההסבר?

נידאל רבדי (16), צעיר נוצרי שרכב על אופניו, נורה ונהרג השבוע בתחום ירושלים.

אחרי תקרית של ידויי־אבנים על אוטובוס ירו הנוסעים היהודיים — מתנחלים וחיילים — בלי־אבחנה לעבר הערבים. הצעיר הערבי, שלא היה מעורב בתקרית, נהרג בו במקום.

המיקרה עורר זעם עצום ברובע הנוצרי בירושלים, שהיה עד כה שקט יותר מאשר הרובע המוסלמי. במשך ימים סערו המהומות בעיר, החמורות ביותר מזה זמן רב. היה צורך במאות שוטרים ואנשי מישמר־הגבול, במטר של כדורי־גומי ובענן של גאז מדמיע, כדי לעמוד בפני ההמון הזועם.

הרוג ראשון. מבחינת הציבור היה במותו של נידאל הצעיר רק הפתעה אחת: הסתבר כי זהו ההרוג הפלסטיני ה ר א ש ו ן בירושלים.

ברחבי הגדה המערבית ורצועת־עזה נהרגו מאז ראשית האינתיפאדה יותר מ־240 פלסטינים, ולפי הערכת הפלסטינים עצמם יותר מ־300 איש ואשה, זקן וילד. בכל אותה תקופה לא נהרג בירושלים אף אדם אחד.

מדוע?

ירושלים המיזרחית דומה לכל שאר השטחים הכבושים. יושבת בה אותה האוכלוסיה, המשתתפת באינתיפאדה באותה הצורה, העורכת את אותן ההפגנות. ובכל זאת: איש לא נהרג.

בשטחים הכבושים פועל צה"ל, בעוד שבירושלים המיזרחית — המסופחת רישמית לישראל — פועלים המישטרה ומישמר־הגבול. האם גופים אלה זהירים וממושמעים יותר?

קשה להבין זאת. על מישמר־הגבול ידוע שהוא ברוטאלי יותר מאשר כל כוח אחר בארץ. בכל זאת, מסתבר כי גם שוטרי־הגבול לא הרגו איש בירושלים.

נער בשם מאבק. אין ספק שהוא נעוץ בהתאפקות השילטון הישראלי.

השילטונות יודעים כי ירושלים היא מקום רגיש. בירושלים יש קונסולים של מדינות רבות. אי־אפשר למנוע סיקור עיתונאי בירושלים. ירושלים מעוררת את תשומת־הלב של העולם כולו, של הממשלות ושל האפיפיור.

המסקנה: כאשר רוצים באמת למנוע הרג, אפשר לעשות זאת. כאשר יש לקצינים הוראות מפורשות למנוע בכל מחיר הריגת אנשים, נשים וילדים, הם ממלאים את תפקידם.

משמע: בשטחים הכבושים האחרים א י ן רגישות כזאת, אין הוראות כאלה, ובעיקר — אין סיקור עיתונאי.

גם אחרי הריגת נידאל (בערבית: „מאבק"), כשפרצו מהומות בכל רחבי העיר ונמשכו במשך כמה ימים, לא נהרג אף אדם אחד נוסף.

דיעות

ARABERREIN

לא יתכן עוד בגרמניה. אבל זה קורה במדינת היהודים: הדרישה לגירוש המוני.

זה היה מחזה רגיל בגרמניה של 1932, בטרם עלות הנאצים לשילטון: גנרל־ברימוס מופיע במועדון כלכלי־ימני ונואם על סכנת היהודים. הוא תובע „להעביר" את כל היהודים אל מחוץ לגרמניה, מכיוון שמיספרם גדל, הם „סותמים את האוניברסיטות" וברחבי גרמניה קמות שכונות יהודיות שלמות.

מאז השואה, לא יתואר דבר כזה בשום מקום בעולם. אמנם נותרו בעולם נאצים, ואין גם מחסור בגנרלים־ברימוס. אולם שום מועדון מכובד לא יעז עוד להזמין אורח שכזה, כדי שישמיע דיעות שכאלה.

זה יכול לקרות רק במקום אחר בעולם: במדינת היהודים עצמם. בתנאי אחד: שהגנרל לא ידבר על יהודים, אלא על הערבים.

טענה קלאסית. השבוע זה קרה בתל־אביב. גוף ותיק ומכובד של אנשי־כלכלה, המועדון המיסחרי־התעשייתי, הזמין את האלוף (מיל') רחבעם זאבי, כדי שיביע את דיעותיו.

הדיעות לא היו בלתי־צפויות. המוזמנים ידעו היטב מראש מה הן. האלוף־מיל', הנושא למרבית־האירוניה את הכינוי „גנדי", טען כי יש להעביר מישראל את כל האזרחים הערביים. הערבים „סותמים את האוניברסיטות", קבע, בחוזרו על אחת הטענות הקלאסיות של האנטי־שמים באירופה ברורות האחרונים. מסביב להר־תבור קמה עיר ערבית גדולה, וכן גם במקומות אחרים.

אילו אמר זאת גנרל אמריקאי על היהודים, היתה קמה שערוריה מחוף־אל־חוף. בישראל זכתה הידיעה בכמה שורות בעיתונים.

רעיון מכובד. השערוריה היא בעצם ההזמנה.

למועדון המיסחרי אינה עומדת הטענה שהוא רוצה בסך־הכל לשמוע את כל הדיעות. כי מעולם לא הזמין המועדון איש־ציבור המטיף לשלום עם הפלסטינים ולמשא־ומתן עם אש"ף. אין ספק כי עצם ההזמנה היתה בבחינת הצהרה.

מועדון פרטי רשאי להזמין אליו את מי שהוא רוצה. אולם בספקו בימה ציבורית מכובדת לנביא ה„טראנספר", קיבל המועדון המיסחרי על עצמו אחריות כבדה. הוא עזר לתת לרעיון זה ציביון של מכובדות ולגיטימיות.

טראומה יוונית. ברור כי זהו רעיון פאשיסטי קלאסי.

הטענה כאילו היו במאה ה־20 „חילופי אוכלוסין", וכאילו זהו פיתרון מדיני לגיטימי, היא שיקרית. מעולם לא היה כדבר הזה.

אנשי־הימין בארץ מרבים להסתמך על „חילופי־האוכלוסין" שהתקיימו כביכול בין תורכיה ויוון, בעיקבות המילחמה ביניהן בשנות ה־20 של המאה.

האמת שונה לגמרי: באותה מילחמה נוראה גירשו התורכים באכזריות עם שלם, בעל שורשים עמוקים — מיליוני היוונים של אנאטוליה, שגרו שם מאז ימי יוון העתיקה. זה היה מאורע טראומתי, שפצעיו לא הגלידו בנשמה היוונית עד עצם היום הזה. בני המגורשים שומרים על מסורתם ועל תרבותם המיוחדת.

היוונים גירשו בתמורה את התורכים המעטים שגרו ביוון. כאשר קם בין שתי המדינות שלום רישמי, רק אושרו העובדות המוגמרות. השינאה הלוהטת נותרה בשני הצדדים.

לא מכבר קרה אותו הדבר שנית, הפעם בקפריסין. התורכים גירשו את כל היוונים בחלק הצפוני של העיר, היוונים גירשו את התורכים בחלק הדרומי. שני הצדדים שחטו את יריביהם. באי הקטן שוררת שינאה הדדית נוראה.

שחיטה וגירוש. גירושים זוועתיים כאלה קרו גם במקומות אחרים. אחרי חלוקת הודו נערכו מעשי־טבח מחרידים משני הצדדים, ותוך כדי כך נסו וגורשו עשרות מיליונים מצד אל צד.

אחרי מילחמת־העולם השניה, בתגובה על זוועות הנאצים, גורשו המוני גרמנים מן הארצות שבהן אירעו זוועות אלה.

בכל המיקרים היה הגירוש מעשה־זוועה, פשע־מילחמה מן המתועבים ביותר. גירוש ציבור שלם — מפאת המוצא, הלשון, הדת או הלאום שלו — הוא אסון קולקטיבי, הרס של חיים, שואה.

מי שמציע זאת לישראל, מציע שואה הפוכה — פשע־מילחמה שיוביל למילחמה, או מילחמה אשר תאפשר את הפשע. כאשר סוחרים, בנקאים, תעשיינים ואילי־הון בישראל נותנים חסות להצעה כזאת, הם מגדירים את עצמם.

פליט האיית־אללה. העיתון היחידי שהגיב על כך היה הארץ, שהקדיש לכך מאמר ראשי. אך גם הארץ עבר בשתיקה על ראיון שפורסם בעמודיו שלו עצמו.

המרואיין היה אחד מרדכי בבזרא, איש־עסקים יהודי ממוצא איראני, שהבטיח להקים יש מאין עשרות מיפעלים בבית־שאן ובשאר חלקי הארץ.

על כך אפשר היה לחייך. אך בשיא דבריו הוסיף איש־העסקים, הפליט מארץ האיית־אללה, הבטחה חגיגית: במיפעלים שהוא עומד להקים „יעבדו יהודים בלבד".

אילו השמיע בעל־הון אמריקאי הבטחה שיעסיק במיפעליו „נוצרים בלבד" היו רועדות אמות־הסיפים. גם הארץ היה מביע מן הסתם, את הזדעזעותו.

העיר שחוברה לה יחדיו

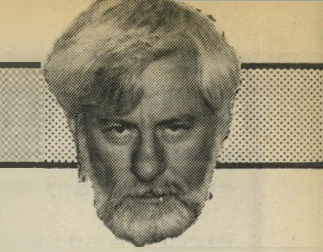

הנדון:

100 אוגדות יצעדו לעבר ירושלים. סביר או לא?

פסק זמן

חלום־בלהות חדש מהלך אימים בישראל. **חיינו אינם חיים בלי סיוט תורני כזה.**

לא רק כלי־התיקשורת, המתפרנסים מן ההיס־טריה היומית, אלא גם האדם ברחוב זקוק לסיוט כזה. אלמלא היה לזה ביקוש, לא היה נוצר גם היצע.

אפשר היה לחשוב כי האינתיפאדה, המתרח־שת ממש מתחת לאפנו, מספקת את כל הסיוטים הדרושים. מדי־יום יש סיפורי־זוועה, העולים זה על זה. אבל על האינתיפאדה אין רוצים לשמוע. היא קרובה מדי. אי־אפשר ליהנות ממנה כמו מח־לום־בלהות גדול, מיסתורי, אימתני אך רחוק.

השבוע נולד סיוט חדש כזה:

מילחמת איראן־עיראק הסתיימה. 50 אוגדות עיראקיות למודות־מילחמה ו־50 אוגדות פאנאטיות של איראן יתאחדו ויהיו לצבא אדיר. צבא מאוחד זה יפנה מערבה וישעט, על אלפי הטנקים שלו, לעבר גבולות ישראל.

אז תתחיל מילחמת גוג ומגוג. מילחמה לחיים ולמוות של עם־ישראל. כל הג'ינים ישוחררו מן הבקבוקים: גאזים רעילים, פצצות גרעיניות, כלי־הנשק של יום־הדין.

■ ■ ■

מה ממש בחלום־בלהות זה?

קודם־כל: אין הוא חדש. במשך שמונה שנים שימש להצדקת אחת התועבות הגדולות של האנושות: אספקת הנשק לאיראן, לעיראק או לש־תיהן גם יחד.

(ליעקב נימרודי, אחד מאדריכלי פרשת־הנשק האיראנית, ייחסו השבוע את האימרה שהרעישה את העולם: „סיום מילחמת איראן־עיראק הוא יום־שחור לסוחרי־הנשק בעולם!")

כמו שאמר הפרימיטיב הגדול, רפאל איתן: „שיהרגו אחד את השני!"

כמו שאמרו אחרים, מתוחכמים יותר, במיש־רדים ממוזגי־אוויר ובמיסעדות־פאר: „הביטחון הלאומי של ישראל מחייב את המשך המילחמה עד בלי סוף, כדי ששני הצדדים יהיו עסוקים!"

מדברים על מיליון הרוגים משני הצדדים במילחמה נוראה זו, בת שמונה השנים. על מיספר מחריד עוד יותר של פצועים.

אוי לביטחון הלאומי הזקוק לטראגדיה כזאת כדי להחזיק מעמד. אוי למדינה של ניצולי־השואה הזקוקה לשואה של אחרים כדי להתקיים.

אולם הסיפור כולו הוא עורבא־פרח, תירוץ לניהול מדיניות צינית, כסות למיסחר האפל ביותר עלי־אדמות: המיסחר במוות.

הביטחון הלאומי של עם־ישראל יכול להתקיים טוב מאוד בלי מילחמת איראן־עיראק. והסיוט של 100־האוגדות הוא שטות.

■ ■ ■

הרעיון ששני האויבים הגדולים יתחבקו לפתע בשדה־הקרב, מעל להררי הגופות, ויפנו יחדיו לעבר אוייב חדש הוא רעיון ספרותי, אך לא מציאותי.

יתכן שהיה יכול להיות ממש ברעיון זה אילו כרע אחד משני המישטרים היריבים. למשל: אילו התמוטט שילטונו של סדאם חוסיין, ואנשי האיית־אללה היו מצליחים לכונן בבגדאד ממ־שלה שיעית פרו־איראנית. או אילו קרס מישטר האיית־אללה בטהראן, וסדאם חוסיין היה מכונן שם מישטר פרו־ערבי ופרו־עיראקי.

אבל זה לא קרה.

אנשי חומייני ממשיכים לשלוט בטהראן, ואין שמץ של אפשרות שמישטר זה יתמוטט עתה. אנשי סדאם חוסיין ממשיכים לשלוט בבגדאד ביתר עוצמה, אחרי שנחלו ניצחון מפתיע.

שני המישטרים ממשיכים לשנוא זה את זה.

וגם לולא זה היה כך — האיבה המסורתית, בו ג אלפי־השנים, בין שתי הארצות האלה היא תופעה שאינה יכולה להיעלם בן־לילה, אלא בדרך נס.

■ ■ ■

מה קורה באיראן? האם אחרי שמונה שנות מילחמה מוכנים עכשיו האיראנים, בהתל־הבות קנאית, לפנות נגד האוייב הציוני ולשחרר את קודשי־האיסלאם בירושלים?

אין שום סכנה כזאת.

שמונה שנים של מילחמת־התשה אכזרית הו־תירו באיראן פצעים עמוקים.

כאשר פלשו העיראקים לארצם, הגיבו האירא־נים כפי שמגיב כל עם גא, בעל תודעה לאומית חזקה: הוא התאחד מסביב למנהיגיו והשיב מיל־חמה שערה בזעם לוהט ובמסירות אין־סוף.

הלהט הלאומי תוגבר על־ידי הקנאות השי־עית, פרי רוחם של האיית־אללה ואנשיו. המיל־חמה הלאומית הפכה מילחמת־קודש, אף שגם בצד השני עמד עם שהוא שיעי־ברובו.

הגל הגדול של ההתלהבות הלאומנית־הדתית הוא שעצר את המיתקפה של סדאם חוסיין. במשך שנים ארוכות של התשה הדדית קם הגל האיראני שוב ושוב וניסה להציף את עיראק. לשווא.

ברור לגמרי כי איראן הגיעה לנקודת־השבירה. האיית־אללה הסכים לשביתת־הנשק רק מפני שעמו התעייף. לעם האיראני קרה מה שקרה לגרמנים במילחמת־העולם הראשונה, ולארצות־הדרום במילחמת־האזרחים האמריקאית: הוא התעורר באחד הבקרים והחליט: די.

הקנאות השיעית התעייפה. הלהט הלאומי התעייף. איש לא יצליח בשנים הקרובות להלהיב את איראן להרפתקה דתית־לאומית־צבאית חדשה.

המיצעד האיראני הגדול לירושלים פשוט אינו עומד על הפרק.

■ ■ ■

מה קורה בעיראק? גם בה קרה הרבה בשמונה שנים אלה.

סדאם חוסיין קיווה להכריע את איראן במכת־פתע גדולה אחת, תוך כמה שבועות, כפי שקיווה היטלר לעשות לברית־המועצות. (לשני המיקרים היה רקע דומה מבחינה אחת: היטלר קיווה לניצחון קל מפני שסטאלין חיסל לפני כן את כל הקצונה הבכירה הסובייטית, בהתקפה של טירוף רצחני. סדאם חוסיין קיווה לתוצאה דומה מפני שחומייני חיסל את קציני השאה, ובעיקר את רובם של טייסי חיל־האוויר האיראני.)

אחרי הכישלון הראשוני, הבין העם העיראקי שהוא לוחם עכשיו על חייו, פשוטו כמשמעו, מול המכה החוזרת של הקנאות האיראנית. כפי שעמדה עיראק בעבר מול הגל המונגולי והמיתקפה של טימור הצולע, כך שימשה עיראק גם הפעם כחומה הבצורה של העולם הערבי כלפי מיזרח.

הצבא העיראקי לחם בהצטיינות, ואין ספק שהוא חדור עתה גאווה עצומה על כך.

עכשיו יש לעיראק הצבא הגדול ביותר, המשוכלל ביותר ובעל המוראל הגבוה ביותר שעמד לרשות העולם הערבי בדורות האחרונים.

אך האם מוכן ומסוגל צבא זה לפנות מחר בבוקר מערבה, נגד האוייב הציוני?

■ ■ ■

בוודאי שלא.

ראשית, עיראק זקוקה למנוחה. אחרי מילחמה של שמונה שנים, שפגעה קשה בתשתית הכלכלית, שתבעה קור־

בנות אדירים, אין שום מדינה ששה לקראת מילחמה חדשה.

שנית, גם שביתת־הנשק אינה שמה קץ לסיכסוך. אין עיראק יכולה לחשוף את הגבול/החזית שלה עם איראן. אין היא יכולה גם להתעלם מן המיעוט הכורדי בצפון המדינה, שמילחמתו העקשנית לחרות קיבלה בשנים האחרונות תנופה חדשה.

שלישית, אחרי הטעות ההיסטורית שלו לא ישגה סדאם חוסיין שנית. הוא החליט בקלות־דעת לתקוף את איראן, ושילם על כך מחיר עצום. אדם כזה אינו ממהר לעשות את אותו הדבר שוב.

רביעית, סיום מילחמת איראן־עיראק אינו מביא אוטומטית לסיום הסיכסוך העיראקי־הסורי. שתי המדינות מתחרות זו בזו מזה אלף שנה ויותר. שני פלגי מיפלגת־הבעת' שונאים זה את זה.

המיצעד העיראקי הגדול לירושלים גם הוא אינו עומד על הפרק.

■ ■ ■

כל זה נכון ביולי 1988. וזה יהיה נכון, מן הסתם, גם ב־1989 וב־1990.

אך זה לא יהיה בהכרח נכון בשנת 2000.

המצב במרחב השמי הוא דינאמי. אין הוא דומה לנוף ישן, שבו כבו כל הרי־הגעש. מתחת לפני האדמה שלנו פועלים כוחות חזקים, הרי־געש יכולים לפרוץ ולפלוט כמויות אדירות של לאבה, האדמה זזה בלי הרף.

חבית חומר־הנפץ, ששמה הבעייה הפלסטינית, יכולה לפתע להתפוצץ וליצור במרחב כולו מציאות נפשית חדשה לגמרי. הפונדמנטליזם המוסלמי, שספג זה עתה מכה באיראן, יכול להתפרץ בפינה אחרת של העולם הערבי, ולגרום למציאות חדשה. המחתרת היהודית הבאה יכולה לפוצץ את מיסגד אל־אקצה ואת כיפת־הסלע, ולהביא להתפוצצות אשר תשנה את נוף המרחב כולו.

לכן:

יש לנו פסק־זמן. איש אינו יכול לדעת

(המשך בעמוד 16)

מאת אורי אבנרי

זוהי רשימה חלקית של חברי־הכנסת: העובדים מחוץ לבית

לא מעט חברי־כנסת היו מתוחים ביום השני אחרי־הצהריים, ולא רק בגלל העובדה שהכנסת ה־11 עומדת לפני סיומה.

על סדר־היום עמדה הצעת־חוק הנקראת בלשון הכנסת חוק חסינות חברי־הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מיספר 5), התשמ"ח—1988. או בלשון פשוטה יותר: תיקון לחוק האוסר על חברי־כנסת עיסוק נוסף בשכר. התיקון התקבל ברוב קולות.

חוק חסינות חברי־הכנסת המקורי, הקיים כבר שנים רבות, אינו מתיר לחברי־הכנסת לקבל משכורת מכל מקור אחר בכל צורה שהיא. התיקון החדש מחסל את האפשרות שחברי־כנסת יקבלו שכר על שרותי־ייעוץ למיניהם. (בין הייעוצים הרווחים בקרב חברי־הכנסת: ייעוץ מישפטי, ייעוץ כלכלי וייצוג גופים או אנשים פרטיים לפני מוסדות ורשויות שונים).

התיקון החדש לחוק אינו נוגע לחברי־כנסת שהם בעלי־עסקים ואשר מקבלים רווחים מעיסקיהם. אלה יוכלו, למרות התיקון, להמשיך ולקבל רווחים.

לעומתם יצטרכו אלה מחברי־הכנסת שהם גם ראשי־עיריות לבחור בין שני העיסוקים.

עד כה היה נהוג כי שרים וסגני־שרים אינם רשאים לקבל משכורת, שכר או רווחים מכל עיסוק שהוא, כולל רווחים מעסקים מישפחתיים או פרטיים. כך נאלצו שרים למסור את ניהול עיסקיהם, אם היו להם כאלה, לאחרים.

האמת היא שרובם המכריע של חברי־הכנסת אינם נהנים מהכנסה נוספת, כתוצאה מייעוצים כלכליים או מישפטיים. חלק מחברי־הכנסת משמשים בתפקידים ציבוריים שונים המקנים להם שרותים והטבות כמו רכב, לישכה, שרותי מזכירות, טלפונים, הוצאות שונות, ונסיעות בתוך הארץ ומחוצה לה. הדבר עוזר להם ברכישת כוח פוליטי אישי.

המישאל כלל 43 חברי־כנסת. בממשלה מכהנים 25 שרים, 24 מתוכם הם גם חברי־כנסת ואלה, מכוח התקנות, אינם רשאים לעסוק בעיסוקים נוספים. בנוסף להם יש חמישה סגני־שרים, שתקנות אלה חלות גם עליהם. חלק מחברי־הכנסת הנמצאים ברשימה זו לא יכהנו בכנסת הבאה, אך היו בין המצביעים על הצעת־החוק. הרשימה מובאת לפי סדר האלף־בית.

חלק מן העיסוקים הנוספים של חברי־הכנסת המופיעים ברשימה לא עומדים בסתירה לתיקון החדש בחוק.

המידע הגיע באופן אישי מחברי־הכנסת בעצמם.

החוק יכנס לתוקפו בספטמבר 1989.

ענת סרגוסטי ■

ח"כי הכסף

רפי אדרי (מערך): בעד החוק.

אדרי משמש זה חמש שנים כיו"ר מועצת־המנהלים של חברת שיכון ופיתוח. הוא מקבל מן החברה רכב והוצאות (לדבריו: „600 שקלים היו הוצאותי בכל השנה האחרונה"), נסיעות לחו"ל במידת הצורך, אך אינו מקבל משכורת או שכר מן החברה. הוא חי, לדבריו, רק ממשכורתו כחבר־כנסת.

אהוד אולמרט (ליכוד): נגד החוק.

„אני לא מתראיין בנושא זה."

● עורך־הדין אולמרט, אתה מוכן לומר מה העיסוק הנוסף שלך?

„לא!"

מיכאל („מיקי") איתן (ליכוד): בעד החוק.

איתן משמש כיו"ר מזכירות היישוב כוכב־יאיר ללא תשלום. „בעבר קיבלתי הוצאות עבור עבודתי בכוכב־יאיר, אך זה חודשים אחדים איני מקבל כמעט הוצאות."

איתן הוא מישפטן בהשכלתו, אך מעולם לא עשה רישיון לעריכת־דין, וכך גם לא עבד במיקצוע זה. „מעולם לא נתתי ייעוצים בשכר מכל סוג שהוא, והייתי אחד מראשי התומכים בחוק החדש ונלחמתי למענו גם בתוך סיעת הליכוד."

רפאל („רפול") איתן (התחיה־צומת): בעד החוק.

איתן הוא בעל משק חקלאי. „אני לא יודע מה אעשה אחרי קבלת החוק, והשאלה היא מה טוב למדינה, לא מה טוב בשבילי. בכל אופן לא אפגע בחוק."

שולמית אלוני (רץ): בעד החוק.

אלוני, מישפטנית בהשכלתה ועורכת־דין, נותנת, לדבריה, ייעוץ מישפטי חינם במשך 30 שנה, „וכל כסף שמתקבל בעיקבות הייעוץ, אם מתקבל כזה, הוא תרומה לתנועה." אין לה רווחים אישיים מעיסוק זה.

עדי אמוראי (מערך): נגד החוק.

אמוראי לא היה מוכן להסביר את עמדתו ואמר: „בכנסת הבאה לא אכהן כחבר־כנסת, לכן אני לא מתערב, זה אינו נוגע לי, ואני לא חייב בהסברים מדוע הצבעתי נגד החוק."

נאווה ארד (מערך): בעד החוק.

ארד משמשת כיו"ר מועצת־המנהלים של מישען, „שזה גוף ציבורי ואלה עיסוקים ציבוריים." בתפקידה זה מקבלת ארד מישרד ושרותי־מישרד. היא גם משמשת כיו"ר השדולה בכנסת למען הגימלאים.

ארד, כמו חברי־כנסת רבים אחרים, טוענת שראוי היה שלח"כ יהיו שרותים שייאפשרו לו עבודה שוטפת. היא מסבירה שחברי־כנסת שהם ראשי ועדות מקבלים מישרד, מזכירות, טלפונים ישירים, יועצים מישפטיים ותקציב לסיורים. הטבות המפלות אותם לטובה מחברי־הכנסת האחרים.

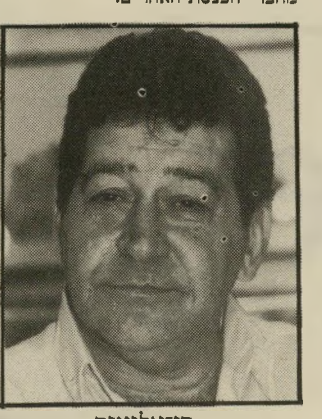

בן־אליעזר
„אין עיסוקים"

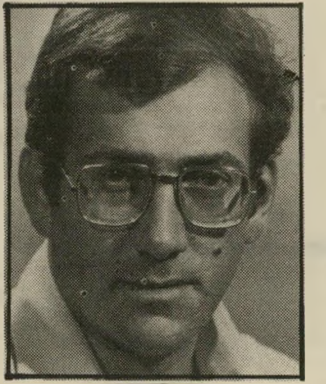

אולמרט
„לא מתראיין"

יורם ארידור (ליכוד):

„אין לי עיסוק כחבר־כנסת," ולשאלה אם הוא מצביע בעד או נגד החוק, ענה: „איני רוצה להשיב מפני שממילא לא אהיה בכנסת הבאה, ולכן אני חושב שזה לא יהיה נאה שאחווה דיעה בנושא זה."

צ'רלי ביטון (חד"ש): בעד החוק.

ביטון חי ממשכורת של חבר־כנסת ואין לו עיסוק מכניס נוסף.

בנימין („פואד") בן־אליעזר (מערך): נגד החוק.

„אין לי שום עיסוקים נוספים. אני לא חושב שאפשר לעשות שתי עבודות ביחד. אני מצביע נגד החוק, מכיוון שיש קונוטציה שלילית לגבי רמת המשכורת של חברי־כנסת. הח"כים במצב כלכלי גרוע. אילו הייתי בטוח שח"כים לא ינצלו את סמכותם ומעמדם לעשות הון, לא הייתי מתנגד להכנסה נוספת מעיסוק מיקצועי."

אליהו בן־אלישר (ליכוד): בעד החוק.

„אבל החוק אינו מספק אותי. יחד עם זאת תנאי העבודה שהכנסת נותנת לחבריה הם מתחת לכל ביקורת ואני לא מדבר על המשכורת, אלא על שרותים של חדר, טלפון ומזכירה." לבן־אלישר אין עיסוק מכניס נוסף.

דוב בן־מאיר (מערך): בעד החוק.

„הייתי בין יוזמי ההצעה לאסור

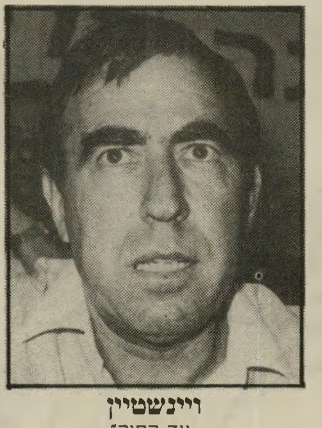

ויינשטיין
„נגד החוק"

כליל עיסוקים נוספים לחברי־כנסת."

בן־מאיר משמש כחבר־מועצת עיריית תל־אביב, ומקבל עבור עבודתו זו 12 שקלים לחודש. הוא גם מקבל שכר־סופרים מספרים שכתב.

גידעון גדות (ליכוד): נגד החוק.

גדות משמש כיו"ר דירקטוריון מיפעל־הפיס. „אבל זו שליחות תנועתית, זה לא עיסוק נוסף. נפח הפעילות של מיפעל־הפיס גדול יותר משלושה מיניסטריונים, אז למה לא שואלים אותה השאלה לגבי שר? אני עובד בהתנדבות, מקבל מכונית ומחזיר למיפעל־הפיס הוצאות שאני מוציא על נסיעות פרטיות.

„אני גם מקבל מישרד שם. אבל התרומה שלי למדינת־ישראל בשבע השנים האחרונות היא שהעליתי את מיפעל־הפיס מנפח מכירות של 38 מיליון דולר לפני שבע שנים, לרבע מיליארד דולר השנה. אז מגיע שיתנו לי שולחן, כיסא, טלפון ומזכירה. החוק לא ימנע ממני להמשיך לשמש בתפקיד, כי הוא לא מתייחס ישירות אלי.

„אבל אני נגד החוק, משום שאינו טוב. הוא ימנע מאנשים בעלי הישגיות אישית להיכנס לכנסת, ויאפשר לח"כים לדאוג להקמת עמותות עם כספים ייהודיים, ולאותן עמותות יהיה מותר להעמיד לרשות הח"כים את כל האמצעים."

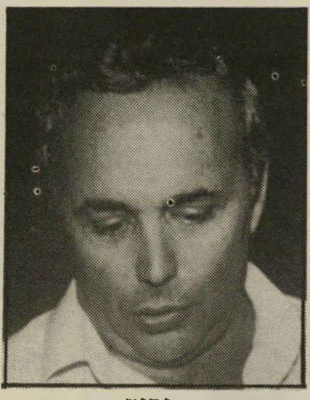

גדות
„שליחות תנועתית"

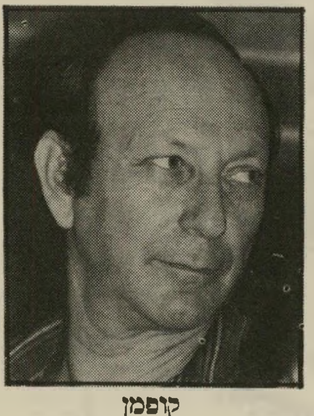

קופמן
„לא נפגע"

גדות גם משמש יו"ר עמותת המיכללה על־שם אריה בן־אליעזר שהיא „העמותה היחידה שהוכרה על־ידי מזכירות תנועת־החרות והיחידה שהדירקטורים שלה נבחרו על־ידי המזכירות. אין לי שום טובות־הנאה מעמותה זו."

פינחס גולדשטיין (ליכוד): בעד החוק.

לגולדשטיין אין, לדבריו, שום עיסוק מכניס נוסף. הוא משמש דירקטור בחברת הבנייה מרל"ז כאיש־ציבור, „לא קיבלתי עד היום מאומה חוץ מחדר בבניין מרכז הקבלנים. הייתי בעבר מזכיר אירגון הקבלנים וניהלתי חברת־ביטוח שלהם, כשהלכתי לכנסת הם הציעו לי מישרד שם. יש לי חדר וטלפון.

„החוק טוב אם הוא יעצור ח"כים מסויימים שהפכו את הכנסת לקרדום לחפור בו. אבל צריך לתת לח"כים לחיות בכבוד."

מרים גלזר־תעסה (ליכוד): בעד החוק.

לגלזר־תעסה אין עיסוק נוסף, והיא תמכה בחוק. „החוק, אמנם, אינו מכסה את הנושא. החוק הוא צעד אחד קדימה, ולדעתי צריך ללכת עד הסוף כמו עם שרים וסגני־שרים. והעובדה היא שאף אחד עדיין לא ויתר על מינוי שר או סגנות שר בגלל הגבלה כזאת."

חייקה גרוסמן (מפ"ם): בעד החוק.

לגרוסמן, חברת קיבוץ, אין עיסוק נוסף ויותר מכך: „אני מוסרת את המשכורת שאני מקבלת כחברת־כנסת ישירות לתנועת הקיבוץ־הארצי ומקבלת מהתנועה רק את ההוצאות הדרושות לי, כולל הסעה."

פסח גרופר (ליכוד): נגד החוק.

„כרגע אין לי משק חקלאי, מסרתי אותו לבני. יש לי עיסוקים מכניסים נוספים, אך אני לא מעוניין לדבר עליהם. בכל מיקרה אנהג לפי החוק. אני חושב שהחוק מיותר ושלא היה צריך לחוקק אותו."

שרה דורון (ליכוד): נגד החוק.

דורון משמשת כיו"ר הנהלת קופת־חולים מכבי, אך לא מקבלת תמורה. „אני לא בעד החוק כי הוא מנוסח בצורה גרועה, והוא מאפשר לפונקציונרים של מיפלגה לקבל את כל התנאים, ומפלה לעומתם את העצמאים. החוק מזמין שחיתות. אני בעד חוק שימנע ניגוד אינטרסים בטיפול ח"כים."

שבח וייס (מערך): בעד החוק.

וייס הוא פרופסור באוניברסיטת חיפה. מייד עם כניסתו לכנסת יצא לחופשה ללא תשלום מן האוניברסיטה, אך לעיתים הוא מוזמן להרצאות ומקבל תשלום לפי הרצאה. הוא גם כותב מאמרים בעיתונות ולעיתים מקבל גם עליהם תשלום קטן.

„אני נוסע להרצאות של המיפלגה ברכב שלי ומקבל רק החזר חלקי של הדלק מהמיפלגה. מאז שנעשיתי ח"כ אני מפסיד 50% מהכנסותי. הוצאתי שני ספרים מאז שאני חבר־כנסת ולא לקחתי אגורה אחת שכר־סופרים מהמו"ל שלי."

אריאל וויינשטיין (ליכוד): נגד החוק.

ויינשטיין הוא שמאי מקרקעין מוסמך וממשיך לעסוק במיקצוע זה.

„אני נגד החוק טוטאלית, משום שהחוק יגרום לכנסת מושחתת עד אימה.

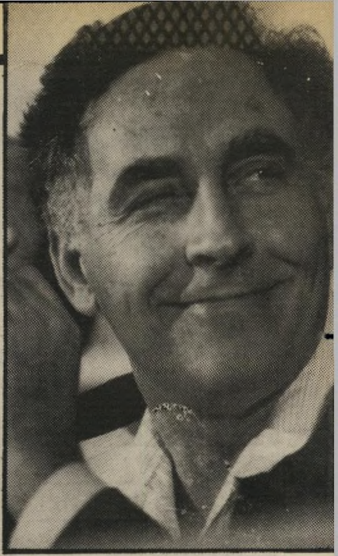

כהן־אורגד
„לא מועמד יותר"

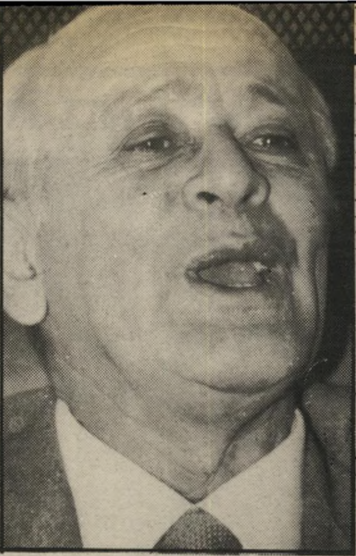

שילנסקי
„שותף עם בני במישרד"

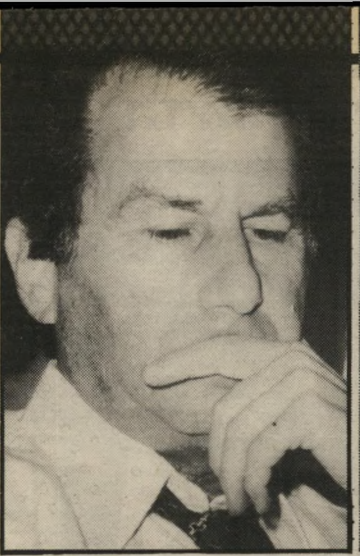

רובינשטיין
„מרחיק לכת"

אדרי
„חי רק ממשכורת"

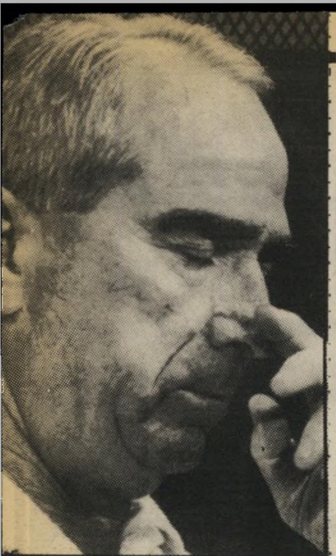

רפול
„לא אפגע בחוקי"

לפי החוק יוכל ח"כ לקבל תמורה מגוף ציבורי. התמורה כוללת מישרד, מכונית, נהג, מזכירות, יחסי־ציבור והוצאות נוספות. אני מעריך את התמורה ב־7,000 דולר לחודש. יהיו אנשים כמו ישראל קיסר או יעקב שמאי, שייצגו את העובדים או את המשק הקואופרטיבי, או אחרים שייצגו את המושבים.

„לאלה תהיה הכנסה נוספת והם יוכלו באמצעותה להסתובב בארץ ולהיאבק על השוק הפוליטי. לעומתם יהיו ח"כים שלא ינתן להם לעסוק בעיסוק פרטי, וכדי להתחרות הם יהפכו להיות מועסקים על־ידי גופים ציבוריים. הפיתרון הוא אתיקה חריפה, או איסור כולל."

מרדכי וירשובסקי (רץ): בעד החוק.

„העיסוק הנוסף שלי הוא להסתכל על העולם בתימהון. כשנבחרתי לכנסת ב־1977 הצהרתי שאיני מתכוון לעשות כל עבודה נוספת."

וירשובסקי הוא חבר מועצת עיריית תל־אביב, אך לא מקבל שכר עבור חברות זו, גם לא את החזר ההוצאות. יש לו רישיון עורך־דין, אך לא עבד במיקצוע זה מאז שנבחר לכנסת ב־1977. „אין לי מישרד, אין לי נייר־מיכתבים, אין שום דבר."

גדי יציב (מפ"ם): בעד החוק.

ליציב אין עיסוקים מכניסים נוספים. „הפסקתי ללמד באוניברסיטה. אני כותב טור לעיתון על־המישמר, לא עבור משכורת. אני לא סתם בעד החוק, אני תומך נלהב שלו."

רן כהן (רץ): בעד החוק.

לכהן, חבר־קיבוץ גן־שמואל, אין הכנסות נוספות.

יגאל כהן־אורגד (ליכוד): נמנע.

כהן־אורגד הוא בעל מיפעל שעוסק בייצוא של אבקת אלומיניום ומתעסק גם בבנייה.

„החוק המוצע אינו עומד לפתור את הבעייה של הגיינה במערכת הציבורית, הוא עומד לתת עדיפות למסלול ,מיקצועי' של פונקציונרים מיפלגתיים. מאידך המצב הקיים הוא בלתי־נסבל.

„לצערי לא התקבלה הצעת־חוק שהגשתי עוד לפני חמש שנים, והיא של קיום פינקס אינטרסים פתוח לציבור, כדוגמת זה הקיים בבריטניה, לפיו כל ח"כ חייב שיהיה לו פינקס פתוח לעיון הציבור ושיגלה כל מקור כספי או שווה־כסף של תמיכה בו בין מעסק, בין מייעוץ, בין מתומכים למיניהם.

„הפיתרון הנכון, לדעתי, הוא קיום פינקס כזה וחובה להימנע מהשתתפות בדיון ובהצבעה על נושא שבו יש לח"כ עניין.

„קיום החוק אינו אקטואלי לגבי מכיוון שאני לא מועמד לכנסת הבאה."

דויד ליבאי (מערך): נגד החוק.

ליבאי הוא עורך־דין פעיל במישרד עורכי־דין. „אין זה סוד שאני עורך־דין. לגבי החוק: אני בדיעה שיש מקום להגבלות רציניות וסנקציות חריפות לגבי מי שעובר על איסורים בתחום זה. צריך לאסור על ח"כים לייצג אנשים בשכר לפני כל רשויות המימשל, מישרדי־הממשלה, רשויות מקומיות וכו'.

„אני מוכן לאיסור בחוק שיגביל הכנסה לח"כים מעיסוק נוסף ופיקוח ציבורי על מקורות ההכנסה. אני בעד נוכחות־חובה בישיבות־הכנסת. בעד מניעת ניגוד אינטרסים וניצול לרעה של התפקיד, אבל מכאן ועד ההצעה הדרקונית שמונחת לפני הכנסת, יש מרחק עצום. האיסורים המוצעים כאן, אין כמותם בשום מדינה בעולם.

„נוסף לזה התיקון לחוק יביא לכך שהח"כים יהיו בעתיד פקידים של המנגנון המיפלגתי ותלויים בו. זו תהיה כנסת עם עדיפות לעשירים, כי הם אינם חיים על משכורת ויש להם אמצעים כדי להקדיש את זמנם לפעילות מיפלגתית, ולפי התיקון החדש מותר לעשירים להמשיך ולעסוק ללא הגבלות בתעשייה, מיסחר ותיווך.

„אני סבור שהחוק ירחיק מהכנסת את האנשים המובילים במיקצועות החופשיים כמו רופאים, עורכי־דין, רואי־חשבון וכדומה. החוק מפלה בין ח"כים באופן חמור ביותר, כי יהיו כאלה שיורשו לעסוק בעיסוקים נוספים

ליבאי
„אצ״ית לחוק"

ללא הגבלות, ואחרים יהיו חייבים להיפרד ממיקצועותיהם. באופן אישי, כשהחוק יכנס לתוקף, אציית לו."

עוזי לנדאו (ליכוד): בעד החוק.

ללנדאו אין עיסוק נוסף. „אני חושב שצריך היה להחמיר יותר ולהפוך את העבירה על החוק לעבירה פלילית. אני חושב שתנאי הכרחי לשינוי יחס הציבור הוא חידוש האמון בחברי־הכנסת. שאנשים יפסיקו להתעשר באורח פרטי מכך שהם חברי־כנסת."

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום): בעד החוק.

מיעארי, עורך־דין במיקצועו, סגר את מישרד עורכי־הדין שלו חצי שנה אחרי שנבחר לכנסת. „המישרד משמש אותי רק כדי לקיים פגישות עם אנשים שקשה להם להגיע לכנסת."

יהושע מצא (ליכוד): בעד החוק.

„אין לי עיסוק קבוע נוסף. מפעם לפעם אני עוסק בייעוץ כלכלי זה או אחר, אבל זה לא ממוסד. אני גם יועץ כלכלי במיספר גופים."

מצא הוא חבר בעמותת סקופ של הליכוד, „אך אין לי מכך שום טובות־הנאה. אני בעד הגבלה טוטאלית של עיסוקים, בעד הגבלת האפשרות שח"כים מסויימים יעמדו בראש עמותות, אירגונים, מוסדות ומשם יקבלו לשכות, מזכירות, רכב, נהגים, ולח"כים אסור יהיה לעסוק בעיסוק שלצידו הכנסה נוספת כדי להתחרות בהם. ח"כ צריך לעסוק רק בפעילות בכנסת או בפעילות מיפלגתית שאין בצידה טובות־הנאה."

דן מרידור (ליכוד): בעד החוק.

מרידור, עורך־דין במיקצועו, הפסיק את עבודתו במישרד־עורכי הדין לפני שלוש שנים.

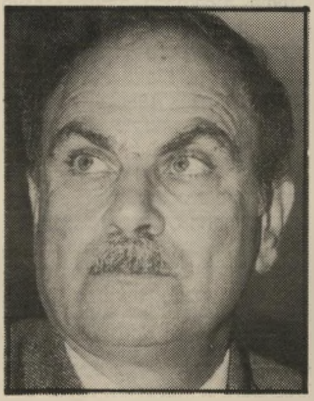

אמוראי
„לא נוגע לי"

גרופר
„חוק מיותר"

„אין לי הכנסות נוספות, מקדיש את כל זמני לעניין הציבורי. הפסקתי את עבודתי כעורך־דין כדי שלא יאמרו... בעניין החוק: הייתי מחמיר מאוד בעונשים למי שמנצל את מעמדו. הייתי הופך זאת לעבירה פלילית."

אמירה סרטני (מפ"ם): בעד החוק.

לסרטני, חברת קיבוץ, אין הכנסה נוספת. „כל המשכורת שלי נכנסת לתנועת הקיבוץ הארצי. אני מקבלת הוצאות מהתנועה, והתנועה גם העמידה לרשותי רכב. יש לי חדר במרכז מפ"ם, שאותו אני מחלקת עם חייקה גרוסמן."

עובדיה עלי (ליכוד): נמנע.

עלי משמש כראש־עיריית עפולה. בגלל החוק החדש לא יעמיד את עצמו כמועמד לראשות העירייה, וימשיך לכהן כח"כ גם בכנסת הבאה.

שלמה עמר (מערך): בעד החוק.

עמר משמש כיו"ר הנהלת אגד, אך „אני לא מקבל משם לא רכב ולא משכורת."

מתי פלד (הרשימה המתקדמת לשלום): בעד החוק.

פלד, פרופסור לספרות ערבית, נמצא, מאז שנבחר לכנסת, בחופשה ללא תשלום מן האוניברסיטה. הוא מלמד שני קורסים לספרות ערבית באוניברסיטה, אך אינו מקבל משכורת, אלא תשלום עבור כל שעת הרצאה. „אני בעד החוק ובעד להרחיב אותו. החוק לא יפתור תופעה של אדם כמו אברהם שפירא, שיוכל להמשיך ולנהל את עסקיו. הוא לא מונע מח"כים להמשיך וליהנות מהכנסות מרכוש."

דדי צוקר (רץ): בעד החוק.

לצוקר אין הכנסות מעיסוקים נוספים. הוא משמש גם כמזכ"ל התנועה ונוסע לעיתים ברכב של המיפלגה.

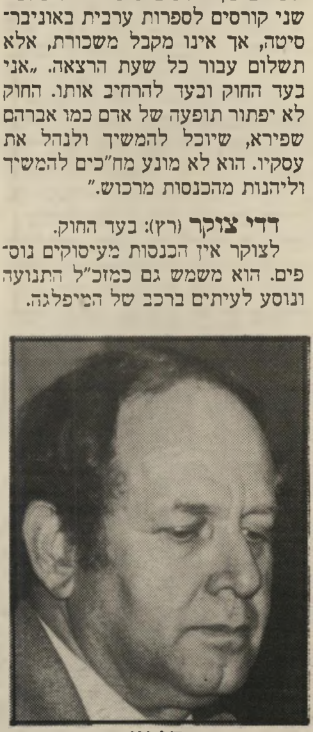

תיכון
„צרות עין"

אלי קולס (ליכוד):

קולס הוא עורך־דין במיקצועו וממשיך לעבוד במישרד עורכי־דין במקביל לעבודתו בכנסת.

חיים קופמן (ליכוד): נגד החוק.

קופמן, לשעבר יבואן של לנו, נאלץ להיפרד מעסק זה כשנבחר כסגן שר־האוצר. כיום הוא מנהל עסק מישפחתי של סוכנות כימיקלים, אך, לדבריו, הוא אינו מנהל פעיל. „אני לא אהיה בין הנפגעים מן החוק החדש, אבל אני נגד הגישה שח"כ צריך להתנתק מכל עיסוקיו.

„החוק יביא לכך שאנשים בעלי רעיונות יצירתיים לא יוכלו להיות בכנסת ויהיו בה רק פקידי מיפלגות ומוסדות. החוק מאפשר לקבל רכב, לישכה, פקידים וכל ההוצאות, תנאי ישראל קיסר."

קופמן משמש גם כיו"ר עמותת הלאום, עמותה של הליכוד, „אבל לא מקבל כלום מן העמותה. אין לי בעייה אישית, אבל אני מתמרמר שלא יאפשרו לאנשים מהסקטור הפרטי, ליזמים, להכנס לכנסת. זו תהיה כנסת של אנשי מנגנון, או של מיליונרים."

אמנון רובינשטיין (שינוי־תנועת המרכז): נמנע.

רובינשטיין מלמד באוניברסיטה ללא שכר. „החוק מרחיק לכת בעניינים מסויימים, ולא מרחיק בעניינים אחרים."

חיים רמון (מערך): בעד החוק.

רמון הוא עורך־דין במיקצועו ושותף במישרד עורכי־דין. „אחרי שהחוק יכנס לתוקף, אסגור את המישרד."

מאיר שיטרית (ליכוד): נגד החוק.

שיטרית שימש בעבר, במקביל לעבודתו בכנסת, כראש־מועצת יבנה. כיום הוא משמש בתפקיד גיזבר הסוכנות היהודית. הוא הצביע נגד החוק רק משום שהוא אוסר גם על ראשי עיריות ומועצות מקומיות להמשיך לכהן בתפקידם.

דב שילנסקי (ליכוד): נמנע.

שילנסקי, עורך־דין במיקצועו, שותף עם בנו במישרד עורכי־דין. „בחוק הזה יש חלק שאני מתנגד לו מאוד, זה חלק שמאפשר לתעשיין להמשיך להיות תעשיין, לסוחר להמשיך להיות סוחר, לעיתונאי להמשיך להיות עיתונאי ולקבל שכר.

„אני עורך־דין מיקצועי ושותף עם בני במישרד, ועם זאת אני לא חושב שיש חמישה חברי־כנסת שיכולים להתחרות איתי בפעילות בכנסת. נמנעתי כי ההדר הבית"רי מחייב אותי להימנע מהצבעה כשיש לי נגיעה אישית לעניין. אחרי החלת החוק אעזוב את מישרד עורכי־הדין."

בני שליטא (ליכוד): בעד החוק.

שליטא משמש כראש מועצת־מנחמיה, אך אינו מקבל משכורת עבור תפקידו זה. „אני הח"כ הראשון שהכניס לקופת המועצה את דמי־הרכב שקיבלתי מהכנסת. אני מקבל רכב מן המועצה. החוק הזה הוא נכון וטוב. חייב להיות חוק כזה, אבל יש ח"כים צרי־עין והם הולכים בשיטת האדמה החרוכה. במהלך עבודתי כחבר־כנסת טיפלתי בהרבה אנשים ומעולם לא העליתי על דעתי לקחת שכר עבור דברים שטיפלתי בהם במיסגרת תפקידי."

יעקב שמאי (ליכוד): בעד החוק.

שמאי משמש כראש סיעת תכלת־לבן בהסתדרות, הוא בעל משק חקלאי בגיבעת־עדה „ומאז שאני בכנסת עקרתי 14 דונם מטעים. החלטתי להפסיק לממן את המשק מהמשכורת שלי כח"כ. נשארו לי שלושה מטעים, שההכנסה השנתית עליהם היתה 3,000 שקלים ברוטו. הסיעה בהסתדרות העמידה לרשותי רכב, ולכן אני לא מקבל אחזקת־רכב מן הכנסת."

דן תיכון (ליכוד): נגד החוק.

„אני חבר־כנסת, מתפרנס רק מחסכונותי. הייתי יועץ כלכלי עד לפני חמש שנים. אני נגד החוק, כי אני חושב שצריך להשאיר את העניין לחברי־הכנסת. נתנו לנו את הזכות והחובה להחליט בדברים גדולים יותר כמו מילחמות. החוק הוא בבחינת צרות־עין. יש ועדת־אתיקה, ושם המקום לדון בדברים מסוג זה. זהו חוק יחיד במינו בכל הפרלמנטים בעולם."

אלכס מסים על ועידת המיפלגה הדמוקרטית באטלנטה

בדיחה מחדר השרותים

ארבע מצירות הוועידה, שתיים לבנות ושתיים שחורות, נכנסו לחדר־השירותים לנשים של הוועידה הדמוקרטית באטלנטה. אחת מהן, לבנה, יצאה מאחר התאים ואמרה לנשים השחורות: „אין נייר־טואלט בתא הזה! נאל לטפל בזה!”

אחת משתי הנשים השחורות, רוזה פרק, צירת המיפלגה הדמוקרטית מג'ורג'יה, התפרסמה בשנות ה־50, כשנהג־אוטובוס ציבורי סירב להסיע אותה. באטלנטה של אז נאסר מרטין לותר קינג המנוח, משום שניסה לשתות מים פשוטים מברז ציבורי, שעליו התנוסס שלט שאסר את השתייה לשחורים.

סיפור־המעשה מחדר־השרותים של הנשים — שפורסם בטלוויזיה, מחוף לחוף — היה חשוב לרבים מצירי־הוועידה של המיפלגה הדמוקרטית, שבחרה במייקל דוקאקיס ובלויד בנטסן כבמועמדיה לתפקידי הנשיא וסגן־הנשיא של ארצות־הברית. כי רק תמיכתו של אורח אמריקאי שחור אחד יכולה להבטיח את בחירתם, בנובמבר השנה: ג'סי ג'קסון, מי שהיה מלוווהו ועוזרו של הכומר מרטין לותר קינג, שנרצח בשנות ה־60.

מה שקרה בחדר־השרותים של הנשים, שימש אות־אזהרה לצירים הדמוקרטים ולעם האמריקאי: המטרה הסופית עוד לא הושגה. ארוכה הדרך לחרות, לצדק חברתי ולשיוויון־זכויות. הדרך ארוכה, רצופה כוונות טובות, אמונות טפלות, טינה גזעית, אפלייה הברתית.

הדרך לאטלנטה ארכה אצל מייקל דוקאקיס, ג'סי ג'קסון ולויד בנטסן 17 חודשים ארוכים. לפניהם עוד ארבעה חודשים נוספים, ואז יחליט העם האמריקאי על גורלם וגורלו, ואולי גם גורלנו.

דרוש „האפי אנד”

את הדרך לאטלנטה עשיתי במטוס. את פתיחת הוועידה, ואת היומיים שלפניה, עשיתי באולם הענקי, בחדרי־העיתונות שהשתרעו על שיטחם של איצטדיוני־ענק, בלובי של בתי־המלון ובמיסעדות.

בפעם האחרונה שביקרתי באטלנטה, לפני 12 שנים, קראתי בעיתון המקומי את סיפורו של רופא, שתפר פצע בזרועו של נער כושי, תבע ולא קיבל את שכר־טירחתו והוציא בו במקום את התפרים, בטענה שאין הוא צריך להעניק שרותי־חינם.

כיום היה אותו רופא נשלח לבית־הסוהר, ורישיונו היה נלקח ממנו לזמן ארוך. אז הוא זכה רק בגינוי מפי הסתדרות־הרופאים המקומית, ובהפגנה קטנה ליד המירפאה שלו.

בלילה שבו נפתחה הוועידה חזרתי לניו־יורק. הטלוויזיה בביתי, ליד מזגני־האוויר המרעננים, העניקה לי תמונה וקול טובים יותר, מכפי שיכולתי לקבל במקום שהוקצה לי על ספסלי־העיתונות. 15 אלף עיתונאים באו לסקר את הוועידה, מכל רחבי העולם וארצות־הברית. כשליח העולם הזה הייתי אחד מהם.

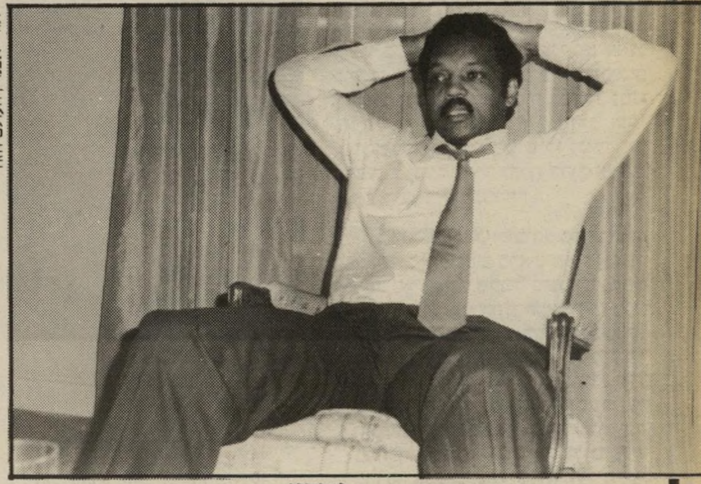

אורי אבנרי, העולם הזה

ג'קסון
אהוב ושנוא, מוכר וידוע

הוועידה הדמוקרטית לא נועדה למשתתפיה — זאת הבנתי מייד כשהתחלתי לשוטט במרחביה הענקיים של הוועידה. מצאתי את עצמי בזירת־צילומים ענקית, בתוך תפאורת־ענק שבימאים מנוסים, מהוליבוד, עשו בה כבתוך שלהם.

אני — שחונכתי על ברכי פולחן־האישיות של יוסף סטאלין, מאיר יערי ויעקב חזן — לא יכולתי להאמין כי ב־1988, השנה שבה התקיים הקונגרס ה־19 של המיפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות, יכול מחזה שכזה, כפי שחזיתי בו במו עיני בשבוע שחלף, להתרחש באמריקה המערבית, החופשית, הדמוקרטית. היה זה מחזה של תיאטרון־מריונטות ענקי, שבו בימאים מנוסים, מנהיגים משופשפים, עסקנים ממולחים, גיזברים ומזכירים, מחזיקים ב־4000 חוטים, כמיספרם של צירי־הוועידה, ועושים בהם כבתוך שלהם. מושכי־החוטים, רובם ככולם, הם בעלי כוונות טובות. הם רוצים באמריקה חופשית, דמוקרטית, שוחרת־שלום, שיוויונית ככל האפשר, מחונכת, תרבותית, מולדת אמיתית ושווה לכל תושביה, גזעיה, אמונותיה ואזרחיה. הדרך לגן־העדן של המיפלגה הדמוקרטית היתה רצופה בכוונות טובות וביצוע אכזרי. ועידות־הבובות הסובייטיות של שנות ה־40, ה־50 וה־60 היו תיאטרון־ילדים לעומת מה שראיתי וחזיתי בוועידה הדמוקרטית ה־100, ביולי 1988, באטלנטה, ג'ורג'יה.

המיפלגה הדמוקרטית נחושה ברצונה לנצח. מאז עזב ג'ימי קארטר את הבית הלבן, ב־1980, אחרי ארבע שנים קצרות של שילטון דמוקרטי, גבר התיאבון.

ברצונה הנחוש לנצח, החליטה המיפלגה, ראשיה ועסקניה, כי לא יקחו על עצמם שום סיכונים. התסריט נכתב, הבימה הוקמה (בתקציב של שלושה מיליון דולר), השחקנים (צירים) הובאו העירה. הבימאים נשכרו, הזרקורים חוברו לקווי־החשמל וההצגה החלה. באמריקה, כל הצגה וכל סרט צריכים גם להסתיים ב„האפי אנד”. סוף טוב, הכל טוב. וכדי לראות את סופו של הסרט הזה צריך יהיה לחכות בסבלנות עד נובמבר הקרוב.

מי אמר שהוא שחור?

כמו בכל הצגה, נבחרו השחקנים־הראשיים במסע־אלונקות מייגע, שחלקו תחרות־יופי, חלקו מיפגן של כוח וכסף, חלקו מירוץ של דיעות ורעיונות וחלקו הגדול מאבק ציני ואכזרי, על כס־הכהונה, הבכורה וסיר־הבשר.

למירוץ זה התייצב מיכאל דוקאקיס. כמו המיכאל של מוסקווה (גורבאצ'וב). הוא היה בלתי־ידוע כמעט — מושל די אלמוני של מדינת מאסאצ'וסטס ובן למהגרים יווניים.

כמו בכל מחזה יווני קלאסי, גם במחזה זה לא חסרו הפתעות, שחקני־מישנה, עלילות צדדיות והתרחשויות מפתיעות: ג'סי ג'קסון שיחק אותן. ב־1984, במערכת־הבחירות שבה הציגה המיפלגה הדמוקרטית את מועמדיה וולטר מנדייל וג'ראלדין פרארו, לא היה ג'קסון אלא מנהיגם של בני המיעוט המנוצל, שרק לפני 100 שנה היו סבותיהם וסביהם עבדים של הדמוקרטים והרפובליקאים של אז. ג'קסון הצליח אז להתרומם מרמתו של מנהיג כושי לרמה של מנהיג לאומי מוכר, אך לא יותר מזה.

בארבע השנים האחרונות, בין ועידה לוועידה, בין מערכת־בחירות למערכה הנוכחית, אחרי כישלונם החרוץ של מונדייל ופרארו — נעלמו כל מועמדיה ומנהיגיה של המיפלגה. חלקם יצא לפנסיה, חלקם להוראה במיכללות לעסקים, לעבודה במישרדי־עורכי־הדין, בקונגרס ובסנאט.

רק ג'סי ג'קסון, הרץ־למרחקים־ארוכים של הפוליטיקה האמריקאית, המשיך לרוץ, ללא מרכאות.

דוקאקיס ובנטסן
בן־עשירים, בן־מהגרים ובן־עבדים

כשהתייצבו המועמדים למיבחן השחקנים של ההצגה הנוכחית היה ג'קסון אהוב ושנוא, מוכר וידוע, מושמץ ונרדף, מנצח ומנוצח. במערכת־הבחירות של שנה זו היה ג'סי ג'קסון למנהיגם של השחורים, של יוצאי ארצות מרכז ודרום אמריקה, של הפועלים, של האיכרים, של קבוצות־מיעוט דתיות, של ההומו־סכסואלים, של נשים ואמהות לא־נשואות, של זקנים, חסרי־בית ופסיונרים: מי אמר שהוא שחור? שאלו לעיתים קרובות העיתונאים, כותבי־המאמרים, פרשני הטלוויזיה.

אט־אט החלה אמריקה להתעורר, היא קמה בבוקר, על כוס־קפה, והכירה בעובדה החדשה: יש מנהיג שחור למיפלגה הדמוקרטית, המיפלגה הגדולה ביותר, המיפלגה בעלת השורשים העמוקים והמסועפים ביותר בכל חלקי הציבור של ארצות־הברית, על כל מדינותיה.

ג'קסון יכול להיות ב־1988 מנהיג של המיפלגה הדמוקרטית, אך אינו יכול עדיין לעמוד בראשה. השחורים והמיעוטים האחרים לא יצאו עדיין מחדר־השרותים של הארם הלבן.

מייקל דוקאקיס, לבן, דור ראשון למהגרים מיוון, יווני אורתודוכסי, בן מיעוט דתי. אשתו יהודיה. זוהי לפי שעה, המנה המירבית שהעם האמריקאי מוכן לעכל בתפריט שיוויון־הזכויות וחרות האזרח.

מאבקו של ג'סי ג'קסון במנגנון ובמנהיגות המסורתית של המיפלגה הדמוקרטית היה למילחמת גוג־ומגוג. לעיתים היה נדמה כי המיפלגה תתפלג, תתפוצץ, תתרסק, תיכנע ליריב הרפובליקאי, ובלבד שלא להכיר במציאות החדשה: שצאצא של עבדים יכול ורשאי להיות למנהיג האומה — מנהיג ללבנים, לשחורים, לצהובים, וליהודים.

כל זה לא קרה. המיפלגה לא התפלגה. ג'קסון לא נוצח.

יווני, כושי ומיליונר

הרגע הגדול הגיע: המועמד מייקל דוקאקיס עלה אל בימת־הנואמים. הטלוויזיה מראה את ג'ימי קארטר בתא־הכבוד. מאחוריו, מחייך את חיוך־הניצחון שלו, ג'סי ג'קסון, הג'ק (מגביה) שהביא את דוקאקיס אל הבימה שמעליה הוא נואם את נאום הנשיא הבא (כך מקווים 4000 הצירים, ואיתם חלק גדול של העם האמריקאי) של ארצות־הברית.

גם ההמשך ידוע: הוועידה הסתיימה, הבאלונים התרוממו, הקונפטי ירד ממרומי הגג, כגשם זלעפות. כל מישפחת דוקאקיס עלתה אל הבימה, איתה מישפחת בנטסן ואחריה מישפחת ג'קסון. גם מישפחות קארטר, מונדייל,

(המשך בעמוד 36)

מיפלגות

עלבון נורא

„שקר נאלח!” התפוצץ שמיר. „לא אתנצל!” זעק שחל. באוויר ניסרה האשמה איומה.

מעכשיו ועד הבחירות יהיו הרבה בדיחות כאלה — סערות־בכוס־מים של עסקנים.

השר משה שחל הטיח בפני יצחק שמיר האשמה נוראה: שהוא מוכן למסור את „יהודה ושומרון” בידי המינהל של אש"ף. לא פחות ולא יותר.

לפי שחל, הציע שמיר את ההצעה הזאת לנשיא ניקולאי צ'אוצ'סקו, וזה העביר אותה לאש"ף. ואכן, דובר אש"ף, בסאם אבו־שריף, טען כי נשיא רומניה העביר לאש"ף הצעה כזאת מטעם שמיר.

„שקר נאלח!” התפוצץ שמיר. ההאשמה הרתיחה אותו והוציאה אותו משלוותו הרגילה. הוא תבע התנצלות על העלבון הצורב.

בין השניים עפו פגזים מילוליים. כל אחד תבע את עלבונו מן השני.

בין בגין וסאדאת. מה קרה באמת? איך נולד החשד המחריד כאילו מוכן יצחק שמיר לשלום?

אין צורך בחקירה מסועפת, כדי לשחזר את המהלך:

ניקולאי צ'אוצ'סקו מבקש לתווך בין ישראל ואש"ף.

יש לו הרבה צרות בבית. המצב הכלכלי ברומניה מחפיר. הונגריה וגרמניה מאשימות את צ'אוצ'סקו בכך שהוא עוסק בפשע לאומי וזומם להשמיד אלפי כפרים של בני המיעוט ההונגרי והגרמני במדינתו. נשיא־רומניה רוצה גם למצוא חן בעיני האמריקאים, כדי לזכות בהטבות כלכליות לארצו.

בשעתו תיווך צ'אוצ'סקו בין מנחם בגין ואנוור אל־סאדאת. הוא הבטיח לסאדאת שבגין אכן רוצה בשלום, וזה השפיע על סאדאת ערב בואו לארץ. עכשיו היה צ'אוצ'סקו רוצה לזכות בעלי־דפנה דומים ולתווך בין יאסר ערפאת ויצחק שמיר.

תירגום חופשי. כשנשאל שמיר על תוכנית־השלום שלו, אמר מן הסתם לנשיא הרומני שהוא מוכן למסור את תושבי „יהודה ושומרון וחבל־עזה” לידי מינהל עצמי פלסטיני, בהתאם להסכמי קמפ־דייוויד. כמו בגין ומשה דיין בשעתו, הוא גם הוסיף מן הסתם כי ישראל לא תבדוק בציציות הפלסטינים שיקבלו לידיהם את המינהל.

כדי לקדם את העניין, „תירגם” צ'אוצ'סקו את הדברים לשפה המובנת לאש"ף. בתירגום זה נשמע כמו נכונות של שמיר למסור את השטחים הכבושים למינהל האזרחי של אש"ף.

אש"ף קיבל גירסה זו מפי צ'אוצ'סקו, ואחרי דיון דחה אותה. העמדה הרישמית של אש"ף, כפי שהיא עומדת עתה, היא שיש למסור את השטחים הכבושים לתקופת־מעבר לידי האו"ם, שיערוך בהם בחירות. ההנהגה שתיבחר תנהל את השטחים, ואילו המשא־והמתן על השלום יתנהל בין ישראל ואש"ף, במיסגרת ועידה בינלאומית.

פשע השלום. על רקע זה, הוויכוח בין שחל ושמיר מגוחך. איש מיפלגת־העבודה מאשים את הליכוד בנכונות להתפשר עם אש"ף, בעוד שהליכוד מאשים את מיפלגת־העבודה בנכונות למכור את שיטחי ארץ־ישראל לירדן.

שני הצדדים אכן צריכים להתנצל. ברור כי אף אחד מהם אינו אשם בפשע הנורא של חתירה לשלום.

איש ריב ואיש מדון

לכבוד ט׳ באב זכה ירמיהו בן־חילקיהו ביחסי־ציבור מצויינים. הכל היללוהו, ואף הטלוויזיה של אורי פורת העלתה אותו על נס.

וזה מוזר.

אם הטלוויזיה אוסרת על אנשיה לסקר את מעשי יש נבול, איך זה היא מרשה לעצמה לסקר את מעשי ירמיהו הנביא? הרי בהשוואה לירמיהו זה, עוכר־ישראל, בוגד ותבוסתן חסר־תקנה, גם אנשי דרך הניצוץ הם לאומנים גמורים!

בשעה שהאוייב העיראקי צר על ירושלים, התהלך בה ירמיהו והכריז בכיכרות שאסור להתנגד, שיש להיכנע לאוייב, אחרת תיחרב העיר כולה!

„ואל צידקיהו מלך־יהודה דיברתי ככל הדברים האלה לאמור: הביאו את צווארי̇כם בעול מלך בבל ועיבדו אותו ועמו, וחיו! למה תמותו אתה ועמך בחרב, ברעב ובדבר, כאשר דיבר ה׳ אל הגוי אשר לא יעבוד את מלך־בבל?"

ירמיהו

פסל של קלאוס סלוטר

הייפלא שאיש הגון כמו פשחור בן־אימר, פקיד־נגיד ב־בית ה׳, היכה את ירמיהו „ויתן אותו אל המהפכת אשר בשער־בנימין"? הייפלא שהשרים רצו להוציאו להורג? הייפלא כי השב"כ שלח את ירמיהו בחבלים „בבור אין־מים כי אם טיט, ויטבע ירמיהו בטיט"? (מה שנקרא כיום „לחץ גופני מתון".)

בצדק אמרו השרים (אריאל שרון? אברהם שריר? מישה ארנס?) אל המלך: „יומת־נא האיש הזה, כי על כן הוא מרפה את ידי אנשי־המילחמה הנשארים בעיר הזאת, ואת ידי כל העם!" קל להעלות על הדעת מה אמרו על ירמיהו דב שילנסקי, מיכאל איתן, רוני מילוא וגאולה כהן של הימים ההם! (גם שלום עכשיו לא היה יוצא מגדרו כדי להפגין למענו.)

אין ספק שירמיהו לא היה עובר את אחוז־החסימה בבחירות, וגם לא היה זוכה במישאלי דעת־הקהל בתואר „הנביא החביב ביותר". שהרי הוא עצמו מודה: „אוי לי אמי כי ילידתיני, איש־ריב ואיש־מדון לכל הארץ! לא נשיתי ולא נשו בי, כולו מקללני!"

אם האיש הזה זוכה עכשיו בתישבחות בטלוויזיה הישראלית, אחת מן השתיים: או שחבורה של תבוסתנים ועוכרי־ישראל השתלטו על כלי־התיקשורת הממלכתי, או שהבוגדים של היום הם הנביאים של מחר, עד כי ספריהם זוכים בפירסום בהוצאה־לאור הממלכתית המכובדת („הוצאת התנ"ך"), ואילו אנשים הגונים כמו אותו פשחור ואורי פורת נזכרים רק תודות להם?

יחפים מול השואה

הכל גמרו את ההלל על הסרט בגלל המילחמה ההיא. לא הייתי רוצה להיות חריג. בייחוד כשזה נוגע לשואה. אבל אין ברירה.

הכוונה היתה טובה: סרט על תוצאות השואה.

גם הנושא היה טוב: השפעת השואה על בני הניצולים, ילידי הארץ.

היה גם גימיק טוב: לבנות את הסיפור סביב שני בנים מפורסמים, יהורה פוליקר ויעקב גילעד, תמלילן וזמר־מלחין, שהם גם חברים.

איך יכול מכל זה לצאת סרט רע? יכול. ואולי הטעות היא בהגדרה. אין זה סרט. זוהי בעצם כתבת־טלוויזיה ממוצעת, שהיתה צריכה להיות באורך של 30 דקה, כהמשך ישיר לכתבה שכבר שודרה על פוליקר ואביו בסאלוניקי.

דרוש הרבה ביטחון־עצמי כדי לעשות סרט הקשור בשואה. אחרי היצירה המונומנטלית של קלוד לנצמן, שואה, דרוש ביטחון־עצמי חזק שיבעתיים.

מובן שאי־אפשר להיכשל. די להעמיד לפני המצלמה את אחד הניצולים ששרד מאושוויץ או מטרבלינקה — כל אחד מהם! — ולהניח לו לספר את סיפורו. כל סיפור יהיה מחריד, מזעזע, מדהים בעוצמתו.

גם בסרט הזה יש קטעים כאלה. אביו של פוליקר, ז׳קו, ממש נולד לתפקיד זה. הוא אותנטי עד הסוף, אמיתי, והסיפור שבפיו יכול להמס אבן. אילו היו משאירים מכל הסרט את הסיפור הזה לבדו, היה די בכך.

(המישפט שלו שנחרט ביותר בזיכרוני: „בימים ההם אלוהים לא היה יהודי. אלוהים היה גוי!")

גם הלינה בירנבאום, אמו של יעקב גילעד, היא אותנטית, אם כי יש משהו מיקצועי בסיפור שלה. ניכר שהירצתה אותו פעמים הרבה, עד שהפך מלוטש לגמרי. אבל גם זה סיפור מהמם. (ובעיקר: סיפור־האהבה באושוויץ, כשצעיר זרק לה את הלחם שלו מעל לגדר־התיל, כהבעה עילאית של מסירות אדם לאדם.) מול שני אלה לא היה לבנים, פוליקר וגילעד, הרבה מה להוסיף. זהו חלק מהתיסמונת. שניהם כבדי־פה, קשי־ביטוי. כוחם בשיריהם, שכמה מהם מופיעים בסרט במלואם.

הצרה של אורנה בן־דור־ניב, יוצרת הסרט, היא שלא ידעה בדיוק מה לעשות. לא היתה לה תפיסה ברורה בראש, או שלא ידעה להפוך את התפיסה לסרט. והופעתה כמראיינת מיותרת במיוחד. יש כאן חומר־גלם לסרט טוב. אך אין כאן סרט טוב.

אין זה סרט על הדור השני של ניצולי־השואה. אין זה סרט על יחסי אבות־ובנים, על רקע זיכרונות השואה. אין זה סרט על שירי פוליקר־גילעד. יש משהו מכל דבר, תערובת בלתי־מאורגנת, בלי התחלה אמיתית, בלי סוף אמיתי, בלי מיבנה ברור. ובעיקר: אין הסרט מוסיף שום מימר חדש, שום עומק בלתי־צפוי. הוא חוזר על הידוע.

חבל. יש כאן אזהרה לאנשי־קולנוע: זהירות מפני השואה.

השואה כבירה ונוראה מכדי לנסות לעצב אותה עיצוב אמנותי סתמי, או להוסיף אליה גימיק. יש לגשת אליה בחרדת־קודש, בבחינת: של נעליך...

לראות אותם מבפנים

אני זוכר ערב בוויא ונטו.

הייתי לבדי ברומא. סיימתי את המלאכה שלמענה באתי. למחרת היה עלי לחזור הביתה. החלטתי לשבת במיסעדה בוויא ונטו, רחוב דיזנגוף של רומא, ולאכול ארוחת־ערב איטלקית טובה.

השולחנות עמדו באמצע המידרכה, מתחת לסככה, והמוני־אדם עברו על פני, נהר אנושי חוגג, איטלקים ותיירים מכל העולם. הרחוב האלגנטי חגג בשלל אורות.

אכלתי ארבע־חמש מנות, שתיתי בקבוק של יין אדום ממחוז סאבוי, ורוחי היתה טובה עלי. התבוננתי בפני האנשים, גברים ונשים, מקומיים וזרים, צעירים וזקנים, צוחקים ורציניים, מבלים ומוטרדים.

קרה לי מה שקורה לי לפעמים: רוחי כאילו התנתקה ממני, וחדרה אל תוך האנשים. היתה לי ההרגשה (האשליה) שאני רואה

אורי אבנרי

יומן אישי

את האנשים האלה מבפנים, שאני יודע מי הם, מניין באו, מה מעסיק אותם, מה הם חשים. עשרות, מאות.

ישבתי כך שעה־שעתיים. לפתע ניגש אלי גבר קשיש, שישב בשולחן סמוך בחברת קשישה כסופת־שיער. ניחשתי שהם אמ־ריקאים מעיר־שדה.

ואכן, הגבר ביקש סליחה, הציג את עצמו כשם אמריקאי מובהק ואמר שהוא רופא־שיניים מעיר־שדה. הוא נמצא ברומא עם אשתו בחופשה. „התערבתי עם אשתי," אמר. „ראינו איך אתה מסתכל באנשים, ואשתי אומרת שאתה סופר."

אמרתי שאיני סופר, אלא בסך־הכל עיתונאי. „אה, אז היא צדקה בחצי," אמר. לחצנו ידיים, חייכתי לגברת והוא חזר לשולחנו.

המשכתי להביט בבני־אדם, אבל ב־1 בלילה הרגשתי שזה יותר מדי. יותר מדי בני־אדם. יותר מדי סודות אנושיים. חשתי בכאב־ראש קל. חזרתי למלון שלי.

מדוע אני מספר זאת? מפני שאותו כאב־ראש מוזר פקד אותי השבוע, אחרי שעתיים בתערוכת־התצלומים של רוברט קאפא במוסיאון תל־אביב.

קאפא צילם מאבקים. מילחמת־האזרחים הספרדית. מילחמת־העולם השניה. מילחמת־העצמאות שלנו. מילחמת הודו־סין (שבה נספה). אך בעיקר הוא צילם את פניהם של בני־אדם.

עברתי מתצלום לתצלום. שכחתי את המכובדים שסביבי. היתה לי ההרגשה שבאמצעות מצלמתו של קאפא אני חודר אל נפשם של האנשים האלה, שרובם מתו מזמן — איש הבריגדה הבינלאומית הנפרד מספרד ערב ניצחון הפאשיסטים. נאצי גרמני מפוטם שחזר ב־1936 לשדה־הקרב של ורדן. צרפתי נרגש ביום־הבסטיליה באותה השנה. חייל אמריקאי הרוג בצרפת. נערה צרפתיה שראשה גולח מפני שילדה ילד לחייל גרמני. חייל בנגבה. עולה חדש הרואה בפעם הראשונה את חוף ארץ־ישראל מעל סיפון אונייתו. איכר ויאט־נאמי החורש את שדהו בין הטנקים הצרפתיים. אלמנה בוכה על קבר — תצלום שיכול היה להיות מצולם בכל אחד מהמקומות האלה, כי אין לו מקום ואין לו זמן.

יש תצלומים של קאפא ובהם פניהם של תריסר בני־אדם, וכל אחד מהם מגלה עולם ומלואו, כל אחד שונה מרעהו, כל אחד וגורלו. עמדתי, הסתכלתי, היתה לי ההרגשה שאני רואה אותם מבפנים.

אחרי שעתיים חשתי שאינני יכול יותר, שאינני יכול להסתכל עוד בבן־אדם אחד נוסף. אך למחרת היום זכרתי את כולם, אחד־אחד.

להעיף כמו טיל

כאשר הפילה אוניית־מילחמה אמריקאית את מטוס־הנוסעים האיראני מעל למיפרץ, נדדה מחשבתי חזרה אל 1973, כאשר הפיל צה"ל מטוס־נוסעים לובי. ההשוואה היתה בלתי־נמנעת.

הייתי אז חבר־כנסת. נערך ויכוח על הפרשה. כשבא תורי לנאום, העפתי מבט לעבר הרמטכ"ל, דויד אלעזר, שישב במרחק של כמה צעדים ממני, באחד מתאי־היועצים בשולי־האולם.

תמיד חיבבתי את דדו. אהבתי אותו כבן־אדם.

בשנות ה־50 הראשונות נפגשנו פעם, באקראי, בבר של מלון הנשיא בירושלים. ידידי ירוחם כהן, שלישו של יגאל אלון, ערך בינינו היכרות, ושתינו ביחד. כמו פלמ"חניק אמיתי, דדו לא ידע לשתות. אחרי כמה כוסות היה שיכור כלוט. הוא שאל את נפשו למות והסתגר באחד התאים בשרותים.

אני נזכר בסצנה: ירוחם כהן הלם על דלת התא והפציר בדדו לצאת, דדו גנח בפנים וסירב לפתוח. ירוחם חשש שמא דדו יאנה לעצמו רע. בסוף הצליח לשדלו לצאת, והביא אותו הביתה.

נתקלתי בו פעמים רבות. הפגישה שנחרתה ביותר בזיכרוני היתה בשלהי מילחמת ששת־הימים. כל אלופי המילחמה באו וישבו ביציע־האורחים־המכובדים של הכנסת, כאשר נערכה בה מעין ישיבת־חג לרגל הניצחון.

באותם הימים הייתי עסוק מאוד בפעולה חשאית להפסקתם של פישעי־מילחמה שונים. בעיקר פעלתי להפסקת הרציחות לאורך הירדן, שם ניסו פליטים לחזור לארץ בלילות והוצאו להורג כשנתפסו.

רציתי לנאום על הצורך להפסיק מעשים מסוג זה. החלטתי לעשות זאת בצורה חינוכית: תחת לגנות את הפשעים, העליתי על נס את הצורך החיוני לשמור על טוהר־הנשק, שהוא־הוא יסוד כוחו וייחודו של צה"ל.

אחרי הנאום ניגש אלי דדו, לחץ את ידי ואמר שהבעתי נאמנה את הערכים החיוביים של צה"ל.

לכן, באותו ויכוח על הפלת המטוס, כאשר הבטתי בדדו, ראיתי בו ידיד. אבל האמנתי שחובתי היא להגיד דברים קשים. הטלתי עליו את האחריות לקבלת החלטה שגוייה וטראגית. אמנם, היא התקבלה בלחץ של מתח, כשהיה צורך להחליט תוך דקות או שניות. אולם, אמרתי, זהו המיבחן האמיתי של מפקד. מי שאינו מסוגל לקבל החלטה נכונה בתנאים של לחץ, אין מקומו בתפקיד של פיקוד. תבעתי ממנו להתפטר.

כשירדתי מן הדוכן, ניגשתי אליו. הושטתי לו את ידי, ושמחתי שהוא לחץ אותה.

אחרי מילחמת יום־הכיפורים, כאשר החל הוויכוח על המחדל הגדול שהסתיים בפיטורי דדו על־ידי ועדת־אגרנט, חשבתי לא־מעט על הנאום ההוא. אילו התפטר דדו אז, כשדרשתי זאת, אולי היה נמנע המחדל של יום־הכיפורים.

כל זה נכון שיבעתיים לגבי המפקד האמריקאי, שנתן את הפקודה להפיל את המטוס האיראני. ברור כיום בעליל שנתן פקודה שגוייה, שקיבל תחת לחץ החלטות בלתי־נכונות, ושגם הממונים עליו נכשלו בשעת־מיבחן. אך איש מהם לא התפטר ולא פוטר.

מדברים עכשיו הרבה על כישלון המיכשור המודרני־ביותר שעל סיפון המשחתת האמריקאית. אך הרבה יותר מדאיג כישלון האדם. אם חיל־הים האמריקאי אינו מסוגל להעיף מפקד כזה כמו טיל, אז הוא בצרות.

אם בארזים

באחת המסיבות מצאתי את עצמי משוחח עם אנטואן לאחד, מפקד צד"ל.

לא היה לנו מה לדבר על ההווה. לאחד הציע שישראל תכרות ברית עם הנוצרים והדרוזים, נגד המוסלמים. העברתי את השיחה אל העבר.

בסוף מילחמת־העולם הראשונה, כאשר קמה „לבנון הגדולה" בחסות צרפת, סופחו אליה ערי־החוף המוסלמיות־בעיקרן: ביירות, טריפולי, צידון וצור. בפנים הארץ סופחו אליה מחוזות בעל־בכ, אל־ביקאע, חצבייה, רשייה ומרג׳־עיון.

לאחד

אלי דסה, העולם הזה

לפני הסיפוח מנתה לבנון 415 אלף נפש, מהם 80 אחוזים נוצרים. אחרי הסיפוח מנתה לבנון הגדולה 630 אלף תושבים — מהם רק 53 אחוזים נוצרים.

מבחינה כלכלית, זה היה טוב. לאיזור־ההר הנוצרי, שהיווה את לבנון שלפני־הסיפוח, נוספו אזורים חקלאיים פורחים וערי־הנמל. אך מבחינה דמוגראפית זה היה אסון. הנוצרים איבדו במהרה את הרוב שלהם בלבנון, אך לא הסכימו לכונן במדינה מישטר חילוני דמוקרטי, המבוסס על שיוויון.

זה היה זרע־הפורענות, שנבט בימינו. לבנון אינה מסוגלת להתקיים ולתפקד כמדינה. היא התפוררה למיני־מדינות.

שאלתי את לאחד, הנוצרי הקיצוני, לדעתו על אותה החלטה. האם הנוצרים נהגו אז בתבונה, כאשר נתנו לתיאבונם להשתלט על שיכלם?

הופתעתי לטובה כאשר השיב בשלילה. לדעתו היתה זאת טעות היסטורית.

כאשר מדברים אצלנו על „ארץ־ישראל השלמה", על סיפוח הגדה והרצועה ועל „הבעייה הדמוגראפית", כדאי ללמוד לקח זה. אחרת עלולה „ארץ־ישראל הגדולה" להיראות, בעוד דור או שניים, כ„לבנון הגדולה" בימינו.

שפת העם

שמעתי ברדיו את דבריה של אחת האחיות השובתות. היא פנתה אל חברותיה וקראה להן להצטרף למאבק, כדי להציל את המיקצוע.

את קריאתה סיימה במילים: „זאת לא ציונות — זאת אמת!"

אנשים

כך חולפת התהילה ★ איך מעבירים טיסות טרנס־אטלנטיות בנוחיות מירבית? ★ אבו־חצירא ואחיו

■ איש נוטף־זיעה נראה הו־לך ביום־חום נורא במנהטן. מבט נוסף גילה שאת האיש הזה הסיעו בעבר הלא־רחוק במכוניות מט־עם הקונסוליה הישראלית בניו־יורק. היה זה **אליעזר שמו־אלי**, מנכ"ל מישרד־החינוך־וה־תרבות לשעבר. כך חולפת לה תהילה.

■ השר **משה ארנס** ניצל את שהותו בארצות־הברית (לצו־רך גיוס כספים לליכוד), לפגישה עם **רותי**, בתו השוהה בניו־יורק.

■ איך עוברים טיסות טרנס־אטלנטיות בנוחיות מירבית? **לבנימין** („ביבי") **נתניהו**, שעשה שעות רבות באוויר לצו־רך גיוס כספים לליכוד, יש פא־טנט: ביבי, הטס במחלקת־העס־קים, נוהג לפנות לשותפו לשלו־שת המושבים (המושב האמצעי ריק במחלקה זאת) בבקשה מו־זרה: „תן לי את הריצפה..." כך מתכרבל לו ביבי על הריצפה, ואילו שכנו זוכה בשלושת המו־שבים, וכולם ישנים באושר.

■ ל**גרשון סתיו**, ממאר־גני איסוף הכספים של הליכוד בארצות־הברית, יש פאטנט לא פחות מתוחכם: „כששואלים או־תך אם אתה מעוניין לשבת בח־לק המעשנים או בחלק הלא־מעשנים, תשיב ‚במעשנים'." מדוע? מפני שבתקופת ההסתה הפרועה נגד העישון, יש סיכוי רב יותר למצוא שלושה מושבים פנויים בחלקת המעשנים.

■ נתניהו, אגב, נרשם בבית־המלון, שבו שהה בניו־יורק, בשם אחר, מטעמי־ביטחון. בבית־המ־לון שמרו כל־כך על ביטחונו, עד שגם כשביקשו לדבר עימו בשמו החדש, הבהיר פקיד־הקבלה: „זה שהיה פה שגריר מטעם ישראל?"

■ חבר־הכנסת **אהרון אבו־חצירא**, שאינו מפגר אח־רי נתניהו באיסוף־כספים עבור הליכוד, נכנס לחנות־יוקרה בניו־יורק, כשהוא לבוש בג'ינס ונעול בנעלי־ספורט. מייד ניגשו אליו שתי נשים מסמיקות ואמרו לו במבוכה בעברית: „אנחנו מתלב־טות אם זה אתה, או לא אתה..." „אני אחיו," פלט הח"כ בקוצר־רות. „זהו," אורו פניה של אחת הנשים, „אתה הרבה יותר חתיך ממנו! בטלוויזיה הוא נראה פחות טוב ממך!"

■ מהי ידידות אמיתית? **מריו קומו**, מושל מדינת ניו־יורק, שדיברו בו נכבדות כבמו־עמד אפשרי לנשיאות מטעם הדמוקרטים, הוא ידיד של ביבי נתניהו. בשבוע שעבר, בעיצומה של ועידת־הדמוקרטים, טילפן למכר ישראלי של השניים השו־הה בניו־יורק ואמר: „רק הגעתי למישרד שלי לחתום על כמה מיסמכים, ואני שב לוועידה. אני מבין שביבי ואני פיספסנו זה את זה. האם הוא קיבל את המיזכר ששלחתי לו? שלחתי לו מאמר שפורסם פה עליו ושסוקר איך הוא הפך, בזמן כה קצר, לכוכב. יש לך מושג אם הוא קיבל את זה?"

■ מי עוד מיהר לוועידה הד־מוקרטית? **ליליאן שלום**, ה־מיליונרית, הידועה כתומכת הנלהבת באבו־חצירא וידידתם של כל המי ומי. ליליאן הסוערת שבה במוצאי־שבת ממארוקו, שם בילתה כאורחת המלך לכבוד יום־הולדתו. אחרי כמה שעות עצבניות של פריקה ואריזה, על־תה שוב למטוס — הפעם בדרך לאטלאנטה, שבה התקיימה הוו־עידה. ליליאן היא תומכת מוש־בעת של **מייקל דוקאקיס**.

■ יש המוזמנים לאירועים של מיפלגת־העבודה, ולבסוף מוצאים עצמם במחוזות הליכוד. הזמרת **נאווה ארבל** הוזמנה להופעה בבסיס חיל־האוויר בח־צרים, ולאחר מכן בעיירה שד־רות, לכנס פעילי המערך. הזמ־רת, המרבה לנהוג לבדה בדר־כים, לקחה עימה את אקדחה, מסוג ברטה, ויצאה לדרך. באחד הצמתים הדרומיים היא טעתה בדרך, ומצאה את עצמה בפתח חוות השיקמים של **אריאל שרון**. אחרי הסבר קצר מאנשים באיזור היא עלתה על דרך־המלך והגיעה ליעדה בשלום.

■ **עיזאת נפסו**, קצין צה"ל שישב בכלא, שמע כבר כמה פעמים שקיים דימיון חיצוני בינו לבין **אסי דיין**. באחרונה הוא שמע את זה גם מ**רות דיין**, אמו של אסי. דיין ביקרה בכפרו של נפסו, כפר־קמא, פגשה את עיזאת ואמרה לו: „אתה באמת דומה לאסי!" היא הראתה לו תמונות שהביאה עימה, של אסי, מלפני כ־10 שנים, שלהן עיזאת דומה עוד יותר.

■ דיין סיפרה לנפסו שכאשר הוא הופיע בטלוויזיה בערב חדש, היא ישבה מול המירקע, ללא מישקפיה, ראתה אותו והי־תה בטוחה שאסי מתראיין, עד שהרכיבה את המישקפיים.

■ ועוד בעניין אותו דימיון: לא־מזמן נכנס נפסו עם חבר למיסעדה בהרצליה. בעל־המקום

רחל אבנרי, העולם הזה

זיקו פוליקר אביו של יהודה פוליקר ואשתו היו גיבורי הסרט „בגלל המילחמה ההיא", ועל כן משכו אליהם תשומת־לב כללית בתום הצגת־הבכורה. כמוהם גם הלינה בירנבאום (למטה), אמו של התמלילן יעקב גילעד, ובעלה. רבים שמו לב לכך שגם פוליקר וגם בירנבאום נראים בחיים אחרת מאשר בצילומים. הופעתם של ז'קו והלינה בסרט זיכתה אותם בתגובות נרגשות.

רחל אבנרי, העולם הזה

רחל אבנרי, העולם הזה

שלמה שמיר היה אחד האורחים בפתיחת התערוכה של צילומי רוברט קאפא, שמצא את עצמו בתצלום. קאפא צילם את שמיר בהתייעצות של מטה. שמיר, ששירת קודם לכן בצבא הבריטי, היה אחד המפקדים החביבים של דויד בן־גוריון, שהעדיף את ותיקי הצבא הבריטי על פני ותיקי ההגנה. שמיר התמנה כמפקד חטיבה 7, ניצח על הקרב על לטרון, ולאחר מכן התמנה כמפקד חיל־הים וכמפקד חיל־האוויר.

רחל אבנרי, העולם הזה

רות וסטהיימר הננסית היתה אחת האורחות החריגות בפתיחת התערוכה של קאפא. וסטהיימר, המופיעה בטלוויזיה האמריקאית כמומחית לענייני־מין, דיברה עם מזכירו של מנחם בגין, יחיאל קדישאי (מימין) ועם שלמה להט, שנשאל מייד: „מה, יש לך בעיות מין?"

ניגש אליו, שאל יפה: „שלום, מה שלומך?" והתחיל לתת להם שרות מיוחד. הבעלים ניגש למלצריות, אמר להן: „אתן יודעות מי נמצא כאן? אסי דיין!" הן אמרו לו שזהו עיזאת נפסו, והוא ניגש שנית לעיזאת. הפעם היה עוד יותר חביב, והזמין את נפסו וחברו אליו לקפה במישרד, אחרי שיגמרו לאכול. הוא לא הניח להם לשלם את החשבון, ואמר לנפסו שהוא מוזמן למיסעדה, בכל פעם שיהיה בסביבה.

■ **יפה ירקוני** מקליטה בימים אלה שש קלטות של שירי־ילדים. כמקהלת־ליווי משמשים 12 ילדים מגנים וכיתות א' ו־ב'. יפה פשוט התעניינה אצל הגננות והמורות בסביבה מי מהילדים שר יפה. אחד הילדים שנבחר הוא **אדם**, בנו בן ה־8 של **דני סנדרסון**. דני אמנם אמר ליפה שהיא לא יכולה לסמוך על אדם בכל הקשור לשירה, כי אין לו קול מי־יודע־מה, אבל ירקוני רצתה בו מכיוון שלדבריה הוא מצחיק מאוד, ארטיסט, בעל רעיונות מקוריים ובכלל עושה לכולם מצב־רוח טוב. סנדרסון הצעיר ידקלם על־כן כמה שורות ויעשה קטעי־קישור בין השירים. בתה של יפה, **רותי**, המסיימת בימים אלה את לימודיה בסמינר למורים ולגננות, לקחה על עצמה ללמד את הילדים את השירים שיוקלטו.

■ לפני חודש סופר כיצד

נפטר **אברהם איצ'קוביץ**, אביה של אשת־החברה **שרה ברוכין**. האב, שנפטר ערירי, השאיר צוואה, ובה הוריש לבתו שרה ברוכין שקל אחד בלבד, בעוד שלבנו **שמואל איצ'קוביץ**, המתגורר בפאריס, הוריש את דירתו ואת כל חסכונותיו. שרה ברוכין ספגה מכה נוספת, כשהברון **אדמונד דה־רוטשילד**, שהעסיק אותה כנציגתו בארץ במשך יותר מ־30 שנה, החליט להפסיק את פעילותו בארץ והודיע על־כך לברוכין. כעת הם נמצאים במשא־ומתן על גובה הפיצויים.

■ אשת־הנשיא **אורה הרצוג** התגלתה בנדיבותה, כשפנתה למעצבת־השיער שלה, **מארי כהן**, וביקשה ממנה שתבוא בשעת־צהריים כדי לסדר את שיערה. כשהסבירה לה הספרית שאינה יכולה לעזוב את המיספרה, בגלל התחייבויות ללקוחות אחרים, אמרה לה אשת־הנשיא שהיא מוכנה לשלם מחיר כפול. אך כהן עמדה על שלה, ולבסוף התפשרו על שעת־בוקר מוקדמת.

■ **ורד צבעוני**, המכונה הג־ברת הראשונה של המחול האירובי בארץ, החליטה להפנות את מירצה לאפיקים נוספים. מלבד עיסוקה כמורה־למחול היא תעסוק באמרגנות. כפרוייקט ראשון תייצג את הזמרת הכושית **פטריסיה הארים**. גם **נני פוקס רוזביין**, אשתו של אחד ממנהלי הפועל תל־אביב בכדורסל, החליטה לעשות הסבה מיקצועית. מעיסוק בתחום הקוסמטיקה היא עוברת לתחום האמרגנות. כעת היא נמצאת במגעים עם **אורי גלר** ועם הזמר **סטיבי וונדר**.

■ המקומון האילתי ערב ערב תקף את ראש־העיר, **רפי הוכמן**, על שבא לנמל־התעופה כדי להקביל את פניהם של האורחים שהגיעו לפתיחה של מיסעדה הודית. המנצח ההודי **זובין מהטה**, שהיה אורח־הכבוד, בגלל ידידותו עם בעלי המיסעדה, ראה זאת כפגיעה אישית בו, והחליט לשלוח מיכתב לעורכי־העיתון. במיכתב, שעדיין לא התפרסם במקומון, אומר מהטה שזה מאוד מקובל בעולם שראשי־ערים מגיעים לנמלי־תעופה או למקומות אחרים, כדי לפגוש אורחים חשובים. הוא מביא כדוגמה את **טדי קולק**, ראש עיריית־ירושלים.

■ **אלי מיזרחי**, בנו של איש־העסקים **בצלאל מיזרחי**, המנהל את המלון המישפחתי באילת, היה בין המתמודדים על תפקיד ראש־העיר בבחירות הקרובות. אך האב הטיל וטו על העניין, והבן ימשיך לנהל את המלון.

■ **אלישע גולדמן**, הבעלים של חברת־הכספות מגן, יצא מהארץ לפני כמה שנים, בהותירו את אשתו **אביבה גולדמן** עם החובות ועם הבית הענקי בכפר־שמריהו, שעוקל לטובת הנושים. זה לקח קצת זמן, ואביבה, מחברת סיפרי־בישול, חזרה לעצמה, ובקרוב תחזור לפעילות התנדבותית. היא מתכוננת לארגן קונצרט גדול, שהכנסותיו יהיו קודש לגוף־צדקה.

■ אחרי המהומה הגדולה שעורר השדרן **דן כנר**, מפני שצילמו אותו במצלמה נסתרת במהלך תצוגה גדולה, חשבו הכל שבכך הסתיים העניין. אך כנר, שבתחילה נתן את הסכמתו, התחרט ודרש את הוצאת הקטע. המפיק **יהודה ברקן** הסכים לכך, ואת מקומו ימלא בסרט הבדרן **דודו דותן**.

■ הזמר **משה הילל** והבדרן **חנן גולדבלט** התקנאו בזמר **שימי תבורי**, והחליטו גם הם לרדת לאילת לתקופות ארוכות. גולדבלט עדיין לא מימש את רצונו, אך הילל התחיל להתעניין בפתיחת מועדון־לילה, כדוגמת המועדון של שימי תבורי.

■ שעשועי־מים יכולים להסתיים לעיתים באסון. הדוגמן **מוטי רייף** יכול להעיד על כך. הוא רכב עם עוד ארבעה חברים על מיתקן פלאסטי, המכונה „בננה", כשסירת־מירוץ גוררת את החבורה. באחר הסיבובים הועפה החבורה למים, ומוטי רייף נחבל בפניו. מעוצמת המכה הוא התעלף. למזלו הוא לבש חגורת־הצלה, ואחר מחבריו־לשעשוע, הדוגמן **עופר רפאלי**, שהוא חובש קרבי, זינק אליו והעלה אותו לסירה. לאחר מכן קיבל טיפול של עזרה ראשונה על החוף. כתוצאה מהתאונה נאלץ לוותר על יום־צילום.

דפנה ברק, זוהר אוהליאב ונעמי רזן ■

נילי דרוקר מי שהיתה מלכת־היופי של ישראל, הגיעה לארץ למסיבת הבת־מיצווה של דנה (מימין), אחייניתו של בעלה, המיליונר האמריקאי מוריס ששון (לצידה). בני־הזוג היו גאים להציג את בתם, אל. המסיבה נערכה בסביון, בביתם של סימה ובני וינצלברג, גיסו של ששון.

זהר אוהליאב, העולם הזה

רחל דיין ישבה והקשיבה לדברי־הסברה בישיבת „הקרן להזדמנות שווה". אחת המתנדבות, אסתר בק, ישבה לידה עם בתה, עלמה בת שלושת החודשים. לפתע החלה התינוקת לבכות. דיין לקחה את התינוקת לזרועותיה, והרגיעה אותה. כשהחלו שאר הנשים לגלות התעניינות בתינוקת, זו התחילה לבכות שוב, ודיין החזירה אותה לאמה (משמאל), שהחלה להניקה.

נחום עסיס

משה גאון בנו של יהורם, חגג את יום־הולדתו העשירי עם הקוסם דודו והקוף שלו ב„קאנטרי־קלאב" בהרצליה. האטרקציה הגדולה היתה הופעתו של משה, שצץ לפתע, מתוך תיבה ריקה. גם אורנה גאון היתה שם. (בצילום) דודו מוסר את הקוף, לידי משה, בעוד אחותו, הילה, מתבוננת מהצד.

אלי דסה, העולם הזה

קריאל גרדוש הקריקטוריסט של „מעריב" החותם בשם „דוש" ורעייתו, השחקנית טובה פרדו, אינם נמנים אמנם על חוגי הבליינים של תל־אביב. אך באחרונה נראו בכמה אירועים חברתיים. הסיבה לכך היא לידיה אופיר, אלמנתו של השחקן שייקה אופיר, שהתחילה לארגן מסיבות במלון „ימית", ושהזמינה את בני־הזוג, שנראו משועשעים מהצעירים שקיפצו סביבם.

ד"ר משה קרוי:

„אלוהים הוא סאדיסט!”

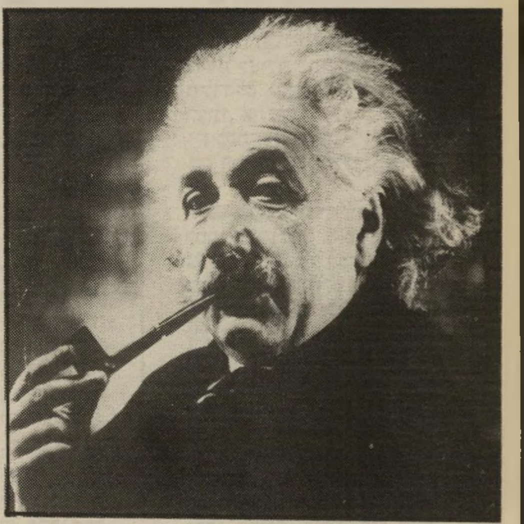

איינשטיין
אינו משחק בקוביה

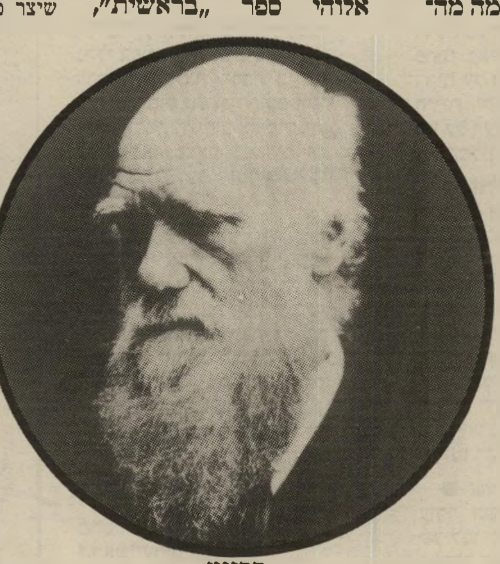

דרווין
איננו מסוגל להתמודד

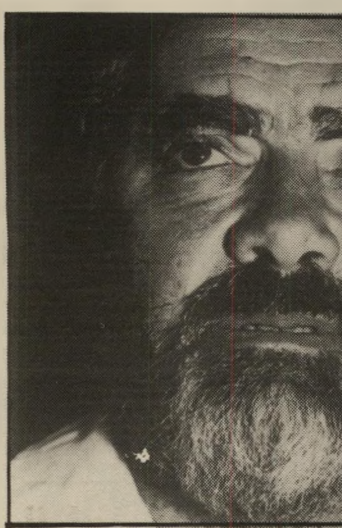

כהנא
אין סוף לטומאה

ידידי אורי אבנרי מגדיר את עצמו כ„אתיאיסט מושבע”. ישראלים רבים, מלאי בחילה מוצדקת מצביעותו, מחמרנותו ומרשעותו של הממסד הדתי, רואים באתיאיזם מסקנה הכרחית של נאמנות להיגיון, לכנות ולמוסר.

בהקשר הישראלי העכשווי, העימות בין דת לאתיאיזם מתקשר לעימות בין „ארץ-ישראל השלמה” לבין „שלום עכשיו”. ושוב, האתיאיזם נראה כמסקנה בלתי-נמנעת של המיפלצתיות השדית של שוחרי „ארץ-ישראל השלמה” ו„הפיתרון הסופי של הבעייה הפלסטינית”.

מטרתי במאמר זה היא לערער את המסקנה הזאת על-ידי התקפת ההנחה שעליה היא מיוסדת: ההנחה שהברירה היחידה היא בין דת לבין אתיאיזם. ההנחה הזאת היא מלכודת, ומטרת המלכודת היא להסוות את האפשרות השלישית: גנוסטיות.

אלוהים משחק בקוביה?

הטיעון החזק ביותר מנקודת-מבטה של הדת, כנגד האתיאיזם, מצביע על העובדה שהעולם שבו אנו חיים מבטא אינטליגנציה מתכננת.

הבה נהיה ישרים עם עצמנו. תורת האבולוציה של צ'ארלס דרווין א י נ נ ה מסוגלת להתמודד עם הטיעון הזה.

אין ספק, כמובן, שהפלנטה קיימת תקופה ארוכה מאוד, ושבעלי-חיים מסוגים שונים הופיעו על פניה באותו הסדר, בערך, שחוקרי-האבולוציה קובעים על-סמך מחקריהם.

אין ספק גם שהעיקרון של „הישרדותם של אלה המסוגלים להישאר בחיים” — העיקרון של „סלקציה טיבעית” — הוא כמעט הכרח לוגי. אם יציר כלשהו איננו מסוגל להישאר בחיים, הוא כמובן מת.

אבל שתי עובדות אלה חסרות כל-ערך כדי לבסס את התיזה המהותית של דרווין — שההתפתחות מהאמבה לאדם היא תוצאה של מ י ק ר י ו ת, של מוטאציה מיקרית של גנים, כתוצאה של קרינה קוסמית.

המושג של מיקריות הוא, כשלעצמו, חסר-מובן: מיקריות פירושה היעדר סיבה.

לא עוד, אלא שכדי לחולל באורח מיקרי התפתחות של מערכות ביולוגיות מורכבות (כמו העין האנושית, למשל), סדרות של בעלי-חיים ב מ צ ב י - ב י נ י י ם (בעלי-חיים שיש להם רבע-עין, חצי-עין וכיו"ב) חייבות להופיע כבסיס לצעד המיקרי הבא. לשלבי-הביניים האלה אין יתרון אבולוציוני. נהפוך הוא. חצי-עין הוא מקור לבילבול, ובעלי-חיים ח ס ר י - ע י נ י י ם, יש להם ללא ספק יתרון אבולוציוני על בעל חצי-עין מבולבל. כל ניסיון לחשב על-פי תורת-ההסתברות את אורך-הזמן הדרוש כדי שאבולוציה מיקרית מהסוג הקיים כאן תתרחש מגיע לסידרי-גודל של זמן, שהם ארוכים בהרבה מכל זמן קיום היקום על-סמך מחקרים אסטרו-פיסיים.

יתר על כן, רוח האבולוציה איננה מסבירה כיצד ביקום „מיקרי” שולטים חוקים מדוייקים בעלי סבירות מתמטית ניכרת.

איינשטיין, שניסח כמה מהחוקים האלה, הדגיש ש„אלוהים איננו משחק בקוביה”. עולם המבטא חוקיות מדוייקת איננו ביטוי למיקרה.

ברמה עמוקה יותר, האתיאיסט מתחייב למאטריאליזם. הוא משולל יכולת להסביר את קיומה של התודעה — תודעתו שלו עצמו. מאטריאליזם מחייב דטרמיניזם. האתיאיסט חייב, איפוא, לשלול את חרותו שלו עצמו. אם הוא אתיאיסט, האתיאיזם שלו הוא תוצר של כוחות סיבתיים, ולא של בחירה רציונלית. רציונליות איננה אפשרית למי שאין לו חרות.

לא עוד, אלא שיצור חסר-חרות הוא גם חסר-מוסר.

האתיאיסט המושבע שולל מעצמו את הנשק החשוב ביותר במאבקו עם צבועי-הדת: הנשק של ש י פ ו ט מ ו ס ר י.

אם הדטרמיניזם הוא אמת, הרי שקלגסי המתנחלים ובעלי הכיפות הסרוגות פועלים מתוך הכרח סיבתי שאין להם שליטה עליו — ואין מקום לגנות אותם גינוי מוסרי.

מי שמתנגדים לפוגרומים כנגד הפלסטינים פועלים אף הם כתוצאה של כוחות עיוורים של „תורשה” ו„סביבה”, ואין שום מישקל מוסרי לעמדתם.

לשון אחר — ה„הומניזם”, המשלב מאטריאליזם אתיאיסטי ומוסר, הוא סתירה. אין לו שחר.

אל מרושע

אבל העמדה הדתית היא אבסורדית לא פחות.

אלוהי ספר „בראשית”, „בורא שמיים וארץ”, הוא רודן אכזר ונתעב. הוא מחפש כל הזמן הזדמנויות להעניש. הוא יוצר גן-עדן רק כדי לגרש את אדם וחווה מתוכו, אחרי שהניח להם מלכודת.

אלוהי ספר בראשית ברא עולם מלא זוועה, יאוש, סבל ויסורים. הוא האלוהים שאיפשר את אושוויץ וברגן-בלזן, את בנגלה-דש וקמפוצ'יה, את אידי אמין והאיית-אללה חומייני.

לשון אחר — אם נסכים שהעולם, שבו אנו חיים, הוא עולם מתוכנן, ושיש אינטליגנציה ביסודו, אנו חייבים גם להסכים שהאינטליגנציה הזאת היא אינטליגנציה סאדיסטית, מרושעת. זוממת והרסנית. ככל שנתבונן על סביבנו נמצא מוות, חוסר, כאב, יסורים.

בעולמו של בורא בראשית „דרך רשעים צלחה” ואילו איוב, ה„צדיק”, הוא קורבן למחקר מדעי של אל קר, עויין ומרושע.

הדת היא חסרת-אונים להתמודד עם הטיעון הזה.

ניסיונות להצדיק את „בורא עולם ושליטו” במונחים של „חוכמה שאי-אפשר לרדת אל חיקרה” או במונחים של „יסורים מטהרים” וכיוצא בזה הם סוג של פחדנות וצביעות, שקשה לרדת לתהום רישעותן. סבל איננו „מטהר” — הוא יוצר מישקע קבוע של מרירות, כאב ובדידות.

לרוע מזלו של הדתי, קל מאוד לרדת לחיקרה של חוכמת אלוהיו — תוך הסתמכות על העיקרון „לפי פירות מעשיהם תדעם”. אלוהים שברא עולם שבנוי על תלות הדדית של כל הבריות זו בזו, במקום תלות בפנימיותם: אלוהים שברא עולם הבנוי על מוות, צורך, הזדקנות ופחד; אלוהים שיצר מיסגרת-חיים שבה אתה אוכל כדי לחיות וחי כדי לאכול, לא יכול היה להיות עיוור לתוצאות מעשיו. הוא ללא ספק התכוון להן — אחרת היה משנה אותם.

אלוהי העולם הזה הוא סאדיסט — מין היטלר קוסמי.

בהקשר הזה, אתיאיזם הוא עמדה מתונה. הכחשת קיום האלוהים היא ביטוי אמוציונלי לחווייה של שאט-נפש כלפי „מלך מלכי המלכים” של העולם הזה. אבל ההכחשה הזאת משמיטה את הקרקע מתחת לרגלי עצמה. אם אין אלוהים והכל מיקרי — כנגד מה אפשר למרוד?

א נ ט י - ת י א י ז ם היא המסקנה ההגיונית: הכרה בקיומו של „בורא העולם” כאוייב שחובה למרוד וללחום בו — ובכל מי שעושים את רצונו — חובשי-כיפות-סרוגות או נושאי-צלבים.

אבל אנטי-תיאיזם כשלעצמו איננו שלם. אם „בורא עולם” הוא גם המקור של ישותי — כיצד יתכן שמתוך מעמקי עולה מחאה נגדו?

אם אני מסוגל לשפוט אותו שיפוט מוסרי — העוצמה המאפשרת לי לעשות זאת איננה באה ממנו. אילו הוא היה בורא אותי, היה בורא אותי כעבד נאמן, ללא כל אפשרות של מרידה.

שני אלוהים

ה„אני” שבתוכי, ה„מעיין המתגבר” של יצירתיות, של שימחה, של יכולת לאהבה א מ י ת י ת (שיש לכוונה רק למתי-המעט ה ר א ו י י ם לה) מקורו איננו ב„בורא עולם”. מקורו איננו במלכודת העכברים חסרת-השחר, מלאת היאוש והזוועה, שהקיום על הפלנטה הזאת מבטא. יש לי שורש מחוץ לעולם הזה — בממדים נסתרים של אינסופיות, של אמת, של יצירתיות שמחה, של אהבה אמיתית.

האר"י ז"ל, שהיה הכופר הגדול ביותר במיסגרת הדת היהודית (ושהיסווה את עצמו כמוקד האורתודוקסיה) ביטא זאת בצורה חריפה וחד-משמעית.

העולם הזה הוא עולם הקליפות, שנמצא כולו בשליטתו של „אדם בליעל”, שהוא ביטויו של „אין סוף דטומאה”. ניצוצות הקדושה שמקורם באלוהות א מ י ת י ת לכודים במעמקי הקליפות. האהבה האינסופית של האלוהות, השכינה, האם האלוהית, אף היא בגלות, לכודה בידי הזוועה.

בוא המשיח אין פרושו בניין בית שלישי על הר-הבית לאחר הרס אל-אקצה וכיפת-הסלע. בוא המשיח פירושו השמדה מוחלטת של כל המימד הקיומי הזה — מימד של כאב וזוועה, של שיממון ואימה, של יאוש, פחד וריקנות. ורק אז, אחרי מאורע קטקליזמי זה, תתכונן בריאה חדשה שבה סבל, מוות, חוסר וכאב יהיו בלתי-אפשריים.

התפישה הזאת היא תפישה ג נ ו ס ט י ת.

יש שני אלים, לא אחד.

האלוהים ה„אמיתי” — אלוהי הפנימיות, אלוהי החום הפנימי והאהבה הכנה (לא המזוייפת), אלוהי השימחה והיצירתיות, האלוהים הזה, שהוא

„אלוהי העולם הזה הוא סאדיסט, מין היטלר קוסמי'... מסע הרדיפות והדיכוי בשטחים הכבושים הוא ביטוי הרוע הקוסמי'... האר"י היה הכופר הגדול ביותר במיסגרת הדת היהודית...”

עקידת יצחק (ציור של רמברנדט)
„אלוהי ספר ,בראשית' הוא רודן אכזר ונתעב"

אדם וחווה בגן־עדן (ציור של ואן־דן־גוז)
„אלוהים מחפש כל הזמן הזדמנויות להעניש..."

„אלוהי ספר בראשית ברא עולם מלא זוועה, יאוש, סבל וייסורים... המערכות של קיומנו מקורן באדם בליעל... המתנחלים היורים בשביל כיף בנשים ובילדים מבטאים את השינאה... המישחק של אלוהים באיוב היה קר, אכזרי ומרושע..."

המקור האחרון של כל יש, איננו נמצא בעולם הזה. כל אימת שהוא מנסה להופיע כאן הוא נרדף, מעונה, נצלב, נשרף על המוקד.

אלוהי המימד הזה הוא מורד באל האמיתי — הוא „חצי־אל" (דמי־יורג) שביצר את עצמו כנגד כוחות האלוהות האמיתית ויצר את הדגם של „הרייך של אלף השנים" — אלא שה„רייך" שלו ממלא את כל היקום הנראה לנו, וזמנו ארוך מכפי שנוכל לשער.

כל המערכות הפיסיות של קיומנו מקורם ב„אדם בליעל". רק „הניצוץ בפנים" מקורו באל האמיתי.

כל מי שנשאר נאמן לניצוץ שבו חייב ל מ ר ו ד בבורא בראשית, שהוא אדם־בליעל, וחייב ל ת ק ו ף את כל המערכות שהוא יצר: וברמה האנושית, אנו מתבוננים בביטויים החברתיים, הכלכליים, הפוליטיים והאישיים של הרוע הקוסמי.

בהקשר הישראלי — מסע הרדיפות והדיכוי בשטחים הכבושים הוא ביטוי של הרוע הקוסמי. מתנחלים היורים „בשביל כיף" בנשים ובילדים עושים זאת משום שבליבם חבויה שינאה תהומית ורצון לדכא, להצמית, לגרום כאב. הם ילדי א ד ם ־ ב ל י ע ל ועושי רצונו.

מי שעומד מולם וחושף את פשעיהם ושקריהם חייב לעשות זאת מתוך מודעות מלאה של ההקשר העמוק יותר של העימות. כדי לעמוד בהצלחה מול כוח החרב והרובה זקוק אדם לעוצמה מוסרית. עוצמה כזאת איננה יכולה לבוא מבילבול הומניסטי הממזג את דרווין, זיגמונד פרויד וקרל מרקס עם מוסר נוצרי. רק מודעות למימד ה ג־נ ו ס ט י של המאבק מאפשרת מגע מלא עם העוצמה הזאת.

מונחים

- **אתיאיזם:** אי־אמונה בקיומו של אלוהים. מן המילים היווניות א — לא. תיאוס — אל.
- **אנטי־תיאיזם:** ההתנגדות לאמונה באל. (אנטי — נגד, תיאוס — אל.)
- **גנוסטיסיזם:** ידיעת המיסתורין הרוחניים. אסכולה הטוענת לידיעה כזאת. (מן המילה היוונית גנוסיס — ידיעה.)
- **דטרמיניזם:** תיאוריה האומרת כי ההתנהגות האנושית אינה חופשית, אלא קבועה על־ידי כוחות שמחוץ לרצון האנושי. (מן המילה הלאטינית דטרמינארה — להחליט, מן המקור טרמינוס, סוף.)
- **קאטאקליזם:** אסון־טבע סופי. (מן המילים היווניות קאטא — לגמרי, קלוסמוס — מבול.)

מתנחלים חמושים בשטחים הכבושים
„שינאה תהומית חבוייה בליבם..."

אלוהי כהנא

ספריו של ידידי, הד"ר יוסף צ'פ־לון, יתנו למחפש המעמיק הבנה גדולה יותר של המושגים הגנוסטיים, שאותם סיכמתי בקצרה. וסיפרו המ־צויין של הפרופ' תשבי, חורת הרע והקליפה בקבלת האר"י. יבהיר לכל חושב מעמיק שאם יש ערך פנימי וניצחי איזשהו לקבלה, וביחוד לקבלת האר"י, גדול המקובלים, הערך הזה אי־נגו תמיכה באורתודוקסיה.

אלוהיו של הרב מאיר כהנא איננו אלוהי האר"י. הרב כהנא הוא נציגו וסוכנו של „אדם־בליעל" „אין סוף דטומאה" — וכך הם ידידיו, תומכיו ובעלי־בריתו.

ושוב, אני מזמין קוראים המעוניינים במה שכתבתי לכתוב אליי.

* הכתובת: *DEPARTMENT OF PHILOSOPHY LA TROBE UNIVERSITY. BUNDOORA. VICTORIA. AUSTRALIA 3083.*

שבוע אחרון

חיסול מלאי הרהיטים במחירי חיסול

■ פינות ישיבה ■ ארונות קיר

■ כורסאות ■ חדרי שינה

■ פינות אוכל ■ מזנונים

רח' זבוטינסקי 128 רמת־גן

הנדון

(המשך מעמוד 7)

מה אורכו. אולי זהו פסק־הזמן האחרון שיינתן לנו.

■ ■ ■

אין גורם המסוגל להצית את המרחב ולהביא לאותו מיצעד־בלהות כמו הבעייה הפלסטינית.

היה קשר ישיר בין מילחמת איראן־עיראק ופרץ האינתיפאדה. כאשר התכנסו ראשי העולם הערבי בנובמבר שעבר בעמאן, ראו תושבי הגדה והרצועה על מירקעי הטלוויזיה כיצד עסוקים המלכים והנשיאים כל־כולם במילחמת־עיראק, כשהם שוכחים כליל את המאבק הפלסטיני.

זה היה אחד הגורמים המיידיים להתפרצות ההתקוממות, כעבור ימים מעטים.

יתכן שכל המישטרים הערביים אדישים לגורל העם הפלסטיני. יתכן שהם אף חוששים מפני הקמת מדינה פלסטינית דינאמית ורעננה, שתזעזע את מערכת־היחסים העדינה בין המדינות הערביות.

אך לא כן העמים הערביים. להם יש רגשות, יש לב. הם רואים ושומעים מדי יום מה מתרחש בגדה וברצועה.

בעיניהם מנהלת ישראל מילחמת־כיבוש אכזרית ונוראה נגד עם־אח, ועולה על כל המשעבדים הקולוניאליים של אתמול.

אם תימשך האינתיפאדה — ואין ספק שתימשך עוד ועוד — יש בכל עת האפשרות שלפתע פתאום ייווצר אותו זרם חשמלי, אשר יאחד את העולם הערבי ויקים אותו על רגליו, חרף מנהיגיו האנוכיים ומישטריו הרקובים.

או אז עלול חלום־הבלהות להיות למציאות, והאוגדות עלולות לזוז.

■ ■ ■

האם ניתן לנצל את פסק־הזמן כדי להגיע לפיתרון אשר ישים קץ לכל הסכנות האלה?

בוודאי שאפשר.

סדאם חוסיין הצטרף בשנים האחרונות לעולם הערבי המתון, בכל הנוגע לישראל. הוא היה זקוק לסיוע המצרי ולנתיב־המעבר הירדני. (כשנסעתי מעמאן לעקבה, היתה לי ההזדמנות לראות במו עיני את הזרם האדיר של משאיות עמוסות ומכוסות, שהובילו את ציוד־המילחמה החיוני מנמל־עקבה לבגדאד.) בכל ועידות־הפיסגה האחרונות תמכה עיראק באופן עיקבי בהחלטות המתונות.

בגדאד היא כיום עיר־מולדתו השניה של יאסר ערפאת. שם הבסיס העיקרי של מוסדות פת"ח וכוחותיו.

אין ספק שסדאם חוסיין תומך כיום בקו המדיני של ערפאת, כפי שבא לידי ביטוי במיסמך של דוברו, בסאם אבו־שריף: משא־ומתן ישיר עם ישראל, הכרה הדדית, הקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, במיסגרת של שלום וביטחון הדדי.

האוייב של יאסר ערפאת — חאפט' אל־אסד הסורי — האוייב של הקו הזה, הוא גם אוייבה של עיראק.

עיראק חזקה, בוטחת בעצמה, חדורה גאווה על ניצחונה בשדה־הקרב, יכולה להיות היום בעלת־ברית חשובה ליוזמת־שלום.

ציר של שלום מוביל כיום מבגדאד עד ריבאט, לכל רוחבו של העולם הערבי — ציר של סדאם חוסיין, המלך חוסיין, חוסני מובארכ, המלך חסן ויאסר ערפאת.

זוהי ההזדמנות. אבל ההזדמנות הטובה ביותר אינה שווה כלום כאשר אין בישראל ממשלה המסוגלת לנצל אותה.

שמונה שנות המילחמה לא נוצלו כדי לקרב את השלום. הן הובילו רק לאינתיפאדה.

אם זה יהיה תלוי ביצחק שמיר ובשימעון פרס, תוחמץ גם ההזדמנות החדשה.

„אני רוצה לשרת בצה"ל!"

דובון צבאי מהוה, שעל הכותפות שלו דרגות־שדה של סרן, תלוי ברישול על מתלה בכניסה לדירה.

דירה שכורה במרכז תל־אביב. ריהוט פשוט, הרבה ספרים ומחשב מכוסה בפינת־החדר.

פגשתי את סרן (מיל') מאיר עמור ימים אחדים לפני שהיה אמור להתייצב לשרות־מילואים פעיל בשטחים הכבושים. למאיר היה ברור שגם הפעם, אם יתבקש לשרת בשטחים, יסרב. זה יהיה סירובו השני מאז תחילת האינתיפאדה. למזלו נשלח הפעם לשרות בתוך הקו הירוק.

עמור הכין לקראת גיוסו למילואים הצהרה האומרת, בין השאר: „אני מסרב לשרת בשטחים משום שאינני רוצה לעמוד במצב שבו מצפוני מורה לי לנהוג בניגוד להוראות הצבא...

„תושבי עיירות־הפיתוח והשכונות נמצאים בתחתית הסולם בחברה היהודית... הבעייה החברתית והבעייה הפלסטינית שזורות זו בזו בדרך שאינה ניתנת להפרדה. ההפרדה ביניהן היא האסטרטגיה המרכזית לשליטה, להתעלמות ולחוסר־אחריות חברתית.

„הסירוב לשתף פעולה עם השילטון הוא כלי־ביטוי לגיטימי של אזרחים חופשיים, המגיבים על חוסר־אחריותם של מנהיגיהם הפוליטיים. בפעולת־הסירוב אני מצהיר על־כך שהמנהיגים הפוליטיים בישראל אינם ממלאים את התפקיד אשר לשמו הם נבחרו."

„שם התפרנסו בכבוד"

עמור הוא בן למישפחה יוצאת־מארוקו. הוא בן־הזקונים, ויש לו חמישה אחים ואחיות בוגרים.

הוריו עלו לישראל ב־1955 מדמנט, כפר קטן בהרי־האטלס. מאיר נולד ארבעה חודשים אחרי שמישפחתו הגיעה לארץ, לרחובות. תהליך העלייה של מישפחת־עמור המורחבת ארך 14 שנה. הראשונים עלו ב־1949, והאחרון לעלות היה הסבא, ב־1963.

בגלל מצפון ופחד

תנועת יש גבול קמה שבועות אחדים אחרי פרוץ מילחמת־הלבנון. במהלך שנות המילחמה נכלאו 160 חיילי־מילואים בגלל סירובם לשרת בלבנון.

אנשי יש גבול ניסחו אז עצומה שהופנתה לשר־הביטחון, ושקראה לו לאפשר לחיילים לשרת בתוך תחומי מדינת־ישראל. על העצומה חתמו אז 2500 חיילי־מילואים.

סרבן־השטחים הראשון בתקופה האחרונה נכלא בגלל סירובו זמן קצר לפני תחילת האינתיפאדה. מאז שזו החלה, נכלאו 28 חיילי־מילואים, שניים מהם הצליחו לשבת פעמיים בכלא על עבירת סירוב־פקודה. עמור היה אמור להיות השלישי. ארבעה מתוכם היו גם סרבני־לבנון בעבר.

עם תחילת ההתקוממות ניסחו אנשי יש גבול עצומה נוספת, חריפה מקודמתה, המופנית גם היא לשר־הביטחון. בעצומה זו נאמר, בין השאר: „אנו מכריזים בזה כי נסרב לקחת חלק בדיכוי ההתקוממות והמרי בשטחים הכבושים." על עצומה זו חתמו עד היום יותר מ־600 חיילי־מילואים.

בין סרבני השטחים הכבושים יש שני סרנים, עמור וניסים קדם, הנמצא בכלא בימים אלה.

העונשים על עבירות סירוב־הפקודה, למי שמסרבים לשרת בשטחים הכבושים, נעים בין 14 ל־35 ימי־מחבוש. לעיתים משלב העונש מאסר־בפועל עם מאסר־על־תנאי, כשהסכום הכולל של שני המאסרים לא עלה, עד כה, על 35 יום.

קציני־המילואים נשלחים לשבת בכלא מגידו, והחוגרים מרצים את עונשם בכלא 4.

בין סרבני־השטחים הכבושים ישנם מי שהצטרפו לתנועת יש גבול תוך כדי ריצוי עונשם בכלא, ואחרים שאינם מופיעים ברשימות יש גבול, שסירבו לשרת, אך לא רצו לתת פירסום לסירובם בגלל חששות שונים. יש המסרבים באופן אישי, מטעמי מצפון, ללא קשר לתנועה זו או אחרת.

יש חיילים המסרבים לשרת בשטחים הכבושים מסיבות שאינן אידיאולוגיות, חלקם בגלל פחד. על עצומת יש גבול חתומים אנשי־מילואים בלבד, והתנועה אינה מטפלת בחיילים בשרות סדיר.

אלה הם הנתונים היחידים הקיימים לפי שעה. דובר צה"ל, שנשאל כמה סרבני־שטחים נרשמו בצה"ל, ענה כי צה"ל אינו מוסר מידע מסוג זה.

אקורדיוניסטית

מארגנת שירה בציבור עם שיקופיות ומישחקי־חברה במסיבות

תוכנית מיוחדת לימי־הולדת

טלפון: 221017, תל־אביב

מחירון מנויים העולם הזה

	לשנה	לחצי שנה
מנוי בארץ (כולל משלוח ומע"מ)	207 ש"ח	110 ש"ח
מנוי בדואר־אוויר לאירופה (כולל משלוח ומע"מ)	256	135
מנוי בדואר־אוויר לארצות־הברית, דרום־אפריקה, פנמה, תאילנד (כולל משלוח ומע"מ)	376	200
מנוי לארגנטינה (כולל משלוח ומע"מ)	476	250

ענת סרגוסטי, העולם הזה

אילו נכלא השבוע שנית בגלל סירובו לשרת בשטחים הכבושים, לא היו הרדיו והטלוויזיה מדווחים על כך. כי סרן (מיל') מאיר עמור (משמאל) הוא אחד מאנשי „יש גבול"

לדבריו לא עלתה המישפחה ארצה בגלל ציונות או בגלל משיחיות: „סיפור העלייה המשיחית מצוץ מהאצבע. כשהמשיח בא לא מחכים 14 שנה!"

מאיר אינו מאמין שהוריו היו ציונים במובן המקובל של המילה, במונחים של מרכז ומיזרח־אירופה. „ב־1948 קמה מדינת־ישראל, ועבר שינוי על היחסים בין היהודים לבין מדינות־ערב. היתה ליהודים אפשרות לעלות לארץ־ישראל, ונוסף על זה היו שם הרבה שליחים, שהטיפו לעלייה.

„אמי ז"ל סיפרה שכשבאו השליחים הראשונים ב־1949, גירשו אותם היהודים מהעיר. אבל התהליך נמשך והתארך, ובסופו היתה עלייה המונית לארץ."

הוא מאמין שלקשר של היהודים לארץ היה אלמנט דתי. „היה להם קשר לירושלים. אמא שלי רצתה לעלות לירושלים, לא לישראל."

עמור במודעת „יש גבול"
„אני לא מניף דגל"

ההקבצה הנמוכה יותר, וכל הילדים לא־מהשכונה נמצאים בהקבצה א'. ההורים של ילדי־השכונה עשו אז הפגנה נגד ההקבצות השרירותיות, וההנהלה ניפנפה בשם שלי. היא אמרה שאין אפליה. עובדה: מאיר עמור נמצא בהקבצה א'. אבל הם לא אמרו להם שביחד איתי בהקבצה היו תלמידים גרועים הרבה יותר מאלה שהיו בהקבצה ב'."

אז, לדבריו, עדיין לא היה מודע לכך שזה סיפור עדתי. הוא זוכר רק שדובר על אפליה.

מאיר סיים את לימודיו בבית־הספר התיכון בטיבעון וקיבל שם את תעודת־הבגרות שלו.

משם הוביל אותו מסלול־חייו אל הצבא. את השנה הראשונה שלו בצה"ל בילה בקורס־חובלים, אך כעבור שנה החליט שזה לא מעניין אותו, והתנדב לסיירת־גולני. במיסגרת חיל זה עבר

סרן עמור בשרות
„אני לא פאציפיסטי"

במארוקו חיה המשפחה במתכונת־חיים שונה מזו המוכרת והמקובלת כאן. שם חיו בחמולות מישפחתיות גדולות, במיבנים משותפים. בדיקה שערך מאיר גילתה שמישפחתו חיה באותו הכפר הקטן לפחות 400 שנה. אופי־המגורים והמיקום הכתיבו אורח־חיים כפרי. בבעלות המישפחה היו שיטחי־אדמה, שאותם החכירו לערבים בסביבה. אביו היה סנדלר במיקצועו והתפרנס מתיקוני־נעליים בכל האיזור. „שם התפרנסו בכבוד ממה שהיה. לא היה הרבה, אבל התפרנסו בכבוד. שם אבא שלי ידע בדיוק מה צריך לעשות כדי לפרנס את המישפחה. פה, כשבאו לארץ, הוא לא ידע מה לעשות. פה הכבוד האישי נהרס ונעלם.

„הם, אומנם, לא הביעו צער על העלייה לארץ, אבל הם סבלו פה, והיו אומרים שצריך לסבול בשקט."

מאיר (33), אדם בעל מודעות חברתית גבוהה במיוחד, בילה את ילדותו בקריית־טיבעון. כשהוא מזכיר זאת הוא מוסיף בציניות: „גם לטיבעון יש השחורים שלה."

את המודעות החברתית שלו רכש במהלך השנים, והיא התחילה ברמות שונות.

„אני רוצה לגור פה"

„כשהייתי ילד בכיתה ה' או ו', עשו הקבצות בבית־הספר, ופתאום התברר שכל הילדים מהשכונה, חוץ ממני, נמצאים בהקבצה ב',

קורס־קצינים, והיה במשך תקופה מסויימת מדריך בבה"ד 1, בית־הספר לקצינים. אחר־כך חזר לחטיבת־גולני וסיים שלוש שנות שרות בקבע, בדרגת קצין ובתפקיד מ"פ בחטיבה. עם תום שרות־הקבע שלו שאף, כמו כל חייל משוחרר ממוצע אחר בגילו, לצאת לטייל בעולם. הוא בילה שנה בדרום־אמריקה, ושנה בארצות־הברית.

כששב ארצה, אחרי שנתיים, התחיל ללמוד באוניברסיטת תל־אביב מדעי־המדינה וסוציולוגיה. בימים אלה הוא מסיים את לימודיו לתואר השני בסוציולוגיה, ועובד לפרנסתו כעוזר־הוראה באוניברסיטה.

מאיר גם חבר בהל"ה: הוועד הציבורי למען החינוך בעיירות־הפיתוח ובשכונות. מטרת הוועד היא לארגן הורים ולהביא אותם למודעות, כדי שישנו את חינוך ילדיהם.

בעתיד מתכוון מאיר לרכוש תואר דוקטור בחו"ל, בתחום הסוציולוגי. הנושא המעניין אותו: ניתוח סוציולוגי לעלייה של יהדות צפון־אפריקה לישראל.

אין הוא מתכוון לרדת מהארץ: „אני לא רוצה לגור במקום אחר. אני רוצה לגור פה. פה נולדתי ופה אני חלק מהעניין!" הוא גם לא מתכוון להיות פעיל פוליטי. זה משעמם אותו.

במהלך שרות־המילואים שלו קיבל מאיר דרגת סרן והמשיך לשמש בתפקיד מפקד־פלוגה. במילחמת־הלבנון הספיק לשרת ארבע פעמים במילואים. ביחידת־המילואים שלו מורכב רוב סגל־הפיקוד מבני־קיבוצים, ובמשך השנים היו בין הקצינים לא מעט שיחות על נושאים פוליטיים.

„אני גם שמאל וגם מיזרחי, ויש לי גם טענות נגד הקיבוצים. במשך תקופה מסויימת הייתי חבר תמ"י, והחברים שלי ליחידה היו מופתעים מזה שאני מתקיף אותם משמאל ולא מימין, כי הם חשבו שתמ"י זה משהו עדתי־ימני."

„אני לא ילד שקט"

בכל תקופה מסויימת היתה מגיעה ליחידת־המילואים קבוצת־חיילים חדשה, וקציני־החטיבה היו משבצים אותם לפלוגות השונות. מאיר נזכר בישיבת מפקדי־פלוגות כזאת, שבה שובצו חיילים. הוא שם לב לכך שהקצינים מתבדחים ביניהם, ותוך כדי התבדחות שולחים את כל החיילים המיזרחיים למפקדים המיזרחיים, ואת כל החיילים האשכנזיים למפקדים האשכנזיים.

„הייתי המום ואמרתי להם שיפסיקו, או שאני עוזב את הישיבה. היה פתאום קטע, כשהוויכוח החברתי נחשף בעשייה יומיומית. אני חושב שאז החליט המג"ד שהוא לא רוצה אותי אצלו בגדוד.

„ואני מודה שאני לא האדם הכי נוח בעולם. אני לא ילד שקט. כשיש לי משהו לומר, אני אומר.

„אז, בשלב מסויים, החליטו שלא רוצים שאהיה יותר מ"פ בגדוד. אמרו לי שיש לי קומוניקציה לא־טובה עם האנשים, והועברתי ליחידה אחרת. טענתי שזו הדחה."

כשהתחילה האינתיפאדה, לא היה מאיר משובץ ביחידה מסויימת. אז קיבל צו־גיוס לחודש פברואר, לשרות בשטחים הכבושים. „סירבתי," הוא אומר, „ואני חושב שאילו הייתי ביחידה המקורית שלי, היתה לי בעייה גדולה הרבה יותר אם לסרב."

הוא נשפט ל־21 ימי־מאסר ונשלח לכלא־מגידו. בכלא מצא שרוב האסירים הם מיזרחיים והבין שרובם, בעצם, מסרבים לשרת בצבא, לא בשטחים. בכלא לא נתקל בבעיות מיוחדות

ענת סרגוסטי ■

(המשך בעמוד 28)

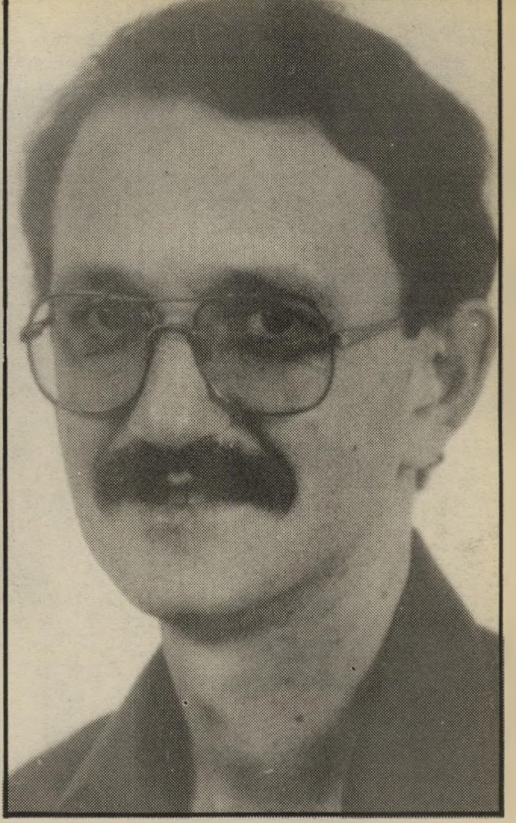

עמי דורון:
„הם הציעו לנו שתיה חמה או קרה..."

מצריים מתלוננת כי יאכטות מישראל חודרות למי־החופים שלה. הישראלים מתלוננים שהמצרים מציקים להם.
בשבת שעברה היה עמי דורון, תושב אילת, על סיפון ספינה קטנה שנעצרה על־ידי מישמר־החופים המצרי. ביקשתי ממנו שיספר לי מדוע.

יצאנו למסע־דיג, והיינו מול הפיורד, במרחק 1500 מטר מהחוף. תנאי הרשיון הם שמותר להתקרב עד 300 מטר. כשגמרנו לדוג, הסתבר שיש לנו בעייה עם העוגן, ולכן התקרבנו עד 50 מטר מהחוף. התעכבנו שם כמה דקות, ואז התחלנו להפליג בכיוון אילת. המצרים ראו שהיינו קרוב מאוד לחוף, ואותתו לנו לעצור. אנחנו לא עצרנו.

● **מדוע?**

כי אנחנו שמוקים. מיהרנו הביתה, והיה חבל לנו על הזמן.

● **ואז?**

אז המצרים התקרבו אלינו לטווח מאיים, וכיוונו אלינו את הקלצ'ניקובים. נעשינו מייד ממושמעים, ועצרנו. הם פנו אלינו וביקשו לראות את האישור מהקונסוליה המצרית. הסתבר שבאישור כתוב ארבעה אנשים, ואנחנו היינו שמונה, וזה עורר את חשדם.

● **מדוע הייתם שמונה, כשהאישור אומר ארבעה?**

תקריות

האמת היא שהאישור הוא בערבית, ואף אחד מאיתנו לא טרח אף פעם אחת להבין מה כתוב שם.

● **איך נגמר הסיפור?**

המצרים ביקשו מאיתנו להתלוות אליהם לאי־האלמוגים, שהוא הבסיס שלהם. שם הציעו לנו שתייה חמה או קרה, דיברו בנימוס ושאלו שאלות. הסברנו להם בדיוק מה קרה, והם השתכנעו. התנצלו אלף פעמים על שנאלצו לעצור אותנו, עזרו לנו להתיר את החבל והסבירו שהם רק מנסים למלא את תפקידם, ושהישראלים מקשים עליהם.

● **ואתה חושב שזה נכון?**

אני חושב שזה נכון. יש קבוצה של בעלי־יאכטות, שקשה להם להשלים עם העובדה שהיום המצרים הם בעלי־הבית בסיני. נכון שזו קבוצה קטנה, אבל שלושה טראבל־מייקרים יכולים לעשות הרבה נזק.

● **בשבת הבאה אתה שוב יוצא לדוג באותו המקום?**

בוודאי, אבל הפעם תוך הקפדה גדולה על כל הכללים. אין מה לעשות, אנחנו שם אורחים, והם המארחים.
(דניאלה שמי)

ציון אסיר, העולם הזה

אהוד פלג:
„מישרד־החינוך הודיע שאינו מתעסק בחינוך!"

השבוע האחרון עמד, ללא ספק, בסימן תאונות־הדרכים, ואם אנחנו לומדים מהניסיון של השנים האחרונות - זאת היא רק ההתחלה.
הכל יודעים שצריך לתקן כבישים, לבדוק את המכוניות מבחינה מכנית, לסלול דרכים חלופיות, אבל מה שברור לגמרי הוא שצריך לחנך את העם.
השאלה היא איך מחנכים. אמרו לי שאהוד פלג הוא מומחה לתרגום מסרים חינוכיים, והוא מטפל גם בעניין תאונות־הדרכים.
ביקשתי שיסביר מה זה תרגום מסרים חינוכיים.

בעניין תאונות־הדרכים אני מתעסק בעיקר בחינוך ילדים. הסתבר לנו שילדים מבינים תמרורים בצורה אחרת ממבוגרים. יש איזה קצר בעניין ילדים־הולכי־רגל ונהגים.
ילד חושב שאם הוא רואה את המכונית כשהיא מתקרבת אליו, זה סימן שגם הנהג רואה אותו. כמובן שזה לא נכון.
אני בהחלט חושב שצריך להתעסק בנושא עם ילדים. המצאתי שני מישחקי־ילדים שעוסקים בכך. המישחק האחרון, שביל הזהב, שקיבל את ברכת המועצה הלאומית למניעת תאונות, מיוצר עכשיו על־ידי אורדע, ואני חושב שהוא מקנה לילדים ידיעה על הנעשה בכביש ובכללי־התנהגות בדרך.

● **זה בעניין ילדים שהם הולכי־רגל. יש לך רעיונות בלשהם לחינוך מבוגרים?**

צריך להתחיל בחינוך לפני שהם מבוגרים. למישרד־התחבורה ולמועצה למניעת תאונות היה פעם קורס לנהיגה מונעת — לא

חינוך

זה שבא כעונש, אלא קורס שאנשים היו באים אליו מרצון ולומדים איך למנוע תאונות. אני לא יודע אם זה מיקרי, אבל בחודש שבו הפסיקו את הקורס הזה — ינואר 1987 — התחילה להסתמן עלייה בתאונות־הדרכים.
אבל הבעייה היא הרבה יותר פשוטה, ולכן גם מסובכת. אני גורס שההתנהגות בכביש היא חלק בלתי־נפרד מהתנהגותו של אדם באופן כללי. אדם המכבד את חברו בבית יכבד אותו גם בכביש. אדם מנומס יהיה מנומס גם בכביש. וכך הלאה. שתי המילים „לנהוג" ו„להתנהג" הן דומות!

● **זאת אומרת שאין לך פיתרון אלא לחנך את העם להיות אדיב? זוהי משימה בלתי־אפשרית!**

אני חשבתי שהמשימה היא אפשרית, ושלחתי מיכתב ארוך, ובו הצעות רבות, למישרד־החינוך. אבל משם קיבלתי תשובה שהם לא מתעסקים בזה.

● **לא מתעסקים בחינוך?**

כן. אני באמת חושב שזה מישרד להשכלה, ואולי פה שורש הבעייה. אם לא יטפלו בזה, שום כבישים לא יעזרו.
(דניאלה שמי)

צבי גרידמן

שושנה בייר:
„נוכל גם שלא לקיים את שנת־הלימודים!"

כמו כל שנה. קיץ, חם, לח, חופשת־הקיץ של התלמידים ו...איומים ששנת־הלימודים לא תיפתח בזמן. משהו חדש!
שאלתי את יו"ר אירגון המורים העל־תיכוניים מדוע בכל שנה, בחופש הגדול, הם מאיימים באותו הדבר.

אני לא יודעת אם זה כל שנה, אבל מה שברור הוא שההכרעות המרכזיות בענייני־חינוך מתקבלות דווקא כשהמורים בחופשה, או לפני תום שנת־הלימודים.

● **איזה החלטות מרכזיות?**

על קיצוץ בתקציב־החינוך, למשל. מה נותר לנו לעשות? או לא לקיים את בחינות־הבגרות — דבר שאנחנו מאוד לא רוצים — או להודיע על אי־פתיחת שנת־הלימודים.

● **אבל לא נראה לך שזה נשק שכבר לא מפחיד אף אחד? אתם מאיימים, מגיעים איתכם להסכם, ושנת־הלימודים נפתחת.**

זה לא מדוייק. בכל פעם כשאיימנו, הגענו להסדרים. אני לא

תאונות

יודעת אם היינו מגיעים למה שהגענו בלי האיום שלא לפתוח את שנת־הלימודים.

● **ואם הפעם, או בפעם אחרת, מישרד־החינוך יתמהמה — האם יש לכם איום דראסטי יותר?**

יש. אנחנו יכולים גם שלא לקיים את שנת־הלימודים.

● **אז כהורה לתלמידים, שאתחיל לדאוג?**

את צריכה להתחיל לדאוג בגלל מה שמתרחש במערכת־החינוך. זהו מצב של קריזה ממשית. בכל שנה יש יותר ויותר קיצוצים בשעות, 38 ויותר תלמידים בכיתה, מצב שבו כמעט בלתי־אפשרי ללמד. מורים אקדמאיים בורחים מהמיקצוע בצורה מאסיבית. הרמה יורדת בכל שנה. עניין פתיחת שנת־הלימודים בספטמבר הוא חלק קטן מאוד מהעניין.

● **ואני מתארת לעצמי שיש לכם הצעות לפיתרון המצב?**

רק אם קברניטי־המדינה יפסיקו לדבר גבוהה מצד אחד, ולקצץ מצד שני — כשהם יבינו, מה שהבינו בארצות אחרות, שהחינוך הוא עתידה של המדינה — רק אז יהיה על מה לדבר.
(דניאלה שמי)

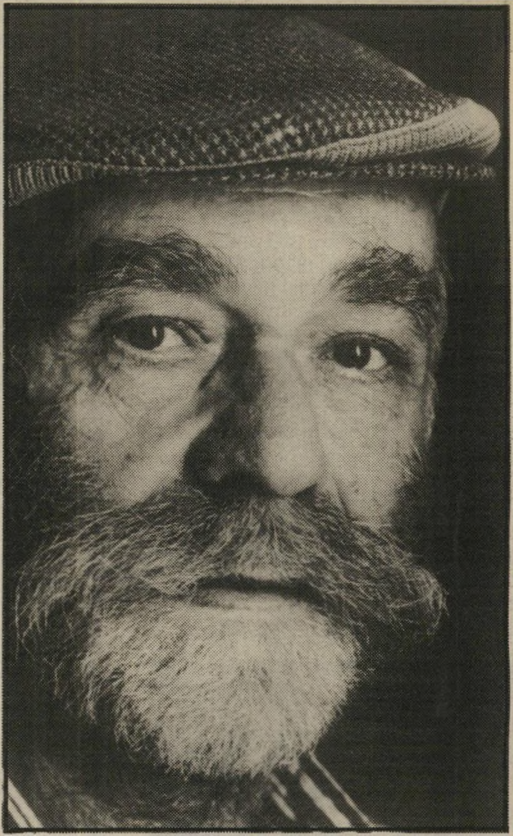

צבי סל, העולם הזה

ישראל הר:

„תמיד מי שלא מקבל — צועק!"

פרס ראש־הממשלה לסופרים ולמשוררים חולק, וכרגיל עורר תגובות נזעמות מאוד בחוגי הספרות – מצד מי שלא זכו, כמובן. מה אומר על־כך המשורר והעורך ישראל הר, שדווקא זכה? טילפנתי אליו כדי לברכו על הזכייה.

● מגיע לך מזל טוב.

נכון. הספר ה־200 ראה אור בהוצאת תרמיל, וזו באמת שימחה.

● על מה אתה מדבר?

לא על זה את מברכת אותי? את יודעת שאני העורך של הוצאת תרמיל? אז בימים אלה ראה אור הספר ה־200, שהוא תמונות מבית מבשל השיכר של אשר ברש.

● אני מברכת אותך גם על זה, אבל רציתי לברך אותך על קבלת פרס ראש־הממשלה.

פרסים

אה — על זה.

● אתה לא נשמע בעננים.

אני שמח, אבל הפרס הוא בעייתי. הוא ניתן בתנאי שהיוצר מתפטר מעבודתו, או יוצא לשנת־חופשה, ובשבילי הסיפור הזה הוא בעייה.

● רציתי לשאול מה דעתך על הקולגות שלך, שעשו צעקות בקשר למקבלי־הפרס השנה.

תמיד מי שלא מקבלים מה שהם רוצים עושים צעקות. מבחינתם הם צודקים. הם רצו לקבל משהו, אבל נתנו אותו למישהו אחר.

● ומה דעתך על זה שמתוך 10 מקבלי־הפרס אין אף אשה אחת?

מי שרפקה את הרעיון לתת פרס לאשה היתה דווקא אשה.

● מי?

לא חשוב מי. אבל היא הורידה את הנושא מסדר־היום. החליטו להתייחס ליוצר בלי קשר למינו. זה שאשה לא קיבלה את הפרס זו בעייה סוציולוגית, ולא ספרותית. (דניאלה שמי)

מיקי שסטוביץ:

„לגבר יש עור הרבה יותר עבה!"

גם זה קרה. החל מהשבוע אפשר להשיג בארץ־ישראל תכשירי־טיפוח לגבר, מה שנקרא בשפת הנשים „קרמים". קרם־לחות וקרם־פילינג (קילוף), וגם אמפולות למראה צעיר יותר של העור. אולי זה נשמע טיבעי באירופה, אבל כאן, אצלנו, גם במסיבת־העיתונאיות נשמעו ציחקוקים, והעיתונאיות עשו בדיחות על חשבון בעליהן, שימרחו על עצמם קרמים.

כשהצעתי לבעלי הפרטי איזו מריחה קטנה, הוא שלח אותי לעשות מיקלחת, כי החום משפיע עלי קשה. אז שאלתי את מיקי שסטוביץ, הייבואן של מוצרי „בוגרט", כיצד העז.

אני לא דרשתי את זה. אנחנו הנציגים הבלעדיים של בוגרט בארץ, והם הציעו לי, כמו שהם מציעים את הסחורה לכל ארץ אחרת בעולם.

● אבל כאן זה ישראל! אתה מדבר על גבר ישראלי, שהמציאיות והחברמניות הם הסמל המיסחרי שלו!

היה. זה משתנה. לפני כמה שנים, רק ארבעה אחוזים מהגברים בארץ השתמשו במי־טואלט. היום מדובר כבר ב־15 אחוזים. החברמן הישראלי התחיל לנסוע בעולם, והרבה הרגלים נדבקים אליו.

● אתה מאמין שגבר ישראלי ייכנס לחנות־קוסמטיקה ויבקש קרם־פילינג?

תמרוקים

אני מודע לחששות של הגבר הישראלי, ולכן אנחנו מוכרים את מוצרי בוגרט לגבר על דוכנים פתוחים במחלקות לכלי־גילוח. כלומר, הגבר לוקח את הקופסה מעל המדף ומשלם לקופאית, מבלי להגיד את המישפט הנורא „תני לי בבקשה קרם לטיפוח הגבר." חוץ מזה, אנחנו מאמינים שנשים יתחילו לקנות לגברים שלהן את המוצרים, כי ידוע לנו שבשנים האחרונות גברים משתמשים לפעמים בקרמים של הנשים שלהן, אבל כמובן לא מודים בזה.

● איך אתה יודע דבר כזה?

ערכנו כמה מחקרים קטנים.

● אתה משתמש במוצרי טיפוח לגבר?

אני לא דוגמה. אני משמש כשפרנסיונות לכל מיני מוצרים. אבל אני מכיר גברים רבים שכבר משתמשים — בלי שמות, בבקשה.

● למה בכלל יש הבדל בין מוצרי טיפוח לגבר ולאשה? יש הבדל בעור של שני המינים?

כן. עורו של הגבר עבה ב־24 אחוזים מהעור של האשה.

● חשבתי ככה כל הזמן. (דניאלה שמי)

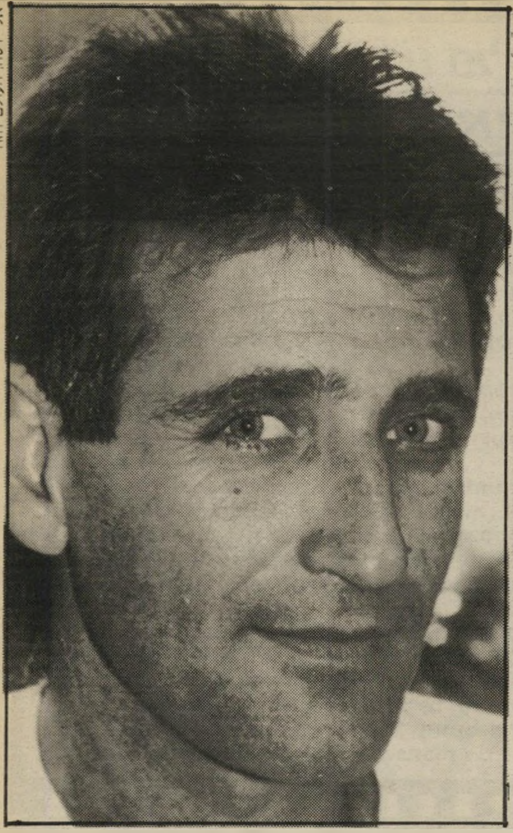

אלי דסה, העולם הזה

דני לנדאו:

„הליכוד והמערך כבר צילמו זה אצל זה!"

המערך, הליברלים וחרות כבר הרכיבו את הנבחרת שלהם לכנסת ה־12. מערכת־בחירות – פירושה עבודה עבור פירסומאים, אנשי־קולנוע, אנשי־טלוויזיה, שחקנים, קריינים ובעלי־מיקצועות אחרים, שבימים כתיקונם אינם סובלים מעודף־תעסוקה.

שאלתי את דני לנדאו, בעל אולפן להפקות פילם ווידיאו, האם גם הוא במירוץ.

כמובן! שני האולפנים הגדולים — ג"ג ואולפני־הרצליה — יעבדו בוודאי בשביל הליכוד והמערך, ואילו אני ואחרים ניאבק על המיפלגות הבינוניות.

● אתה כבר נאבק?

בוודאי. כולם נמצאים כרגע במשא־ומתן עם כולם: נזרקים מיספרים, נזרקות הצעות.

בחירות

● יש ריגול תעשייתי?

זה לא ריגול מיקצועני, אבל כולם זורקים שמועות על מיפלגה זאת וזאת, שכבר הציעה סכום כזה לחברה זאת.

● נוהגים לחשוב שתקופת־הבחירות היא תקופה של פריחה כלכלית עבורך ושכמוך. האמנם?

המיפלגות קיבלו הקצבה כזאת מגוחכת לעומת מה שהן מבקשות מאיתנו — שזה אבסורד. מבקשים מאיתנו להתלוות, במשך חודש ימים, לאנשי־מיפלגה. אם תחשבי על הצוות, הציוד, העלות, ותתבונני בסכומים המוקצבים למיפלגות — תצחקי.

● המיפלגות כבר התחילו בצילומים?

כן. לליכוד ולמערך יש כבר חומר־צילום זה על זה. צוות העובד בשביל הליכוד צילם את הבחירות הפנימיות במיפלגת־העבודה ברמת־אפעל. צילמו שם בכוונה בזוויות כאלה, שזה ייראה מכוער.

● אני מבינה שבשבועות האחרונים צצו צוותי־הפקה ואולפנים כפיטריות אחרי הגשם.

נו מה! כל אחד שיש לו מצלמה — ולוא המצלמה הכי פרימיטיבית — קורא לעצמו חברת־הפקות. (דפנה ברק)

קולנוע

תדריך

חובה לראות:

תל־אביב: אהבנו כל כך, גברת מס־הכנסה, משהו פראי, החבר של החברה שלי, חרטה, הקלות הבלתי־נסבלת של הקיום, עיניים שחורות, ליידי איב, קפה בגדד.
ירושלים: הקלות הבלתי־נסבלת של הקיום.
חיפה: עיניים שחורות.

תל־אביב:

★ ★ ★ ★ **ליידי איב** (פריז, ארצות־הברית) — פרסטון סטרג'ס, אחד מאבירי הקומדיה האלגנטית הגדולים בדורו, נותן להנרי פונדה הצעיר והיפהפה לחזור אחרי בת־חווה ערמומית ומקסימה שהיא גם מהמרת מיקצועית. חכם ומשעשע.

★ ★ ★ ★ **עיניים שחורות** (מוסיאון תל־אביב, איטליה־ברית־המועצות) — גבר איטלקי אוהב אשה רוסיה עם כלב אהבה שלא תתגשם. צ'כוב מרחף בבימוי מודרני של ניקיטה מיכאלקוב המוכשר והשופע אהבה למין האנושי. וכשנעזרים במארצ'לו מאסטרויאני האשף ובאלנה

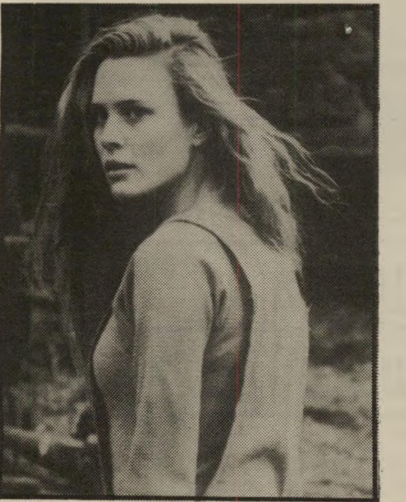

שחקנית רייט
הנסיכה הקסומה

שחקן נוטי
הכל באשמת גן־עדן

סופונובה המקסימה התוצאה היא קרובה למופת.

★ ★ ★ ★ **קפה בגדד** (דיזנגוף, גרמניה) — פרסי אדלון, אחד הבימאים הגרמנים המעודנים ומהמקוריים ביותר מביא גברת מבאוואריה למסע בארצות־הברית, וכשתרבות אירופה פולשת ל־מידבר מוז'אב מתקבלים דברים משעשעים. הגברת הגרמניה היא מאריאן זאגברכט המקסימה, על מישמניה הזכורים משוגרבייבי, ואילו התגלית הנעימה היא ג'ק פאלאנס הוותיק, המשחק צייר שהשראתו חוזרת אליו בהשפעת קסם. תענוג של קולנוע.

★ ★ ★ **הנסיכה הקסומה** (לב 3, ארצות־הברית) — מה כוחן של האגדות המסורתיות והמיושנות לעומת מישחקי־הווידיאו? למה מצפה ילד מודרני מסבא שלו כשהוא בא לבקרו לפני השינה? עד כמה סרט לילדים יכול לשמח גם את הוריהם? לאן אפשר לברוח מחום תל־אביבי נוראי ומעיתונים בוערים? התשובות כולן בסרט חינני ועתיר־המצאות עם תפניות שובבות ופיטר פולק כסבא. הצגה יומית בלי סבל.

★ ★ ★ **הכל באשמת גן־עדן** (תכלת, איטליה) — סרט חמוד ורומאנטי של הקומיקאי פרנצסקו נוטי (בתמונה). לא מושלם, אבל מלא רעיונות חביבים והומור מיוחד. אורנלה מוטי מקסימה.

פליטים אחרים

הצוענים (פאר – תל־אביב, אימפריה – ירושלים, יוגוסלביה) – כשרואים סרט מסוג זה, רק אז אפשר להבין עד כמה מעוות העולם – פליטי העולם הם רק עצם שאפשר לזרוק לכלבים הגדולים, נושא אופנתי למהדורות־החדשות, מקח וממכר באו"ם. יש פליטים, לא אלה של עזה ולא אלה של אפגניסתאן, שאיש לא חושב עליהם ואיש לא מושיע אותם, והם באמת עלובי־החיים, מנוצלים, שכוחים ונרדפים.

הצוענים הוא סיפור על עיתונאי יוגוסלבי, הנתקל בפרשה של מכירת ילדים צוענים והברחתם מיוגוסלביה לאיטליה. שם הופכים אותם הסוחרים לעבריינים, לכייסים ולגנבים, מתוך הנחה שאם ייתפסו, יגורשו בחזרה ליוגוסלביה.

סחר־אדם זה מאורגן בכנופיות מסודרות. הסוחרים מבצעים את העיסקות, והאדונים מנהלים את הכנופיות. אלה ואלה, כולם צוענים, והכל מתרחש בשיתוף־פעולה ובהסכמה, שקטה אמנם, של הצוענים, שלא פעם מוכרים את ילדיהם או משכירים אותם לשנה־שנתיים, כדי לחלץ את המישפחה ממצוקה כל־כלית, חילוץ זמני ומפוקפק.

החלק העיקרי של הסרט המזעזע הזה הוא החלק הדוקומנטרי. מצב הצוענים ואיכות־החיים שלהם ביוגוסלביה דומה למחנה־פליטים אחרי תריסר אינתיפאדות. אוכלוסיה מפגרת, זוהמה, הזנחה, כאילו היתה זו דלת־העם של חשכת ימי־הביניים. הצוענים סגורים בתוך עצמם, עויינים את סביבתם ואלימים לעיתים תכופות. ואמנם, היו כתבות רבות בנושא זה

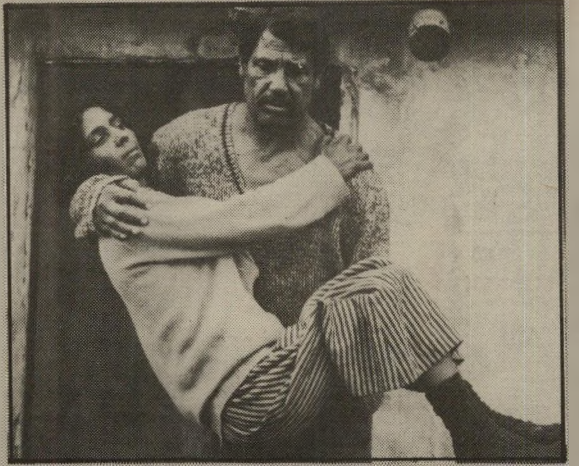

ליוביסה סאמארדיץ' וגקופ אמזיץ': חוסר ישע

באחרונה, אלא שכתבות לחוד ומציאות לחוד. איש לא לקח ברצינות את נושא הצוענים, ואילו לקח, ספק אם היה מצליח.

העיתונאי שבסרט מוצא ילד כזה המוחזר מאיטליה, ומנסה לחקור אותו ולהבין כיצד התגלגל למעשיו. כך הוא מגיע למישפחה, מתקרב אליה ומגלה את תנאי־החיים הנוראים והמשפילים שבהם היא מתבוססת. נוצר קשר בינו לבין הילד, אלא שלפתע נפטרת האם, ואז מוכר הילד את עצמו לסוחר. האב לא נוקף אצבע. ומה עושים בכסף? הולכים להקריב איל למלאך המושיע של הצוענים, הוא כבר ידאג שהכל יהיה בסדר...

סופרמן בלי מיכנסיים

מחליפים ערוצים (לימור, תל־אביב, ארצות־הברית) – זה נועד להיות מצחיקון רומאנטי מהודר. לכן איישו אותו בקתלין טרנר, הנחשבת לאחת הנשים הסכסיות בהוליווד, שמוחה אינו מכיל רק קש, בברט ריינולדס, המסמל עבור נשים רבות באמריקה את דמות המאצ'ו המושלם, ובכריסטופר ריב, סופרמן אבירי ומקסים שאין אשה שלא מוכנה לרחף בזרועותיו. ודרך אגב, מספרים על ריב זה שהוא שחקן־תיאטרון יוצא־מן־הכלל.

כל השלישיה הזאת יוצאת מופסדת, נלעגת ועלובה מן הסרט הזה. הרומאן לא רומאן, הסכס לא סכס, והצחוק לא צחוק.

התסריט, על פי כותרת ראשית מאת בן הכט וצ'ארלס מקארתור, כבר היה נושא לשלושה סרטים קודמים. במקור זה היה סיפור המתרחש במערכת־עיתון, כשהעורך מתעמת עם כתב מצטיין שלו על רקע הוצאתו העתידה להורג של פושע. המציאות התיקשורתית בארצות־הברית טרפה את הקלפים ותחת עיתון עוסק הסרט בתחנת־טלוויזיה, ואת מקומו של הכתב־הגבר תופסת שדרנית מצטיינת, הנלחמת על רצונה להמיר את הקאריירה בחיים מרובעים עם גבר חלומותיה.

הבימאי טד קוצ'ף עשה כאן מלאכה גסה ולא־אמינה. כל צורת העבודה בתחנת־הטלוויזיה גובלת בגס, והיחסים בין העובדים בה נראים כפארודיה לא־מוצלחת על רשת־שידור גימנזיסטית, חפיפית ולא מיקצועית.

לרגע אי־אפשר להאמין שהאיש המגודל הזה, ששמו ברט

כריסטופר ריב: למה הוא הסכים לזה?

ריינולדס, באמת מסוגל להחזיק מישהו מרותק לתחנה שלו. מצד שני קשה לקוצ'ף להתחייב לחלוטין, ולעשות פארודיה או סאטירה תיקשורתית ראוייה לשמה, שתציג חד וחלק את אנשי־התיקשורת כחיות מסוכנות המשחרות לטרף קל.

התסריט, המנסה להיות פארודיה על פארודיה על סאטירה, נראה חבוט, ומבלבל את השחקנים הנלחמים לא אחת בלשונם כדי לבטא שורת דיאלוג שלא משכנעת גם אותם. הם כל־כך מתאמצים לעשות משהו, שלפעמים זה מעורר רחמים. עגום.

מסלסלים בישבן

סלסה (הוד ודרייב־אין בתל־אביב, ארצות־הברית) – אמנם הסלסה אינה רוטב ישראלי, כי אם רוטב היספאני במקורו, אבל כנראה עדיין לא נמצאו ההיספאנים האמיתיים שיכתבו תסריט לעצמם. בינתיים עושים זאת הישראלים העובדים עבור קנון. ומסתבר שהם עלו על סוס טוב דווקא.

מי שטרם קרא את המחקרים הסוציולוגיים על הפורטוריקאים החיים באמריקה ואת המחקרים על האופי המוסיקלי שלהם, כולל מפות של מועדוני־לילה ומיסעדות, דיסקוטקים ורחבות־ריקודים שעליהן מרקדים אלה את מוסיקת־הנשמה שלהם – הסלסה, יסתפק באינפורמציה זו. בסרט מנגנים ושרים בעצמם אמני הסלסה סליה קרוז, גרופו לאטינו, מונגו סנטה־מריה, טיטו פואנטה, נאביס וגאס דאביס, מאריסלה אס־קווארה, קני אורטגה ומייקל סמבלו.

גם בין השחקנים הצעירים שמות היספאנים שכבר עשו להם שם בשכונותיהם כמו רובי רוזה, הנראה כמו אחיו התאום של הגיבור הפורטוריקאי בסיפור הפרוורים, אלא שאסור לקרב אליו את המצלמה, אחרת היא מתעדת את המבע הסתום והמטומטם לחלוטין של פניו. גם הנערות שלצידו – ספק אם יזכרו לעד.

הסיפור – וכי מה זה חשוב – מספר על קזאנובה פורטוריקאי משכונה בורגנית של מהגרים שיש לו חבר חיוור־פנים הסובל

אנג'לה אלווארו ורובי רוזה: בדרך לאולימפיאדה

מבעיות של חיפוש עצמי. לכן הוא רוצה להגיע בכל מחיר לאולימפיאדת הסלסה בסן־חואן, כדי להביא את הגביע לשכונה, ולא איכפת לו להקריב עצמו לקפריזות של בעלת־הבית הקשישה לונה, על חשבון חברתו הנאמנה, אחותו התמימה וחברו.

הסיפור משובץ בשירים ובריקודי סלסה, ואפשר היה לוותר לחלוטין על הדיאלוגים, אם כי גם הריקודים בסירטי ג'ון טראוולטה היו נראים מקוריים יותר. טוב כתחליף לדיסקוטק.

א.ג.נ.

בהמשך לתלונותיכם (בחודשים האחרונים) ששאלו: „מה קרה למתכונים שהיית מפרסמת מדי פעם?" הרי תשובתי:

נגמרו לי המתכונים. כל מה שאנחנו אוכלים בבית — אתם כבר יודעים מזמן, והקיץ זה לא בדיוק זמן לאמץ את הראש, ולהמציא מתכונים חדשים וגם לנסות אותם בביתי, זאת אומרת עם כל הכבוד לכם.

אבל... ידעתם שיבוא האבל, נכון? החלטתי שעצלנותי לא צריכה להפריע לכם, ולכן במקום להמציא מתכונים חדשים, אני אאסוף כאלה, במיסעדות, במסיבות־עיתונאים, אצל חברות וכו' וכו', ובצורה הזאת אין לי בעייה למלא חמישה מדורי־אוכל.

ואם אתם מבקשים ממני אצבע — אתן לכם את כל היד. קחו מדור שלם על אוכל ותיהנו.

אתחיל בשני סיפרי־בישול חדשים שראו אור באחרונה:

ועוד קישוטי מזון, מאת טובה ארן, הוא בעצם החלק השלישי באותו עניין. סיפרה הראשון, קי־שוטי מזון, עסק בעריכת שולחן, עריכת פלטות להגשה, עשיית דמויות מירקות ומפירות, הכנת כריכים מעניינים במיוחד, הגשת ממתקים ופירות בצורה אסתטית.

סיפרה השני של טובה ארן, קישוטי מרציפן, עסק כולו בפיסול של החומר המתוק הזה.

עכשיו הגיע תור הספר השלישי — כנראה לפי בקשת הקהל — שכולו פירות וירקות וצורת הגשתם. שום דבר לא מצריך בישול — רק כמה סכינים, קצת סבלנות ועין טובה.

הספר השני שייך לישראל אהרוני, ושמו מנות אחרונות. קודם כל צריך לברך אותו על האומץ להוציא ספר שבו כל מתכון מכיל מאה מיליון קלוריות ו־400 מיליון סוכרים וקולסטרולים. בעידן האוכל הבריא זו ממש התאבדות.

בסיפרו של אהרוני אין שום דבר שמורכב משני חומרים, או מוקפא במקפיא — זה לא מעניין אותי, אומר אהרוני.

רוב המתכונים בספר מצריכים מיומנות, סבלנות, זמן וגם הוצאה בלתי־מבוטלת. אבל מה שיוצא בסוף זה סופלה אגוזים, סופלה גראנד מרנייה, מרקיז שוקולד ברוטב פיסטוקים, קרם חמאה בטעם מוקה, אגסים ביין ובשוקולד, טארט תפוזים, סורבה אשכוליות וקמפרי, ועוד רבים ומפורסמים ומתוקים אחרים.

לנגב את הריר, בבקשה.

לא חשבתם על זה!

חברת תה ויסוצקי ערכה מסיבת־עיתונאים במלון הילטון בתל־אביב. הכוונה של חברת־התה היתה לשכנע אותנו שאפשר לשתות תה גם בקיץ, כשהוא מקורר היטב ובתוספת לימון וקרח ושאר תבלינים.

אבל חברת־התה יודעת שאם יציעו לעיתו־נאיות מסיבת־עיתונאים שבה מגישים תה קר, לא יהיה כדאי להן לנסוע בפפקקים של תל־אביב ולחפש מקום־חנייה ליד הילטון.

זה מבלי להזכיר את העובדה שלפי דעתי האישית כל בן־אדם אינטליגנטי יודע כבר שנים שתה קר זה משקה נפלא, לא תוסס, לא משמין, לא צריך לסחוב אותו בבקבוקים מהמרכול, וכמובן הוא זול יותר מכל המשקאות הקרים — מלבד מים.

אבל נחזור למסיבת־העיתונאים. אנשי ויסוצקי פנו אל השפים של מלון הילטון וביקשו מהם ארוחת־צהריים שלמה, שבכל אחת מהמנות שלה יהיה רמז לתה או טעם תה, או תחמיץ תה או כל דבר אחר המזכיר תה.

וזה היה טוב. בהתחלה הגישו קוקטיילים של תה עם מיצי־פירות. אחר־כך הגישו סלט בתחמיץ תה ונענע, ונתחי־דג מאודה ברוטב תה, ומקפא תה, ואפילו בשר פילה בניחוח תה, והמון מנות אחרונות בצבע בז' — כי כולן היו עשויות בעזרת תה.

הנה המתכון שאהבתי. אגב, הידעתם שיש גם תה נמס? בתוספת סוכר או ממתיק מלאכותי.

דג נסיכת־הנילוס ברוטב ארל־גריי

חומרים:

4 ניתחי־דג במישקל 160 גרם כל אחד.
2 כוסות ציר־דגים.
1 בצל חתוך לרצועות.
מלח, פילפל לבן, מיץ־לימון, מעט יין לבן, עלי פטרוזיליה, עלי דפנה.

לרוטב:

4 שקיקי־תה ארל־גריי.
4 חלמוני ביצה.
קורט מלח לטעם.

אופן ההכנה:

מכינים ציר־דגים ומוסיפים לתוכו את כל החומרים המפורטים. מביאים לרתיחה, טועמים ומשלימים בהתאם. מניחים את הדג בנוזל הרותח ומבשלים כ־10 דקות עד שהדג מתרכך. מניחים על צלחת־הגשה ומאחסנים.

את הרוטב מסננים ומרכזים לכדי כמות של כוס אחת. ממיסים בכמות הזאת את שקיקי־התה.

מניחים בקערית את החלמונים ואת רכז הרוטב, וטורפים על גבי אמבט מים חמים עד קבלת מיקצף קל. יוצקים על הדג החם ומגישים מיד.

עוף בעלי נענע

את המנה הנפלאה הזאת אכלתי במיסעדת טייסט אוף סצ'ואן, שמתמחה דווקא בברווז פקינג, שהוא מאכל מפורסם ובטח מסובך מאוד להכנה. אחרי שטעמתי את העוף בנענע ביקשתי מהמלצר שיקרא לטבח, כדי שימסור לי את המתכון. אבל המלצר לא רצה לקרוא לטבח, והטבח לא רצה לתת לי כלום.

אז עשיתי מה שהרשלה היה עושה, כלומר, אמרתי שאני חברה טובה של אשתו של האח של בעל־המיסעדה.

זה עזר. הנה המתכון. כדאי לכם להכין בבית.

חומרים:

500 גרם חזה־עוף חתוך לרצועות.
כמה שיני שום.
5 פילפלים קטנים חריפים קצוצים דק.
מלח, טיפה סוכר, פילפל לבן.
כף ברנדי.
כפית סויה.
3 כפות מרק־עוף.
חופן עלי־נענע.

אופן ההכנה:

מחממים קצת שמן בווק או במחבת גדולה. מטגנים את הפילפלים החריפים והשום כחצי דקה. מוסיפים את העוף והתבלינים ומטגנים תוך כדי עירבוב. מוסיפים את מרק־העוף, וממשיכים לטגן עד שהרוטב נגמר. מוסיפים כשני־שלישים מהנענע לעוף ומטגנים ביחד רגע נוסף.

את שארית הנענע מטגנים בשמן עמוק ומפזרים על צלחת־ההגשה.

הכי טוב בתוספת אורז לבן ותה סיני.

וספגטי גם

שני מתכוני־קיץ טעימים. אחד בשרי ואחד לא. שניהם הומצאו על־ידי אשפי־מיטבח וחולקו ל־עיתונאים במסיבות שונות.

סל פאסטה וברבר מבושל

4 מנות

חומרים:

2 כוסות שבלולי פאסטה מבושלים.
2 שוקי ברבר מבושל.
1 כף שמיר קצוץ דק.
$\frac{1}{2}$ פילפל חתוך לרצועות דקות.
$\frac{1}{2}$ גמבה חתוך לרצועות דקות.
10 זיתים ממולאים.
מלח, פילפל לבן, שמן־זית.
$\frac{1}{2}$ בצל קצוץ דק.

אופן ההכנה:

מצננים את הברבר, מסירים בשר מה־עצמות וחותכים לרצועות דקות.

בוחשים את כל החומרים בקערה, מתב־לים וטועמים. מגישים קר.

סלט פאסטה וולדורף

6 מנות, 190 קלוריות למנה

חומרים:

1 חבילה (250 גרם) פאסטה (פתיתים בצורת קרניים).
1 תפוח, קצוץ או מרוסק גס.
3 מישמשים טריים, קצוצים.
3 גיבעולי סלרי, קצוצים דק.
$\frac{1}{2}$ כוס ענבים, חצויים.
$\frac{1}{2}$ כוס מיושף.
1 כף מיץ־לימון.
30 גרם אגוזים קצוצים.

אופן ההכנה:

מבשלים את הפאסטה לפי ההוראות שעל האריזה. שוטפים במים קרים ומנקזים ב־מסננת. מעבירים לקערה ומוסיפים את ה־תפוח, המישמשים, הסלרי והענבים. מער־בבים את המיושף עם מיץ־הלימון ויוצקים על הסלט.

מקציפים את כל החומרים יחד ומעטרים באגוזים הקצוצים.

ארוחה עיסקית

דיברנו כבר על האופנה הזאת של ארוחות עיסקיות, שאולי מעודדות אותנו לאכול יותר ממה שאנחנו רוצים, כי הן באמת מוזילות את המחירים.

כבר ראיתי ארוחה עיסקית של שלוש מנות החל ב־11 שקלים, ויש כמובן יקרות יותר. המשותף לכולן שהן מוגשות בין השעה 12.30 ל־3 אחרי־הצהריים. אם באים לאכול ב־4, המחיר עולה כמעט כפול.

אבל לא אצל השף כריסטיאן מאלהמברה. אצלו ארוחה עיסקית מוגשת בכל שעה. גם בערב. הארוחה כוללת:

מנה ראשונה — כבד אורז או מדליון של סלמון או שרימפס עם פטריות וגבינה בתנור.

מנה עיקרית — סלמון עם רוטב חמציץ או סטייק עם פלפל או פילה ברווז.

תוספות למנה עיקרית: פשטידת תרד ופש־טידת תפוחי־אדמה.

מנה אחרונה — פרפה תותים, כל סוגי המוס, עוגת מרנג.

הארוחה כוללת בקבוק יין ל־4 אנשים מסוג סוביניון.

המחיר — 50 ש"ח לאדם, כולל מע"מ ודמי־שרות.

לפי מיטב ידיעתי זו הארוחה העיסקית היקרה ביותר, לפחות בתל־אביב, אבל לפי מיטב ידיעתי מיסעדת אלהמברה היא חריג. מבחינת טיב האו־כל, טעמו, השרות, האווירה וכל השאר. לפעמים שווה לשלם ביוקר. זה המיקרה.

לשתות ביוקר

זאב ז'בוטינסקי אמר פעם שכאשר יהיה גנב יהודי בארץ — זה יהיה סימן שהפכנו למדינה נורמאלית. בעניין זה אנחנו כבר מזמן אחת המדינות הנורמאליות ביותר בעולם. עד כדי כך נורמאלית שאנחנו (כלומר כרמל מזרחי) מייצרים כבר בעצמנו שמפניה שרדונה (שמביני־דבר אומרים שזה — השרדונה — הוא אחד הזנים האציליים והאיכותיים מבין ענבי־היין).

אז יש לנו שמפניה שרדונה תוצרת כחול־לבן והיא עולה 32 ש"ח לבקבוק.

אבל מה עושים מי שלא אוהבים שמפניה? כן, יש גם כאלה, מה לעשות?

במיוחד עבורם ביקשו מהשף ניקולה בויטור להמציא כמה דברים שכוללים שמפניה, שהם חגיגיים ויפים ועושים רושם, ויש להם טעם של מנה אחרונה ולא של שמפניה.

הנה שניים לדוגמה:

לאירוח ברבקיו — עונג „שרדונה"

ל־20 איש.

חומרים:

שני בקבוקי־שמפניה שרדונה מצוננים היטב.
1 ק"ג שרבט לימון או אננס.
בקבוק־יין מתוק עסיסי.

אופן ההכנה:

מניחים את השרבט במרכז קערה לפונץ'. מוזגים את השמפניה והיין המתוק מסביב. מגישים במצקת ומניחים בכל כוס: שרבט ויין.

לקשט בפרוסות לימון או אננס.

לאירוח „הכי הכי..."

חומרים:

8 כפיות ליקר אפרסקים.
שמפניה שרדונה מצוננת.
כפית ליקר קורסאו כחול.

אופן ההכנה:

להניח קרח כתוש בגביע־שמפניה ועליו דובדבן. למזוג את ליקר האפרסקים, ל־הוסיף את השמפניה, ולאחר מכן את ליקר הקורסאו הכחול.

דניאלה שמי

מועדון שחוגג שנה

★ ספגטי ויין אדום ★ מגבת צהובה ומיברשת־נעליים חשמלית

ספגטי ויין אדום

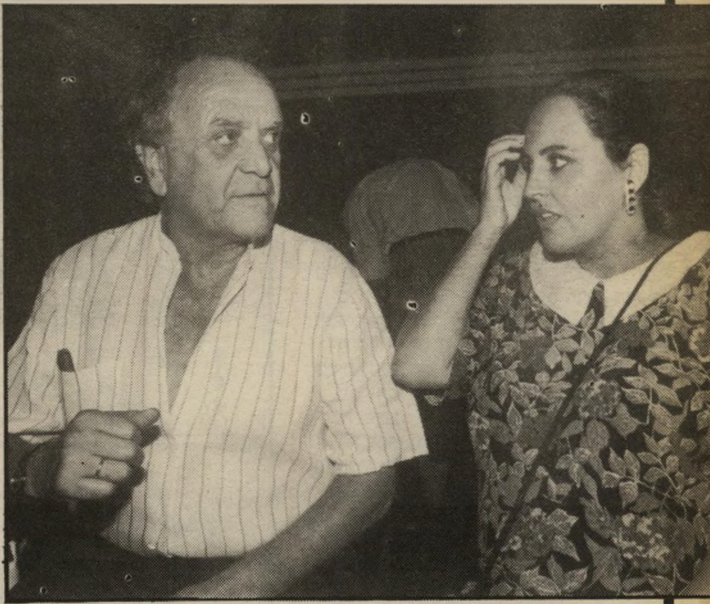

מירה לב שהתפרסמה ברומאן שלה עם ברוך אבו־חצירא, באה בחברת בעלה רואה־החשבון, דני מעוז. לב, בחודשי הריון מתקדמים, הגניבה במהלך כל אותו ערב מבטי־אהבה לבעלה.

קראו לזה ערב איטלקי. חילקו שם קצת יין אדום וספגטי והשמיעו מוסיקה איטלקית. והיו גם כמה נציגים מהקונסוליה האיטלקית. אקשן דווקא היה שם. אבל עד היום עדיין לא ברור מה היה כל־כך איטלקי בערב הזה.

בחלק הקידמי של מועדון הרבי סמס, שם התקיימה המסיבה, התרכזו המבלים המבוגרים והסולידיים, ובדיסקוטק קיפצו צעירים. לא היה הרבה קשר בין שני הגושים, אבל לא נראה שזה הפריע למישהו.

ליזה בוקר שסגרה באחרונה את בית־אופנה שלה, לאחר סיכסוך עיסקי ארוך עם שותפה לשעבר אנרי זימנד, נראתה מאוששת להפליא. במהלך המסיבה היא לקחה את המיקרופון והדהימה את החוגגים בביצוע ג'אז לשיר סאמרטיים של גרשווין. בעבר הופיעה בתיאטרון.

מסיבת יומולדת

הלוואי על כולם מסיבה כזאת. לא שהמסיבה היתה משהו מיוחד, אבל המתנות שקיבל **חנוך רייכלסון** קניין השופרסל מחבריו, זה כבר משהו אחר. החברים שלו התקבצו בסושי־בר של **רפי שאולי**, ושם, בין ביס לביס ובין דרינק קטן לכוסית־ויסקי, דיברו כולם על כולם. לחנוך לא היה זמן כי הוא היה עסוק בלהתפעל מהמתנות.

ידידתו הטובה **דורית** העניקה לו כרטיס־טיסה לאילת. שחקן־הכדורסל **מיקי ברקוביץ** נתן לו מגבת צהובה עם מונוגרמה. הדוגמנית **שלומית אמיר** הביאה לו פרקולטור, ואילו קרובי־מישפחתו התעשיינים **אתי** ו־**אליעזר אלקון** נתנו לו תמונת־שמן.

ואל תחשבו שזה הכל. הוא קיבל כלי בית, ומיברשת־נעליים חשמלית, ומחזיק־כסף של כריסטיאן דיור, שהביא איש העסקים **דני זייתוני**, והיו גם כאלה שרק הביאו את עצמם. אבל לחנוך זה לא כל־כך הפריע. מה שהוא קיבל הספיק לו בהחלט.

דפנה שמיר (מימין) נכדתו של הקבלן אריה פילץ, לבשה שימלה חושפת כתפיים, ורקדה עם חנוך רייכלסון וידידתו לינדה דיל. שמיר צמודה באחרונה למעצב קובי רביץ.

שלומית אמיר בשימלת־ערב סכסית שקיבלה מהמעצב עודד פרוביזור. אמיר חידשה את קשריה עם חברה הלבנוני ג'ורג' חורי. לינדה דיל (משמאל) יהלומנית מהבורסה.

שירלי בן־מרדכי מ... ימ...
רוני מאנה אירחו לה חברה. רמי ...

דו־קרב בצהרי יום

מועדון ספיראל האילתי חוגג שנה לקיומו, ובהתחשב בצורתו המיוחדת ובמיקומו זה בהחלט מחייב אירוע. לשם כך אירגנו הבעלים טיסה מיוחדת של תל־אביבים שוחרי־מוסיקה ואוהבי־אילת, ובצירוף כמות הגונה של אילתים אירגנו ערב שכל הכנסותיו קודש לרכישת מכשיר אולטרסאונד עבור בית־החולים המקומי יוספטל.

לא בדיוק ברור מי אוהב סאונד באילת, אבל כחצי שעה לאחר סיום מופע האופנה של **שלווה בן־גל**, שציין את שיא הערב, התחילו המבוגרים לעזוב, ואת הדיסקוטק מילאו מאות צעירים. ואי־אפשר בלי תקלות — הזמרת הכושית **פטריסיה האריס** התכסחה עם השחקנית **ענת עצמון**, שרצתה לרקוד בדיוק בזמן שהזמרת הופיעה, וזו, כנראה, לא כל־כך אהבה את הפלישה לטריטוריה שלה.

משה דיין, אחד מהבעלים, שרק בגלל אישיותו כדאי להגיע לספיראל, הבטיח לארגן אירועים נוספים בסיגנון הזה. **אריה דקס** המלונאי היה עסוק בשיחות עם ראש־העיר **רפי הוכמן**, ו**ורד ציבעון** היתה צמודה חזק־חזק לבעלה. השאר עשו כושר ועלו וירדו בין קומות הדיסקוטק.

מיכל שקד חברתו של השחקן יפתח קצור, ישבה על בירכי חברה במהלך הערב, התגפפה והתנשקה עימו כאילו הם נמצאים על אי בודד. לצידם ישב איש־הרדיו אברי גלעד, שמופיע גם עלי בימות. הוא היה צמוד לבחורה בלונדית, וגם הם נטלו חלק בירידות על הקהל.

ענת עצמון שהתגלתה באחרונה ככישרון מבטיח בתחום המוסיקה, באה בחברת בן־זוגה דן תורג'מן ולא פסקה מלהעיר הערות משפילות לעבר הדוגמניות. תורג'מן התנהג כג'נטלמן ולא שיתף פעולה.

ריטה קליינשטיין הזמרת, הסתערה על רחבת־הריקודים וחוללה לבדה. היא ובעלה רמי שהו באילת, אך העדיפו להתבודד בחופים נידחים וביאכטה של חברים.

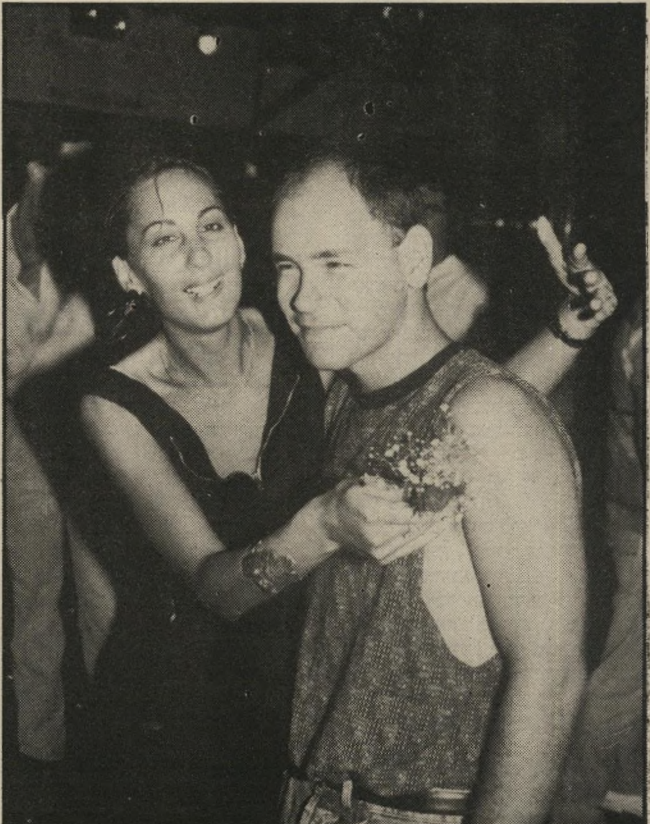

...ת־היופי של השנה (מימין) באה לבד, אך ...ת נוי (משמאל) המלכה דאשתקד ובן־זוגה ...קליינשטיין (משמאל) וידידתו רינה אלון.

כתב: זוהר אוהליאב, צילם: אלי דסה

מונולוג של אדגר ברונפמן

חשבון נפש עם דפנה ברק

„מפני שאני ביישן!"

ב־1986 גילו לנו פרטים חדשים על עברו של קורט ולדהיים. קודם לכן? ודאי שהיכרתי את ולדהיים, כשהיה מזכיר האו"ם. אני לא זוכר שהתרשמתי ממנו אז במיוחד. הוא לא היה אהוד כבר אז.

לא הייתי מופתע כל־כך מהמידע שהגיע לידי. אני זוכר בדיוק את הסי־טואציה. ישבנו (ברונפמן, זינגר וש־טיינברג) בדיוק היכן שאת ואני יוש־בים כעת. אני ישבתי בכסא שלך.

אני לא זוכר שהייתי במצב של הלם ואמרתי: „או, אלוהים אדירים!" אמרתי פשוט מישפט אחד: „הולכים על זה!" כתבתי מיזכר בן שתי מילים: „עשו זאת!" כך התחיל המאבק נגד ולדהיים.

המטרה שלי במאבק איננה רק להוריד אותו מכס־הנשיאות. ברור שאינני רוצה בוולדהיים כבנשיא־אוסטריה, מפני שהוא סמל לאוסטריה לפני העולם כולו. אבל מצד שני, לא איכפת לי שיישאר בתפקידו — הוא מטרה נהדרת...

ברונו קרייסקי, קנצלר אוסטריה לשעבר, אמר לך (העולם הזה 6.4.88) שבפעילותי נגד ולדהיים אני מקומם את האוסטרים וגורם להם לתמוך בוולדהיים?

פגשתי את קרייסקי בערך באותה התקופה שבה את פגשת אותו, ואמרתי לו: „אתה מזכיר לי את שארל דה־גול." הוא תמה מדוע. הסברתי לו: „כשם שצרפת היתה קטנה עליו, אוסטריה קטנה עליך..."

אני לא חושב שקרייסקי צודק. אני לא עושה נזק ברעש שהקמתי בעניין ולדהיים. זהו תהליך ממושך. אל תצפי לתוצאות מיידיות.

האם יצרתי קשר בלתי־אמצעי עם ולדהיים מאז תחילת המאבק נגדו? לולא הייתי יודע על־כך שהוא בא לפגוש אותך בבית־המלון (העולם הזה 30.3.88), הייתי חושב שהסיפור המצ־חיק ביותר על ולדהיים הוא זה: באחד הימים, בתחילת המאבק בו, הודיעו לי: „קורט ולדהיים על הקו, מבקש לדבר איתך..." בהתחלה חשבנו שזו בדיחה, שמישהו עובד עלינו. לבסוף זינגר ניגש לטלפון, וזיהה את קולו של ולדהיים. הוא שוחח עימו ארוכות.

ולדהיים הכחיש שוב ושוב את כל ההאשמות נגדו. לפעמים נדמה לי שהוא מאמין בשקרים שלו. הוא ממש התחנן לפני זינגר: „האמן לי..."

זינגר אמר לו שישלח אלי בכתב את כל הכחשותיו. לא תאמיני מה הטיפש הזה עשה — הוא אכן שלח בכתב את כל שקריו! אוהו, איך השתמשנו בזה!

מהם הישגים שלי במאבק הזה? ראשית, אני מרוצה מכך שלא ישכחו את השואה במהרה. הזיכרון הזה כבר התחיל להתפוגג. שנית, ולדהיים הוא עדיין נשיא. אך הוא אסיר במדינתו. הוא לא יכול לצאת ממנה, אלא לכמה מדינות ערביות — ערב הסעודית וכו'.

האם אני מעריך שיתפטר? אני לא יודע. זה לא באופיו. הוא יתפטר רק אם יכריחו אותו. הוא לא יתפטר מרצונו החופשי.

אני רוצה לציין שמעולם לא הייתי מופתע כל־כך מהתמיכה שזכיתי בה בעניין הזה. אני זוכר איך, בתחילת המאבק, נאמתי בקנדה. כשהעליתי את עניין ולדהיים, אנשים התחילו למחוא כפיים בהתלהבות. כך היה בכל מקום.

רק בישראל לא תמכו בי בתחילה. ביבי (בינימין נתניהו, ששימש אז כשגריר ישראל באו"ם) תמך בי בצורה חריגה.

אגב, לפני 10 ימים ביטל ולדהיים את תביעת־הדיבה שהגיש בזמנו נגדי. כמה נדיב מצידו!

מדוע ביטל? לטענתו „המישפט הבינלאומי" (שערכה הטלוויזיה הברי־טית) זיכה אותו. לטענתו גם ועדת־ההיסטוריונים זיכתה אותו...

● מנהיגי העולם: „צ'אוצ'סקו רצה לעשות איתי עסקים."

מבין כל מנהיגי העולם? הפגישה שלי עם שווארדנאדזה היתה מיוחדת. זאת היתה פגישה רא־שונה שלי איתו. טיסה היסטורית — הטיסה הראשונה מירושלים למוסקווה. כן, טסתי במטוס הפרטי שלי. זה קרה בחודש מאי.

במטוס הבאתי איתי 8000 ספרים בעברית ליהודי ברית־המועצות. הסוב־ייטים ידעו על כך. הכל נעשה בי־דיעתם.

הפגישה דווחה בטלוויזיה הרישמית שלהם.

את מבינה כמה זה חשוב? הם אישרו את דבר הפגישה!

צילצלו אלי יהודים רוסיים נרגשים, שלא האמינו למראה עיניהם. הם דיברו כאילו הגיעו ימות־המשיח. הייתי צריך להרגיע אותם, שלא יפתחו יותר מדי ציפיות.

איך שווארדנאדזה כאדם? הוא גרוזי — זאת מחמאה. יש לו חוש־הומור. הוא מעשי מאוד.

מה האינטרס של גדולי־העולם לפ־גוש אותי? אמריקה חשובה מאוד עבור מנהיגי הגוש המיזרחי. הם מצפים, אולי, שאקשר בינם לבין מנהיגי ה־מערב, שאדבר בהם טובות. חוץ מזה, אני גם איש־עסקים בינלאומי.

מה זאת אומרת, הם לא פוגשים אותי כאיש־עסקים? לא? צ'אוצ'סקו, שאיתו אכלתי לפני שבועיים, הציע לי עיסקה.

אני זוכר היטב את פגישתי עם אור־טגו, מנהיג ניקאראגואה. הרי לישראל אין יחסים עם ניקאראגואה. ניצלתי זאת, וכשאורטגו סעד על שולחני, הסברתי לו ארוכות מהי ציונות.

למחרת הוא שלח מיברק לנציגיו באיזו ועידה בינלאומית, שבה הת־קיימה הצבעה נגד הציונות. כשהצביעו באותו היום נגד ישראל, נציגי ני־קאראגואה היו בשרותים.

כשאני מנהל משא ומתן עם מנהיגים אלה — גם בעסקים — התיאוריה שלי היא שעלי לשכנע את היריב שמה שאני רוצה זה בעצם גם מה שטוב בשבילו. למשל: בשיחותי עם הרוסים, אני מסביר להם שכדי לבצע את הפרסטרויקה הם חייבים לקבל עזרה מהמערב. זהו אינטרס שלהם, ואני מוכן לעזור.

במיקרים שבהם לישראל אין יחסים עם מדינות כמו ברית־המועצות, ניקאראגואה ואחרות — אז אני נכנס לתמונה. אבל אני מדבר כנציגם של שרידי־השואה. לעולם אינני מדבר כנציגה הרישמי של מדינת־ישראל, אלא אם מנהיגי ישראל יודעים על־כך. זה קורה. אני גם עושה הרבה שליחויות סודיות. לפעמים אני מכנה את עצמי „נער שליחויות".

בכל פגישה עם מנהיג בסדר־גודל כזה אני מנסה לעשות הסברה לישראל.

האם האינתיפאדה היקשתה עלי את העבודה? לא במיוחד. זה רק עשה לי את החיים מעניינים יותר.

פליפה גונזלס, ראש־ממשלת ספרד, אמר לי לא־מזמן: „כשמאות אנשים מתים בבהמהס — איש לא מתרגש. אבל כששלושה פלסטינים נהרגים בעזה — זה עושה כותרות עולמיות."

מהו בעצם שלום? שלום זה פיסת־נייר. ניתן לקרוע זאת תוך כמה שניות. הבעייה העיקרית היא אם ניתן לבטוח במנהיגי־ערב.

האם אני בוטח בהם? אינני יודע. יש לי קצת בעיות, אם להאמין בשלום שיושג רק בערבויות מתאימות של ארצות־הברית וברית־המועצות. אני בוטח יותר במנהיגי סוריה מאשר במנהיגי עיראק.

איך אני מתכונן לפגישה עם מנהיג? אני לא נכנס לפרטים אישיים כמו מה הוא אוהב לאכול. מה הוא אוהב לקרוא. אני לומד פרטים ביוגראפיים: היכן גדל, היכן למד.

● פרס ושמיר: „אני היחיד המתווך ביניהם..."

אני הבר של שימעון (פרס) כבר 30 שנה. זה לא סוד. לרוע־המזל הוא ראש־ממשלה טוב יותר מאשר

אדגר ברונפמן (וידידות, 1977)
„ולדהיים היה על קו הטלפון..."

אוהו, אדגר!

הוא בילה ערב במחיצתו של ג'סי ג'קסון – הסופר־סטאר הלוהט ביותר של אמריקה כיום. הוא בילה כמה שעות במחיצתו של אדו־ארד שווארדנאדזה, שר־החוץ הסובייטי. מנהיג רומניה, ניקולאי צ'אוצ'סקו, רצה לעשות איתו עסקים. מנהיג ניקאראגואה סעד לא־מכבר על שולחנו. הוא רק שב מפגישות עם נשיא גרמניה והקנצלר שלה.

כדי שאעריך את הראיון עימו כראוי, הסבירו לי נעריו של אדגר ברונפמן, ישראל זינגר המשעשע ואילן שטיינברג, ש„אדגר לא אוהב להתראיין. פרט להזדמנויות חשובות ביותר, הוא אינו מתראיין!" השניים נתנו לי גם רקע: „אדגר שב זה עתה מפגישות חשובות מאוד עם נשיא גרמניה..."

„והקנצלר!" מוסיף־מתקן ברונפמן.

אדגר ברונפמן הוא גבר גבוה, מרשים, כהה־שיער, בעל עיניים כחולות. לא הייתי מסתכנת בהימור על גילו. במישרדו יש תערובת של פיסלי־רודין וסיפרי־קדושה בעברית. ברונפמן גא מאוד בתערו־בת הזאת, ודואג שאבחין בה.

השיחה נערכה באווירה קלילה, כששני נערי־השרת נכנסים ויוצ־אים לסירוגין, מקפידים להוסיף „מה שאדגר שכח לציין," או „מה שלאדגר לא נעים לספר..."

בחדר המרוהט בטוב־טעם יש מין אווירה של סגידה. ניסיתי להביט בברונפמן מבעד לעיניהם של זינגר ושטיינברג. נדמה לי ש־ראיתי הילה סביב ראשו.

במהלך השיחה נזרקו אין־ספור שמות: ג'סי ג'קסון, אדוארד שווארדנאדזה, דניאל אורטגה, ברונו קרייסקי, קורט ולדהיים, פלי־פה גונזלס, ניקולאי צ'אוצ'סקו, ג'ורג' בוש, מייקל דוקאקיס.

כל אימת שברונפמן פלט בנון־שלנטיות „שם", מיהרו נעריו להו־סיף את שלל תואריו.

כדי למנוע זאת, פיתחתי, במהלך השיחה, טכניקה מיוחדת: בכל פעם שהוזכר „שם" נוסף הרמתי גבה לאות התפעלות, ועברנו ל„שם" הבא.

מעבר לתפאורה העשירה ולמאניירות שנלוו אליה, מאמין ברונפ־מן בלי ספק במה שהוא עושה. כשהוא מדבר על יהדות ברית־המו־עצות או על תרומתו ההסברתית לישראל, ברור שהוא כולו מעורב, או כלשונו: „מחוייב".

■ ■ ■

אדגר ברונפמן הוא בן של מישפחה שהיגרה מבסרביה לקנדה, ושהתעשרה שם מייצור ויסקי בימי ה„פרוהיבישן" (איסור האלכו־הול בארצות־הברית). המשקה הוברח אז מקנדה אל השכנה הדרו־מית. מיפעל־הענק למשקאות, „סיגראם", הוא בסיס העושר של המישפחה.

אדגר הוא בנו של סאם ברונפמן, מייסד השושלת. בגלל מריבות מישפחתיות החליטו אדגר ואחיו לפרק את חברת־ההשקעות המשותפת שלהם, שרכושה נאמד ב־40 מיליארד דולר, למכור את נכסיה ולחלק את התמורה בין האחים.

מאז מקדיש אדגר חלק ניכר מזמנו ל„קונגרס היהודי העולמי". זהו גוף שהוקם על־ידי הד"ר נחום גולדמן, מי שהיה נשיא ההסתד־רות הציונית, כדי לנהל מגעים עם מדינות שאינן מקיימות יחסים עם ישראל וכדי לשמש לו כמכשיר לניהול הדיפלומטיה הפרטית שלו. לאחר מכן התמנה כנשיא פיליפ קלוצניק, שהעז למתוח ביקורת על המדיניות של ממשלת־ישראל, בעיקר בעניין הפלסטיני.

לא כן אדגר ברונפמן. הוא תמך במילחמת־הלבנון של מנחם בגין, ובכל מעשה אחר של כל ממשלה בישראל. מבחינה זו הוא מייצג נאמנה את פני המימסד היהודי בעולם.

בחירות, בחירות!

„אני לא בעד זה שהליכוד והמערך יאספו כאן, באר־צות־הברית, כספים למע־רכת־הבחירות שלהם. אני לא מתערב, אבל אני נגד ה־עניין.

אכלתי, לפני כמה שבו־עות, ארוחת־ערב עם ג'סי ג'קסון. אני מהמר על מייקל דוקאקיס!

ברונפמן (מימין) עם פרס
„אני היחיד המתווך ביניהם...”

מועמד־לראשות־ממשלה... אבל גם שמיר תמיד־תמיד מוצא זמן לראות אותי.

הוא (שמיר) כן מאוד בכל הקשור ליחסים עם ברית־המועצות. יש לו חוש־הומור לא־רע.

איך אני ממוקם פוליטית ביניהם? אני לא ליכודניק. אני מעדיף להישאר בחוץ. אילו הייתי רוצה לשחק בפוליטיקה הישראלית — הייתי צריך לעלות ארצה. גם כך אומרים עלי, שלפעמים אני היחיד המתווך בין פרס לשמיר.

אני משתדל לשמור על איזון ביחסים עם שניהם. למשל: כשיצחק שמיר פגש, לפני כמה חודשים, את ארדוארד שווארדנארזה, שר־החוץ של ברית־המועצות, פגש פרס את השגריר דוברינין בדירתי, פה (בניו־יורק).

אגב, איזה עיתונאי זריז הגיע אלי ושאל אותי: „תאמר לי, מר ברונפמן, האם היה לך קשר לפגישה שנערכה ב ד י ר ת ך?”

עניתי: „לא. במיקרה היו גם בידי פרס וגם בידי דוברינין מפתחות לדירתי...”

ברונפמן עם שמיר
„אני לא ליכודניק...”

מכל העברים, בברית־המועצות, ש־להיות יהודי — זה שלילי. הם מחפשים מקומות לגור בהם. אין זה שלילי. זאת לא חייבת להיות דווקא ישראל.

מדוע איני עולה ארצה? מכיוון שאני בן שישים ו... לדעתי, מה ש־מאחד את היהודים זוהי הדת. האם אני דתי? לא. אני מסורתי. אני יהודי גא.

בעצם אני פוליטיקאי. אני מחבב פוליטיקה. פה, בארצות־הברית, כולם עוסקים בפוליטיקה. זהו ספורט לאומי.

מדוע שלא אהיה פוליטיקאי מה־שורה? מפני שלא נולדתי בארצות־הברית, לכן אינני יכול לכהן בתפקידים בכירים. נשיא ארצות־הברית חייב להיות יליד המדינה. אינני מוכן להיות מס׳ 2.

קשה באמת להסביר מדוע אני עושה כל זאת. אני מרגיש שקיבלתי כל־כך הרבה בחיים: כסף, כוח, הצלחה.

לא. אני לא מרגיש רגשות־אשמה, אלא רגשות־תודה. לכן אני מביע זאת בצורה של מעורבות, מחוייבות.

אוהו, השיחה הזאת נעשית יותר מדי אישית!

מדוע אני פוחד להיות אישי? מפני שאני ביישן.

אני נהנה מכל העיסוקים האלה. לא אשקר לך. יש בזה איזה זוהר.

האם יש לי חלום? זה יישמע לך איום ונורא. אבל אבא שלי הניח אחריו עולם טוב יותר מאשר זה שאליו נכנס. הייתי רוצה שילדיי יאמרו כך עלי.

איזה איש אני? מחוייב! כשאני מעורב במשהו — אני מחוייב, נקודה.

● נשיא הקונגרס היהודי: „להיות מנהיג!”

תפקיד הזה הוא איך שאני רואה אותו. בעצם היו רק שני נשיאים (אחרי נחום גולדמן. פיליפ קלוצניק והוא). אני השני. כל אחד מאיתנו עיצב את התפקיד כמו שהוא רואה אותו. אני שונה מאוד מהנשיא הקודם.

בזמנו, היהדות היתה עדיין ב־טראומה של מילחמת־העולם השנייה. אז „עם אחד” היתה סיסמה ריקה מתוכן.

איך נבחר נשיא? יש לנו 1000 נציגים הבוחרים את הנשיא.

האם עשיתי תעמולה למען בחירתי? אני כל הזמן עושה תעמולה למען עצמי, לענייני. „להיות נשיא” — זה לוקח ממני הרבה זמן, בערך חצי מהזמן העומד לרשותי. לפעמים אני משלב בין שני התחומים — עסקים ופוליטיקה.

המטרה העכשווית שלי כנשיא הקונגרס היהודי היא להבטיח את גורלם של יהודי ברית־המועצות. אני משלה את הרוסים בהבטחות. לעומת זאת, אני מסביר להם שיחס ליברלי כלפי יהודי ברית־המועצות יקל עליהם לקבל עזרה כלכלית מהמערב. ידוע לי עד כמה הם מצפים לעזרה זאת.

האם הישגתי תוצאות? נו, באמת! אפשר להסתכל בסטאטיסטיקה — כמה יהודים עזבו באחרונה את ברית־המועצות. נכון! לא כולם מגיעים לישראל, אבל אין זה ענייני. הייתי רוצה שיגיעו יותר יהודים לישראל, אבל זה לא ענייני.

חלקם של יהודים אלה נרדפו על היותם יהודים, גם אם לא הרגישו כך, ולא הזדהו עם היהדות. נאמר להם,

אותה השדרה, אותו השבוע

במרחק של כמה בניינים ממישרדו המפואר של ברונפמן, באותה השדרה – שדרת פארק בניו־יורק – יומיים אחרי הפגישה עם נשיא הקונגרס היהודי, נפגשתי עם מלקולם הונליין, מנכ"ל ועידת־הנשיאים של יהדות־אמריקה.

אותה השדרה, אותו השבוע – מרחק שנות־אור.

מלקולם הונליין חולש על כוח אדיר. הוא מייצג, למעשה, את יהדות ארצות־הברית, ונפגש, בתוקף תפקידו, עם מנהיגי־עולם לא פחות מרשימים מהשמות שטופטפו לי בחדרו האלגנטי של ברונפמן.

בחדרו המבולגן של הונליין – חדר עמוס סיפרי־קודש, חוברות־הסברה, פרוייקטים כבדים – לא טופטף אף שם אחד כדי לסבר את אוזני. במהלך שיחה של שלוש שעות „שלא לציטוט” – והונליין, להבדיל מאחרים, באמת התכוון שלא להיות מצוטט – הסתברה לי קצת מהעוצמה הפוליטית המיוחסת לבחור הצעיר (42), חריף־השכל ובעל ההומור הדק.

עד העידן של הונליין היתה קיימת איבה בין „הקונגרס היהודי” לבין „ועידת־הנשיאים”. מאז נכנס לתפקידו, הקפיד ליצור שיתוף־פעולה בין הגוף המייצג רישמית את יהדות ארצות־הברית (ועידת־הנשיאים) לבין הגוף המייצג את יהדות העולם (הקונגרס).

להונליין אין „נערים” משלו. יש לו דיעה ברורה על תופעת הנערים במיקדשו הסמוך של ברונפמן. עם זאת הוא מקפיד לפרגן לפועלו של ברונפמן, והתוצאות שהוא משיג.

עם תום השיחה, כשניסיתי לשחזר את פעילותו של הונליין – מפגישות אינטנסיביות עם שר־המדינה האמריקאי, ג'ורג' שולץ, דרך מיפעל מיוחד להנצחת ליל־הבדולח והסברת חשיבותו, ועד לפגישות חשאיות בירדן – הסתבר לי שבשקט־בשקט ניתן לקדם לא־מעט עניינים.

דרכי חיים
מילחמת הקיום

האם השתיל הטבח סם אצל חברו כדי לקבל את מקום עבודתו?

זמן מה עבדו עבד־אל־רחמן דראגמה ואחמד מוחמד יחדיו, כטבחים, במיסעדת מיפגש שאול בתל־אביב. אלא שאז החליט בעל־המיסעדה כי די לו באחד מהם בלבד, ופיטר את אחמד.

„קרוב לחודש לפני שדראגמה נעצר, אחמד פוטר... במשך החודש הזה פנה אלי אחמד כמה פעמים וביקש להתקבל בחזרה לעבודה. הוא אמר לי שהוא יכול לעשות את העבודה של הנאשם במיטבח. אני לא הסכמתי. אחרי שהנאשם נעצר, אחמד מילא את מקומו. לא היתה לי ברירה, כי הנאשם נעצר והייתי צריך טבח.” סיפר יצחק שאול, בעל המיסעדה, בבית־המישפט.

שני הפועלים הערבים עבדו תקופה מסויימת יחדיו במיסעדה, וגם התגוררו באותה הדירה בתל־אביב. חודש אחרי שאחמד פוטר, פרצה המישטרה לדירה, ואחמד הצביע לפני השוטרים על חתיכת־חשיש ומכשיר לעישון חשיש, שהיו מתחת למיטתו של הטבח השני, דראגמה. דראגמה היה באותו זמן בכפרו, בחופשה. כאשר חזר לתל־אביב נעצר על־ידי המישטרה, ונאשם בהחזקת חשיש וכלי־עישון.

לא על הקוראן. מיד עם מעצרו טען הנאשם שהחשיש לא שייך לו, וכי הושתל אצלו. ואמנם, החוקרת המישטרתית שחקרה את העד העיקרי, אחמד מוחמד, לא האמינה לו, בראשונה.

בחקירה נגדית שערך לה הסניגור, עורך־הדין אלי כהן, הוא הצליח להוציא מפיה את המילים הבאות: „אני חוקרת מזה תשע שנים. גביתי את ההודעה מאחמד מוחמד. אני זוכרת שלא האמנתי לו כל־כך. גם תוך כדי רישום ההודעה היה ויכוח בינינו. אחמד מוחמד התגורר עם הנאשם באותה הדירה, ונראה לי מוזר ומפתיע שפתאום הוא ילך ויצביע בדיוק על מקום הסם. לכן שאלתי אותו אם זה לא הוא ששם את הסם באותו מקום, במטרה להכשיל את הנאשם. אחמד השיב בשלילה לשאלה זו.”

תוך כדי המישפט, לאחר ששוחרר דראגמה ממעצרו, הוא חזר לעבוד במיסעדה, ואחמד פוטר שנית מעבודתו. כאשר נפגשו השניים בנוכחות אביו של אחמד, ביקש הנאשם שהעד יניח את ידו על הקוראן ויישבע שהוא לא שם את החשיש בחדרו. אלא שאחמד סירב להישבע על הקוראן.

אחרי העדויות של כל הצדדים, עשתה התביעה צעד מפתיע: היא ביקשה מהשופט לבטל את כתב־האישום. מכיוון שהחזרה מכתב־האישום באה לאחר כפירתו של הנאשם באשמה, פירושו של דבר כי הוא יוצא זכאי בדין.

כעת תחקור כנראה המישטרה את אחמד מוחמד, בחשד כי הוא ביים את המיקרה ושתל את הסם במיטת חברו, כדי לרשת את מקומו בעבודה.

מבקשים מידע

מודעה אנונימית גרמה בהלה אצל מקורביו של דובר־הסוכנות לשעבר.

יוסי עין־דור

פתאום קם אדם בבוקר ומגלה ששמו מופיע על גבי מודעה, הקוראת לכל מי שיש לו מידע אודותיו שיטלפן למיספר־טלפון מסויים, שהוא מיספר־הטלפון במישרד־הפירסום ארטל, המפרסם מוספים פירסומיים במעריב.

ביום השלישי שעבר גילה צבי אייל את שמו מתנוסס במרכז המודעה. אייל היה ב־10 השנים האחרונות דובר הסוכנות היהודית, כיום בעליו של מישרד פרטי ליחסי־ציבור.

„שיחות־הטלפון לא איחרו להגיע. ידידים, בני־מישפחה, חברים מתחום הפירסום — כולם היו היסטריים. חשבו שקרתה לי תאונה, חשבו שנעלמתי מהארץ,” אומר אייל.

המודעה פורסמה על רקע פירוק השותפות של אייל וארטל, שהוקמה בינואר השנה. אייל וארטל הקימו חברה ליחסי־ציבור עם פרישת אייל מהסוכנות. אייל הביא עמו את הידע המיקצועי וקשריו הענפים, וארטל נתנה את הכסף.

תוך חודשיים וחצי הסתבר לאייל שלארטל אין הכסף המובטח. „צ'קים של משכורות לי ולעובדים חזרו מהבנק. חזרו גם צ'קים לאגודת־העיתונאים ולמוכר־העיתונים. הטלפון במישרדנו נותק, משום שחזר צ'ק לבזק. ראיתי שתוך זמן קצר אני הורס את שמי הטוב, שנבנה בעמל של שנים. הודעתי לכולם שאעמוד בהתחייבויות

צבי אייל והמודעה
„ועכשיו ידברו עורכי־דין!”

של החברה, ושאשלם מכיסי הפרטי. למרות שלא קיבלתי שלוש משכורות, שילמתי הכל.” בסוף חודש יוני הודיע אייל על יציאתו מהשותפות. הוא וכל צוות־עובדיו קיבלו מיכתבי־פיטורין מארטל.

כשאייל עזב, הוא החזיר את הרכב שהיה ברשותו. את מכשיר הפלא־פון שנותק לקח עימו, וכן צ'קים אחרים מלקוחות, כערובה לחיסול החשבונות בינו לבין ארטל. בעיקבות זאת פורסמה המודעה המוזרה בעיתון.

דויד אלקובי, מחברת ארטל: „העניין הזה נגמר. אני לא מוכן להגיב או להסביר יותר. אתה יכול לכתוב מה שאתה רוצה.”

לא כך חושב אייל: „עכשיו כבר ידברו עורכי־הדין!”

בנוסף לכל צרותיו אלה נוספה השבוע לצבי אייל צרה נוספת — אביו נפטר ביום שישי בבוקר.

ביקורת: בעד ונגד

האם ביקורת הספרות בעיתונות העברית עוד ממלאת את תפקידה? יש האומרים כי שלמה גרודזנסקי היה מבקר־הספרות האחרון בישראל שלא בא מחוגי האקדמיה. אבל האם יש באקדמיה של ימינו עוד ערובה לתרבות, יידע, שיקול־דעת, יושר אינטלקטואלי? התיתכן ביקורת בלי מבקרים וממתי צריך הסופר „לסדר לעצמו ביקורת"? מי בכלל אוהב מבקרים? האם הכרה פרטית, ייחודית היא תנאי לביקורת גדולה, והאם כל מה שחשוב באמת – כבר היה? ואחרונה: האם הציבור הרחב יודע להבחין בין בית־המיקדש ובית־המיטבחיים?

נתן זך

בין השמים ובית־המיטבחיים

כמעט שאין שבוע חולף בלי שאקבל לפחות מיכתב אחד בזו הלשון: מדוע לא זכה סיפרי (שירי, סיפורי, זיכרונותי, מסותי) אף לתגובה אחת בשום עיתון.

ובאמת, האין בכך משום עוול? בדרך כלל אני מעלעל בכל ספר שמחברו טוען כי קופח. לרוב, המדובר בכתובי־בוסר שבאמת לא ראויים היו לדיון נרחב. אבל לאיזכור? ואז אני אומר לעצמי שמוציאים אצלנו הרבה יותר מדי ספרים, כך שלא ייתכן — פיסית לא ייתכן — שיסקרו את כולם ולוּא בכמה שורות.

אבל לפעמים אני קורא ומתרשם שהספר הוא באמת בעל־ערך, ובאמת נעשה עימו עוול. לפעמים המדובר בספרים חשובים כמו, למשל, סיפרה המתורגם של המכוּנה בת יאוֹר, הד'ימים — בני חסות / יהודים ונוצרים בצל האסלאם (תרגום אהרן אמיר; עריכה מדעית הפרופ' משה שרון).

לא תמיד נגרם המעוּות כתוצאה מרצון רע. לפעמים חסר מומחה למיקצוע המיוחד שבו מתמחה מחבר הספר. לפעמים הנושא נראה בעיני העורך העיתונאי חסר־עניין לציבור הרחב. לפעמים הספר לא נראה מכובד דיו, וכך אירע שהמירדף אחר אוקטובר האדום של טום קלנסי (מועדון קוראי מעריב), אחד מסיפרי־המתח הטובים ביותר שקראתי בשנה האחרונה, נותר ללא הד כמעט.

ויש גם ספרים וסופרים הנופלים בין הכיסאות. כך, יהונתן גפן זה — מה טיבו? משורר? פיזמונאי? בדרן? האם חיים חפר, למשל, ראוי שינתחו את המקאמות או הפיזמונים שלו לצד שיריו של אחרון המשוררים ה„רצינ־יים", כלומר אלה שבדרך כלל — רק בדרך כלל, כמובן — אין להם מה לומר. ומה בדבר ותיקים, כגון צמד היריבים־האויבים עמוס קינן — דן בן־אמוץ. רק לאחרונה, אחרי כתיבה של כ־40 שנות מידבּר, זכה הראשון סוף־סוף במסה האינטליגנטית הראשונה שנכתבה עליו בישראל. נדמה לי שחברו־יריבו עוד מחכה למסה כזאת. אולי זוהי הסיבה לכך שבחר לצטט מתוך אותו חיבור מעולה על קינן (אסף ענברי, „קריאה לדיון ספרותי בטמוס קינן", פרוזה 102־101) רק את המישפטים שמהם משתמעת הסתייגות או פסילה, בהפכו אגב כך את המורכב ותלוי־ההקשר לפשטני ופוסל־משבח בנוסח המוכּר.

לפעמים באמת נרמה ששניים אלה קפאו כל־כך באיבתם ההדדית עד שאינם יודעים עוד מיהו האוייב האמיתי המשותף לשניהם.

עלה תאנה

המושג תרבות לא־תיקנית או „לא קאנונית" הוא, כמובן, עלה־תאנה נוסף לחיפוי על התעלמות, הדחה והזנחה. פה תמצא את כל הסאטירי וההומוריסטי, אבל גם את השמות שמשום מה קיים לגביהם „קונסנסוס" — או כמעט — שהם „לא־תיקניים", משמע, לא ראויים לניתוח רציני. כאן תמצא לא רק את אפריים קישון, שאיש עוד לא עשה לו מה שעשה אסף ענברי לקינן (והסיבה ברורה: הוא מפורסם מדי גם בלי ביקורת. ועוד פגם נורא מצאו בו: הוא מרוויח יותר מדי כסף, ובחוץ־לארץ). כדרך שתמצא כאן גם את אחרוני „המקוללים": ראובן קריץ (ריקי קלר בשמו הספרותי) שכתב מה שהוא לדעתי אחד הרומאנים היפים שחוברו בידי ישראלי על רקע לא־ישראלי, בשדרות השקיעה, שעלילתו מתרחשת בלוס־אנג'לס, בנוסף ל„סיפורהוריו" הכמו־וינאיים שאותם הוא מפרסם בשמו, ביחד עם חתולי־שרייבר, שאת הכל שקרים שלו ככר לימדתי באוניברסיטה, להנאתם העצומה של התלמידים. וכאן תמצא גדודים־גדודים של משוררים: מהם בעלי כישרון והשראה כאותו יוסף בן־גל (אופוס אפס, 1979), או עודד פלד (לילה כנעני, 1987); מהם שלא ניחנו באותן סגולות; בהם קונפורמיסטים זנוחים עם נון־קונפורמיסטים מוטלים־למעצבה שדווקא הטובים בסיפריהם — לעג הגורל! — לא זכו באותה תשומת־לב שיצירות פחותות משלהם זכו בה (רמי דיצני, אהבה רק אהבה, או מחזהו של יצחק לאור אפרים חוזר לצבא, שעליו כבר נכתב במדור זה). והיכן רשימה אינטליגנטית על מנחם בן שדומה שאיש אינו סובל אותו אישית (די בצדק!) אבל שירתו — במה חטאה היא? והיכן מאמר ניתוח על חזי לסקלי ושמעון צמרת וייחודם. ומדוע גילו הכל את יונה וולך בעיקר על ערש מחלתה־מותה, וגם אז בלא הבחנה בין עיקר וטפל, בין משובח וקלוקל, בין מעשה אמנות לבין שילשול מילולי.

תאמרו: הביקורת אשמה, המוספים לספרות אשמים, האקדמיה אשמה. והכל נכון. באמת ירדו אמות־המידה, אבל באותה שעה עצמה גם נתחדדו כלי הניתוח והפרשנות, עורכים נותנים יד להתחשבנויות אישיות ואף מעודדים את סיגנון הכסאח שראשיתו דווקא בלווייניו של עיתון נאור לשעבר וספיחיו במילחמות מקומוניות ואישיות ודוריות וסתם כנופייתיות; „הפוגרום של יום שישי", כפי שאדם ברוך — הוא עצמו לא לגמרי חף מאשמה בו — קרא לו בלשונו השנונה.

אכן, נתמעטו מאוד הכותבים לשם שמיים או לשמה של אמנות ורבו הבירויונים — בתחום התרבות כבתחומים אחרים של חיינו — ואנשי האקדמיה הוקירו רגליהם מן העיתונים שפירסומיהם בהם אינם זכאים לבוא במניין לצורך קידומם המיקצועי. ועוד פרדוכס: בתקופה של תרגום שנראה כי אין דומה לו בהיקפו בספרותנו — דווקא בה הולך ומתגבר הנתק מעולם התרבות האירופית: נתק שבאורחות־חיים ובאורחות־מחשבה, בסיגנון־דיבור ובסיגנון־כתי־בה, בלשון רחוב ובלשון משכילים, בסקרנות ובמצפון אינטלקטואלי, ולא במקום האחרון: ביידע, בהכשרה, ועל הכל, אולי, בדרך־ארץ ובפרספקטיבות. ואין אלו בלי זו.

מוסיאון ובית־מיטבחיים

תאמרו גם — ובוודאי תצדקו — הכל באשמת ה„עכשיו" שהשתלט. מין הוונוּת שאינה פנויה אלא למה שכאן ועכשיו, בעליל ובעין, ברגע זה או ברגע שלפניו. שילטון בלי מצרים של האופנה, ואופנה דוחקת אופנה ומי ישים לב לאופנה של אתמול עד שיבוא זמנה — ערב גוויעה סופית — והיא נופלת טרף קל לנוסטלגיה. מפני שדרכה של הנוסטלגיה שהיא התחנה האחרונה ממנה מסיעים את התרבות לבית־הקברות, למוסיאון או לבית־המיטבחיים.

ולגבי הבר־מינן אין חילוק גדול כל־כך בין זה לזה, שהרי כבר נפח את נשמתו. ואם עוד לא מת, ממיתים אותו בנוסטלגיה, בערבי־זיכרון ברדיו ובטלוויזיה, בעצרות־עם ובפרסי ישראל ובתערו־כות רטרוספקטיביות, בזכירה־לרגע שאחריה תבוא השיכחה לדורות.

כך, למשל, מי מכל חסידיו הרבים זכר שהשנה שעברה היתה שנת המאה להולדתו ושנת ה־40 לפטירתו של יעקב שטיינברג, משורר ומספר גדול לא פחות מח"נ ביאליק „הלאומי" שלנו. וכיצד זה קרה שיומן שנותיו הראשונות של שאול טשרניחובסקי — אחד הגדולים־שבגדולים שכבר הוכרז „גראפומאן" בידי מבקר בישראל — עדיין לא פורסם עשרות שנים אחרי מותו? והיכן בכלל עומד חקר טשרניחובסקי בהשוואה לחקר ביאליק? ומדוע נכשל כל ניסיון של העיתונות היומית, כשל כיתבי־העת, להנהיג מדור של קריאה חוזרת ביצירה שמן העבר.

האם באמת נפטרת אצלנו יצירת הספרות לעולמה כמו שתרנגול מת?

אבל כבר הרחקנו לכת וצריך לחזור מעט על עקבותינו. באמת יש להבחין, בקרב הסופרים החיים עימנו, בין אלה שנזנחו אולי בדין, כיוון שלא היו ראויים להיזכר, לבין אלה שנזנחו — פשוט משום שלא ידעו לעשות לביתם. ולעשות לביתם, בהקשר זה, פירושו גם לעשות לכיתביהם.

הבה נסב את מבטנו 30־20 שנה לאחור. הדברים עדיין חיים בזיכרון. הסופר היה אז מניח מידו את קולמוסו בגמר מלאכתו, מוסר את כתב־היד להוצאה שבה היה קשור, ממתין לפסק־דינם של הלקטורים, אם טובים ואם רעים, אם לטוב ואם לרע. כשהיה הספר יוצא לאור, היה מזמין כמה מחבריו, או שההוצאה היתה מזמינה, להרמת כוסית ואולי למסיבה בבסית או בבית פרטי. על מיקדמות עוד לא שמעו אז במקומותינו. והיה הסופר יושב וממתין, מי בשופי ונחת ומי בכסיסת ציפורניים, לפסק דינה של הביקורת ולפסק־דינו, החשוב לא פחות, של ציבור־הקוראים (כהיום כן אז, לא תמיד עלו אלה השניים בקנה אחד).

מי חשב אז „לארגן לעצמו ביקורת", לפנות אל מבקרים מידידיו, מבני חוגו או מבני כנופייתו, להיחלץ לעזרתו ולעשות את מילחמתו בקמים עליו. מי היה מאמין שסופר ימסור את כתב־היד של סיפרו שבועות לפני שהוא רואה אור למבקר שהוא יודע שהוא נוטה לו חסד כדי שהלה יכתוב גם יפרסם מאמר־ביקורת „חיובי" על הספר כשהוא מקדים בדרך זאת את כל המבקרים האחרים ועל־ידי כך לפעמים „נותן את הטון" או את המטריה, או לפחות מעורר את המבקרים היריבים לבוא עימו בפולמוס ובדרך זו מעורר את השערוריה המוכרת את הספר באלפים ואף בעשרות אלפי עותקים.

חשיפה אחת או שתיים

מי היה מאמין אז שעוד בטרם יבשה דיו הדפוס, כבר נמצא הסופר מכתת רגליו לטלוויזיה ולרדיו, למוספים לספרות, לסוף ציטוט או לזה הזמן, לגלריה ולמצב הרוח, או אם הוא גם אריה בידורי או „גיבור תרבות" בלשון ימינו — לתוכניותיהם של מני פאר וריבקה מיכאלי ודומיהם, כדי לקדם את מכירת ספריו? ומי היה מקבל עליו את הדין של „חשיפה" אחת או שתיים עם כל ספר חדש, כשהוא מעלה על המיזבח לא רק בעל ואשה וילדים, אלא גם פילגש או מאהב, מחלות ושאר דברים שהשתיקה יפה להם, או טורח לתגוג ולהצטלם עם כל ספר חדש בחברת כל גדולי המדינה ופרנסיה, גדוליה שברוח וגדוליה הנעורים מכל רוח. וכל זה לצירך „קידום מכירות."

כיצד אומרים היום? — „עם יד על הלב", אתם רואים לעיניכם את ס. יזהר או חיים הזז או נתן אלתרמן או לאה גולדברג „חושפים" את עצמם כדי לעודד את תפוצת החורשה בגבעה ודלחות נחושת, כוכבים בחוץ וטבעות עשן? או את ש"י עגנון שולח את ספר המעשים שלו לברוך קורצוייל כדי שיקדים את כל המבקרים האחרים בפרשנותו ובשבחיו.

נכון, גם אז היו חריגים. נמצאה משוררת שבצר לה קמה וכתבה בעצמה מאמר ביקורת על עצמה, בפסבדונים כמובן (על דרך החידוד ששופץ לצורך זה: יהללך זר, ולא — פיך), והיו גם מבקרים של חבורות ספרותיות וכנופיות. והיו מחשבנים ומתחשבנים והתחשבנויות והיו פולמוסים ספרותיים.

אבל כל אלה היו, בכל זאת, חריגים, להוציא פולמוסים עקרוניים וחברתיים ופוליטיים ודוריים שלא חסרו מעולם, שהרי הם חלק מהדינאמיקה או הדיאלקטיקה של ההתפתחות הספרותית. וה־שאלה היא רק באיזו רמה הם מתקיימים.

ויותר חשוב הוא שכל זה היה עדיין מלווה בהרבה מעצורים, ברתיעות ובעכבות שהן ילידות התרבות ויוצרותיה. שכן תרבות פירושה גם עכבות, ועכבות ואפילו „צנזורה עצמית" אינן תמיד דבר רע, כפי שסוברים השוטים (אבל לא זיגמונד פרויד, כמובן, שאת כל מושג התרבות שלו השתית על עכבות, מעצורים, הדחקות והאצלות־סובלימציות).

בימים ההם עדיין לא באה לעולם אותה אווירה כללית נלוזה של catch as catch can, שהיא כמדומה, במידה רבה, ילידת ההתמסחרות והחמרנות וההישגיות נוסח אמריקה שבהן נוגענו. וההתמסחרות והחמרנות האמריקאית היא חלק מכלל ההשפעה האמריקאית עלינו ועל חיינו. וגידול ההשפעה הזאת פירושו גם התמעטות השפעות אחרות, ובראש וראשונה ירידת השפעתה של אירופה.

אירופה זו של המעצורים והעכבות וההרחקות. אבל גם אירופה של התרבות שהולידה גם אצלנו, בעבר, את נותני הטון וקובעי הנורמה. והנורמה היתה גבוהה ולא הכל יכלו או רצו לעמוד בה. אבל גם מי שלא עמד בה ידע שהיא הנורמה וידע בבירור שהוא חוטא לה או בועט בה ברגליו.

והכל ידעו מיהו קובע ההלכה ומיהו הבועט בה. והיו גם כאלה וגם כאלה: גם ביאליק וגם אצ"ג, גם מרטין בובר וגם קורצוייל, גם טשרניחובסקי וגם אביגדור המאירי, גם א"ד גורדון ורבי בנימין ווייצמן וגם זאב ז'בוטינסקי ויאיר שטרן ושלמה בן־יוסף.

ואיני מבחין בכוונה בין ספרות וסופרים לבין שאינם סופרים. כי אלה תלויים באלה, דבר בדבר. ותרבות היא החיבור שביניהם.

וכדי להמחיש מה שאמרתי על „איש לביתו", ומה שאמרתי על הרמה החדשה שבה מוצאת עצמה הביקורת העיתונאית שלנו, או לפחות קצתה, ועל הנורמות החדשות שלה, אביא ברשימה הבאה רק מיקרה אחד, אחד ויחיד המלמד על הכלל. ואני מביא מיקרה שאירע בי, כיוון שאיש לא הסמיך את ידי לספר את סיפוריהם של אחרים, אבל הרשות בידי לגלות דברים שאירעו בי, גם כשעצם גילויים עלול להתפרש אף הוא כחלק מאותן נורמות פסולות שאני בא להתריס כנגדן.

מה לעשות. איני יודע דרך אחרת. או שה־דרכים האחרות שאותן ידעתי הוכיחו עצמן כבלתי־יעילות.

כי הטעם היחיד שאיני גוזר על עצמי שתיקה הוא שכוונתי — או כך אני משלה את עצמי — לטובה, ולא לטובתי שלי בלבד כי אם לטובת הכלל, כלומר, לטובת ההיגיינה הציבורית של קריית ספר שלנו. וכוונתי גם לשמש פה לאלה החוששים לפתוח את פיהם שלהם מחשש שיבולע להם ולפיהם, או שהם אנינים ממני ולא ידברו במה שהנורמות של יום־אתמול־ושלשום לא התירו לדבר בו והצניעו. או שהם גם זה וגם זה.

איתן קלינסקי

אַנְסָאר

עִדְרֵי אָדָם בְּמִכְלְאוֹת אַנְסָאר
שְׁלֹשִׁים יוֹם פֵּרְמוּ חוּשַׁי
בְּכָל מִשְׁמֶרֶת נִצְּבוּ עַל טוּרֵי הַתַּיִל
שׁוּרוֹת הַטּוּר* הַצּוֹעֲקוֹת בְּתוֹכִי:
„הַבְּעָיָה (זֹאת הַפַּעַם) אֵינָהּ בְּעָיַת
כְּפִיפוּתוֹ שֶׁל חַיָּל לִפְקֻדָּה וּקְבוּעָהּ
כִּי אִם מִדַּת כְּפִיפוּתָם שֶׁל פְּקֻדָּה וְחַיָּל
לְהֶפְקֵר הַטּוֹרֵף — וְשִׁפּוּי — וּמַדּוּחַ...".

עֶדְרֵי אָדָם בְּמִכְלְאוֹת אַנְסָאר
שְׁלֹשִׁים יוֹם פֵּרְמוּ חוּשַׁי
בְּכָל מִשְׁמֶרֶת גִּבְנָה
כֵּהוּת כְּחוּשָׁה בַּחֲדָרַי
כֵּהוּת לוֹטֶת עֲנֻגַּת
הַמְבַקֶּשֶׁת לִמְחֹק אֶת שְׁאֵלַת הַטּוּר** —
„הַשְּׁאֵלָה (בְּשָׁלָב הַלָּזֶה הַמֻּקְדָּם)
אֵינָהּ שְׁאֵלַת
הַמֻּשָּׂג מַשְׁמַעַת,
כִּי אִם שְׁאֵלַת הַמֻּשָּׂג צִמָּאוֹן־דָּם
וּשְׁאֵלַת הַמֻּשָּׂג אַכְזָרוּת־מְזֻוַּעַת".

מִמִּכְלְאוֹת אַנְסָאר חָזַרְתִּי
פָּרוּם וּמָחוּק, רַק נוֹתְרָה
גִּבְנַת הַכֵּהוּת הַמְּצִיקַת
הַהוֹפֶכֶת אוֹתְךָ — עָרֹם מֵאָדָם.

(*) הטור השביעי, נתן אלתרמן, כתבים ג', „עם פסק־הדין", עמ' 359, הוצאת „הקיבוץ המאוחד".
(**) שם עמ' 360.

צפריר גוטליב:

בשבח הביקורת

מי אוהב מבקרים? מי אוהב ביקורת? למעט מאזוכיסטים מיקצועיים — אשר אף הם, כידוע, אוהבים **סוג מסוים** של עינויים ומכאובות, קשה להצביע על מישהו הנהנה מהביקורת המושמעת עליו או נגדו. ביסודו של דבר, כך נדמה לי, האיבה שהביקורת מעוררת אינה שונה באופן מהותי מהאיבה כלפי האמנות או היצירה בכלל. ההעזה לשפוט כמוה, מבחינה זו, כהעזה לברוא או לבטא. אתה מפקיע לעצמך זכות או ריבונות מסוימת. המלה „ריבונות" לא נולדה אתמול במעבדת האקדמיה ללשון; זו אותה ריבונות ממש המוכרת לנו מהמושג הנפוץ „ריבונו של עולם". כמדומני, ההפקעה הזו של הריבונות (היינו צימצום או ביטול התחום, ה„עולם" של אותו ריבון ברגע שאדם מעז להתיר עצמו ממוסרות החברה, לחשוב, לכתוב) היא היא המקוממת ומעלה את הטמפרטורה.

לא אחת אתה נתקל בביקורת, של מבקר — או של מבוקר — שעיקר דבריה, שטיעונה המרכזי הוא „מי שמך", „מי אתה בכלל". אתה חושף נימה זו כאשר מעבר לביקורת העניינית, מעבר לאיבה האישית או הקינאה, מבצבצת שאיפה או נטייה להכחיד את הזולת, לסתום את פיו. שהרי אם הריבונות היא, ככתוב, בידיו של ריבונו של עולם, מה אתה קם לספר לנו על עולמך ועל מאווייך, מה אתה פורש מן הציבור ומשתמש בשפתו לצרכיך, על מנת לבטא את ריבונותך כאדם חושב ומרגיש ואולי אף, שוד ושבר, שניהם גם יחד!

אם אינני טועה, „זו כל התורה כולה". למאבק הזה על זכות ההכרה, הזכות להכיר, לראות, לחשוב ולהרגיש יש ודאי משמעות מיוחדת במיסגרת מילחמת־התרבות, או מילחמת־התרבויות, בישראל. שהרי מעבר למימד הפוליטי או שמא, מתחתיו, שוכן המימד המכריע באמת. כאשר מדברים על „מקומות קדושים", נחשף מיד לעין טיבו של המאבק משום שהמושג „מקומות קדושים" מעיד על כך שלא מדובר כלל בביטחון, אלא בבעייה רוחנית או אנתרופולוגית: האם המקום קובע את ההכרה או שההכרה קובעת את המקום. האם האדם הוא מושא ש„מקום קדוש" מאציל עליו כוחות מסוימים, קדושה וטהרה, כנהוג אצל שבטים ועמים נאורים, מטיבט ועד גיניאה החדשה, או שמא, כמקובל באירופה החשוכה מהמאה ה־17 ואילך, מוכר האדם כבעל הכרה ריבונית, אוטונומית, ששומה עליו להשתחרר לא רק מידיהם של בעלי־שררה אלא, בעיקר, מסמכותם של אלה שהוא עצמו, **מרצונו החופשי** קיבל עליו לציית להם, או להאזין לעצתם (האידיאה האנארכיסטית הזאת אינה שלי אלא של עימנואל קאנט).

פסטיבל המים

רלוואנטי לעניין זה, כך נראה לי, מה שכותב המבקר או הפילוסוף היהודי־צרפתי־צפון־אפריקאי ז'אק דרידה. אחד הנושאים שהוא שב אליהם לפרקים באופן כפייתי, בסיגנון שהוא לעיתים מתיש, לעיתים מרתק, הוא נושא שניתן להגדירו כבעיית השרשים. במילים אחרות, התעסקותנו בעבר, במקורות, הנטייה הרווחת לראות את העולם כאתר ארכיאולוגי, כתל, אשר יש לחשוף ולשלוף מתוכו את צלמי־האותנטיות: כאילו כל מה שהוא חשוב באמת **כבר היה** והאמת הטהורה, או דרך־החיים האופטימלית, ממוקמת בעבר.

אינני יודע מה היה דרידה אומר על „רגע של עברית": על כל פנים הוא סבור שאין להפריז בערכו של מדע הגוזר את משמעותן של מילים על פי המובן או המובנים שיוחסו להן בראשיתן הקמאית, תוך התעלמות מהתפתחותן הריאלית שבהווה. מעניינת לא פחות היא ההתחקות האירונית של דרידה בעיקבות ז'אן־ז'אק רוסו. סיגנון כתיבתו מזכיר לי לפעמים תלמיד זריז מאוד שהיה מצליח להתייצב מאחורי המורה ולחקות את תנועותיו (בבית־הספר היסודי שבו למדתי) מבלי שהלה יחוש בכך. בשעה שדרידה כותב על החברה הטיבעית של רוסו, על „פסטיבל המים" שלה, שהוא מעין „שמחת בית־השואבה", הוא כותב בלשון אובייקטיבית, נטולת מעורבות, כאילו היה שותף להערצתו של רוסו. שם, בארצות־הדרום, בארצות־החום, אומר דרידה/רוסו, החברה עצמה היא פסטיבל. זו חברה „פרימיטיבית" במובן הטוב, החיובי, של המילה. חברה שאינה מעוגנת בחוזים, בריתות, הסכמים, נהלים, חוקים, דיפלומטים ונציגים. היא פסטיבל (fete). היא „מכלה עצמה בנוכחות" (presence): מתקיימת בה תחושה של זמן, אך זהו זמן של **נוכחות טהורה** שאינה מאפשרת הגיגים והירהורים רפלקטיביים ומי שמצוי בה, מי שחי אותה, אינו מכיר במחיצות ומירווחים בהכרתו וממילא אינו יכול להשוות דבר לדבר. („הנוכחות הטהורה" היא מעין דינאמיקה שסימניה המובקים הם חיוניות, עליצות נמרצת, המלווה בהתרוקנות פנימית מופגנת. התרוקנות הזוכה לעירטול וחשיפה הדדית: „כמוני כמוך, אין בי כלום, אינני מסתיר דבר — כי אין לי מה להסתיר.")

מסוגלים לשנות

כשאתה קורא את הקטע הזה (בנרמטולוניה של דרידה), נדמה כי לא רק שבוקעת ממנו, בין השורות, הסתייגות מנטייתו של רוסו לתפוש את העבר כעתיד־רצוי, לגנות את החברה המודרנית, לראות כל התפתחות כנסיגה: הרושם הוא כי בשעה שהוא (דרידה) כותב על חברה שהיא פסטיבל או חגיגה מתמשכת של נוכחות טוטאלית, מופרזת, שמימד הזמן שלה מהווה חטיבה או מיקשה אחת, בלתי־מפוצלת, חברה שהיא, במובן זה, נאיבית, הוא מהרהר **גם** בארץ מוצאו. קשה שלא להיזכר או להזכיר בהקשר זה את המסה הידועה של עמוס עוז באור התכלת העזה, בגלל הדימיון ואולי בעיקר בגלל השוני. הרי עוז מאשים את האקלים, את החום או את האור הישראלי, לשון אחר, **את המקום** (ההכרה, שוב, נקבעת מבחוץ), ואילו דרידה הצפון־אפריקני מתמקד בחברה, במה שהוא מכנה „נוכחות" שהיא סוג של זיקה למקום, לאנשים, לחברה וכמובן, לעצמך, זיקה שאנחנו מעצבים, שאנו אחראים לה וממילא, מסוגלים לשנותה.

המאבק על המרחב הפנימי לובש מן הסתם צורות הרבה והוא ניטש לא רק נגד מי שגורס „מקום" שהוא כל־יכול, ריבונו של העולם, אלא, באותה מידה, גם נגד רודנותו של הפרולטריון, או של החברה הצרכנית, של „התנועה", הזו, או האחרת, אשר, כפי שכל ילד יודע, אינם אלא נגזרים של האמונה הדתית (מישהו ציטט פעם את וינסטון צ'רצ'יל שאמר כי יש לעודד את הציונות כדי להחליש את המשיכה לקומוניזם בקרב היהודים).

המאבק על ההכרה לובש לפעמים אופי לינגוויסטי (לשוני) טהור לכאורה. בכתביו של סופר אחד אתה יכול לא אחת לאתר רובד שכולו התרפקות על מסורת או סיגנון מסורתי מסוים, אף שבמקומות אחרים, או מעבר לדף, הוא מתנער מאלה בכל כוחו. כמה קשה הפרישה מן הציבור. הרי זה בגדר חטא או עבירה „מדאורייתא" (מן התורה). עולה בזיכרון ההערה המאלפת של אותו ערל, אלפרד וייטהד שמו, אשר בסיפרו גילגולן של דיעות גרס כי ה„פרישה מן הציבור" או כשפתו: „האבסולוטיות של היחיד", היא התנאי להתפתחותה, או ליתר דיוק, לגדולתה של חברה (או תקופה). לעומת זאת, תפישת היחיד כיחסי, כמישני, בהשוואה לאירגון החברתי ומטרותיו היא המסיטה את נקודת־הכובד ממנו והלאה. ממילא נשמט גם חוט ההכרה הפרטית, הייחודית והמייחדת, מתנת אריאדנה.

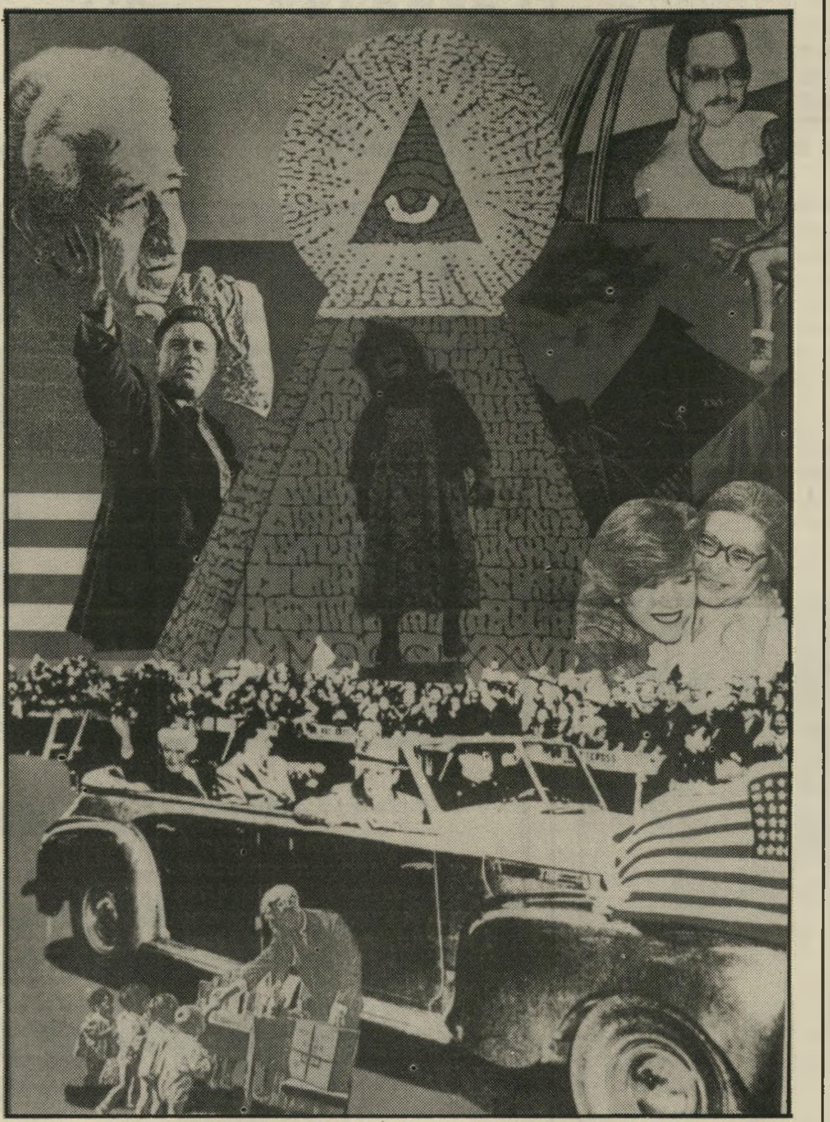

גרשון קניספל

קבורתן של פרות קדושות

לתערוכתו של דויד טרטקובר, „ההכרזה על הקמת המדינה" במוסיאון ישראל וכן לספר באותו השם שבהוצאת „מודן"

דרך בלתי־שיגרתית בחר לו דויד טרטקובר להמחיש את הפער הנורא שהתהווה בין מציאות לחזון. דרך נוקבת, בוטה ומזעזעת.

חרף סיקורם של האירועים האחרונים בשטחים, ככל שעוצמתם עולה, כן מתגברת האדישות בציבור, שכבר עייף מלצפות בחדשות ובהקרנות מדי ערב ולילה — ואינו שומע, אינו רואה והוא עובר לסדר היום.

בדרך דומה בחרה מערכת העולם הזה עם חגיגות העשור למדינה, לפני כ־30 שנה, 10 שנים בלבד לאחר ניסוחה של מגילת־העצמאות וחודשים ספורים אחרי טבח כפר־קאסם.

יוזמי הסקופ הדפיסו פטיציה שהיתה מורכבת ממובאות שעסקו ב„שיוויון הזכויות החברתי והמדיני אותו תקיים מדינת־ישראל לכל אזרחיה ללא הבדל דת, גזע ומין."

עדיין זכורה גם התוצאה של ניסיון ההחתמה ברחובות תל־אביב של אותם ימים.

כבר אז היה בה כדי להדהים: רוב הציבור סירב לחתום על העצומה בטענה כי מדובר בטכסט קומוניסטי שעליו אין הם מוכנים עקרונית לחתום: מה גדולה היתה הפתעתם כשנאמר להם כי היו אלה מובאות מתוך מגילת־העצמאות של מדינתם, שעליה היו חתומים כל בחירי ונבחרי העם על כל קשת גווניו הפוליטיים.

דויד טרטקובר מלקט, מפה ומשם, נובר בארכיונים, ויוצר פסיפס המבוסס על שימוש בסיסי בציבעי היסוד — אדום, כחול וצהוב, מהם הוא מפיק ירוק ארסי — ציבעוניות הגורמת פרובוקציה רועמת מעצם השימוש הבלתי־מתפשר באותם ניגודים צורמים.

בתחום הצורני הוא מעדיף את השימוש בסמלים נדושים שהפכו מכבר מטרה לחיצי־לעג. בעזרתם הוא מרגיש ומחדד את האיוולת שבסגידה הנוראה לבנאליות:

מושגים שהתיישנו מזה עידן ועידנים — תמימותם של הוגיהם ומעצביהם של אז העומדת בסתירה כה גלוייה ובוטה לאותם קיטעי־צילומים וחומר דוקומנטרי ש„טרטה" שם בעזרתם את העולם הסיסמתי שאבד עליו הכלח למשל ולשנינה.

הרצל רכוב על גבה של פרדה לבנה ומנגד לימוזינה לבית וולבו 760 — רכב תיקני לשריי־ישראל...

לאידיליה המאופיינת על־ידי כרזות שאותן ליקט טרטקובר מלוחות הקרן־הקיימת, שבהם שולטים ציבעי התכלת־לבן, חודרים כ„גופים זרים" צילומי ערבים עוטי כפיות, מלווים אורחות־גמלים בשבילי מדבר, — כמו להכעיס הם חודרים ומפרים את השלווה האידילית שעשויה היתה להיות גן־עדן עלי־אדמות!

בצירו של פסל משה למיכלאנג'לו המודפס בצללית אדומה — מציץ בהבעה שיש בה פיכחון, שנינות ובוז גם יחד, דיוקנו של ישעיהו ליבוביץ המשבית אף הוא את החגיגה. אותו ליבוביץ שחזה את הבאות מייד בתום מילחמת 67. בדף שמנגד מופיע חייל צה"ל מזויין מכף־רגל ועד ראש. קסדת אבירים לראשו, ובידו לפיד?! לא, רק למראית־עין. לכאורה כאן מחווה של אחיזת לפיד. למעשה, החייל מחזיק במטול־פצצות־גאז.

פעוט עם עיניים טיפוסיות לילד־גטו יהודי עוטה כפיה משובצת — לחזהו הוא מצמיד את צילומו של יאסר ערפאת דווקא, אף הוא בכפיה דומה, וברקע — הצילום הנודע של שני השב"כניקים האוחזים באחד מערביי אוטובוס 300, הצילום שחולל את כל המהומה, שכן היווה עדות לכך שחוטפי האוטובוס נתפסו על־ידי אנשי־הביטחון בעודם בחיים.

ומעל, במרכזו של המון הכורע על ברכיו במיסגד אל־אקצה, צלליתו של חייל האוחז בספר־תורה נתון בהילה זהובה־אירונית זוהרת.

בן־גוריון מושיט יד אחים לשלום לעבר ידידו ורעו קונראד אדנאואר. מעליו מובוטו, „ידיד" נוסף של ישראל, שהיה אחראי ישירות לרציחתו של מחולל מאבק העצמאות האפריקאית, פטריס לומומבה.

בדף הבא — מובאה נוספת: „אנו קוראים — גם בתוך התקפת־הדמים הנערכת עלינו זה חודשים — לבני־העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על השלום וליטול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה"... והאיור המלווה: הפגנת תושבי סכנין וערבה, כנגד גזל האדמות ונישול הקרקע בשטח 9.

הספר מטפל בקורא־צופה בטיפול הלם.

בחירת האות — חדה, סמכותית־כהה, ורוחשת קצב ריתמי גדוש וכוחני המפגין נוכחות.

האמצעים הותאמו כאן לשנות ה־90. למרות הרמזים למבנה האיקוני/קלאסי המסורתי, מצד אחד, והניסיון לשייך את הקולאג' לקומפוזיציות אוואנגארדיות שאיפיינו את עבודותיהם של ג'ורג' גרוס הגרמני — שפרח בתקופת הרפובליקה הווימארית, תקופת הדימדומים שבין מילחמת עולם אחת לשנייה. וכן איזכור יצירותיהם של האוואנגארדיסטים חלוצי האמנות במהפכה הבולשביקית.

לפנינו כאן שדה־קטל גדוש בפגריהן של פרות קדושות מותשות כלאחר קרב. מגרעתו היחידה של הספר היא, לדעתי, בנייר הכרומו המשובח התורם אמנם לרמת הביצוע הגראפי וכן לקרינתם הציבעונית של הלוחות, אך יוצר גם רושם מהודר מדי, חלקלק מדי, מנוגד לרוח המרד המלווה את הקורא לאורך כ"א לוחות מגילת העצמאות של דויד טרטקובר.

בסוף הספר ניתוח מאיר־עיניים של מגילת־העצמאות, פרי עטו של ד"ר עדי אופיר, אחד מסרבני השרות בשטחים, שבימים אלה ממש נדון שוב למאסר על עמדתו העקרונית.

עורך נתן זך

חסוך את פער התיווך
צריך לנסות כדי להאמין
אנחנו מגדלים · אנחנו מעבדים · אנחנו משווקים
לרשותך מבחר גדול של כל סוגי הבשר והסלטים נקניקים וממרחים.
חיים צים ושות'
שיווק בשר
סטייק אומריקאי לבן 9.50 ש"ח לק"ג
שניצל לבן 10.80 ש"ח לק"ג
סטייק שווידרי 10.80 ש"ח לק"ג
נקניקיות צ'וריסוס מרגז 10.00 ש"ח לק"ג
סטייק לבן עם עצם 12.50 ש"ח לק"ג
ספר-ריבס 10.40 ש"ח לק"ג
קבב, המבורגר 8.90 ש"ח לק"ג
יום יום מבצעי הפתעות
מקבלים ומכבדים כרטיסי אשראי
בפיקוח משרד הבריאות
חנות המפעל:
איזור התעשיה החדש, רח' חרושת 17
רמת השרון מורשה
טל: 03-5400554
03-498402, 490799
הכניסה מנוה מגן דרך ראשונים
מתקבלות הזמנות לבית הלקוח.
פרסום ווליש

STUDY ENGLISH IN AUSTRALIA

Intensive English-language courses for foreign students

Also special courses for high school and tertiary study in Australian colleges and universities.

Information on all English-language courses, terms of visas, university matriculation and professional opportunities are available from

Miss Gwyneth Acreman
Programmes Director
Box 340 G.P.O. Sydney,
2001, Australia.

תן טרמפ לחייל

"אני רוצה"

(המשך מעמוד 17)

והיחס אליו, הן מצד האסירים האחרים, הן מצד פיקוד הכלא, היה טוב.

על הסיבות לסירוב אומר מאיר: "יש הסכם בלתי־כתוב בין המדינה לאזרחים שלה. כשאדם הופך למנהיג פוליטי, מעבר לסמכויות ולכוח שמעניק התפקיד, יש גם תחום של אחריות. הכוח מחייב להרבה חובות. אבל נראה שבארץ רוב המנהיגים נהנים מהזכויות, אבל לא שמים לב לאחריות. תהליך קבלת ההחלטות של הפוליטיקאים בארץ מונע על־ידי מאבקים בין הפוליטיקאים השונים.

"אני לא מדבר רק על עניין הסירוב. אפשר לקחת, למשל, את תחום התחבורה. לכולם ברור שהתחנה המרכזית בתל־אביב, שבה עוברים ביום אלפי אנשים, היא מיפגע. אבל איש לא עושה דבר לתיקון המצב. מאות אנשים מתים בכבישים, אבל אף אחד לא עושה כלום. כנ"ל — מערכת־הבריאות.

"לכולם ברור שיש סטנדרטים כפולים בחינוך, ואף אחד לא מדבר על זה. בפועל יש מצב של סטנדרטים כפולים לאזרחים שונים, ולפוליטיקאים אין בכלל שום יוזמה לנסות ולתקן אותו."

הוא חושב שהדרך לשנות את הדברים היא התארגנות, אבל כזו אינה מתאפשרת, מכיוון שהמערכת מפעילה לחצים.

"דורשים שאמות למען המדינה. אבל מה היחסים שלי עם המדינה? אני מוגדר כבן־אדם מסוג ב', ישראל שניה, עיירות־פיתוח, שכונות־שיקום.

"סירוב," הוא אומר, "לא פותר שום דבר, אבל הוא כמעט האקט היחידי שאני יכול לעשות כדי להביע מחאה

ענת סרגוסטי, העולם הזה

סרבן עמור
"דורשים שאמות למען המדינה..."

על מה שקורה לי. ואני אדם יחיד, אני לא מניף דגל של קבוצה.

"אילו הייתי רואה שהמנהיגים שלי עושים כל מאמץ אפשרי כדי למנוע את המילחמה הבאה, הייתי הולך לשרת. אבל ההצעה הכי טובה שיש להם היא לשמור על הסטטוס־קוו. פירושו של דבר שיש סבירות מאוד גבוהה שתהיה עוד מילחמה.

"אנשים הגיעו לסירוב אחרי החלטות פוליטיות, והסירוב הפך לבעייה חברתית אחרי מילחמת־הלבנון.

"צריך לשנות את המדיניות, כדי שאנשים לא יסרבו. צריך לשנות את החוק, לא את האנשים.

"הפעולה שלי נובעת מתוך אחריות, ואני מקבל על עצמי את כל האחריות לפעולה שלי. אני טוען שהפעולה שלי אינה בניגוד לחוק, אלא במיסגרת החוק.

"אילו הייתי הולך לשרת בשטחים הייתי מתנהג אחרת, אבל הייתי עף. אילו היו מבקשים ממני לעצור פלסטינים אחרי שמתנחלים התגרו בהם, לא הייתי מבצע פקודה כזאת.

"אני רוצה לשרת בצבא, אני לא רוצה להרביץ לפלסטינים. אני לא פאציפיסט. אני חושב שלישראל יש בעיות ביטחון, אבל לא מטפלים בהן בדרך הנכונה."

תמרורים

השגרירה החמישית

התמנתה ◆ לשגרירת ישראל בפורטוגל, **קולט אביטל** (47), סמנכ"ל מישרד־החוץ (להסברה) ומוותיקות (27 שנים) המישרד. אביטל, רווקה ילידת רומניה, כי כיום האשה היחידה בתפקיד שגריר בשרות־החוץ, והאשה החמישית הממלאת תפקיד כזה בתולדות המדינה (הראשונה היתה גולדה מאיר בברית־המועצות ולאחריה היו אסתר הרליץ בדנמרק, אן־מארי לאנבר בנפאל ויהודית היבנר, כיום מועמדת ברשימת המפד"ל לכנסת ה־12, בנורבגיה).

● ● ●

תמלוגי־עמלים

נחוג ◆ יום־הולדתה ה־100 של השמעת־הבכורה של **האינטרנציונל** ("קום, התנערה, עם חלכה!"), הימנון־העמלים שמנגינתו חוברה על־ידי פייר דה־גייתה, פועל חובב־מוסיקה בעיר־התעשייה הצפון־צרפתית ליל. יורשיו של דה־גייתה נהנים עד עצם היום הזה מתמלוגים (בסדר גודל של 13 אלף שקל לשנה) על הדפסת תווי האינטרנציונל.

● ● ●

הראשון בכלא

נפטר ◆ מסרטן־הריאות, בגיל 64, **שמואל רכטמן**, מי שהיה במשך תשע שנים ראש עיריית רחובות, במשך שנתיים חבר־כנסת (מטעם הליכוד) והתפרסם כחבר־הכנסת הראשון בתולדות הכנסת שנכלא על עבירה פלילית (קבלת שוחד מקבלנים בעירו, רחובות). רכטמן, שריצה שנתיים וחודשיים מתוך שלוש וחצי שנות־המאסר שנגזרו עליו, התפטר עם כניסתו לכלא מן הכנסת ונחון, בעיקבות מצב בריאותו, על־ידי נשיא המדינה של אותם ימים, יצחק נבון.

● ● ●

מיזנונאי במרצדס

נפטר ◆ בקנדה, מדום־לב, בגיל 66, **שמשון בר־נוי**, אחד הזמרים הנודעים של שנות המדינה הראשונות (את חבי לי ואחזור; סובי, סובי, ממטרה). בר־נוי, שירד מן הארץ לניו־יורק לפני יותר מ־30 שנה, התפרנס תחילה כקצין־בידור על אוניות־נוסעים, מהפעלת מיזנון ולבסוף ממכירת מכוניות־היוקרה הגרמניות פורשה ומרצדס.

● ● ●

הירושלמי ו־007

התאבד ◆ בתל־אביב, בנטילת כמות־יתר של גלולות־שינה, בגיל 68, **מרקו שדה**, אמרגן שנרדף על־ידי נושיו. שדה, יליד ירושלים ואיש שרות־הידיעות של אירגון ההגנה בצעירותו, עת שהה באיזורים הערביים מחופש למוכר־גלידות, היה בשיאו לפני 20 שנה, כאשר הביא ארצה את רוג'ר מור, מי שהיה לימים יורשו של שון קונרי, ה־007 של סירטי ג'יימס בונד ואת כוכבת הסרטים היווניים, אליקי.

● ● ●

הפיל הלאומי

נפטר ◆ בקאנדי, בירתה הקרומה של מדינת־האי סרי־לנקה, בגיל 83, **ראג'ה**, פיל קדוש, שהיה נושא הערצתם של תושבי האי בזכות התהלוכה השנתית, שבה נישאה, דרך קבע, על גבו של ראג'ה, תיבת־הזהב המכילה שרידים־כביכול של בודהא, אלם של 10 מיליוני המאמינים בסרי־לנקה. בהוראת נשיא המדינה נחנטה גופתו של ראג'ה ופוחלצו נקבע כאוצר לאומי.

כתב אישום

חינוך: לא מספיק!

רונן ברגמן, 16, סיים כיתה י' בתיכון, חווה את הפאשלות של מערכת־החינוך. היא לא התחדשה מאז מאורעות תרפ"ט. זהו כתב־האישום של תלמיד ישראלי

היה היה ילד בארץ־ישראל, דניאל היה שמו. באחד מהימים הראשונים בספטמבר הוא נרשם לבית־הספר, קנה ילקוט חדש ושם בפנים ספרים, מחברות וגם כריך שאמא הכינה. הפריח נשיקה באוויר וצעד לדרכו. ילד בן שש הופך לחלק מהמערכת.

כשהקריאו שמות, עצרה המורה ליד השם שלו. „מהיום נקרא כולנו לדניאל בשם קיצור — דני," אמרה המורה, שהרי לכל הילדים הקטנים קוראים דני.

דני למד שלא יפה לחטט באף וש־צריך להגיד חן־חן אחרי שאומרים בת־אבון. דני למד שמורה הוא לא חבר, אלא אלוהים בדמות אדם, שחייבים לפחד ממנו.

דני למד שאסור לספר למורה על בעיות אישיות, כי הוא פשוט לא יעזור.

דני למד שמורה בסך־הכל בן־אדם, וכמו כל בן־אדם הוא נחמד אליך כשאתה מרעיף עליו מחמאות.

דני חיקה את המורים ובכל פעם שהיו לו בעיות בבית עם ההורים הוא הוציא את העצבים על חבריו לכיתה.

עד היום דני זוכר תמונה: בכיתה ב' ביקשה ממנו המורה לצייר את בר־כוכבא. כולם ציירו אותו יפה, שרירי, זר לראשו ואחר־כך שרו שיר (מה נורא כלוב זה, בכלוב שאג אריה...).

בהמשך ביקשה המורה לצייר את החייל הישראלי הגיבור. דני צייר אותו כמו את בר־כוכבא, אלא שבמקום קשת וחץ נתן לו טנק. הוא ידע מה זה טנק, המורה לימדה כבר בתחילת השנה.

בסוף, לקראת סיום השיעור, ביקשה המורה, שדני כל־כך אהב, לצייר את אותו החייל, הורג את כל האויבים הרעים שלו. דני כבר ניחש מי זה האויבים, לקח המון צבעים ושירבט עשרות ערבים מתים. הם נראו מאוד רעים בציור, עם כאפיות.

והוא המשיך בדרכו, לומד, כותב וקורא עוד פרק בתנ"ך, הופך אט־אט לאחד מעוד מאות אלפי תלמידים אחרים.

פרק ראשון: האח הגדול

ב„אורט ביאליק" הכל ממוחשב. נעדרת מלימודים? איחרת? הפרעת למורה? המחשב ישמע, ויזכור לך את זה.

בתחילת השנה הוסבר לתלמידים שאורט ביאליק מעסיק אנשי־צוות מיומנים ומיקצועיים ביותר שיעקבו במשך כל השנה אחרי התלמידים, ויזינו את המחשב בנתונים עליהם. המחשב יפקח על התלמידים והוא גם זה שיחליט אם הגיע הזמן לשלוח מיכתב להורים.

כל מורה נפנף בשיעור הראשון ב„פתק הצהוב" שהוא חייב למלא בהערות בצרוף הקוד האישי הסודי שלו במחשב.

בסוף השנה, לפני חודש ומשהו, הביאה המורה שלי את הדף החודשי והמסכם של המחשב, כשהוא עדיין חם מהמדפסת.

להפתעתנו, גילינו דברים מוזרים למדי בדף הממוחשב. לתלמיד אחד נרשמו שתי היעדרויות רצופות בעוד שאפילו המורה הסכימה שדבר כזה מעולם לא קרה. לתלמיד שני, שקט מאוד, שלא פגע אפילו בזבוב, נרשמה, למרבית הפלא, הערת־מישמעת על אלימות.

והאטרקציה האמיתית — לתלמידה בת־כיתתי נרשמה היעדרות והערת־מישמעת באותו יום (בלתי אפשרי, נכון?), וכאילו כדי להגביר את האבסורד, התאריך שבו האשים אותה המחשב בשני החטאים היה בשבת.

אז אמנם האח הגדול צופה בנו, אבל הוא כנראה קצת פוזל.

בתי־ספר גדלים משנה לשנה. תחת לפתוח חדשים מעדיפים להגדיל את הקיימים עד למימדים מפחידים של 3000, 4000 ואפילו 5000 תלמידים.

במצב אבסורדי כזה אין למורה שום סיכוי ליצור קשר עם התלמיד. התלמיד הוא פרט ממוספר. בבתי־ספר שונים צירפו למחברת־הציונים גם תמונה, כדי שהמורה־המחנכת תדע במי המדובר, כשתבוא האם ליום־הורים.

תלמידים נטמעים בהמון של עוד אלפי תלמידים הנראים בדיוק כמוהם.

בגודל כזה אפילו למעמדים ולעצרות־זיכרון אין כל מומנטום אפקטיבי. לעצרת כזאת בבית־ספר תיכון יש שני חלקים שהקשר ביניהם הוא מיקרי בהחלט. החלק הראשון — המופיעים על הבימה, שקוראים קטעים ליום־הזיכרון, לפסח ולהנצחת הצהרת־בלפור, והחלק השני — הקהל שלא שומע דבר מדיברי העומדים על הבימה.

אי־אפשר לערוך אזכרה מרגשת ומחנכת לזכר ששת המיליונים על בימה פרימיטיבית והגברה מאולתרת, מול אלפי תלמידים. גם היחס של התלמידים לנושאים אלה הוא מביש, אבל זאת כבר פאשלה חינוכית אחרת לגמרי של המערכת.

פרק שני: חולצה כחולה

כמו לאסירים בסינג־סינג. כבר בדרך לבית־הספר ראיתי שמשהו אינו כשורה. תלמידים הסתכלו בי במבט מלא־רחמים. העפתי מבט חטוף בעצמי, כדי לבדוק את פישרו, אך לא הבחנתי בשום דבר יוצא־דופן.

כשהתקרבתי לשער בית־הספר שקטו לפתע הקולות. מיד הבחנתי בו: הוא עמד שם, גבוה מכולם, מסתכל במבט בוחן וחודר לעבר התלמידים העוברים לידו ברעד. הקורבן הראשון נתפס. הוא התייצב לקריאת המנהל ברחילו ורחימו וספג את צעקותיו. הסיבה: חולצה ללא סמל בית־הספר.

וכך נמשך המיסדר: לזה חסר כפתור, ולזה יש פס. לזאת עגיל ארוך בסנטימטר מהתקן, ולאחרת פיסת־נחושת זעירה על האוזן.

אני הייתי רגוע. על דש חולצתי התנוסס לו בגאווה החותם, סמל בית־הספר. המיכנסיים היו מיכנסי־ג'ינס למהדרין, ולא ענדתי עגילים. עברתי ללא פחד.

ואז התרחש הנורא מכל: יד־ברזל תפסה אותי, ומשכה בכוח לאחור. „ומה זה?" שאל אלוהים, כשהוא מצביע על שני סנטימטר צווארון משובץ שביצבצו מתחת חולצת בית־הספר שלי. „ומה זה?" שאל שוב.

הנשימה נעתקה מפי, ולשוני דבקה לחיכי. לאחר 10 דקות של שיחת־מוטיבציה החליט המנהל לפטור אות על־תנאי, והטעים שבפעם הבאה לא יוותר. יצאתי מזה בזול. נשמע לכם מוכר?

אנחנו הולכים בה יום־יום לבית־הספר. 252 ימים בשנה. מזיעים בה. היא נדבקת לגוף, משמינה שמנים, מרזה רזים, מטביעה אותנו בקהל עצום של תלמידים אחרים.

המנהלים עצמם אינם אוהבים את התילבושת. עוד חוק שנאלצים לכפות. „צריך לפנות לוועד־ההורים," הם טוענים.

הלכתי לשאול את החבר'ה לדעתם על התילבושת. הרוב המוחץ היה נגד, אולם היו גם כמה בעד, אם מטעמים עקרוניים — „לא לתת לפריכות חופש מוחלט," ואם מטעמי „מה'כפת לי".

אכיפת התילבושת הגיעה לידי גיחוך. תלמידים הצטוו לצייר סמל בית־ספר ולהצמידו לחולצה, כדי להופכה לכשרה, ואחרים סולקו הביתה כדי ,להחליף', בגלל פס דקיק של צבע.

דוברי ועדי־ההורים שוללים צעדים קטנוניים אלה, אבל לא מוכנים לשמוע על ביטול החוק. מועצות־התלמידים אמרו בערך אותו הדבר. ככה זה. דברים מהותיים לא עומדים להשתנות בקרוב. נמשיך לקום בבוקר, להשתחל לתוך הג'ינס והחולצה הכחולה ולצאת לרכוש השכלה.

פרק שלישי: פאשיזם!

בקיץ 84' נבחר הרב (מאיר) כהנא לכנסת ישראל. כמישקל־נגד החליטו הפראגוגים ממיגדל־השן האוניברסיטאי של מישרד־החינוך להכריז על שנת הלימודים הקרבה (תשמ"ה) כ„שנת הדמוקרטיה".

הבטיחו תוכניות מהפכניות שיהפכו כל תלמיד ותלמידה למשוגעים על

רון סולומון

כך הם נכנסים לכלל. אין הם יודעים מה צפוי להם

(המשך מעמוד 29)

דמוקרטיה, ולכאלה שינצרו את החשיבות שבחופש הפרט בליבם עד היאספותם לקבר אבותיהם.

דו"חות לעיתונות דיברו אז על ארכאות מיוחדות שיכללו ציוד לטיפול נמרץ באנטי־דמוקרטים, מישחק חשיבה ופיתוח האישיות וכיוצא בזה.

הייתי אז בכיתה ז' של חטיבת־הביניים בקריית־ביאליק. כל השנה חיכיתי וחיכיתי ורק מיכאל לא הגיע, כמו שאומר השיר.

במשך כל השנה, כמו בשנים שקדמו לה וכמו בשנים שבאו אחריה, לא קיבלנו שיעור אחד על דמוקרטיה, למעט אי־אילו התעוררויות חיוורות, שסיפקו בעיקר השכלה כללית ולא עסקו במהות הדברים.

על רקע זה, של כהניזם מתגבר ומערכת־השכלה אפאטית, התארגנה קבוצה של יהודים וערבים במטרה להוציא עיתון.

דעה אחרת הם קראו לו. עיתון, שבמשך הזמן הצטרפתי לצוות כותביו, ואף נפל בחלקי הכבוד לערוך את העיתון עד סגירתו מפאת קשיי תקציב. בקיץ שנה שעברה החליטה מערכת דעה אחרת להקדיש מוסף מיוחד למערכת־החינוך.

16 עמודים הקצינו אז לנושא וערכנו סקירה הדומה במיקצת לכתבה זו. המוסף נקרא חרא ושמו בית־ספר. פרובוקטיבי אולי, אבל זאת בדיוק היתה המסקנה שהגענו אליה.

נחלנו כישלון חרוץ, ולא מפני שלא רצו לקרוא את המוסף, דווקא בגלל זה.

מנהלי בתי־הספר, שאליהם נשלח העיתון, אסרו את הפצתו ורוב הגליונות מצאו את מקומם, אחר כבוד, בפח־האשפה. כמה שליחים שלנו, שחדרו לבתי־ספר בחשאי, וניסו להפיץ את העיתון, סולקו. העיתונים נאספו והושלכו לפח.

מערכת־החינוך לא יכלה להרשות לעצמה שנתיניה יקראו חומר־תועבה אסור, ששולל, חס וחלילה, כפיית המחשבה והאיסור החמור על כל צמיחה ומעוף.

קחו לדוגמה שיעור ספרות טיפוסי: לומדים את ח"נ ביאליק. המורה פותחת קלסר ומכתיבה ממנו במרץ ציטוט מדוייק מתוך מחקר של פרופסור מכובד.

באחת הפיסקות עוצר אותה אחד התלמידים וטוען שבעצם הפרופסור טועה ושביאליק לא התכוון בכלל לכך. המורה מנסה בתחילה להשיב, אולם התלמיד מתעקש, מתפלפל ומוסיף טיעונים לוויכוח.

בצר לה היא מסיימת את הוויכוח ב„ירון, תיגש אלי בסוף השיעור ואני אסביר לך. אין זה עניינה של הכיתה כולה." גם בסוף השיעור היא לא הצליחה לשכנע אותו.

הגיעה שעת המיבחן. אחת השאלות מתייחסת בדיוק לנושא שדובר בו בכיתה וירון כותב את דעתו. המורה פוסלת את התשובה.

התלמידים לומדים מהר שבמיבחנים כדאי לכתוב מה שאומר המורה, ובאמת, במיקצועות ההומאניים, תמיד מצליחים לקבל ציונים טובים מי ששרשמו ולמדו את דיברי המורה.

המיבחנים אינם כוללים שאלות למחשבה עצמית. רוטינת החיים בבית־ספר סובבת סביב החזרה וההעתקה. המורה מעתיק מהספר ומחדיר את הדבר בתלמידיו. אז מה זה אם לא פאשיזם מחשבתי?

בכל שנותי כתלמיד לא יצא לי מעולם לקרוא את מגילת־הזכויות של התלמיד, בעוד שיצא לי לקרוא עשרות חוזרים וטפסים שעסקו במה שאסור לו לעשות. הפרט מתחנך על נחיתות וחוסר־זכויות.

מנהלים רבים טוענים שאין אפשרות להנהיג דמוקרטיה בבית־ספר, כי הרי יסוד הדמוקרטיה הוא שהפרט בוחר בעצמו את המנהיגים, ובבית־ספר לא בוחר התלמיד את המורים והמנהל.

טיעון זה בא כנראה לשמש כתירוץ מדוע לא לצעוד קדימה, כי ברור שהרבה יותר פשוט ללמד בכפיה, מאשר לשתף עוד אנשים בהחלטות.

את בית־הספר אפשר להמשיל למקום־עבודה. גם שם לא בוחרים העובדים את הבוס, אולם ניתן להבחין באיזה מידה מתבססת מערכת יחסי־העבודה על דיקטטורה, ובאלה תחומים משתתפים העובדים בהחלטות ובמאמץ הכולל.

גם אם היו מלמדים היום בבית־ספר על דמוקרטיה היה הדבר בחזקת תאוריה בלבד, ללא יישום מעשי. במישרד־החינוך מצפים, כנראה, שהתלמידים יהפכו בגיל 18, כבמטה־קסם, לדמוקרטים טובים.

ראש המכון למחקרי דמוקרטיה בבית־ברל: „מתוך מחקר שערכתי, הסקתי שבית־הספר חייב לחנך את תלמידיו ליתר מעורבות, ובראש ובראשונה למילחמה. המוסד החינוכי חייב להחדיר בתלמידים את הרצון להילחם נגדו (נגד המוסד) למען דברים שהוא חושב אותם לצודקים.

„גם עלון בית־ספר הופך לכלי־שרת בידי בית־הספר. הצנזורה שחלה עליו לא מאפשרת לתלמידים לנצל דוגמה קטנה לחופש העיתונות."

פרק רביעי: הקירקס הגדול

ביום **שישי** לפני כמה שבועות נבחנתי בבחינת־בגרות בלשון. הייתי בין הקורבנות הראשונים לשמירה על טוהר הבחינות. כמו כולנו, גם אני ראיתי את התשדיר האווילי בטלוויזיה שהצהיר: „היום, יותר מתמיד, צריך להתמודד לבד," שבסופו חייכה נערה חיוך אינפנטילי למצלמה.

כמו בכל הכיתות, גם אצלנו העתיקו בבחינה. למה לא, בעצם?

באמצע הבחינה גיליתי טעות בגוף השאלון. היה עלינו להפוך מישפט סביל מפעיל לסביל. בלתי אפשרי — נכון?

פניתי לבוחנת הזוטרית, וביקשתי שתבדוק את הנושא. היא מיד טענה שאני לא יודע לשון וכי אין שום טעות בטופס שיצא רק לפני שעות מיספר ממכבשיו הלוהטים של מחשב מישרד־החינוך.

משפניתי לבוחן בכיר יותר, הוא הבהיר לי שהבחינה נבדקה עשרות פעמים בידי טובי המורים, ואין שום סיכוי שהם טעו. התעקשתי ופניתי למרכזת שנכנסה לכיתה באותו הרגע. היא סירבה לענות מחשש פן תפגע בטוהר הבחינות.

בצר לי הרמתי יד כשנכנסה המפקחת וגם היא, החשובה, ביטלה את דבריי במחי־יד והלכה לשתות קפה.

חצי שעה אחר־כך הם חזרו, כל הנבחרת, וציינו ש„לצערם, לא בכוונה ובגלל המחשב, יש טעות." לא צריך היה להיות גאון גדול בלשון כדי לשים לב לטעות.

אין בכוונתי לטעון שהמורים אינם יודעים את החומר, להיפך, רובם יודעים, אבל הסיפור הקטן הזה הוא דוגמה ליחס המערכת לתלמיד.

הציון בבחינת־הבגרות בחיבור מהווה 64 אחוזים מהציון הכולל בעברית, ואילו ציון הבחינה בלשון מהווה רק 36 אחוזים ממנו. בסתירה חריפה לכך מלמדים היום לשון מכיתה ד', ואילו לחיבור מקדישים אי־אלה שעות בכיתה י"ב.

נראה שחשוב יותר ללמד מי היו רד"ק, רס"ג, הרמב"ם, רש"י (בהקשרי לשון), מה המאפיינים של לשון החידונים, ולמה יש דגש חזק בע' הפועל של בניין פיעל, מאשר ללמד לכתוב בצורה ברורה ונהירה.

מעולם לא הסבירו לי בבית־הספר שחשוב ורצוי לקרוא ספרים, ובאמת, רוב בני־הנוער אינם קוראים ספרים. הרבה מסיימים כיתה י"ב כשהם כותבים בסיגנון של ילד בכיתה איטית.

יניב הראל, יו"ר מועצת־התלמידים באורט מוצקין: „אילו לפחות היו מלמדים איך לדבר נכון ועושים בחינה בדיבור — אבל גם זה אין."

מיבנה המערכת והדרישות הגבוהות שמציגים המוסדות להשכלה גבוהה מחייבים היום את התלמידים להעמיס על עצמם עוד ועוד יחידות, שפירושן עוד שעות־לימוד ועוד שיעורי־בית. בבית־ספר אחד נשבר השיא ותלמיד הגיע ל־50 (!) שעות־לימוד בשבוע.

היה מי שהציע לשתף תלמידים בעיצוב הצורה הכללית של בחינות־הבגרות, כך אולי ייפלטו מהן פרטים מישניים.

יוסי, תלמיד עירוני ה': „אף מיקצוע אחד לא מעניין בבית־הספר. מה איכפת לי אם המילה השלישית משמאל היא מושא או לוואי או תיאור זימה?" בהקשר הזה גם התירוץ המפוקפק של הצורך בהשכלה כללית לא תופס.

בחינות־הבגרות הן הדבר הבוער ביותר בעצמותיה של מערכת־החינוך, אומרים מנהלים ומורים. „מדוע צריכים ללמוד 100 פרקים בתנ"ך?" שאלה מורה לתנ"ך. אולם כל שינוי כרוך בהחלטת ממשלה שבה יושבים גם דתיים, שלא יסכימו לשום שינוי.

קשה להיות היום תלמיד הומאני טוב, שכן שיכלול הממוצע מתחשב היום במיספר היחידות בכל מיקצוע, כלומר ככל שהמיספר יותר גבוה מקבל התלמיד עוד בונוס.

כמעט ואין מיקצועות הומאניים שבהם אפשר ללמוד חמש יחידות. תלמידים הרוצים ללמוד בפקולטות היוקרתיות (מישפטים, רפואה וכו') מחוייבים ללמוד חמש יחידות מתמטיקה, למרות שאינם רוצים בכך, והדבר נוגד את אופיים.

גם הייעוץ בבית־הספר שואף לאפס. אין הכוונה על־פי כישורי התלמיד למגמות המתאימות והרצויות. מוסד היועצת הוא מוסד שמזמן אבד עליו הכלח, ואין כל טעם בקיומו במיסגרת הנוכחית.

בסוף כיתה ט' התבקשתי להחליט אם לפנות לנתיב העיוני או לנתיב המיקצועי. ליועצת לא היה זמן לקבל אותי לשיחה, ואפילו היה לה, לא היה הדבר עוזר, שכן היועצת אינה מעודכנת במה שקורה במוסדות להשכלה גבוהה, ובכך כל הייעוץ אינו שווה כקליפת־השום.

היועצת אינה יודעת, למשל, שהאוניברסיטות לא מקבלות הרבה מבוגרי המסלול הטכנולוגי, משום שציוניהם פשוט נמוכים. במשך כל התיכון הם הקדישו מאמץ רב למיקצוע שבחרו, ולא נשאר להם פנאי לעסוק במיקצועות אחרים בבגרות.

רוב תלמידי המסלול המיקצועי אינם ממשיכים באותו נתיב שבחרו בתיכון, ולכן הולך כל המאמץ לאיבוד. יועצות בית־הספר גם אינן ידועות כסעד רוחני ראוי לשמו. מין דמות שמשובצת במקום כלשהו בתשבץ. לא ברור מה בדיוק היא עושה שם.

ובחזרה למיבחן שלי בלשון. עצרתי לרגע בין לשון חז"ל ללשון ימי הדריינים, כדי להתבונן מסביב. לזה יש סרגל שצידו החלק מכוסה כתב צפוף־צפוף, ולזה בטן מכוסה בדיו. מתייעצים בלחש.

כולם שם, כמוני, מאמינים באלוהים. אלוהים חזק כמעט כמו של היהדות. אלוהים בדמות תעודת־הבגרות. לא בוחלים בשום אמצעי כדי להשיג אותה. בדבקות ובלי ליאות.

הייתי מדפיס פעם תעודת־בגרות למערכת־החינוך וכותב שם בגדול, על דף־הציונים: „בלתי מספיק בהוראה ובחינוך. התלמיד לא ימשיך ללמוד בבית־סיפרנו."

פרק חמישי: אישות אבודה

ברטולט **ברכט** כתב פעם בציניות שלאמיתו של דבר זה די נכון, שבית־הספר מכין אותנו לחיים. היכן תמצאו עוד מוסד, המחנך אנשים לערכים כל־כך מציאותיים, כמו רדיפה אחרי מטרה המקדשת כל אמצעי, לרבות רמאות ודריכה על אחרים?

היכן תמצאו עוד מוסד, המחנך אנשים להסתגלות למערכת דיקטטורית, שבה ייתקלו מאוחר יותר בצבא ובמקומות־העבודה?

היכן תמצאו עוד מוסד המחנך לכך שלא צריך לזקוף את הראש יותר מדי מעל המים, כי אז מייבשים אותך סופית? צריך להתברג בהמון, להיות פריט אחד מרבים. ואלה אינן סתם

ממראות החינוך הישראלי: הרס בבית־הספר אחרי השתוללות תלמידים

מערכת־החינוך דפוקה. למה אתם לא יוצאים לרחובות?

יצחק שור, מורה ומנהל. אחרי 20 שנה במערכת־החינוך החליט על פרישה, („שנאתי לבדוק מיבחנים"), עשה הסבה מיקצועית והפך לכתב לענייני חינוך של על המשמר. תוך זמן קצר נבחר כראש תא כתבי־החינוך באגודת העיתונאים.

האם יש לתלמידים בישראל זכויות־תלמיד כלשהן?

„כל המנהלים, או לפחות רובם, נמנעים מלתת אי־אילו סמכויות לתלמידים ויש גם בעייה אחרת, אובייקטיבית: תאר לך שיתנו לתלמידים להחליט לבד על החומר הנלמד.

„צריך למצוא את האיזון הקדוש בין עצמאות לבין הפעלת הסמכות של ההנהלה והשלטת מרותה על המערכת. זכויות התלמידים צריכות להגיע, לדעתי, עד היכולת לפטר מורה (בשיתוף עם ההורים, כמובן)."

קבוצות של הורים או כל ההורים?

„רוב ההורים יושבים ומתאוננים בערב ליד הטלוויזיה שהמורים לא בסדר. זו דמותה של החברה הישראלית: אדישה, כפויית־טובה, אינה מבינה את החשיבות שבחינוך, אינה מבינה שמהמצב הנוכחי של קיצוצים בחינוך אנחנו לא נצא בריאים. אין די שעות כדי ללמד אפילו חומר אלמנטרי רגיל."

האם ייצאו התלמידים להפגין בחוצות?

„צר לי, אבל לא. התלמידים בארץ נותנים אישור שבשתיקה לכל מעשי המערכת. התלמידים בעצם אוהבים מיבחנים. בכל השנים שאני בעניינים מעולם לא ראיתי מחאה רצינית נגד מעשה כלשהו של מורה או מנהל.

„ואילו המחאות שכבר נשמעות, הן מקומיות, דועכות מהר. התלמידים הם פאסיביים, לא מותים, גם כשמישרד־החינוך הולך לקראתם, כי זה נדיר.

„לפני כמה שנים, למשל, הציע מישרד־החינוך ל־10 בתי־ספר שישלחו, בניסיון, תלמידים שיעזרו בכתיבת בחינות־הבגרות. יוזמה היתה, תלמידים לא היו."

בית ספר פתוח, אתה בעד או נגד?

„בדרך כלל אני בעד. בתי־ספר כאלה לא מעצבים תלמידים על־פי תבניות, אלא מדגישים את השוני בין פרט לפרט, ונותנים חופש־החלטה עצום לכל אחד ואחד מן התלמידים."

והסיכום?

„במערכת יש אלפי מורים מעולים, אבל כל יוזמה מהפכנית מצידם נדונה לכישלון במדורי הביורוקרטיה. המימסד ישאר כמו שהוא עד שהתלמידים עצמם יצאו מהאפטיות ויתחילו במאבק למען מערכת־חינוך טובה יותר."

רון סולומון

„הפרט מתחנך על נחיתות וחוסר־זכויות... איך יהפכו פתאום לדמוקרטים?"

מילים גבוהות, הורים יקרים, כזה הוא באמת בית־הספר, נכון לעכשיו.

בתי־הספר לא מדברים עם התלמיד על דברים לעומקם. אין מלמדים אותו איך להסתדר בחיים, איך לעשות רושם טוב על אחרים, איך לנהוג בטאקט, ולא לעלוב בזולת.

תסמונת הראש הקטן בצה"ל מהווה המשך ישיר לפאשלה הזו של המערכת. פעם היו תנועות־הנוער, שמילאו את מקום בית־הספר בחינוך לערכי־אנוש,

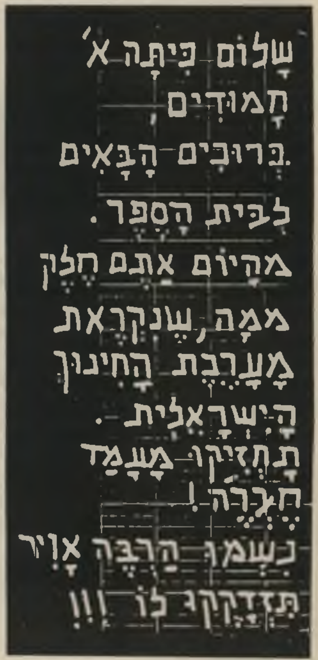

אולם גם הן פשטו את הרגל ונוצר חלל ריק.

המורים לא עברו, כנראה, מעולם קורס־השתלמות, כדי ללמוד איך וכיצד להורות את הדברים האלה, איך להחדיר שוויון ולגשר על קיטובים בתוך הכיתות. החברה הישראלית, המופרדת ל־120 עדות שונות, ניסתה להגשים מיזוג־גלויות הלכה למעשה באמצעות בית־הספר.

מישרד־החינוך החיל את תוכנית האינטגרציה, שאמורה היתה לקרב לבבות. היום גם שם, בירושלים, רבים מסכימים להודות בכישלון. האשכנזים נשארו ברמות הגבוהות, ואילו את הגרשים הנמוכים (שלא ניגשים לבגרות מלאה) מאכלסים ברובם בני עדות־המיזרח.

בכל מערכת־שעות חייבת, לפי תוכנית מישרד־החינוך, להימצא שעה אחת, הנקראת שעת־חינוך או שעת־חברה. עד כאן טוב ויפה. אולם המורים, מסתבר, פשוט אינם יודעים מה עושים בשעה הזאת.

יש המקדישים אותה לסידורים מינהליים, כמו מי לא שילם לטיול ומי ברח אתמול משיעור הגיאוגרפיה. יש הקוראים כתבות פובלציסטיות ארוכות ומייגעות, ויש המעדיפים לוותר על שעת־החינוך לטובת היסטוריה או ספרות.

תלמידים לומדים ממוריהם ערכים של אלימות, צרות־אופקים וחוסר פריון עבודה.

אדם פיש, פרקליט, מראשי האגודה למען זכויות האזרח: „אין בבית־הספר מערכת־עונשים מחוקקת וצודקת. כל עונש ניתן בצורה פרטיזאנית, ולפי שיקולו של המורה. עונש כזה נתפס מיד כקפריזה ריגעית שלו.

„כדי להדגים ערכי אנוש וצדק יש, לפי דעתי, להקים בית־דין מישמעתי של תלמידים, בית־דין שיתחייב לשפוט בצורה אובייקטיבית את העבריינים. העונשים צריכים להיות קבועים. מנגנון כזה מתפקד כבר כמה שנים באוניברסיטות, אז מדוע שלא יעבוד בבית־הספר?"

פרק שישי: זין בעברית

המאה ה־20 הגיעה גם אלינו עם כל השפעותיה לטוב ולרע. כלי־התיקשורת המשודרים משובצים היום במקום טוב בדירוג השעשועים הפופולריים בקרב בני־הנוער. הרבה לפני כדורגל, קולנוע, או חס וחלילה ספרים.

פעם היו מתגנבים בחשאי לבית־קולנוע אפל, כדי לחוות את הפעם הראשונה בסרט פורנוגראפי. אחר־כך היו מעבירים את הסוד בלחישה בין החבר'ה. היום, בעידן הווידיאו והכבלים, הכל נראה אחרת.

למי שמנוי על הטלוויזיה הפיראטית אין בעייה ומדי פעם, כשההורים יוצאים לבלות, אפשר להזמין את כל החבר'ה, להכין גרעינים, לפצח ברעש מול המקלט.

למי שאין כבלים בוודאי חיבר למכשיר־הפלא גם וידיאו, וביום שישי בערב, כשכבר מאוחר ומחפשים משהו „להרים" את האווירה, אפשר לשלוף את הקסטה מהמיזרון ויאללה. „וואו, תראו מנוע!" „איזה תחת דורש!" הצעקות נשמעות מכל עבר.

יש פסיכולוגים הרואים בתופעה סכנה נפשית חמורה לנער המתבגר. „הסרטים," כך הם טוענים, „מראים אנשים עם גופים מושלמים. הנער או הנערה, הצופים בסרט, יביטו על עצמם בראי וירגישו נחותים.

„בסרטים אין קשר בין אהבה למין ונוצרת תחרות פרועה, בדרך־כלל בין הבנים, מי יעשה את זה קודם. לרוב כולם מתאכזבים עמוקות מהפעם הראשונה."

מערכת־החינוך, מצידה, חייבת להתמודד עם הנגע, וכרגיל היא נכשלת כישלון חרוץ.

אבי, תלמיד תיכון בקריית־שמונה: „ההדרכה המינית בבתי־ספר שואפת לאפס. בכיתה ה', ו', התקיים שיעור אחד בנושא וסת והריון. לי אישית זה לא חידש כלום. כששאלנו את הגננת בגן היא לא רצתה לענות. בכיתה ב' סיפרו לנו שרחב הזונה לא היתה יצאנית, אלא מוכרת מזון בשוק.

„בכיתה ח' הופיע אצלנו סטודנט לרפואה, שהעביר כמה שיעורים. הוא התחיל לדבר במונחים מדעיים על ואגינה ושאר ירקות. דיבר ודיבר ולא הגיע לתכלס. השנה הגיע דוקטור אחר, שפעם נוספת לימד אותנו שפין זה השם העברי לזין. שום השלכה לאהבה, מה עושים במיקרה של הריון, איזה קונדומים לקנות, כלום."

ההדרכה, אם כן, שואפת לאפס. לבית־הספר שלי הגיעו המדריכים מאוחר מדי ומעטים מדי. תלמיד אחד אצלנו ניהל ויכוח מעמיק עם המורה (שלימד אותה שעה על גיל־ההתבגרות), בקשר למישנתו של פרויד על אורגזמה נרתיקית בוגרת ודגדגנית, האופיינית לגיל־ההתבגרות.

המורה נדהם, הוא בעצמו לא הבין הרבה בנושא זה, ולא האמין שמישהו בגיל כזה יכול לעבור את הגבול של „איך עושים ילדים."

החינוך המיני בבית־הספר חייב לחנך לחיי־מישפחה נכונים ולכוון את הנוער, כך שיקיים יחסי־מין בלי טראומות נפשיות הכרוכות בהם. תוך כדי ההסברים וההדרכה האישית ניתן יהיה למצוא את החריגים. הקהל המהווה אחוז פוטנציאלי גדול מהאנשים והסוטים בעתיד.

אם יושקעו בשלב הזה כסף ומשאבים בנושא, ניתן יהיה לחסוך טיפולים נפשיים בבוגרים, אצלם הבעייה החריפה. עוד פאשלה של המערכת.

בשיעור הבא הבטיחו לנו בבית־הספר ללמד על אמצעי־מניעה. הסקרים מוכיחים שכ־22 אחוזים מכלל בני־הנוער בגילי כ ב ר קיימו יחסי־מין. שוב איחרו את המועד בכמה שנים טובות. טעון שיפור עם הערת־מישמעת בחינוך המיני.

פרק שביעי: איגוד מבוזבז

בישראל יש כמיליון ו־300 אלף תלמידים. יותר ממחציתם תלמידי בתי־הספר התיכוניים וחטיבות־הביניים. בית־הספר הוא המוסד הישראלי הגדול ביותר, שבו שוהים, מכוח חוק־חינוך חובה, עד לכיתה י', ומכורח נורמות חברתיות עד לסיום י"ב כיתות.

רבים והולכים מי שאינם שבעי־רצון מאופיו של המוסד שאליו הם משתייכים. נדמה, כי כל איגוד מיקצועי היה שמח להתברך במסה כזו של צמאי־שינוי.

מועצות־התלמידים לסוגיהן, הקיימות כיום כמעט בכל בית־ספר תיכון, הן האיגוד המיקצועי המבוזבז ביותר במדינה. אמנם הנהלות בתי־הספר אינן משאירות מקום רחב ליוזמה, אם בכלל, אך גם נציגי־התלמידים טומנים ידם בצלחת החידלון.

אי־עמידתם של נציגי־התלמידים על זכויותיהם, מחשש, על־פי רוב מובן, אם כי לא מוצדק, פן יבולע להם אי־

בית־הספר „יד־נתן": „אף מיקצוע אחד לא מעניין!"

חינוך: בלתי מספיק!

(המשך מעמוד 31)

שית, בולמת את הסיכוי לשינוי אופייה של מערכת־החינוך הישראלית.

שעה בשבוע, לעיתים אפילו שעתיים, מקדישה המורה בת־המזל, שנבחרה השנה לרכז את מועצת־התלמידים, לגוף שהיא אחראית לו. אחראית „מטעם" — יש לאמר. מועצת־התלמידים היא מידגם מייצג, לעיתים מייצג לכאורה, של תלמידים.

בישיבות דנים בעניינים יומיומיים, לעיתים אף פרוזאיים: הרמת כיסאות, לוח־המיבחנים, טיולים שנתיים, תחרות־ניקיון בין הכיתות וכו'. כל אלה אמורים לגרום לבית־הספר להיות נעים יותר, נוח יותר.

הפיכת בית־הספר למקום דמוקרטי יותר, פתוח יותר, מתחשב יותר, באמצעות המועצה, היא ניסיון עקר. נציגת ההנהלה, המורה הממונה, משתדלת ברוב המיקרים לחסום כל ניסיון של תלמידים ליצור אווירה כזו, לפתוח פתח לשינוי.

מועצת־התלמידים, אליבא ד'הנהלות בתי־הספר, היא לכל היותר זרוע של ההנהלה להנצחת תוכניותיה ולהגשמת מדיניותה לגבי החיים בבית־הספר.

ישנן שתי דרכים עיקריות להגיע למעמד המכובד של חבר במועצת־התלמידים. ברוב בתי־הספר התמונה

בתי־הספר: מוסדות המחנכים את תלמידיהם שלא צריך לזקוף את הראש מעל פני המים

זהה למדי. תצלום־מצב: המורה נכנסת לכיתה ושואלת „מי רוצה להיות חבר במועצת־התלמידים?" אף אצבע אחת, בדרך־כלל, אינה מורמת. הראשים הקטנים נשארים קטנים, ואילו הגדולים התנסו כבר בחוויה המסעירה. במיקרה הטוב, מצביע, אם בכלל, חביב המורה.

בבתי־ספר אחרים, ואלה במיעוט, המצב שונה, ליבראלי יותר. שם נערכות בחירות דמוקרטיות, עד כמה שאפשר לדבר על „דמוקרטיה" במיסגרת בית־הספר.

ממש כמו בפוליטיקה משתמשים בבחירות בגימיקים ובתעמולה. תלמידים המבקשים להיבחר למועצה מציגים לפני בוחריהם את הצעותיהם ומנסים לשכנע אותם להצביע עבורם.

התלמידים עצמם לא מגלים מעורבות־יתר. „כולם עברו את זה וגם אנחנו נעבור את זה." יו"ר מועצת־תלמידים בתיכון אחד שאל אותי בשביל מה לו בעצם להתאמץ, הרי כל יוזמה מצידו תיכנס לתוקף אקטואלי רק בעוד 10 שנים לכל הפחות. הוא יהיה אז כבר הרבה אחרי י"ב.

מועצות־תלמידים גם לא מתאגדות סביב אירגון־גג אחד גדול. יש אמנם כינוס מועצות ברשתות בתי־ספר הגדולות, אבל אלה אינם אלא כינוסי סימפטיה, תה, עוגיות, חיוכים למצלמות, והביתה.

פרק שמיני: מי זה הרצל?

נדמה כי ישנה הסכמה הדדית בין המימסד לתלמידים, שבה נותנים התלמידים למעשה גושפנקה לקיצוץ כנפיהם.

הורים יקרים, אבות ואימהות, המפקידים את ילדיהם בידי המורים, תעשו פעם תרגיל. כנסו לכיתה י"ב בבית־ספר ישראלי מן השורה וחלקו לתלמידים שאלון על נושאים של השכלה כללית ופוליטיקה אקטואלית.

כדאי לכם לשבת כשאתם בודקים את השאלון.

הבורות והריקנות ההשכלתית חמורה בהרבה מכל מה שתצליחו לדמיין. אך מעטים יוכלו לדקלם בכיתה י"ב את רשימת נשיאי מדינת־ישראל מיום הקמתה. אין זו הגזמה פראית.

בעיתון דעה אחרת ערכנו סקר בין 85 בני־נוער בני 16־17. נוסחו חמש שאלות פשוטות, הנוגעות לסוגיות מרכזיות בפוליטיקה הישראלית. התשובות היו מצחיקות.

10 ענו נכונה על כל חמש השאלות. 15 ענו נכונה על ארבע שאלות, שלוש שאלות ושתי שאלות. 35 (!) ענו נכונה על שאלה אחת (הסתברותית אפשר לענות נכונה על שאלה אחת, שכן התשובות היו בכן ולא). חמישה הפגינו ידיעות אפס, ולא ענו נכונה אף על שאלה אחת.

בבית־הספר מלמדים רק תכלס לבחינות. אסור לגלוש מהחומר. אין במערכת־החינוך של עם־הספר כל ניסיון להחריד את אהבת הנ"ל, ולכן גם לא שואבים משם התלמידים השכלה כללית.

חוק ישן מגביל את המורים בדברם על פוליטיקה. למורה אסור להגיד שום דבר נגד מאיר כהנא וחבריו. מחקר שנערך לא מכבר מוכיח גם שמורים פוחדים מהתמודדות אינטלקטואלית עם תלמידים בשעת ויכוח פוליטי. לא ירחק היום וגם בן־גוריון יהפוך לפרט היסטורי שכוח־אל.

פרק תשיעי: אידיאולוגיה?

לפני חודשיים נסגר בית־הספר החקלאי יד־נתן. מגמות ייחודיות בארץ לסוגים שונים של מיכון חקלאי לא יפתחו שוב, ותלמידיהם מצאו עצמם מחוץ למיסגרת.

הסיבה הרישמית היתה חוסר תקציב. השמועות מאחורי הקלעים דיברו על התערבות שיקולים פוליטיים לא־רלוונטיים. אמרו שהקיבוצים בסביבה רוצים את אדמות יד־נתן.

האיש הממונה על החינוך ההתיישבותי במישרד־החינוך הוא איש התק"ם, והשמועות חזרו וטענו שהוא נדרש, על־ידי ראשי התנועה, לסגור את בית־הספר. הוכחות לדברים לא נמצאו, כמובן.

לפני 20 שנה, כשהקימו את בית־הספר, היתה שם אידיאולוגיה. רצו עבודה עברית־חקלאית בארץ־ישראל המתפתחת. חוסר־תיאום בין הגורמים והכוונה לא־נכונה של משאבים הביאו להידרדרות במיספר הנרשמים לבתי־הספר החקלאיים. הפירסום האפסי, שניתן לעניין, לא הביא את הנושא לידיעת הנוער, וזה המשיך במגמות העירוניות.

מוטי בן־טובי, רכז ההדרכה ביד־נתן עד יום הסגירה: „תאמין לי שאני לא מבין מה מישרד־החינוך עושה. תוך כמה שנים לא יהיה כלל אגף לחינוך התיישבותי, שכן לא מנסים לעניין את הנוער בעתיד של מושבניק או הנדסאי למיכון חקלאי.

„הנה, דוגמה למה שקורה היום בחקלאות בארץ: הוצאנו מיכרז לקבלנים חקלאיים לשם שמירה על אדמות בית־הספר בחופש הגדול, עד לאיכלוסו מחדש על־ידי בית־ספר לעבריינים צעירים בשנה הבאה. במיכרז זכו שני קבלנים ערביים. הם הציעו את ההצעה הזולה ביותר.

„כמו בהרבה עבודות ובתחומים אחרים, גם כאן הופכת אט־אט החקלאות לשטח מומחיות ערבי. בלי הבוגרים המכונאים, שיצאו מיד־נתן, ייסעו בעלי הטרקטורים לתקנם בעזה. ומה אם יום אחד תפרוץ שביתה כללית?"

עשרות נערים ונערות נפלטו לרחוב. מישרד־החינוך הציע להעבירם לפנימיה חקלאית אחרת, ובכך למנוע את סגירתה של הפנימיה ביד־נתן מחוסר תלמידים. הוא אף הבטיח, שכל הציוד הכבד מיד־נתן (מחרטות, מנועים וכו') יועבר לפנימיה האלטרנטיבית, כמו גם המורים של יד־נתן.

בשיחה עם מומחים התברר לי, שזאת הבטחה לא־ריאלית, ולא באה אלא כדי לצאת ידי חובה. אי־אפשר להעביר ציוד יקר שכזה, ואכן הוא לא הועבר וגם צוות־המורים (למעט אחד) התפזר לכל ארבע כנפות הארץ.

ביד־נתן קוראים לעצמם התלמידים בשם „המין הדפוק". כל אחד משחק את מישחקו על גבם. המורים לא רצו לבחון אותם במיבחני־בגרות, כדי למחות על הפירוק. זורקים אותם מבית־הספר, בגלל שיקולים פוליטיים צרים. מערכת נאורה יש כאן, מערכת בעלת מחשבה לעתיד.

פרק עשירי: מורים לנו

משיחות שערכתי עם עשרות מסיימי תיכון, הלומדים היום במוסדות להשכלה גבוהה, עולה שדווקא איכות המורה היא שהפריעה להם בזמן בית־הספר.

מורים אינם יודעים את החומר, מורים אינם יודעים להעביר חומר, מורים אינם יודעים להתמודד עם שאלות לא־שיגרתיות של תלמידים חכמים. נכון, יש יוצאים מהכלל, אולם הם בדרך־כלל שייכים לדור הוותיק, וכולם יפרשו בשנים הקרובות לגימלאות.

איכות המורה היא הקובעת את איכות המערכת. מורים כיום אינם מחנכים, אלא באים כדי לעשות את תפקידם ולהמשיך לכיתה הבאה, ללמד עוד 40 דרדקים, שאותם אין הם מכירים כלל וכלל.

המשכורת המוצעת לבעלי תעודת־הוראה אינה קורצת לטובים, ועל־כן מגיעים בדרך כלל החלשים יותר למערכת.

לפני שלושה חודשים עוד חבשתי את ספסל־הלימודים. המורה לאנגלית שנאה אותי שינאת־מוות, ותמיד ניסתה לתפוס אותי בהכנת שיעורים. הדבר היה כל־כך חשוב לה עד שהיתה מפסיקה שיעורים באמצע ובודקת את מחברתי, באם הכנתי את עבודת הבית.

למורה היה חוק־ברזל: היא מגיעה לכיתה 13 דקות אחרי הצילצול ועוזבת בדיוק בצילצול הבא. פעם תפס אותה הפעמון באמצע בדיקת המחברת. לפתע היא שכחה את השינאה אלי, זרקה את המחברת, תפסה את התיק ורצה, אחוזת־תזזית, לעבר חדר־המורים המוזג.

עוד הוכחה לאיכות הנמוכה של מורים במערכת־החינוך היא הנגע בשם שיעורים פרטיים. תלמידים אינם מבינים את המוסבר בכיתה וחייבים לשלם הרבה כסף (כ־30 ש"ח לשעה) כדי ללמוד אצל מורה מיוחד בבית.

לפני חצי שנה ערכתי, בשיתוף מקומון קרייתי, סקר, כדי לברר את מימדי התופעה. התוצאות היו חמורות, וצריכות היו להעביר צמרמורת בגו אנשי מישרד־החינוך.

60 אחוזים מכלל הנשאלים משתמשים והשתמשו בשרותי מורה פרטי. אחוז עצום. רובם במתמטיקה ובאנגלית, אולם אחוז ניכר (22 אחוזים) גם לקח מורה בלשון, הנחשב מקצוע קל ללמידה.

כמעט לכולם עזרו השיעורים. בכל איזור יש כמה מורים, המהווים את העילית של אותו המיקצוע. רובם עובדים במכוני מחקר ופיתוח למיניהם.

כתוצאה מחוסר הקדשת המאמץ להעלאת רמת המורה פוגם מישרד־החינוך גם בשיוויון. מה בדיוק אמור לקרות למי שאין ידם משגת לשלם את הסכומים הגבוהים הללו?

בבית־ספר, כמו בכל חברה דיקטטורית, איחדו את הרשות המבקרת, הרשות השופטת והרשות המבצעת לרשות אחת בדמות ההנהלה. וכמו בכל חברה דיקטטורית אין שום מוסד בבית־ספר המבקר את פעולותיו והיכול לשעות לטענות התלמידים.

אם לתלמידים יש תלונה נגד מורה הם חייבים לשמור אותה עמוק בבטן, שכן אם יפנו להנהלה יוודע, בדרך־כלל, למורה מי התלונן והוא „עוד יתנקם בו".

אפילו ולא יוודע, אין ההנהלה יכולה לעשות כמעט דבר, חוץ מלנזוף בו ולהבטיח לתלמידים, שמעכשיו הכל בסדר. מורה שמקבל קביעות לא צריך לפחד מהמנהל או אף משר־החינוך.

הפרוצדורה המישרדית והתהליכים עד לפיטורי מורה הם כל־כך קשים, מסובכים ונוקשים עד שהם הופכים את האקט הזה לבלתי־אפשרי.

דוגמה רדיקאלית של התופעה ניתן היה למצוא בבית־ספר מסויים בדרום הארץ. מורה מסויימת ללשון היתה גרועה כבר מתחילת השנה. פניות להנהלה לא עזרו. התלמידים הגיעו לבגרות עם אפס ידע, ונאלצו לקחת עשרות שיעורים פרטיים.

המצב הלך והחמיר במשך השנה. המורה הוציאה קפריזות אישיות שלה על צאן מרעיתה. יותר מאוחר אף הסתכסכה עם יתר המורים והודיעה לתלמידים שמצידה הם לא חייבים להיבחן כלל במגן, דבר שלא נשמע כדוגמתו בבית־ספר.

היא גם כינתה את יתר המורות ללשון „טיפשות חסרות־אינטליגנציה, וכאלו שלא יודעות אפילו לחבר מיבחן קטן."

עלילותיה רבות. רק חלק קטן מהן יספיק בכל מדינה אחרת כדי לפטרה. לא אצלנו. בשנה הבאה היא תלמד באותו המקום.

פרק אחד עשר: שעת־כושר

אם עדיין לא נלאיתם מתלאותיה של המערכת הישארו עימנו לעוד פרק אחד ואחרון.

צה"ל קורא לכולנו, ובעיקר לבנים שבנו, אחרי בית־הספר. נוסף על היכולת הנפשית נדרשת גם יכולת פיסית רבה, כדי לעמוד בלחצים הצפויים. מי שלא מתכונן כראוי לצבא, ומתחיל לפחות שנה לפני כן צפויות לו בעיות, כמו עצמות סדוקות, שיברי־הליכה, כאבי־גב ושאר ירקות.

שיעורי החינוך הגופני, ובעיקר בשנים האחרונות של התיכון, אמורים היו להיות מוקדשים להכנות.

צור בר־אל מדריך כיום חוג לנערים בשם כש"ק קד"צ (כושר קרבי קדם צבאי), חוג שבו בונים גוף שיהיה כשיר למעמסה הצפויה לו בזמן המסעות והטירטורים. צור עצמו שרת ביחידה קרבית מובחרת, שם למד בין השאר גם אנטומיה ואת שיטות האימון הגופני.

אין בפיו הרבה מחמאות כלפי המורים להתעמלות: „אני מכיר 90 אחוזים מהמורים לחינוך גופני באיזור שלנו, והתסריט הקבוע בשיעורים שלהם הולך בערך כך: סיבוב ריצה ארוך, כמה כפיפות מרפקים (צור מדגים בצורה היתולית) ויאללה, קחו כדור ושחקו. זה חינוך גופני?"

הוא תוקף גם את מיבחני־הכושר של מישרד־החינוך: „אפילו אם מישהו יעבור בהצלחה את המיבחנים אין הדבר אומר שהוא מוכן לצבא. יכול להיות שהוא בעל כושר טוב מלידה, דבר שלא ימנע ממנו בעיות בהמשך."

עוד מומחה שאמר דברו, עוד פאשלה.

אפילוג

אז זאת המערכת, נכון לעכשיו. מיליון ו־200 אלף תלמידים כלואים בין קירות המוסד.

זוכרים את דני מההתחלה? אז אולי תשמחו לשמוע — דני סיים בגרות בהצלחה, אחרי שהעתיק את המיבחן במתמטיקה כמעט בשלמותו. בצבא שלחו אותו לגולני, אבל הוא נשר מהר בגלל כושר לקוי. שיבצו בשק"ם. הוא לא התנדב, ורצה רק להעביר את הזמן.

כשדיברו פעם על פרשת־לבון, הוא שאל אם זה זמר יווני. דני לא רצה ללמוד באוניברסיטה והלך לעשות כסף מחלפנות כספים. האידיאולוגיה שלו ברורה וחד־משמעית. כהנא צוציק לידו. את חבריו לשק"ם ניסה לחנך על טהרת תורת הגזע.

עצוב על הלב. עצוב לראות איך מחנכים אותנו, את דור־העתיד של מדינת ישראל, דור שממנו יצמחו המנהיגים של עוד 20 שנה.

מערכת כושלת ודפוקה, אבל בהחלט לא גוססת, ממשיכה להחדיר בנו יום־יום את ערכיה הפסולים.

ב־1969 שרפו תלמידים זועמים בית־ספר בסאן־פרנציסקו. אצלנו? מי יודע? אולי בעוד שנה, אולי בעוד שנתיים...

מרים בנימיני

מזל החודש: אריה

השפעת יופיטר על המזלות

קיץ 1988 הוא קיץ מוזר, וכבר נכתב על כך לא־מעט. בימים אלה עוברת המפה השמיימית שינויים חשובים שישפיעו על המזלות כולם. כל מזל יחוש זאת בתחום כלשהו. חלק יהנו מהשינוי, אחרים יצטרכו להתמודד בקשיים. אולם גלגל המזלות הוא עגול, ועל כן שום דבר לא נשאר סטאטי לנצח.

כוכב מרס עבר למזל טלה וישהה שם עד חודש ינואר. כל זמן שמרס יימצא בהילוך ישיר הוא לא אמור להשפיע לרעה, אלא אם ייצור זווית קשה למזל כלשהו. מה־26 באוגוסט ועד ה־29 באוקטובר יימצא מרס בנסיגה. הנסיגה שלו תשפיע על כולם. יתכן אף שהמדינה כולה תחוש את הנסיגה על בשרה, בכל הנוגע לביטחון.

כוכב פלוטו, שעבר מהילוך נסיגתי להילוך ישיר, גרם לאסונות קשים. על־פי־רוב מהלך כזה מביא לתאונות־דרכים קטלניות בכמות גדולה. המעבר של כוכב מרס לטלה, וההתיישרות של כוכב פלוטו התרחשו באותה תקופה, והדבר באמת התבטא בכמות התאונות ובמוות המשתולל בכבישים.

המצב בתחום זה אמנם ירגע, אולם יש לקחת בחשבון שכוכב מרס במזל טלה מביא להתנהגות אימפולסיבית. אנשים נוטים להתרגז, להתפרץ ולבצע מעשים מסוכנים רק משום שאינם נעצרים לחשוב על תוצאות מעשיהם. התגובה האימפולסיבית אינה אופיינית רק לתאונות, אלא גם ליחסים שבין אדם לרעהו, ובין זוגות שחיים יחדיו.

שהייתו של כוכב מרס בטלה עלולה להביא למריבות ולסיכסוכים מיותרים. קצת מחשבה ושליטה עצמית יכולים למנוע צרות רבות.

השינוי הנעים יותר קשור בכוכב יופיטר. כוכב זה עבר בימים אלה למזל תאומים, לאחר ששהה במזל שור מאז חודש מרס. כוכב יופיטר יימצא במזל תאומים עד סוף נובמבר, ואחר־כך יחזור למזל שור וישהה שם עד מרס 1989. המעבר של יופיטר ישפיע על כל המזלות. השאלה היא מהו השינוי, ואיך ישפיע על בני המזלות השונים.

יופיטר נחשב לכוכב טוב ונקרא גם המיטיב הגדול. אמנם השפעתם של כוכבים אחרים יכולה לשנות מעט את התמונה, אבל מטיבעו של יופיטר אפשר להניח שאם צפויות בעיות כלשהן, קיומו מסוגל לרכך אותן.

צריך לזכור שכוכב יופיטר או צדק בעברית מסמל את האמת המוחלטת. במקום שבו מתנהלים החיים בצורה מעוותת ומזוייפת יבוא כוכב יופיטר ויוציא את האמת לאור, והרי לא תמיד האמת היא נעימה. במיקרים רבים היא אף גורמת לשינויים דראמתיים. אולם הדברים שנעשים תחת השפעתו של יופיטר הם למעשה הדברים הנכונים.

באיזה תחומים ישפיע, אם כך, יופיטר על המזלות השונים?

● מזל טלה

יופיטר יימצא בבית השלישי של מזל זה. יחסים עם אחים, אחיות ושכנים ישתפרו. קרובים, ידידים ומכרים חדשים יוסיפו גון נעים יותר לתקופה. היכרויות חדשות יסייעו לטליים. קשרים חדשים עשויים להתחיל, גם אם מדובר בתקופה של כמה חודשים. התיקשורת תהיה חשובה. בני מזל טלה ירבו בשיחות־טלפון, במיכתבים, ויחדשו כך קשרים שהוזנחו במשך השנה.

לימוד שפה חדשה ושיחות מעניינות ומלמדות יוסיפו עניין לתקופה. צפוייה גם רכישה של מכשירים חדשים ומכירה או קניה של מכונית. נראה שבתחום זה יעברו הטליים שינויים חיוביים.

● מזל שור

כוכב יופיטר בבית השני יביא לשיפור משמעותי בתחום הכלכלי. בני שור עברו באחרונה קשיים לא־מעטים בתחום זה. החודשים הקרובים יאפשרו להם לשפר את מצבם הכספי, אם כי גם עכשיו כדאי שיהיו חסכנים ולא יוציאו כספים בלי ביקורת. צריך לשקול היטב מה מביא רווח ומה גורם להפסד. באופן כללי יהנו השוורים מהעלאה במשכורת, מסכומי־כסף שיגיעו לידיהם. אולם אסור לשוורים להגיע למצב שבו הם יהיו אלה שמשלמים ונותנים, ואילו האחרים נהנים מכספם ומנצלים את טוב ליבם.

● מזל תאומים

הכל מרתחש במזל שלהם. מה יכול להיות יותר טוב מזה! את ההשפעה הטובה יחושו בעיקר אלה שנולדו בתחילת המזל שכן יופיטר יימצא בתחילת מזל תאומים. כוכב זה עשוי לעזור להם ולהקל על החיים. בני

שינויים במפה השמיימית — מרס בטלה גורם להתנהגות אימפולסיבית, ואילו פלוטו בהילוך ישיר מביא לתאונות דרכים

תאומים יוכלו להיות אופטימיים יותר ולצפות לתשובות חיוביות בקשר לעבודה חדשה, לימודים וכו'. קשרים חדשים, רומנטיים ואחרים, יעלו להם את המוראל.

צפויות נסיעות לחו"ל או ביקורים של חברים וקרובים. נטיה להשמין דורשת הקפדה על דיאטה. זהו זמן שבו נוטים לזלזל, ולסבול מהתוצאות מאוחר יותר.

● מזל סרטן

כדאי לשמור את כל התוכניות בסוד. לא מומלץ להכריז ברבים או לגלות לפני הזמן את מה שעומד לקרות. עצם הפירסום עשוי לבטל את העניין. דברים שנראו בלתי־אפשריים יהיו עכשיו ברי־ביצוע, אך חייבים לעבוד לבד, לא לסמוך על איש ולא להיות תלויים באף אחד. צריך לשמור על הבריאות ולהקפיד על בדיקות. תוכניות, שנרקמות עכשיו, יוכיחו את עצמן מוצלחות בשלב מאוחר יותר.

● מזל אריה

לאחר שהקדישו לקאריירה את רוב זמנם ומירצם, הם יוכלו ליהנות מבילויים וממיפגשים עם קרובים וידידים שעימם כמעט לא יצרו קשר במשך השנה. אין זה הזמן לנוח על זרי הדפנה, אלא לממש את השאיפות, ולראות בהתגשמותן של התיקוות הגדולות. האריות ימצאו אתגרים חדשים וימשיכו לשאוף לטוב ביותר. הם לא יסתפקו בהישגים שהגיעו אליהם, אלא יקדמו את עתידם המיקצועי, ובכך יעזרו להם לא רק ידידים, אלא גם חברות גדולות וגופים שיש להם השפעה על עתידם.

● מזל בתולה

התחום המיקצועי יהיה חשוב. עכשיו תהיה להם הזדמנות לשפר ולבסס את מעמדם במקום שהם עובדים בו. הם יצטרכו לטפל בזהירות ובטקט בדמויות סמכותיות, ולהתנהג בזהירות עם הממונים. יחסים אישיים לא יעזרו. הם זקוקים להוכחות בשטח. עבודה טובה והתנהגות מעוררת־הערכה ייזכו את בני המזל בעמדה מכובדת ויכולת להתקדם. מדובר בהצלחה בקאריירה, אבל בזכות, ולא בגלל קשרים, פרוטקציות וכדומה. כל מה שהשקיעו בשנה האחרונה ישא עכשיו פירות, ולפי מידת ההשקעה כך תהיה גם התוצאה.

● מזל מאזניים

החודשים הקרובים מפנקים את בני

(המשך בעמוד 35)

ענייני קאריירה עומדים עכשיו במרכז תשומת־הלב. הצעה מעניינת תוצע לכם השבוע, אלא שאי־אפשר להבטיח שיש בה ביטחון לטווח הרחוק, ועל כן אתם שרויים בהתלבטות. נראה שכדאי להסכים להצעה, אף אם היא מתייחסת לטווח של חצי שנה. נטילת הסיכון כדאית, מאחר וזה יוביל אתכם לכיוונים חדשים, שאינכם יכולים לצפותם. ב־31 ביולי וב־1 באוגוסט תרגישו פחות טוב. כדאי שפחיתו במאמץ.

* * *

קשרים עם אנשים השוהים בארץ אחרת יביאו למצב של אי־נעימות. בירור שייעשה סביב ענייני כספיים יראה שהתנהגותכם לא היתה מעוגנת בחוק, אם כי הדבר לא נעשה במכוון. הסבר גלוי יחלץ אתכם מהמצב. הבריאות שוב דורשת התייחסות, אלא שעכשיו הגיע הזמן לטפל בבעייה שהציקה לכם תקופה ממושכת. הורים או קרובים מבוגרים יזדקקו לעזרה. שינויים בתחום המגורים יצטרכו להיעשות מבלי שתכננתם זאת מראש, אך השינוי יהיה לטובה.

* * *

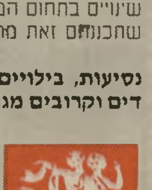

נסיעות, בילויים, טיולים ופגישות עם ידידים וקרובים מגוונים את התקופה. בעבודה זוהי תקופה חשובה. מוטלת עליכם אחריות רבה, ואפשרות לקדם את האינטרסים שלכם, אלא שחשוב שלא תתפתו להסתכסך עם עמיתים לעבודה או עם הממונים עליכם. אתם נוטים להעיר הערות, אמנם נכונות וצודקות, אך אלה רק יקלקלו לכם, ולא יאפשרו להשיג את ההישגים הרצויים. נסיעה לחו"ל עולה עכשיו על הפרק.

ענייני כספים מדאיגים אתכם. לפתע מתברר שהשותף או בן־הזוג הרשה לעצמו להוציא יותר מהמתוכנן. מה שעלול להכניס אתכם לבעייה שלא קל יהיה לפתור אותה. ב־29 וב־30 ביולי אתם עלולים לא להרגיש טוב, וכדאי שתגשו לרופא לברר את הבעייה. בשורה נעימה יותר בסביבות ה־31 ביולי וה־1 באוגוסט. נסיעה, טיול או ביקור יעימו לכם את הזמן ויהיו מוצלחים מאוד. במקום־העבודה יטילו עליכם תפקיד מעניין ב־2 או ב־3 באוגוסט. אל תהססו לרגע.

* * *

מצב־הרוח מתחיל להשתפר. הורים מבוגרים עלולים להרגיש לא טוב ב־27, ב־28 או ב־31 ביולי. חוויה רומאנטית מפתיעה ב־29 או ב־30 ביולי. מישהו שתפגשו במיקרה, יזכיר לכם ימים יפים מהעבר, ודברים, שכמעט נשכחו, יעלו מחדש, ויגרמו לכם לראות את ההווה מנקודה חדשה ושונה. ה־2 או ה־3 באוגוסט יביאו ידיעה משמחת. זו קשורה לנסיעה לחו"ל שתתבצע בקרוב. בקאריירה: הורידו קצת את הלחץ.

* * *

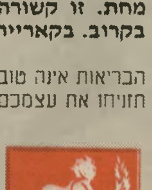

הבריאות אינה טובה וחשוב שתגשו לטיפול ולא תזניחו את עצמכם. הדחייה גורמת לנזקים. שמאוחר יותר יהיה קשה להתמודד עימם. המתיחות בבית מתגברת. אחד מבני המישפחה מערים קשיים, וחשוב שתביאו לידיעתו שאתם עוקבים אחרי כל החישובים והשיקולים. בעבודה תיהנו משבחים על פרוייקט שביצעתם. בעייקבותיו יציעו לכם משימה נוספת שתהווה אתגר לעתיד. נסיעה שתכננתם ל־30 או ל־31 ביולי עלולה להיות בעייתית. עדיף לדחותה לתאריך אחר

ב־27 וב־28 ביולי תצטרכו להתמודד עם בעייה בתוך ביתכם. משהו שיתקלקל יביא אתכם לצורך להוציא כספים ולגרום לחור בתקציב או לגרעון גדול יותר מהקיים. פגישה שתוכננה עלולה להתבטל ברגע האחרון, בגלל אירוע בלתי־צפוי. אך עדיף כך, מאחר ואתם מסכנים את הקשרים הקיימים, ובמבט לעתיד אלה חשובים יותר מהיחסים שאתם מעורבים בהם. ברגע ההתפכחות יהיה קשה להבריא היחסים.

* * *

התלבטויות בקשר לעבודה עומדות על הפרק. אין זה הזמן להסס, או לאבד ביטחון דעו שהכישורים שלכם מבטיחים, ואתם מסוגלים לכל מה שיציעו, אף אם ברגע הראשון זה נראה מסובך. פגישה או ראיון שיתקיימו ב־27 או ב־28 ביולי קובעים מאוד. חשוב שתדעו בדיוק מה אתם רוצים, ואין ספק שהרושם שתעשו יהיה חיובי. ענייני בריאות יעסיקו אתכם, לאו דווקא בריאותכם, אך בכל זאת תמצאו את עצמכם מטפלים בחולים. ענייני כספים ממשיכים להדאיג.

* * *

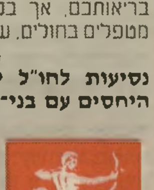

נסיעות לחו"ל יגוונו לכם את התקופה. היחסים עם בני־הזוג מתוחים מאוד. כדאי לקחת חופשה קצרה ולהתרחק. בענייני־כספים המצב עדיין קשה, אך ב־27 וב־28 ביולי עשוי להגיע סכום־כסף שיעזור לכם להתמודד עם הקשיים. נסיעה ב־29 וב־30 ביולי מסכנת אתכם. נטייה להיפגע בתאונות מצריכה נהיגה זהירה. ה־2 וה־3 באוגוסט מפגישים אתכם עם אנשים יוצאי־דופן. יחסים מוזרים עשויים להתפתח.

קצת קשה לכם עכשיו. הבריאות שלכם ושל הקרובים לכם אינה טובה. מצב־הרוח די קודר. הבטחות, שניתנו לכם לא מזמן, אינן מתקיימות והאכזבה גדולה. אתם מניבים בצורה קיצונית מדי. נכון שיש שינוי בתוכניות אך מדובר בעיכוב בלבד, ולא בשינוי דראמתי. תוכניות שתיכננתם חייבות להישמר בסודיות מוחלטת. שיתוף של אנשים נוספים יכול לפגוע, ואף לגרום לביטול או לדחייה משמעותית. עכשיו הזמן לרכוש דבר בעל־ערך שיוכיח את עצמו בעתיד.

* * *

ה־27 וה־28 ביולי יהיו מעייפים ומצב־הרוח שפוף. ההתלבטות בקשר לעתידכם המיקצועי מביאה אתכם למצבי־רוח קיצוניים. התייעצו עם אנשים שאתם סומכים עליהם ותתחשבו בהצעותיהם. יחסים עם בני־הזוג עומדים עכשיו במיבחן. זה יבלוט בעיקר ב־29 וב־30 ביולי שבהם תתקיים שיחה חשובה. דיון על עתידכם המשותף אינו עוזר כעת. הקשיים העכשוויים אינם משקפים את הבעיות שיצופו מאוחר יותר.

* * *

העבודה מעסיקה אתכם שעות נוספות. אחריות נוספת מוטלת עליכם. אתם עומדים במיבחן מבלי שאתם מודעים לכך. הדרך שאתם מבצעים את העבודה מלמדת את הנוגעים בדבר, ובקרוב הם יקבלו החלטה בקשר לעתידכם המיקצועי. ה־29 וה־30 ביולי לא יהיו קלים. עימות עם בן־זוג או מישהו קרוב יביא לדיכאון ולהרגשת בדידות. יהיה קל יותר מה־31 ביולי שבו תפגשו במישהו מהמין השני שיעודד וילהיב אתכם. בעיות בתחום הקאריירה ב־1 באוגוסט.

רחל מרחלת על כל העולם

שימחה בפאריס

עוזי פרס
— מרוב ידידות

במישפחת פרס תמיד קורה משהו מעניין. או ששני האחים ברוגז, או שמישהו במישפחה יולד. זה כל־כך מורכב, שאפילו לי לא מתחשק להיכנס לכל הפרטים בנושא הזה. אבל זה בכל זאת סיפור המחייב התייחסות.

ל**גיגי פרס**, הקבלן שבנה מחצית משכונת נווה־אביבים, יש ידידה טובה מאוד בשם **ברכה שופן**. הידידה הזאת, בת 30, היא מאוד נאה ומצודדת בהופעתה, ויש לה עוד מעלה: היא גם אקדמאית. אז הקבלן, אחיו של שר־החוץ **שימעון פרס**, אמר לעצמו, אני כבר נשוי, אבל הבן שלי עדיין רווק, והוא נורא נחמד ומוכשר. אז אולי כדאי שאני אעשה שידוך ביניהם? וכך זה היה. ברכה שופן נסעה לפאריס לפני שנתיים, והתידידה שם עם **עוזי פרס**, בנו של גיגי. מרוב ידידות נולד בן, והם גם נישאו, ועכשיו כל המישפחה מאושרת. כולם נשארו ידידים של כולם, ואפילו לשר־החוץ שימעון פרס יש כעת סיבה טובה לנסוע לפאריס.

גיגי פרס
— נולד בן

גם לכלבים שימחה

אני חושבת שלדוגמנית **תמי בן־עמי** ובן־זוגה, הגינקולוג **קובי זר**, מגיע פרס פוליצר לעיתונות לשנת 1988.

בדרך כלל הפרס הזה ניתן לעיתונאים, אבל הפעם נראה לי שצריכים לחרוג מהנוהלים. תגידו לי אתם, איזה זוג בארץ עשה יותר כותרות מאשר הם בשנה האחרונה? הנשיא ואשתו? חבר־הכנסת **רפי אדרי** ואשתו החרשה **אן־קלוד עמר**? הנסיך הרוסי **ניקולאי גאליצין** ואשתו **שלומי־ציון קינן**?

הגל הזה גאה בתקופה האחרונה עוד יותר, כשהחלו מופיעים כל הפירסומים על התביעה שלה והתשובה שלו. וכל העיתונאים התחרו מי ישיג ראיון בלעדי עם תמי, או קובי. וכולם אמרו שתמי בן־עמי עשתה שטות, ואחרי מה שהיא אמרה הוא בוודאי כבר לא יהיה החבר שלה.

ושבוע אחרי הפירסומים והרעש בעיתונות, הם שוב נפגשו, ושוב חזרה האהבה לשרור במעונם, והם אפילו ירדו לסוף־שבוע ארוך באילת. ושם כמעט שלא ראו אותם, כי כל הזמן הם היו עסוקים בלאהוב, ואפילו שוקי ומרתה, כלבי־הפינצ'ר של תמי, היו כל־כך המומים מהאידיליה שהם סיפרו

תמי בן־עמי וקובי זר, השבוע באילת
פרס ראשון באליפות הכותרות

את זה לכל הכלבים האחרים בשכונה, וממש שימחה וצהלה בשיכון־למ"ד, מקום מגוריה של תמי.

אז כששמעתי את זה פניתי לאיזה ידיד עיתונאי, שניחן בדימיון מדהים, ושאלתי אותו מה לפי דעתו יהיה ההמשך של הקשר. אז הוא אמר לי שדימיון כל־כך מופשט היה רק ל**אלברט איינשטיין**, והוא מת כבר מזמן, ולכן הוא לא יכול לענות לי על זה.

פרופיל נמוך

אם יתחילו לעשות בארץ רשימות של עשירים, מפורסמים, מוכשרים, מבוקשים, חתיכים, אז הפרופסור **מוטי רביד** יכול בקלות להופיע במקום מכובד בכל אחת מהן.

הוא מנהל־מחלקה בבית־החולים מאיר בכפר־סבא, והוא היה חבר של **גליה אלבין** ושל **ריבה עזריאלנט**, שהיתה נשואה ל**אבי עזריאלנט** מהבורסה לתכשיטים, והוא היה גם חבר של האדריכלית **ציונה לשם**, אך כבר מזמן לא נקשר שמו באף־אחת.

הכל חשבו שנמאס לו, והוא כעת עסוק בעבודה בלבד. אך בשנה האחרונה הוא צמוד מאוד־מאוד לאדריכלית היפהפיה **ריקי קידרון**, שחזרה לצמיתות מלונדון.

קידרון, שהיא גרושה מאיש־עסקים ישראלי המתגורר בלונדון, עשתה חיל בעבודתה כאדריכלית של בניינים וריהוט, ואף זכתה בפירסום כשעיצבה שולחן־כתיבה מיוחד עבור **המלך חוסיין**, שכמובן לא ידע שהארכיטקטית הציונית עושה עבורו עבודה שהזמין במישרד־מעצבים ידוע בלונדון.

אז ריקי קידרון הגיעה ארצה לפני שנה, ומיד דאגו לערוך לה היכרות עם הפרופסור רביד, ומאז הם ביחד. אך הם משתדלים לשמור על פרופיל נמוך מאוד, ואולי זאת הסיבה לכך שלא גילו אותם עד עתה.

ריקי קדרון ומוטי רביד
שולחן מיוחד לחוסיין

להוריד מטוס

בעוד שבועיים תערך באילת, חתונת־השנה. **טינו ברבי**, הבחור הכי־חתיך באילת, ישא לאשה את הדוגמנית **דניאל ישינובסקי**.

כל אחד מהם הוא סיפור לפני עצמו.

טינו שהוא קרוב־מישפחה של הדוגמנית־לשעבר, **שרה אלי**, היה נשוי עם בחורה בשם **אודליה בוגן**. הדוגמנית דניאל ישינובסקי היתה נשואה ל**אלון ברנוביץ**, זה ממישפחת־הקבלנים. כל העולם דיבר על חתונת־הפאר שלהם. אצולת־הכסף התחתנה עם אצולת־היופי. ופתאום, ביום גשום אחד, החליטה דניאל שבן של קבלן זה לא בדיוק מה שמתאים לה, והיא התגרשה.

כמה חודשים לאחר הגירושין היא פגשה בטינו, והם התאהבו זה בזה. היא עברה להתגורר באילת.

הרבה בחורות מקומיות לא אהבו את זה, בגלל שתי סיבות: ראשית, מפני שהיא לקחה להם את טינו ברבי. ושנית: מפני שהיא התחילה לדגמן באילת, והפכה להיט באיזור.

באחד הימים, כשהיה נורא חם באילת, עד כדי כך שאפילו לאילתים זה נראה מוגזם, הם ישבו על שפת־הים של נביעות, החוף שטינו מנהל, ושוחחו על העבר. ופתאום הם גילו שההורים של אלון ברנוביץ, בעלה־לשעבר של דניאל, גרים ברחוב פומבדיתא ברמת־אביב, וגם ההורים של אודליה גרים באותו הרחוב, והם חברים של ההורים של אלון.

עכשיו אני בטוחה שאם הם יעשו עוד כמה בירורים, הם יגלו שההורים של טינו בטח היו בעבר, או אולי יהיו בעתיד, השכנים של ההורים של דניאל.

אז דרינג־דרנגתי אל דניאל.

„שלום דניאל. שמעתי שאתם מתחתנים ועושים מסיבת־ענק בחוף נביעות."

„כן, ואנחנו גם מורידים מטוס מיוחד לצורך האירוע."

„מה זה, התעשרתם פתאום?"

„לא, אנחנו מורידים את האנשים במחיר מיוחד, וגם את מוזמנת."

„אז אני מאחלת לכם מזל טוב."

ואני רוצה לראות כמה חברים יש להם, המוכנים לשלם גם מחיר של כרטיס הלוך־ושוב, גם שהות של לילה אחד במלון, וגם להביא מתנה.

קאטי והברון

בירושלים עיר־הקודש יש מיסעדה נהדרת בשם אצל קאטי. זוהי מיסעדה צרפתית משובחת. לא שאני כל־כך משתגעת מאוכל צרפתי, אני פשוט אוהבת לשוחח עם בעלת־המיסעדה, **קאטי אוחנה**, שסיפורי־האהבות שלה הם ממש כמו אוכל צרפתי — מורכבים, כבדים, מסובכים, עם טעם של עוד.

לקאטי אוחנה היו כמה אהבות גדולות בחיים. פעם היא אהבה מאוד בחור דני, ארכיטקט בשם **הנינג אולמן**, ואהבתם נגמרה באופן טראגי כשגילו אצלו מחלת־סרטן, וקאטי — שהיא אחות במיקצועה — סעדה אותו עד ליומו האחרון.

לאחר־מכן היא נסעה ללמוד בישול בבית־הספר הידוע קורדון בלו, חזרה ארצה ופתחה מיסעדה על שמה.

קאטי אוחנה וז'אן דה־מורה
סוף־סוף הגט המיוחל

ביום בהיר אחד היא הכירה עורך־דין שווייצי־צרפתי בשם **ז'אן דה־מורה**, שמאוחר יותר הסתבר לה שהוא גם ברון, והרומאן ביניהם נמשך שבע שנים, עם עליות ומורדות. מרוב אהבה הוא החליט להישאר בארץ ולגור בירושלים, קרוב לקאטי שלו.

פתאום, לפני שנה, היא הכירה את **אלי מישעלי** שהציע לה לפתוח מיסעדה בשותפות איתו. מיסעדה נוספת הם לא פתחו, אבל הם החליטו להתחתן.

זה החזיק מעמד זמן מועט ביותר, כשלושה חודשים. אבל בארץ, כידוע, הרבה יותר קשה לקבל גט מאשר לפתוח 10 מיסעדות צרפתיות, ורק השבוע היא קיבלה את הגט המיוחל.

אז החלטתי לדרנג־דרנג ולשאול איך זה עבר, כי לירושלים אני לא נוסעת.

„הלו, קאטי, זאת המרחלת."

„מי? אני לא מבינה!"

„זאת המרחלת מהעולם הזה."

„אה... שלום, מה שלומך?"

„אני בסדר. אבל מה איתך?"

„קשה, קשה מאוד. אני מאוד פגועה מכל העניין. במהלך המישפט גיליתי שבעלי היה נשוי אולי שבע פעמים. והרבנות גם עושה בעיות לאשה. הוא הראה להם תמונה שלי מהעיתון, שאני יושבת ליד העיתונאי **דידי מנוסי** בפתיחה של מיסעדה, והם חשבו שזה רומאן שלי. זה פשוט אבסורד מה שקורה פה בגירושין."

„ומה התוכניות שלך?"

„אני נוסעת לז'נבה, להיפגש עם הברון. אולי אני אפתח גם מיסעדה בז'נבה. קיבלתי גם הצעה בתל־אביב, ואני חושבת אם כדאי לפתוח מקום בתל־אביב. אחרי הבחירות אני אתקשר איתך."

„שיהיה בהצלחה, גם באהבה וגם בעסקים."

דניאל ישינובסקי וטינו ברבי עם המלונאי אריה דקס
שכנים בעבר ואולי שכנים בעתיד

הורוסקופ

(המשך מעמוד 33)

מאזניים. הם יוכלו לטייל, ללמוד, ולעסוק בעניינים רוחניים המ־עניינים אותם. בקיצור, זה הזמן להרחיב את הדעת בכל דרך שנראית להם. מאחר והרומאנ־טיקה חשובה להם, נראה שהחו־דשים הקרובים יעזרו להם ליצור קשרים, להדק קשר מעורער ול־החליט מהו הקשר הנכון והטוב עבורם. בעניינים מישפטיים הם יהנו מתקופה נוחה ויצאו מרוצים מהתוצאות.

● מזל עקרב

שיפור־מה בבעיות הכספיות לאחר שהחודשים האחרונים הק־שו עליהם בנושא זה. עכשיו הם יוכלו ליהנות מעיסקות מוצלחות, ומסכומי־כסף שיגיעו אליהם אם על־ידי ירושה או עזרה מישפח־תית, ואולי אף ממקורות אחרים. בחודשים אלה הם יבצעו שינויים חשובים בחייהם, גם מהבחינה המיקצועית וגם בכל הקשור ללימ־ודים. הבריאות שלהם ושל אחרים תתפוס אמנם מקום חשוב, אך יש דרך לשיפור המצב.

● מזל קשת

הדגש יהיה על יחסים עם בני־הזוג, ובכלל עם הסביבה הקרובה. חשוב שיטפלו ביחסיהם האישיים, חיי־נישואין, שותפויות וכל קשר אחר. הסכמים פורמליים וחוקיים יעזרו להם לשפר את מצבם מבחי־נות רבות ואפילו כלכליות. מכל האפשרויות הדגש הוא על נישו־אין. הבעייה היא למצוא את הדרך הטובה להצלחה. זהו האתגר של התקופה, ואין לזלזל בו. בני קשת ימצאו להם בני־זוג משמעותיים שישפיעו על חייהם לאורך זמן. התקופה הקרובה מאפשרת עלייה בפופולאריות ויציאה מהבדידות.

● מזל גדי

אצל הגדיים תשפיע התקופה הקרובה על העבודה. עכשיו הם יוכלו לשפר להם את התנאים שהם עובדים בהם. בנוסף על כך, יזכו להערכה על עבודתם, ולאפשרות להרחיב את התחום שהם עוסקים בו. הם יתבקשו להוכיח את עצמם בתחומים נוספים, ויעשו זאת בצו־רה טובה שתפתיע את הממונים עליהם. הבריאות תשתפר, ובני גדי יצטרכו לשים לב לגיזרתם. הנטייה להשמין תהיה חזקה ותשפיע על מי שרגילים ליהנות ממזון עשיר ומזין מדי.

● מזל דלי

כדאי לנצל היטב את התקופה. לשמוח, לבלות, ליהנות ולשים דגש על הצד היצירתי. הדגש הוא על בילויים, הרפתקות־אהבה והתנהגות ספונטנית. הצד היצי־רתי יהיה חשוב, והם יוכלו להש־תמש בו לקדם את עצמם בת־חומים שהם מוצאים בהם עניין. את מה שטמון בהם הם יוכלו להוציא עכשיו באופן טיבעי ומבלי לאבד ביטחון. ילדים יתפסו מקום חשוב בחייהם. חלק מהם יהנו מהרחבת המישפחה. אחרים יצ־טרכו להתמודד עם בעיות הקשו־רות בילדים, אך יעשו את זה בצורה טובה ומשביעת־רצון.

● מזל דגים

שינויים במיבנה המישפחה או המגורים. התייחסות לרכוש ולבי־טחון לטווח הרחוק. זה הזמן לבסס את עצמם, אולי לחפש מקום־מגו־רים חדש או לשפץ את הנוכחי. הם יוכלו להרשות לעצמם למצוא להם מקום שיש בו יציבות, ביטחון וק־ביעות. כדאי לבצע עבודות בסבי־בת מגוריהם או בביתם. אין ספק שיהנו משיפור בצורת החיים, המגורים והיחסים המישפחתיים.

פרחים לגבי

עשרות שוטרים במדים עצרו את התנועה במבואות ירושלים, כדי לאפשר לשיירת מכוניות־הפאר ללוות את גבריאל שרובר בדרכו ה־אחרונה לבית־הקברות בהר־המנוחות בירושלים.

שרובר בן ה־41 נפטר ביום הראשון, אחרי שנה וחצי של יסורים מהמחלה המטילה את אימתה על העולם, ושבה נדבק בניו־יורק, מקום מגוריו בשנים האחרונות. גבי, כפי שנקרא בפי חבריו,

הרצוג אשת הנשיא הגיעה בלוויית בעלה ל־בית־ההלוויות. הם שהו זמן קצר.

בהרב אשת־החברה אורה בהרב הגיעה בלוויית מוטקה מאיר. הם פרשו במהרה.

רובין אלמנת הצייר ראובן רובין, אסתר, בוכה במהלך התפילה בבית־ההלוויות.

היה בנה של הנדבנית גיטה שרובר, אלמנתו של מיילס שרובר.

סיפור ההיכרות בין גיטה למיילס הוא הסיפור הקלאסי של סינדרלה.

לארח גירושיה מז'ורז' פאפא, אבי בנה, היא החלה עובדת במחלקת יחסי־הציבור במישרד־החוץ, ובאחד הערבים קיבלה הוראה בהולה מוולטר איתן, אז מנכ"ל מישרד־החוץ, לארח את מיילס שרובר. אחרי שבוע של היכרות הוא הציע לה נישואין.

מיד אחרי החתונה אימץ מיילס את גבי, והמישפחה המאושרת נסעה לקא־רקס, בירת ונצואלה, מרכז עסקיו של שרובר. כשהכירו זה את זה היה למיילס שרובר בית בשווייץ ודירה בלונדון. אך גיטה הציבה תנאי: שהם יבנו בית בירושלים. הם רכשו מיגרש בן שישה דונם, ובנו עליו בית־חלומות, המשתרע על 2000 מטר מרובע.

כשבאה אן גטי, כלתו של המיל־יארדר פול גטי, לביקור בארץ, היא אמרה שאילו ניתנה לה האפשרות, היא היתה רוכשת בארץ שני דברים: את מצדה ואת ביתה של גיטה שרובר בירושלים.

שנים אחדות אחרי שובם ארצה חלה מיילס במחלת־לב, וטופל על־ידי הפרופסור מרווין גוטסמן, רופאו האישי של מנחם בגין, אך מחלתו הכריעה אותו, והוא נפטר כשהוא שוקל 42 קילוגרם, ואת כל רכושו הוריש לבנו המאומץ, גבי.

שבוע לפני שנפטר, הלכה לעולמה אשתו של יגאל ידין, מראשי תנועת ר"ש. השניים — ידין ושרובר — הפ־כו זוג לכל דבר, ואף חשבו להינשא.

גבי גדל והתחנך בבתי־ספר בארץ ובחו"ל, ועל חבריו נמנו חברי חוג־הסילון הבינלאומי. אהבתו הגדולה היתה לסרטים, ואת מקום מושבו הקבוע קבע בניו־יורק, כשהוא מגיע ארצה לביקורים. הוא לא נישא מעולם, ושמר בקנאות על חייו הפרטיים.

עוברי־אורח, שלא הבינו מה קורה, שאלו את השוטרים ואת שומרי־הראש של האח"מים את מי קוברים. כשקיבלו תשובה, רובם לא זיהו את השם.

בין המלווים בלטו המולטי־מיליונר

ערירית גיטה שרובר, אמו של גבי, פרצה בבכי, כשניגש אליה אחד מחבריו הקרובים של גבי ונישק אותה. האם, שנותרה ערירית, עמדה דקה ביציאה מבית־ההלוויות, כשהיא מביטה סביבה ומחפשת להישען על דמות קרובה. לצידה עמדו ידידיה מתקופת עבודתה במישרד־החוץ.

השופטים של בית־המישפט העליון מאיר שמגר (מימין) וגבריאל בך (משמאל) היו צמודים לאם השכולה ותמכו בה פיסית. הברונית נאדין דה־רוטשילד (משמאל) הגיעה במיוחד מפאריס. חבר־הכנסת אמנון רובינשטיין (מימין) היה חבר של גבי.

ידי שופט בית־המישפט העליון מאיר שמגר והברונית נאדין דה־רוטשילד, אך שמרה על איפוק.

עם מותו של גבי נשארה אמו־הורתו ערירית, ללא קרובים, מלבד אחיה. גם בטכס־הקבורה לא היה מי שיגיד קריש, ואת התפקיד מילא חבר־ילדות של גבי.

טכס־הקבורה היה קצר וארך כ־40 דקות, שבמהלכן לחצה האם השכולה את ידיהם של מנחמיה, ביניהם חבר־הכנסת דן מרידור והפרופסור אמנון רוני פורר, בן גילו של גבי וחבר קרוב. גיטה שרובר עצמה נתמכה כל העת על

רובינשטיין שבכה על כתפיה.

גיטה שרובר התחבקה ארוכות עם לאה רבין, ידידתה מזה שנים רבות.

150 איש ליוו את גבריאל שרובר בדרכו האחרונה. רק מעטים מהם העזו להגות בקול רם את שם המחלה שממנה מת. הם פשוט דיברו על „המחלה ההיא", המפילה קורבנות, ושאינה מבדילה בין עשיר לעני.

דקות מעטות אחרי סיום טכס־הקבורה לא נותרו במקום אלא ערימות הפרחים שכיסו את הקבר.

צילום: ציון צפריר ■

פרידה דקות מעטות לפני הקבורה, כשהא־לונקה עדיין מונחת ברכב־ההלוויות, ניגשה גיטה שרובר לגופת בנה ונישקה את הטלית שעטפה אותו. לאחר מכן ניגשה הברונית דה־רוטשילד ונישקה אף היא את הגופה, שהורדה לאחר מכן אל הקבר, כששישה גברים מחזיקים באלונקה.

(המשך מעמוד 10)

פרארו וכל המועמדים שנוצחו על־ידי דוקאקיס וג'קסון היו שם.

„בכל השנים הארוכות שבהן אני מסקר מיפלגות וועידות," אמר העי־תונאי הוותיק וולטר קרונקייט, „לא ראיתי מחזה שכזה. אצל הרפובליקאים זה לא יכול לקרות. רק הדמוקרטים הם כל־כך רגשנים..."

הרפובליקאים שחזו במחזה־הטל־וויזיה הגדול ביותר בעולם לא הת־רשמו מהתיזמורות (900 נגנים), מדיברי השבח וההלל, מאוקינוס השל־טים (שהתחלפו בכל פעם: אלפי שלטי ג'קסון, אחריהם שלטי דוקאקיס, בנטסן ולבסוף, שלט אחד, שצולם במאות מצלמות: „שלום, בונזו..." רמז עבה, כחרק אף הפיל הרפובליקאי, לסירטו המפורסם־לשימצה של רונלד רגן עם הקוף החכם בונזו).

הרפובליקאים ישבו בבתיהם והבינו כי צפויה להם מערכה קשה. הם יכלו לנצח מיפלגה דמוקרטית מפולגת, מפוצלת בין לבנים ושחורים, עניים ועשירים, בעלי השכלה ובורים. יהיה להם קשה מאוד לנצח מיפלגה מאו־חדת, שבראשה עומדים בן־מהגרים יווני, בן־עבדים כושי ומיליונר מטכסאס.

המושפע מאשתו קיטי („אסתר המ־לכה"), מינה כעוזרו ל„ענייני יהודים" את מי שהיה השתדלן הראשי של הקונגרס היהודי האמריקאי בוושינג־טון, בוכבינדר.

לפני תשע שנים הופעתי עם בוכבינדר ברב־שיח שביקש לכנס חבר־הקונגרס (ללא זכות הצבעה) מהעיר וושינגטון לדיון בסיוע־החוץ של אר־צות־הברית והפניית המיליארדים למ־דינת־ישראל (40 אחוזים מכלל סיוע־החוץ האמריקאי). בדיון זה כינה בוכבינדר את יאסר ערפאת כ„היטלר", ואותי כ„בוגד".

מצע לחוד, נאומים לחוד ומעשים לחוד — השפעתו של ג'סי ג'קסון וחלקו המכריע בעבודת־השדה של המיפלגה הדמוקרטית הוא עצום (הוא זכה בשיבעה מיליון מצביעים בבחירות המוקדמות, והוא מייצג כ־30 אחוזים מכוח ההצבעה של המיפלגה. הוא גייס יותר מ־10 מיליון מצביעים חדשים). שאיפתם של צירי־הוועידה ואנשיה, בכל מדינות ארצות־הברית, היא ברורה לחלוטין: הם רוצים באמריקה אחרת, באמריקה של חופש, חרות ושיוויון.

הם יכולים ויוכלו להשיג מטרה זו רק אם יכניסו את נציגם לבית הלבן וישנו באמצעותו את סדר־העדיפויות של התקציב האמריקאי וסדר־היום של האומה כולה: פחות תקציב למירוץ־החימוש — הרבה יותר לתקציבי החינוך והרווחה.

מה זה אומר למדינת־ישראל, לממ־שלת־ישראל, לעם־ישראל? הרבה מאוד. תחת שילטונו של הנשיא דוקאקיס, יתקפל הלובי היהודי והי־שראלי לממדיו הטבעיים. היקף ההס־כמה וההבנה האמריקאית־סובייטית ילך ויתרחב. הגושים הגדולים יגיעו לכלל הסכם לגבי המרחב, כשם שיעשו זאת בחלקים אחרים של העולם.

אין כל ספק שהבית הלבן, מישרד־החוץ האמריקאי והמוני חברי המיפלגה הדמוקרטית יפעילו לחץ ענקי על בית־הנבחרים והסנאט להפחית את ממדי הסיוע לישראל, או לפחות להתאימם למידת־ההסתגלות של הממשלה בישראל לסדר־היום החדש של ארצות־הברית.

ההצגה חייבת להימשך. דרך ארוכה לפני דוקאקיס ובנטסן, ג'קסון והמיפ־לגה הדמוקרטית. המחזה של אט־לאנטה, המסיבה הגדולה של הדמו־קרטים („פארטי" באנגלית היא מיפ־לגה וגם מסיבה) הסתיימה — מי שבא בא. („ידיד" ישראל הגדול, אד קוץ' היהודי, ראש עיריית ניו־יורק, לא היה שם. אחרי שנכשל נגד ג'קסון, ברח הדמוקרט האמיץ לאירלאנד, לשם נסע עם הקארידנאל הקאתולי של עירו). ומי שלא בא, הפסיד.

האפי אנד? נחיה ונראה בנובמבר.

אסתר המלכה ומרדכי

הוועידה הסתיימה. מנקי־הר־חובות ניקו את ערימות־האשפה הענקיות. נמל־התעופה של אטלנטה, שבכל 40 שניות נוחת או ממריא בו מטוס, קלט את 20 אלף האורחים שבאו העירה. ראש־העיר הכושי (אנדריו יאנג, שפוטר מתפקידו כשגריר באו"ם על כי פגש בנציג אש"ף) נאנח לרווחה. אטלנטה לא היתה לשיקאגו של 1968, שבה התרסקה המיפלגה הד־מוקרטית על כידוני־הרובים של ראש־העיר דיילי, שנלחם בעשרות אלפי סרבני ומתנגדי מילחמת ויאט־נאם שהפגינו ברחובות.

דוקאקיס
„שלום, בונזו!"

מצע המיפלגה הדמוקרטית התקבל כמעט פה אחד. הפרק על זכויות הפלסטינים למדינה משלהם לא הועמד להצבעה. מישאל שנערך בין צירי־הוועידה העיד כי 70 אחוזים מהם תומכים בזכות הגדרה עצמית של העם הפלסטיני ובמשא־ומתן עם אש"ף, אך מצליפי סיעת־הרוב, סיעתו של דוקא־קיס, אסרו על חבריהם להצביע בעד, וג'ים זוגבי, הערבי־הלבנוני, מראשי הלובי הפלסטיני בארצות־הברית וציר הוועידה מוושינגטון הבירה, העדיף להוריד את הסעיף בלא להצביע עליו כלל.

היהודים המיקצועיים שלחו לוועי־דה מאות שתדלנים ויחצנים. דוקאקיס,

---

רוברט קאפא (ימין) היה הרבה יותר מסתם צלם. הוא תיעד את הסבל האנושי

האיש שדרך על מוקש

רוברט קאפא דרך על מוקש ומת. זה היה ב־25 במאי 1954, בהודו־סין. הוא היה בן 41, ובמשך 22 שנים סיקר את מאורעות העולם, מילחמות וסבל אנושי.

קאפא, יליד הונגריה, היה עיתונאי גדול וצלם גדול. אך בכל מקום שבו הנציח מאורעות – במילחמת־האזרחים הספרדית, במילחמת סין־יפאן, במילחמת־העולם, ב־מילחמת־העצמאות הישראלית, בהודו־סין – הוא התרכז בבני־אדם. אהבת האדם היא סימן־ההיכר של כל תמונותיו (ראה יומן אישי). האמנות והטכניקה הצילו־מית עניינו אותו אך מעט.

השבוע נערכת במוסיאון תל־אביב תערוכה של תצלומיו. בפעם הראשונה יכול הציבור הישראלי לראות את התמונות עצמן, שהן חזקות לאין שיעור מכל מה שהודפס בעיתונים ובספרים.

בין השאר היתה לקאפא השפעה חזקה, אם כי עקיפה, על „העולם הזה", שהנהיג ב־1950 – כשקאפא עדיין חי ופעל – סיגנון־צילום שהיה חדש בארץ.

איפה הם היום? עולים חדשים אחרי קום המדינה — לכל אחד הבעה אחרת

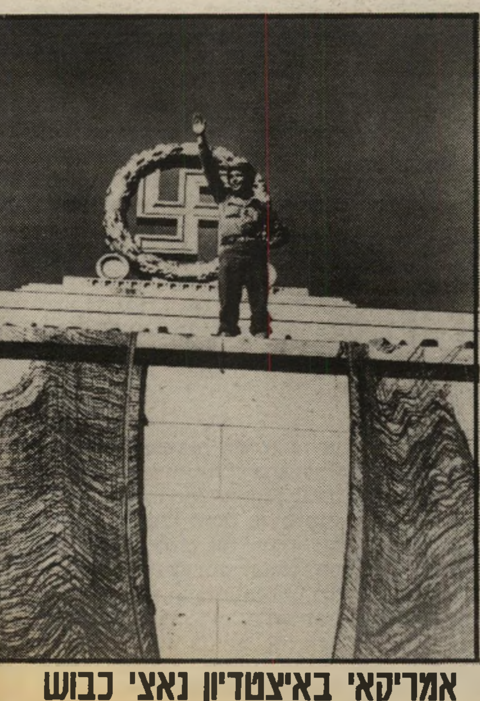

אמריקאי באיצטדיון נאצי כבוש

מנחם בגין במיטבו: מנהיג חרות נואם

רגע טראגי: הרפובליקה הספרדית עומדת ליפול, אנשי הבריגאדה הבינלאומית מכל העולם בוכים במיסדר־הפרידה האחרון

ירושלים לא נפלה: איש־ההגנה בקרבות על העיר

האיש המפורסם: הסופר ארנסט המינגווי בבית־החולים אחרי תאונה

על קבר הבן, בישראל. זה יכול להיות בכל מקום

מה זה? מוסקווה 1947 — תצוגת־אופנה בימי סטאלין

חקירה מיוחדת

יש הרוצחים ומתאבדים. יש ההורגים את כל מישפחתם. יש ההורגים את נשותיהם, ויש ההורגות את בעליהן. מדוע הם עושים זאת? המומחים אומרים: זה יכול לקרות לכל אחד

מאת
שרה ליבוביץ

רציחות מישפחתיות

ל פאורה ערב רגיל, כמעט בנאלי. במוצאי־שבת טיילו אסתר ומשה צ'יפרוט וצעיר בניהם, ערן, אל המידרחוב החדש, במרכזה של אשקלון.

אליהם הצטרפו אחותו של משה ובעלה, ויטלי ומרים בן־עזרא.

„בכל מוצאי־שבת אפשר לרקוד שם, במידרחוב. באותו ערב ביטלה העירייה את ההרקדה. יומיים לפני כן נרצח סוחר גרוזי, והאווירה בעיר היתה קשה," אומרת מרים בן־עזרא.

החמישה פנו אל שפת־הים. ישבו בבית־קפה, פיטפטו, שתו קפה וקוקה־קולה ונהנו מרוח־הים המצננת. מאוחר יותר הצטרפו אליהם חברים נוספים.

בחצות שבו הביתה. בן־עזרא ואשתו עלו לדירתם. הזוג צ'יפרוט ובנם נכנסו לביתם, בבניין הסמוך. הם צפו ב־חדשות־הלילה בטלוויזיה. כשהסתיימו השידורים הליט משה את פניו בכפות־ידיו ונכנס לחדר־השינה.

ארבע שעות אחר־כך, בבוקר היום הראשון, נחרדה השכונה האשקלונית הקטנה, הסמוכה לתחנה המרכזית של העיר.

אסתר צ'יפרוט צרחה. נשמעו יריות, טריקת־דלת, קריאות־עזרה.

שיחזור האירוע מתוך שיחות עם בני־המישפחה:

אסתר התעוררה לקול צעדי בעלה. היא הלכה בעיקבותיו וגילתה אותו, מחזיק ברובה ובסכין־מיטבח, במירפסת הקטנה הסמוכה למיטבח. קנה־הרובה היה מכוון אל רקתו.

„מה אתה עושה?" צרחה.

ארבעת ילדי הזוג, שהתעוררו למשמע הצעקות, מיהרו אל הוריהם. בכור הילדים, יוסי (22), ניסה לחלץ את הרובה מידי אביו. תוך כדי־כך נפלט כדור ופגע בירכה של הבת, ריבקה.

באותו הרגע איבד משה את השליטה על מעשיו. הוא התחיל לירות לכל עבר.

דקות ספורות אחר־כך הצליחו יוסי ואחיו, גדי, לחלץ את הנשק מידיו של משה ולהשליכו לחדר־המדרגות.

יוסי ברח מהבית. הוא קרא לאחרים לבוא בעיקבותיו. גדי היה היחיד שהצליח להיענות לקריאה. הוא נמלט אל החצר המקיפה את השיכון.

בעוד יוסי וגדי מנסים להזעיק עזרה, היכה משה את ערן ואת רבקה ואסתר במערוך, ודקר אותם בסכין.

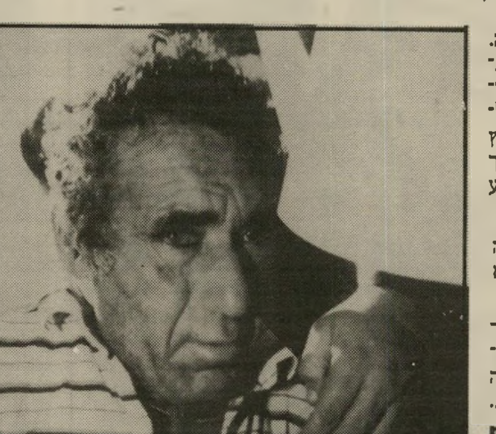
אפי שריר, ידיעות אחרונות

משה צ'יפרוט הרג את אשתו אסתר (מימין) ואת בנו ערן (משמאל). לפני כן ניסה להתאבד

שכנים ושוטרים נקהלו למרגלות חדר־המדרגות. במשך דקות ארוכות הידהדו צעקות התחנונים של אסתר, קריאות ההצלה של הילדים. פתאום השתררה דממה.

ראשון נכנס לדירה ויטלי בן־עזרא, גיסו של משה. הוא מצא את אסתר ואת ערן שוכבים בשלולית־דם, מתים. ריבקה, פצועה, היתה שרועה סמוך לדלת־הכניסה. משה עצמו ישב במירפסת, הביט סביבו בעיניים מזוגגות.

„אדם רגיל"

נ דירים הם ניסיונות ההתאבדות המשולבים ברצח, או בניסיון־לרצח, של ילדים. 10 אנשים מתוך 100 אלף מת־אבדים. מתוך 100 התאבדויות, רק אחת מלווה ברצח. ב־10 השנים האחרונות קרו רק חמישה מיקרים כאלה, של התאבדות ורצח בני־מישפחה, ובהם ילדים.

„שתי תיאוריות מסבירות את מעשיו של רוצח־מתאבד," אומר הפרופסור אבנר אליצור, פסיכיאטר, מנהל בית־החולים אברבנאל. „האחת יוצאת מתוך הרצח. אדם רצח, או ניסה לרצוח. כשסיים את מעשהו, נשטף בגל של רגשות חזקים: פחד מעונש, חרטה, רגשות־אשם. ואז הוא אומר לעצמו: כעת אין טעם לחיי. מוטב שאמות. והוא מתאבד.

„התיאוריה האחרת נקראת חרב־פיפיות. אדם שטוף בתחושת־דיכאון עזה ובתוקפנות רבה. דיכאון ותוקפנות הם שני צדדים של אותו המטבע. הדיכאון מופנה כלפי האדם עצמו. התוקפנות מופנית כלפי אחרים.

„חרבו של הרוצח נשלפת, אם כן, מנדנה, ומופעלת באופן כפול. הן כלפי עצמו, הן נגד הקרובים אליו."

תיאוריות אלה נשענות על עבודתו של זיגמונד פרויד על המלנכוליה. פרויד סבר שהדיכאון מבוסס על כעס המכוון נגד הזולת, והמופנם. התאבדות ורצח הן צורות ההתבטאות החריפות ביותר של התופעה הזו. כלומר: זוהי נקמה מוחלטת באובייקט האהבה, רצון להרסו עד היסוד.

„קשה לנבא מיהו האדם שעלול להפוך לרוצח־מתאבד ומתי. לכאורה, זרע־הפורענות טמון בכל אחד," אומר הפרופסור אליצור.

„אילו היה מישהו אומר לי כי כך יקרה למשה ולמישפחתו הייתי נדהמת, לא הייתי מאמינה," אומרת ריבקה בן־עזרא, אחייניתו של משה צ'יפרוט, סטודנטית לפסיכולוגיה. „הם היו מישפחה רגילה. הוא היה אדם רגיל."

עדשים בסיגנון תורכי

מ ישפחת צ'יפרוט עלתה לארץ מאיזמיר שבתורכיה בשלהי שנות ה־40 — האב, פועל־דחק, האם ושני ילדיהם, מרים הבכורה ומשה, אז בן 11.

הם נשלחו לבנימינה. לפרנסתם קטפו האב ובנו את פרי־הצבר, הצומח באיזור, ומכרו ממנו לכל דורש.

כמקום־מגורים קיבלו אוהל טחוב, מלא־מים. משה חלה במחלת־עיניים. „היה לנו חורף קשה, בלתי־נסבל," אומרת מרים בן־עזרא.

אחרי שנה הועברו לפאתי אשקלון, אל שכונה ערבית נטושה. בתחילה גרו שם רק שלוש מישפחות של יוצאי־תורכיה. אחר־כך התמלא כל הרחוב בתורכים.

רחוב קטן. בקצהו בית־כנסת. חיים בכעין קומונה אחת. הנשים מבשלות ביחד, מוסאקה, בורקס, עדשים ב־סיגנון תורכי. זו בוחשת בסיריה של זו. מגדלות ביחד את ילדיהן.

משה למד בבית־ספר יסודי בעיר. תחת לימודי־תיכון עבד, עד לגיוסו, אצל נגר אשקלוני. אחרי שהשתחרר מהצבא נדד בין מקומות־עבודה שונים. עד לצרפת הרחיק, חזר, ושוב נדד ממיפעל למיפעל, חסר־מנוחה, מחפש כל העת שכר גבוה יותר, מקום־עבודה נוח יותר.

אישיות דיכאונית

א ת אסתר, אשתו, הכיר מאז ומתמיד. אמה ואמו חברות ושכנות קרובות. כשהיתה בת 16 התארסו. הוא היה אז בן 24. שנה אחר־כך נישאו.

הבת הבכורה, ריבקה, נולדה תישעה חודשים אחרי החתונה. במשך השנים

אפי שריר, ידיעות אחרונות

הוא הרג את אשתו. הוא קרא למישטרה. מדוע עשה זאת?

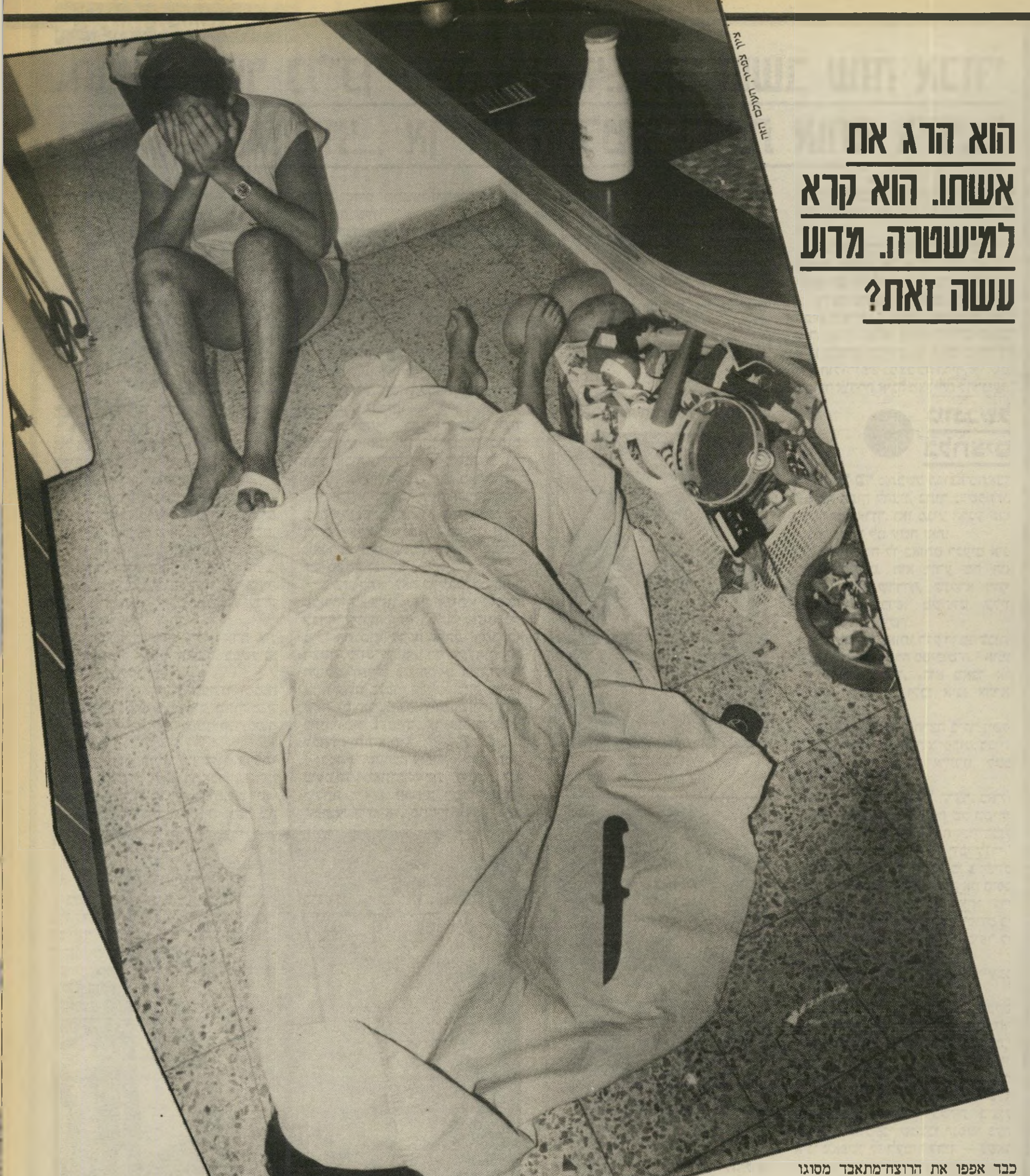

נולדו עוד שלושה ילדים. יוסי (22), גדי (20), ערן (11).

אחרי כמה וכמה טילטולים, הגיע משה לחברת־הבניה ׳יובל־גד׳. שם עבד במשך 14 שנים. לפני ארבעה חודשים התפטר. שוב החל להסתחרר במעגל העבודה המתיש, האינסופי. מאז שהתפטר הספיק לעבוד בשני מקומות. וכבר חיפש מקום־עבודה חדש.

מרים בן־עזרא: „משה היה אדם סוער, וכחן, רגשן. תמיד צועק, מתווכח עם כל העולם. בחודש האחרון היה שקט. לא דיבר, לא התלונן. אפילו כששיחקנו בקלפים לא דיבר. תמיד בימי שישי, בזמן המישחק, היה כועס ומתלונן ומתרגז. ביום השישי האחרון שיחק בדממה.

„כששאלתי את אסתר מה קורה, היא אמרה שהוא מדוכא בגלל העבודה. גם פציעתו של גדי בצבא והתמקחותו עם שילטונות־הביטחון על גובה אחוזי־הנכות העכירה את רוחו.”

בספרו לצאת מדיכאון מונה הד״ר לנרד קאמר, פסיכיאטר, את סימניו של הדיכאון: קשיי־שינה, חוסר־תיאבון, אובדן דחף ההנאה ואובדן העניין בסביבה, היעלמות התשוקה המינית, הזנחה עצמית, הרגשה קשה של חוסר־ערך עצמי, היעדר ריכוז וקשיי־זיכרון, אובדן תיקווה, רגשנות־יתר, היעדר יכולת להחליט החלטות ולהשתמש בכוח־הרצון.

כמה מהם או כולם ביחד מבשרי־רעות, מעידים על סערה ריגשית עצומה העלולה להוביל למעשים חריגים. אמנם לא כל מי שנקלע לייאוש רב ירצח לבסוף את מישפחתו. אולם אחדים אכן יעשו זאת.

„הרוצח־המתאבד האופייני הוא אדם מבוגר, הנוטה למצבי־רוח קיצוניים והנמצא על סף צומת־דרכים בחייו,” אומר הפרופסור אליצור.

„הוא מרגיש כאילו הגיע לסוף דרכו. הוא מנוכר לסביבתו, חסר־אונים, כל מחשבותיו מובילות אותו למבוי סתום, חסר־תיקווה לחלוטין.

„בדרך־כלל, הגורם החיצוני אינו משמעותי. אמנם האדם המדוכא עבר משבר כלשהו — גירושין, פיטורים ממקום־העבודה, מפולת כלכלית, ילדים שבגרו ועזבו את הבית — אולם סערה ריגשית כמו זו העוברת עליו אינה הגיונית. הרי לא כל מפוטר מרגיש כל־כך עלוב. רק אדם בעל אישיות דיכאונית נסער כך ממשבר חיצוני.

„לרוב מתחוללים בו בתקופה זו שינויים כימיים. הסרוטונין, חומר הפועל במוח בהעברת מידע בין תא לתא — חסר במוחו.”

גיהינום פרטי

במבט לאחור אפשר לשחזר במדוייק את הרגעים הקשים, להצילם בבהירות. לא בפתאומיות קרה מה שקרה. ימים ארוכים של דיכאון כבר אפפו את הרוצח־מתאבד מסוגו של צ׳יפרוט.

כך קרה לשלמה בולדו־הראל. במחצית סתיו 1986 רצח את אמו, את אחיו, את אשתו ובתו, ואחר־כך התאבד.

תחילה רצח את אשתו, אנה, בחדר־השינה של ביתם בסביון. אחר־כך לקח את בתו, שלי, אז בת 9, למכוניתו, ירה בה, הרגה, עטף אותה בשמיכות והשכיבה במושב האחורי.

משם נסע לחיפה. במשך כל הלילה ארב מול בית אמו, חיכה לאחיו. בבוקר הגיע האח, שמואל. שלמה ירה בו, נכנס הביתה, הרג את אמו, התקשר עם המישטרה וסיפר כי הרג ארבעה אנשים. אחר־כך ירה בעצמו.

אמו של הרוצח, רעיה, ובתו, שלי, מתו בו במקום. שמואל ושלמה עדיין נשמו, כשגילו אותם השוטרים. שעות אחדות אחר־כך מתו על שולחן הניתוחים. אנה, אשתו של שלמה, שכבה במשך חודשיים בבית־חולים תל־השומר, כשהיא מחוסרת הכרה. כשנדמה היה שמצבה הוטב, נפטרה.

קשה לנחש מרוע עשה שלמה את מה שעשה. היחידה שנותרה בחיים, אירית בולדו, אשתו של שמואל, מסרבת לשוחח על הרצח.

מתוך תלי ההשערות עלתה בבירור תמונה של אדם רדוף, מדוכא, משווע לעזרה.

אביו של שלמה, יוסף בולדו, בעל שני מיפעלי־צמיגים, נפטר חודשיים לפני־כן והשאיר אחריו ירושה גדולה. הידועה־בציבור שלו, ואם שני בניו הנוספים, שנולדו מחוץ לנישואין, תבעה את חלקה בירושה.

בבוקר שבו נרצחו, עמדו האם והאח לנסוע לירושלים לבדיקת־רקמות ש־היתה נחוצה לבית־המישפט כדי לקבוע אם אכן ילדי הידועה־בציבור הם ילדיו של בולדו.

הסיכסוך על רכושו של האב היה מר ונפתל. בתווך עמד שלמה. הוא חשש כי

מי היורש?

זהו מיקרה של רצח והתאבדות, שסופו משונה, מעוות.

במרס 1978 נטלה גיזל כהן (23) את בתה בת ה־3 למלון שרתון בתל־אביב. היא הזמינה חדר בקומה העליונה, הפונה לים. כעבור שעה נפלו גיזל ובתה מהקומה ה־20 ומתו מהחבלות שנגרמו להן. היה ברור שזו התאבדות.

גיזל כהן, ילידת בלגיה, דתית, נישאה לבעלה, יהושע כהן, כשהיתה בת 20. נישואיהם לא עלו יפה. היא הירבתה להתלונן על היחס הרע של בעלה כלפיה.

השוטרים, שעלו לחדרה במלון, מצאו תשע פיתקות כתובות בכתב־ידה. בפתק אחד כתבה שהתאבדה מפני שרצתה להתגרש מבעלה, והוא לא הסכים. בפתק אחר כתבה שאת בתה לקחה איתה, כי לא יהיו לה חיים בלעדיה.

עוד כתבה שהיא רוצה שרכושה יחולק בין אחיה, וכי היא מבקשת שבעלה לא ישתתף בהלווייתן.

בעלה של גיזל פנה לבית־המישפט המחוזי וביקש לזכות ברכושה של אשתו. בקשתו התקבלה, והוא הוכרז כיורש־יחיד.

פאול קניג, אחיה של גיזל, עירער על ההחלטה לפני בית־המישפט העליון. הוא טען כי הוא־הוא היורש של גיזל.

עתירתו נדחתה, מחמת נימוקים מישפטיים־טכניים, הקשורים בחוק־הירושה.

באוקטובר 1980 הכריז בית־המישפט העליון כי יהושע כהן הוא יורשה של אשתו.

באולר ובסכין

במחקרה על רציחות במישפחה, מצאה הפסיכולוגית עופרה איילון כי כמחצית הרציחות בין השנים 1969 ל־1975 היו על רקע של שמירת־כבוד־המישפחה.

14 מיקרים היו על רקע של סיכסוכים במישפחה.

8 מיקרים בשל קינאה ובגידה.

3 – מתוך רחמים.

17 – מסיבות שונות.

מבין הרציחות שבתוך המישפחה:

26% מהרוצחים הם אחד מבני־הזוג, והקורבן הוא בן־הזוג השני.

20% מהרוצחים הם הורים, הרוצחים את ילדיהם.

5% – ילדים הרוצחים את הוריהם.

49% – הרוצח הוא קרוב־מישפחה אחר, בדרך־כלל אחים.

הרוצח המישפחתי תוקף את קורבנו באולר ובסכין. בדרך־כלל הוא אינו נמלט מזירת־הפשע, אלא מסגיר את עצמו או מתאבד.

„חבל שהסוף כל־כך קשה וטראגי... אני חושב שזה אכזרי ביותר מה שעשיתי... אך אני החלטתי לקחת אותה איתי..."

(המשך מעמוד 39)

אמו ואחיו מבקשים לנשלו מהירושה. שמועות עקשניות טענו כי תמך במאבקי האשה האחרת, אף רצה לשאתה לאשה.

במשך חודשיים חי בגיהינום קטן, פרטי. הוא שכר אנשי־ביטחון שהקיפו את ביתו, חשש מכל אחד.

האכזר בפשעים

אי אברהם קלייסט, אלקטרונאי חיפאי, נכה בשתי רגליו. בחורף של 1978 לקח את בתו מהמעון, הביאה לביתו, היכה בראשה במכשיר קהה ואחר־כך התאבד ביריה.

קלייסט ואשתו, בילהה, סטודנטית באוניברסיטת חיפה, התגרשו שנתיים לפני כן. הגירושין הפכו את קלייסט, לאדם מריר, נרגז. כמה פעמים ניסה להתאבד וניצל ברגע האחרון.

באותו היום, כשבתו עימו, היה מהיר ויעיל יותר. גם קלייסט וגם בתו, יערה, מתו בו במקום.

קשה להבין כיצד הורג אדם את ילדיו. דומה שזהו האכזר בפשעים, מחריד, בלתי־נתפס.

„מי שרוצח את מישפחתו ומנסה להתאבד עושה זאת, לרוב, מתוך מניעים אלטרואיסטיים," אומר הפרופסור אליצור.

אמיל דורקהיים, סוציולוג צרפתי וחלוץ המחקר על התאבדות, היה הראשון שסיווג כך את ההתאבדויות:

● הצורה האגואיסטית, אשר בה ניתק האדם מקבוצת־ההתייחסות ה־חברתית שלו.

● הצורה האלטרואיסטית: הזדהות־יתר עם החברה, כמו הלוחמים היפאניים במילחמת־העולם השניה, שהמיתו את עצמם יחד עם אויביהם.

● ההתאבדות האנונימית, הנגרמת ממשבר חמור או מהרעה פתאומית במצב נתון.

„האלטרואיסט הוא אדם, החש רגש־אחריות חזק למישפחתו, לילדיו. לכן, ככלל, נשים נוטות לרצוח את ילדיהן אף יותר מגברים.

„כך פועל ההגיון של רוצח־מישפחתו: אני הגעתי למבוי סתום. הכל אבוד. גורל נורא מצפה לי ולילדיי, אם נישאר בחיים. מאחר ואני אחראי להם, חובתי היא להצילם מפני האפוקליפסה. לכן לא נותרה לי כל ברירה, אלא להרגם. רק במותנו נחלץ מאחרית־ימים איומה וקשה, האורבת לנו מעבר לפינה."

היטיב לתאר זאת קלייסט, במיכתב־פרידה לאשתו: „אם הייתי מתאבד לבד, הילדה היתה יותר מתוסבכת, ולכן החלטתי לקחת אותה איתי. לא רציתי שתסבול את כל התלאות של העולם, ותחיה כל החיים בצילה של אמא שלה בלבד. חבל שהסוף כל־כך קשה וטראגי. אני חושב שזה אכזרי ביותר מה שעשיתי, אך אני החלטתי לקחת אותה איתי."

במחקר שערכה עופרה איילון, פסיכולוגית מאוניברסיטת חיפה, היא גילתה כי 42 אחוזים ממיקרי־הרצח שבוצעו בישראל, מתחילת 1969 ועד סוף 1975, היו מיקרי־רצח בתוך המישפחה.

רוצח מישפחתי

הנטיה הזאת לפרוק מתחים, כעסים, תיסכולים, על בני־מישפחה קרובים היא טיבעית ומובנת. התעצמותה עד לדרגת רצח היא ההופכת את הטיבעי, הרגיל, למשהו מיפלצתי.

„מישפחה היא חממה ריגשית חיובית," אומר הפרופסור אליצור. „אי של שקט, כתף מבינה, שאפשר להישען עליה בשעת־לחץ.

ידיעות אחרונות

הבת שלי
הוא חשש מכל אחד

צבי רוגר, ידיעות אחרונות

האח שמואל
הוא ארב כל הלילה

„אולם לעיתים הופכת המישפחה לסיר־לחץ ריגשי. אנחנו מרגישים כלפי הקרובים אלינו רגשות מעורבים, ציפיות ותיסכולים, אהבה ושינאה. נשים מוכות בתוך מישפחתן, אחים מקנאים ומתחרים זה בזה, ומי שזועם עלול להוציא את כעסיו, עד מוות, על בני־המישפחה."

עופרה איילון, במחקרה: „רצח במישפחה הוא שלב סופי של מצב־לחץ ממושך, המביא להרס המיסגרת המישפחתית. סוגי־לחץ אפשריים במישפחה: חוסר־אפשרות להסתדר עם כל התפקידים המישפחתיים, אי־מילוי ציפיות של אחד מבני־הזוג.

„אחוז גבוה מהבעלים הרוצחים הם בעלי השכלה נמוכה. קיים גם קשר בין רצח לבין מישפחות מרובות־ילדים. במישפחה כזו היחסים בין בניה אינם הדוקים ואינטימיים, דבר העלול להפוך כל אחד מבני־המישפחה, במצבי־לחץ קיצוניים, לרוצח בפוטנציה."

דומה שצ'יפרוט הוא רוצח־מתאבד קלאסי, העונה על כל ההגדרות, כאילו יצא מתוך ספר־פסיכולוגיה.

„הוא היה אדם תקיף, שמתווכח ללא הרף," אומרת ריבקה בן־עזרא, האחיינית. „ילדיו דומים לו. גם הם עקשנים כמוהו. טיבעי שבבית כזה נשמעו צעקות רבות, התעוררו אין־ספור מריבות. „הוא אהב את ילדיו ואת אשתו. הירבה להעניק להם מתנות. אולם דרש מהם בתמורה כי יהיו אסירי־תודה עד בלי די.

„בבית־הוריו לא ידע מהם חום וביטוי חיצוני של אהבה. לכן לא ידע להעניקם לילדיו. זה לא היה בית חם."

„רוצח מישפחתי צומח, בדרך־כלל, בבית בעייתי," אומר הפרופסור אליצור. „בית מלא שימחת־חיים ואהבה אינו מנביט רוצחים, אלא אם כן הרוצח הוא חולה־נפש במצב כה חריף, עד שגם סביבה אוהדת אינה מצליחה להרגיעו."

מתבשל בלחצים

כך או כך מתבשל הרוצח־מתאבד בתוך לחציו, בתוך מישפחתו, במשך זמן ארוך. ואז מגיע הרגע שבו הגיונו אומר לו: עשה זאת!

„מה שקורה לו באותם רגעים אינו עירפול־חושים. הוא יודע מה הוא עושה. אלא שהדחף, שנקרא דחף־בלתי־ניתן־לכיבוש, משתלט עליו, מוצא הגיון למעשיו.

„מחשבותיו באותו רגע הן מחשבות־שווא, בעלות חומרה פסיכוטית," אומר הפרופסור אליצור. „הוא מאבד את שיפוט המציאות, ולכן אינו אחראי למעשיו."

שבוע ימים אחרי הרצח ביקר ויטלי בן־עזרא את גיסו, משה צ'יפרוט, בבית־החולים הפסיכיאטרי, איתנים, לשם נשלח להסתכלות.

צ'יפרוט לא דיבר על הרצח. כאילו לא זכר או לא ידע. בסופה של השיחה אמר: „הוציאו את כספי מחשבון־הבנק שלי, וחלקו את הסכום בין יוסי לגדי."

כך הבינו בני־המישפחה כי צ'יפרוט זוכר היטב את היום ההוא. רק את סופם של המאורעות אינו יודע. מאחר וגדי ויוסי הצליחו להימלט, סבר צ'יפרוט כי הם היחידים שניצלו. איש לא סיפר לו כי גם ריבקה נותרה בחיים.

צ'יפרוט יישאר באיתנים עד שיועמד למישפט, או עד שיחלים.

„במקביל להליכי־המעצר מבקש בית־המישפט מבית־החולים הפסיכיאטרי חוות־דעת רפואית על הנאשם," אומרת המישפטנית ציפורה האופטמן. „אם רופאי בית־החולים מחליטים כי הוא אינו יכול לעמוד לדין, מפני שלא היה אחראי למעשיו בשעת ביצוע המעשה, או מפני שמצבו הנפשי כעת אינו מאפשר לו לעמוד לדין — נשאר הנאשם בבית־החולים, ולא מתנהל נגדו מישפט.

„לעיתים קורה שאדם כזה, אחרי שהוא מחלים ומשתחרר מבית־החולים, מבקש כי יפתחו את התיק מחדש. רבים מהם מעדיפים להחשב כפושעים, ובלבד שלא ישאו את אות־הקלון של חולה־נפש."

„ב־20 שנות עבודתי באברבנאל טיפלתי בשני חולים כאלה," אומר הפרופסור אליצור. „בניגוד לרוצח רגיל, שהרצח הוא טיבעו, אדם כדוגמת צ'יפרוט נקלע למצב חולני. אפשר להרגיעו בעזרת טיפול מתאים.

„בדרך־כלל, חולים כאלה מטופלים בתרופות אנטי־דפרסיביות ואנטי־פסיכוטיות ובשיחות תרפויטיות.

„מובן שריגשי־האשם שלהם כבדים. אולם גם רבים מהחולים האחרים שלנו סובלים מריגשי־אשם.

„הטיפול בהם נמשך כשנה. איני יודע מה לייעץ להם סמוך לצאתם: האם לספר לחבריהם החדשים על המעשה, או לשמרו בסוד.

„באופן עקרוני אני מתנגד לסודות מסוג זה. אולם אסור לשכוח כי החברה מתייחסת לאנשים אלה כאל פושעים, דבר העלול להקשות על שיקומם.

„אני חושב שיש להטיל אחריות מוסרית ומישפטית רבה יותר על מי שגרם למוות בתאונת־דרכים מאשר על רוצח מישפחתו. מי שרצח את מישפחתו הוא אדם חולה, ולא רוצח."

צבי רוגר, ידיעות אחרונות

האם רעיה בולדו (עם בעלה)
הם רבו על הירושה

ידיעות אחרונות

גופת הבת שלי מוצאת מן הבית
כל הארבעה מתו

במדינה

איכות הסביבה
רעל בים

חבית ריקה נפלטה גם מול חוף ישראל. האם היה בה רעל? האם יש סכנה?

העיתונות המקומית והעולמית הודיעה על זיהום אקולוגי חמור בחופי לבנון. אלפי טונות של פסולת כימית נשפכו מול החוף וגרמו נזק חמור לחי ולצומח. איטליה קיבלה על עצמה את האחריות והודיעה על נכונותה לנקות את האיזור. הלבנונים, מצידם, אסרו את הרחצה והדיג במשך שלוש שנים.

גם הנקודה הישראלית עלתה, בגלל הקירבה הגיאוגרפית. אך אף גוף ממשלתי אחד לא מצא לנכון לתת הסברים לאזרחי־ישראל. מה אומר על כך אורי מרינוב, הממונה על השרות לשמירת איכות־הסביבה במישרד־הפנים?

מה בעצם שפכו שם?

„אין לנו ידיעות איזה חומר שפכו שם. מה שידוע זה שזאת פסולת רעילה."

אז מה אתם עושים בעניין זה?

„מהרגע שקיבלנו את הידיעות, קיימנו מגעים עם שילטונות הצבא, וכל מי שכרוך בנושא. נגקטו כל הצעדים כדי לדעת אם דבר כזה יקרה שוב בעתיד, ומה לעשות בנדון."

האם יש סכנה שהרעל יגיע לארץ?

„כן, מכיוון שיודעים שהפסולת נזרקה בחביות, וחלק מזרמי־המים באיזור הם בכיוון מצפון לדרום, אכן יש סכנה שחביות יתגלגלו גם לחופינו, כפי שקורה לפסולת רגילה במהלך כל השנה. לפני שבועיים הגיעה חבית אחת לחוף בצפון־הארץ, אך לא הצלחנו לאתר את מקורה, מפני שהיתה ריקה."

איך מנקים ים?

„אי־אפשר לנקות ים. בדרך כלל נמהלת הפסולת בכמויות־המים האדירות שבים. אך יכולה להיות השפעה הרסנית לטווח ארוך."

ממונה מרינוב
ניאו־קולוניאליזם כימי

למה משליכים פסולת בלבנון?

„יש בעולם 300 מיליון טונות של פסולת רעילה מדי שנה. בגלל התגברות המודעות לזיהום סביבתי במדינות המתועשות, נקבעו שם חוקים ונוהלים לסילוק הפסולת, וכתוצאה מכך עלו שם מחירי הסילוק ל־2500 דולר לטונה. ואילו במדינות המתפתחות אין מודעות לכך, ויש חוסר־בכסף. לכן הן קוברות פסולת רעילה בתחומן תמורת דולארים. במיקרה של לבנון, נראה שמסיבות לא־ברורות השתבשה התוכנית, והאוניה השליכה את החביות בלב־ים. לפי דעתי יש כאן ניאו־קולוניאליזם כימי."

ואיך ישראל נקשרת לעניין?

„פנו לישראל בהצעות ובהבטחות שאם נקבור פסולת רעילה באדמתנו, ישקיעו בנו מאות מיליוני דולארים בפיתוח תעשייתי. אך דחינו זאת כמובן על הסף."

ומה הלאה?

„סיכמנו עם כל הרשויות והגורמים לעקוב אחרי העניין, ולערוך בדיקות של מי־הים."

הנה העדויות המקוריות במישפטו של שלמה גולדשטיין (משמאל), שהרג את אמו והורשע במעשה מגונה בגופה של צעירה עיוורת

מסוגל לכל!

„היו צריכים להרוג אותה כשהיתה קטנה," — כך אמר שלמה גולדשטיין על אמו, לחברו לתא־הכלא. דברים נוספים שאמר בשיחות אלה, שהוקלטו על־ידי המישטרה, עזרו להרשיע אותו בעבירה המתועבת של רצח־אם.

גולדשטיין הורשע ונידון למאסר־עולם. השנה קצב נשיא־המדינה את עונשו ל־27 שנה, והוא זכה בחופשתו הראשונה.

גולדשטיין לא חזר מהחופשה. כאשר נעצר על־ידי המישטרה רבץ נגדו חשד לעבירה מתועבת נוספת: מעשה מגונה בנערה עיוורת בחולון.

ב־1980 נמצאה גופתה של סופיה גולדשטיין (68) על ריצפת המיטבח בדירתה שברמת־גן. סופיה היתה אשה בריאה וחזקה, ובעלה, שמצא את גופתה, פנה מיד למישטרה. היה ברור שהרצח לא נעשה על רקע של שוד, מכיוון שבדירה המפוארת נמצאו כל תכשיטיה היקרים של הקשישה, שהרוצח לא לקח.

שלוש נשים גרושות

חקירת המישטרה נמשכה זמן רב, והחשד הראשון התעורר כאשר התברר שכל ילדיה של המנוחה התכנסו לשבוע־האבל בביתה, ורק בנה שלמה (39) לא הגיע. הוא נותר בדירתו העלובה בחיפה, ובילה את יום־ההלוויה עם ידיד־עבריין. סמוך למות האם שוחרר הבן מהכלא שבו ישב בגלל אי־תשלום מזונות. הוא היה תמיד במצוקה כלכלית בגלל מזונות שהיה עליו לשלם לשלוש נשותיו הגרושות.

כאשר התברר כי מדירת־המנוחה נעלם דבר אחד בלבד, מכשיר רדיו־טייפ סוני, וכי סמוך ליום המוות ניסה הבן למכור מכשיר דומה בחיפה, עצרה אותו המישטרה.

הבן הכחיש בתוקף כל קשר למעשה. אבל שכן של ההורים שמע ביום־הרצח את צילצול האינטרקום, וראה גבר מזוקן, הדופק בדלת המנוחה. היה ידוע שהאשה הקשישה לא נהגה לפתוח את הדלת לאיש בלתי־מוכר. סמוך לרצח גידל הבן זקן, וגילח אותו מיד לאחר הרצח.

החשדות נגד הבן היו כבדים מאוד, אבל לא היו בידי המישטרה ראיות מספיקות להרשעה בבית־מישפט. על־כן השתילו בתאו עבריין, שהתנדב לדובב אותו, והשיחות הוקלטו. בשיחות אלה סיפר הבן שאמו היתה אשה איומה, שהקפידה מאוד על נקיון דירתה ושלא התירה לאיש להיכנס בנעליים מלוכלכות. היא היתה קמצנית, ולא חילקה כספים לילדיה, והיתה שתלטנית גם כלפי בעלה. הוא הגדיל לעשות ואמר שהיו צריכים להרוג את אמו כשהיתה קטנה.

הקלטות אלה, יחד עם הראיות הנוספות שהיו בידי המישטרה, גרמו להרשעתו של שלמה גולדשטיין ברצח אמו. הוא נידון למאסר־עולם.

בחנוכה השנה זכה בראשונה לחופשה מהכלא. החופש סיחרר את ראשו של האסיר. „יצאתי לחופשה של 72 שעות, נגמרה החופשה והרגשתי שיש לי צורך בעוד כמה ימים מחוץ לכלא," אמר גולדשטיין בעדותו במישטרה. „גרתי בתל־אביב אצל כמה חברות ל־סירוגין. הן נתנו לי מחסה, ואני לא רוצה לסבך אותן. כשיצאתי לחופשה היו ברשותי 1480 ש"ח מהפיקדון שלי, והחלטתי שאחזור לכלא כאשר ייגמר לי הכסף."

גולדשטיין נעצר בלילה בדצמבר שעבר, כאשר הוא שוכב על גופה של נערה בחולות בין הרחובות פינחס לבון וביאליק בחולון. השוטרים, שהגיעו ל־מקום עקב קריאתם של שכנים, ששמעו קולות־מצוקה עולים מהחשיכה, היו צריכים להתאמץ מאוד כדי להפריד בין הגבר וקורבנו.

שני שוטרים משכו את הגבר בכוח רב, וכך הרימו אותו מעל האשה, ש־שכבה כולה מכוסה בחול.

כאשר הצליחה האשה לירוק את החול שמילא את פיה, אמרה לשוטרים כי היא עיוורת. מקל־העיוורים שלה נמצא אחר־כך ליד מקום המעשה בחול.

„טוב, אקח אותך!"

גולדשטיין הכחיש גם הפעם כל קשר למעשה. למרות שנתפס ממש על גופה של הנערה, אמר ששמע נערה צועקת ונחלץ לעזרתה. כאשר רצה להקימה מהחול, הגיעו השוטרים ועצרו אותו.

התובעת, פנינה גיא, הגישה נגדו כתב־אישום על מעשה מגונה בכוח, תקיפה והחזקת נשק, אקדח שנמצא לידו בחול. בבית־המישפט העידה ה־מתלוננת, צעירה בת 28 מחולון.

להלן עדותה בבית־המישפט:

אני עיוורת מגיל 10. זה קרה בעיקבות ניתוחים בראש. לא חשוב מדוע עשו לי את הניתוחים, זה היה בגלל לחץ.

אני גרה עם הוריי בחולון ועובדת בבקרים בתל־אביב, במועדון תעסוקתי. יש לי הסעה לשם ובחזרה. אני נעזרת במקל־הליכה.

בחנוכה, לפני חצי שנה, זה היה ה־17 בדצמבר, נסעתי למסיבת־חנוכה במועדון־עיוורים בתל־אביב. חבר לקח אותי בחזרה לאוטובוס 91, וביקשתי מהנהג שיוריד אותי בתחנה הראשונה בחולון. השעה היתה 9, והוא נסע ונסע. ביקשתי שוב שיוריד אותי בתחנה הראשונה, והוא ענה: „אמרת לי כבר פעם אחת!"

הוא המשיך לנסוע ואחר־כך אמר לי לרדת. כאשר ירדתי, ירד עוד מישהו והנהג אמר לו: „חכה לה, היא תיכף יורדת, תעזור לה!" כי האיש רצה לברוח.

הגבר שאל אותי לאן אני צריכה, ואמר שהנהג הוריד אותי לא־נכון. הוא לקח את היד שלי ואמר: „בסדר, בואי, אני אקח אותך." הוא לקח אותי ביד וחצה כמה כבישים. הלכנו עוד ועוד ועוד, עד שהגענו לחולות. הרגשתי חול ברגליים.

אמרתי לו: „זה לא פה! אני רוצה הביתה!" אבל הוא אמר לי: „תשבי, תנוחי."

ישבתי קצת ורציתי לקום. אבל הוא אמר: „תנוחי עוד!"

לא רציתי. זה היה מספיק. רציתי שיקח אותי הביתה.

בסוף אמר: „טוב, אקח אותך!" אבל הוא השכיב אותי על החול וניסה להפשיט אותי. הוא זרק אותי על החול, משך לי בשערות ושרט אותי בפנים, סתם לי את האף והפה עם היד. הוא רצה שאשתוק, אבל לא יכולתי לשתוק. צעקתי „הצילו!" בסוף שמעו השכנים.

הוא רצה להסיר את המיכנסיים שלי ולא הצליח, לא נתתי לו. הוא נתן לי מכה עם הרובה, מכה בראש. בסוף השוטרים הרימו אותו מעלי...

כאב לי הראש מהמכה של הרובה, הוא נגע לי בחזה ובאיבר־המין. מקל ההליכה שלי היה איתי, המישטרה החזירה לי אותו אחר־כך, הוא נמצא בחול. הייתי כולי מלאה חול, כל הראש שלי...

עד כאן.

„חלאת־אדם"

בשעת המיקרה היתה תחרות־כדורסל ששודרה בטלוויזיה, וכל השכנים ברחוב ישבו ליד האקרן. בשקט שהיה ברחוב נשמעו היטב צעקותיה של העיוורת. אחד השכנים טילפן למישטרה וירד לעזור לאשה במצוקה.

המישטרה הגיעה מיד, ויחד עם השכן מצאו את גולדשטיין שוכב על הנערה.

„את הבחורה לא ראיתי, כי הוא שכב עליה בכוח!" העיד השכן שגילה את הזוג בחולות. „השוטרים הצליחו בכוח להפריד ביניהם. הוא התנגד. ניסו לקשור לו את הידיים באזיקים, אבל הוא החזיק אותה חזק מתחת למותניים ב־חול. הרימו אותו באוויר וקשרו לו את הידיים. אז ראיתי אותה מתרוממת. היא סגרה את הרוכסן במיכנסיים וצעקה ,איפה אני?' כולה היתה מלאה חול בפנים ובשערות.

„היא אמרה: ,המקל שלי?' ואז שאלתי אותה אם היא עיוורת. היא אמרה, ,כן, אני לא רואה כלום.' ואז היא אמרה שהוא הכניס את הרובה שלו לפה שלה. חשבתי שהיא בפאניקה, ולא יודעת מה היא מדברת. אבל כאשר חזרנו למקום וחיפשנו, מצאנו כובע ומקל־הליכה, וראיתי משהו נוצץ. זה היה אקדח.

„הבחורה סיפרה שהבחור, שלקח אותה מהאוטובוס הביתה, לקח את המקל שלה והכניס את קת־הרובה ליד שלה. כאשר מצאנו אותם, הוא היה עליה, והראש שלה היה כולו בתוך החול. הוא סתם לה את הפה, כי לא שמענו שום צעקות גם כשהיינו במרחק שניים־שלושה מטרים מהם. כנראה הזיזה ראש, כי שמענו פליטת־קול קטנה, וזה הסגיר אותם.

„כששאלו אותו ,מי אתה?' אמר ,אני דניאל קוט מחיפה.' נדף לו ריח של אלכוהול מהפה."

במישטרה סיפר הנאשם כי שמו דניאל קוט. הסתבר אחר־כך שזה שמו של בן־אחיו. הוא הסביר שחשש למסור את שמו הנכון, פן יגלו מיד שהוא אסיר בורח ויחזירו אותו לכלא־איילון.

על המיקרה עצמו אמר: „הייתי כ־50 מטר מהמקום. שמעתי קולות בין גבר ובחורה. היא צרחה כאילו שוחטים אותה. התקרבתי, ראיתי את הבחורה רצה. היא מעדה וניסיתי להרים אותה. מעדנו יחד. אז בדיוק הגיעו האנשים. שוטרים תפסו אותי וניסו לכבול באזיקים."

השופט אבן־ארי לא קיבל את גירסתו של הנאשם. הוא הקשיב רב־קשב לסיכומיה של התובעת, שכינתה את הנאשם חלאת־אדם, העושה מעשים נתעבים, וחזרה על סיפור רצח אמו.

כדי להראות את שאט־נפשו מהנאשם, הטיל עליו בית־המישפט את העונש המירבי על העבירה שבה הורשע: עונש של 10 שנות־מאסר. הוא גם קבע כי עונש זה יצטבר ל־27 השנים שנגזרו על גולדשטיין על רצח אמו.

אילנה אלון ■

נרצחת סופיה גולדשטיין
„הוא השכיב אותי על החול..."

מיכתבים לרותי

נעמי דרון

שיר בלב

היא גרושה, אקדמאית, שקמה כל בוקר עם שיר בלב, והיא תשמח לפגוש חבר, לשיר איתו. היא מציעה אופ־טימיות ללא תקנה, חוש־הומור ורגישות, ומצפה ממך שתהיה פנוי, בסביבות ה־50, גבוה ונאה, אוהב לעסוק בספורט, לא רק לצפות, רגיש וחכם. היא חברה'מנית, ספורטאית, מטופחת, גובה 1.70 מטר, בעלת גוף טוב וראש צעיר. שאל אותי על (77/88).

★ ★ ★

מישפחת המים

הוא בן 41, עוסק במיקצוע אמנותי־תיכנוני, עצמאי, נראה 10 (ככה הוא אמר לי), 1.74 מטר, בעל חוש־הומור, מזל סרטן. טוען שמתאימות לו קודם־כל בנות מזל ממישפחת המים — סרטן, דגים או עקרב. רק הן יכולות להרגיש מה שהוא מרגיש. יכולה להיות מישהי לא בדיוק מהמזלות האלה, אבל רצויה זיקה למזלות המים.

מצפה לקשר רציני עם בהירת־עור, נשית, מטופחת, מלאה, לא יותר גבוהה ממנו, שיודעת איפה המיטבח, מת־עניינת בפסיכולוגיה ובפוליטיקה, ואיכפת לה מה קורה כאן. שאלי אותי על (78/88).

★ ★ ★

רותי בטלפון, לשרותכם כמו תמיד, ב־221017.

★ ★ ★

בא לה על חיק־הטבע

היא גרושה, אם לבן שמונה ובת שנה, מעניינת, נאה מאוד, 1.60 מטר, בת 34, רוצה להכיר קיבוצניק ולחיות איתו בקיבוץ. היא עירונית שרוצה שקט, רוצה את הפינה שלה.

„בא לי על חיק־הטבע," היא אמרה לי, „בלי העשן של רדינג. ריח של רפת וחציר נעים לי." היא אוהבת מוסיקה — קלאסית וג'אז — אוהבת לנגן על אקורדיון, חושבת שילדיה יזכו לחינוך טוב יותר בקיבוץ מאשר בעיר. היא מתחלחלת לשמע שפת־הרחוב שהבן מביא הביתה. אתה יכול להיות בן 35 עד 40, נאה. שאל אותי על (79/88).

★ ★ ★

ילדות טובות מגיעות לגן־עדן. ילדות רעות מגיעות לכל מקום.

הבנה מוחלטת

הוא קיבוצניק בן 29, גובה 1.80 מטר, מתעניין בקריאה, במוסיקה ובס־פורט, מצפה לפגוש מישהי בעלת ראש פתוח ויציבה, ו„שתהיה בינינו הבנה מוחלטת." שאלי אותי על (80/88).

★ ★ ★

אומרים שהיא יפהפיה

היא מחפשת חבר־לחיים. בת 45, אבל נראית 35. חתיכה, 1.70 מטר, שיער ארמדם, עיניים ירוקות, אומרים לה שהיא יפהפיה. היא מחפשת בית חם, מיסגרת, חיים רגועים ושקטים, וגם לבלות ולטייל. יש לה ארבעה ילדים, שהם כבר גדולים ועצמאים. אתה מת־אים לה, אם אתה אדם טוב וישר, עד גיל 50. שאל אותי על (81/88).

★ ★ ★

צריך לנשק הרבה צפרדעים עד שמוצאים את הנסיך.

★ ★ ★

מזל טוב!

לפני שבועיים סיפרתי לכם על שני הזוגות שהכירו דרך המדור הזה, ולא טרחו אפילו להודיע לי על כך. מה לעשות, לא כולם נחמדים. השבוע העביר אלי המקור שלי, זאת ששמעה מחברה שלה, ששמעה מחברה, פרטים נוספים על הזוג שהחליט להתחתן: היא מזכירה בת 40, הוא מהנדס בן 42, הם מתגוררים במרכז הארץ ולכל אחד יש שני ילדים. מזל טוב!

★ ★ ★

מתנה לאשה ולמאהבת

מדור ה„רינונים" שלי יצא לחופשה (זמנית, אני מקווה), אז אולי כאן המקום לאיזה רינון קטן: הוא איש־עסקים, מהמצליחנים. באחרונה הוא נכנס לסוכנות מרצדס ואמר שהוא רוצה לקנות שתי מכוניות, בשני תנאים: שה־אספקה תהיה מיידית, וששתיהן יהיו מאותו הדגם ואותו הצבע. התברר שמכונית אחת מיועדת ל־אשתו, השניה למאהבת שלו. אמרו לי שכל מתנה כזו עולה 130 אלף שקל.

ורד אופיר
צילום למזכרת

היא כבר משתחררת מהצבא

בעוד שבועיים היא עומדת ל־השתחרר מהצבא, אבל עדיין לא ברור לה מה היא רוצה לעשות. דבר אחד ברור: מה שיותר חיים, כולל טיול בארצות־הברית. קור־אים לה ורד אופיר, בת 21, והיא בילתה את השרות הצבאי במיפקדת חיל־הים, מול מסך המחשב. לדברי סמלת אופיר, חיל־הים זה חיל קשה מאוד, קשה אף יותר מחיל־האוויר. אבל יהיו לה זיכרונות טובים. עכשיו, ברגע האחרון לפני שהיא מחזירה את המדים, היא הצטלמה, למזכרת.

תשבצופן העולם הזה 2656

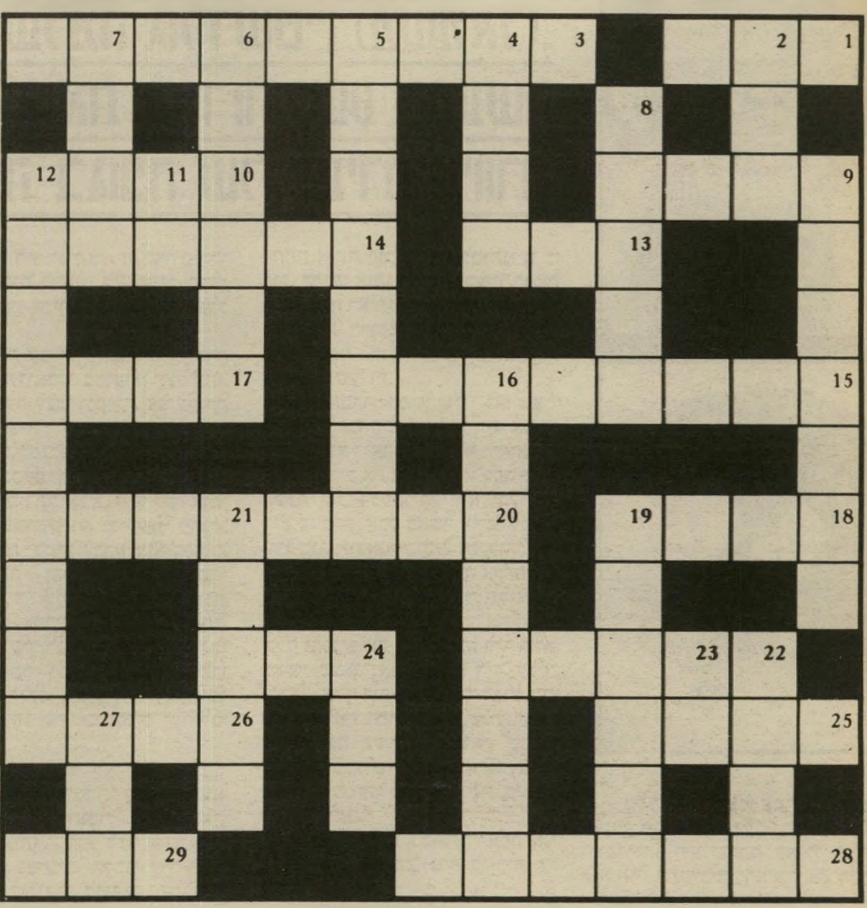

מאוזן:

1) הערכה למשחק (3);
3) תעודת הערכה ליהדות השרידים מאת הגב' הראשונה (4, 5מ);
9) משורר נופי סנג'ר (4);
10) המידע המטאורולוגי נתקבל משניים שהגיעו לאררט (2, 2);
13) קשר כמו גדעוני (3);
14) להט והלל באותו הנשק (6);
15) פרס ויחסיו עם היועץ ה־משפטי בזכות כשם (4, 4);
17) הציקו לו כל הקיץ (4);
18) בעת ההתרמה תגיד — דם עבור ידיד (4);
20) מאכל תאווה מיקר מניו (3, 5);
22) הצפור עפה אל החופש (5);
24) שמו רגל לאיש המפלגה ב־בריטניה (3);
25) אין לו אפילו מעלה חיובית אחת למכשיר הזה (4);
26) רומן עם אהוד (4);
28) הלל ירכך את בעל הלשון הרעה (3, 4);
29) פרדיננד מחבורת הזבל (3).

מאונך:

2) חיל במחתרת (2);
4) פנים במערכה (4);
5) לא בטוחה שהתרנגולת עש־תה את זה (5, 3);
6) חמשים ושתים פעם לפחות עכב שלו את הכתבה (2, 4);
7) מחאתם בעליצות (4);
8) חיה הוצגה ככלי ריק, עזור לה! (2, 3);
9) הוראה ליו הפנר לנגן (ע"פ ש. אלישר) (4, 3);
11) הצליל שעולה מן הים (2);
12) הרב מחברים זוכה במכרז (4, 5);
16) החטא וענשו גם כן (4, 4);
19) נושא המכתבים שלא הקפיד להגיע בזמן — החזיר את הדאר (3, 3);
21) כמה וולט ירדו לטמיון אצל המשורר (5);
22) במחשבה שניה — המסקנה שמשה מתאים לעם (4);
23) יצא נקי מן החפיפה (2);
24) אפיפיור במגזין (3);
27) הסופר רואה ואינו נראה (3).

פתרון תשבצופן 2654

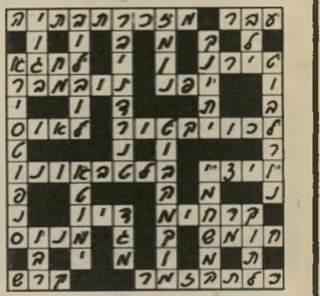

אביגיל ינאי

תן טרמפ לחייל

איתן עמיחי
הדברת מזיקים בע"מ
מומחים להדברת תיקנים (ג'וקים),
תולעי עץ, חרקי ספרים ובגדים,
עירפול מיוחד לארועים למניעת
יתושים וחרקים מעופפים.
רמת-גן רח' מודיעין 18, ת.ד. 2272 · טל. 790114-5-6
בשמירה על בריאותך ורכושך

2 סרטי צילום פוג'י
SUPER HR
והכדור אצלך
FUJICOLOR
SUPER HR 100·200·400·1600
FUJI FILM
אל תשכח לדרוש
כדור-ים
מתנת פוג'י
בעת קנית סרטי הצילום
של פוג'י SUPER HR
מספר הכדורים מוגבל
כל הקודם זוכה!!!
סרט הצילום המפותח ביותר בעולם
FUJICOLOR
SUPER
HR 100
אדי מור

י״ג באב תשמ״ח, 27.7.1988 מיספר 2656 שנה 52 המחיר: 5.00 שקלים (כולל מע״מ), באילת: 4.35 שקלים

העולם הזה

חקירה מיוחדת

רצח בתוך המישפחה

מדוע הם עושים זאת?